

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/323378038>

## Положення щодо ведення типової навчальної документації кафедри

Conference Paper · November 2017

CITATIONS

0

READS

61

### 3 authors:



**Олена Вікторівна Артюх**

Zaporozhye State Medical University

**39** PUBLICATIONS **0** CITATIONS

SEE PROFILE



**Tetyana Matvieishyna**

Zaporozhye State Medical University

**81** PUBLICATIONS **7** CITATIONS

SEE PROFILE



**Tatyana Topolenko**

Zaporozhye State Medical University

**14** PUBLICATIONS **0** CITATIONS

SEE PROFILE

### Some of the authors of this publication are also working on these related projects:



Features of rats' pharynx structures in a postnatal period in norm and after antenatal antigen influence (anatomic experimental study) [View project](#)



Joint, Vertebral column [View project](#)

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ**  
**ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ**  
**УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»**  
Навчально-науковий інститут моделювання та аналізу патологічних процесів  
**UNIVERSITATEA «ALEXANDRU IOAN CUZA» IAȘI (ROMÂNIA)**  
Facultatea de Filosofie și științe social-politice  
**HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN (DEUTSCHLAND)**  
Kultur-, Sozial- und Bildungswissenschaftliche Fakultät  
**UNIVERSITÄT ZÜRICH**  
Institut für Erziehungswissenschaften  
**RĪGAS VALSTS TEHNĪKUMS**  
**PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA TECHNICZNO-EKONOMICZNA**  
**IM. KS. BRONISŁAWA MARKIEWICZA W JAROSŁAWIU**  
**АГЕНЦІЇ ІНОЗЕМНИХ МОВ «РУНА» (М. ЛЬВІВ)**

**«ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК**  
**ОСВІТИ ТА МЕДИЦИНИ: ІСТОРІЯ,**  
**ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ**  
**НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**  
**ПРИСВЯЧЕНОЇ 60-РІЧЧЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО**  
**ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**  
**ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО**

*(23–24 листопада 2017 року)*

Тернопіль  
ТДМУ  
«Укрмедкнига»  
2017

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»**

Навчально-науковий інститут моделювання та аналізу патологічних процесів

**UNIVERSITATEA «ALEXANDRU IOAN CUZA» IAȘI (ROMÂNIA)**

Facultatea de Filosofie și științe social-politice

**HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN (DEUTSCHLAND)**

**Kultur-, Sozial- und Bildungswissenschaftliche Fakultät**

**UNIVERSITÄT ZÜRICH**

Institut für Erziehungswissenschaften

**RĪGAS VALSTS TEHNĪKUMS**

**PAŅSTWOWA WYŹSZA SZKOŁA TECHNICZNO-EKONOMICZNA**

**IM. KS. BRONISŁAWA MARKIEWICZA W JAROSŁAWIU**

**АГЕНЦІЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ «РУНА» (М. ЛЬВІВ)**

**«ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК  
ОСВІТИ ТА МЕДИЦИНИ:  
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ  
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ  
ПРИСВЯЧЕНОЇ 60-РІЧЧЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО  
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО**

*(23-24 листопада 2017 року)*

Тернопіль  
ТДМУ  
«Укрмедкнига»  
2017

**Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту моделювання та аналізу патологічних процесів (протокол № 2 від 25.10.2017)**

**Редакційна колегія:**

<b>Корда Михайло Михайлович</b>	ректор ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України», заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор
<b>Шульгай Аркадій Гаврилович</b>	проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України», доктор медичних наук, професор
<b>Кліщ Іван Миколайович</b>	проректор з наукової роботи ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України», заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор
<b>Федчишин Надія Орестівна</b>	доктор педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

**Відповідальний за випуск:** кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України» **Ворона І.І.**

Автори несуть відповідальність за наукову вірогідність і коректність уміщених у збірнику матеріалів.

**Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації:** Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – 248 с.

Матеріали збірника присвячено висвітленню проблем, які обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації», а саме: реалії вищої освіти у порівняльно-історичній ретроспективі; стратегії розвитку транснаціональної освіти та медицини; педагогічні, філософські та психолінгвістичні проблеми змісту та організації навчального процесу інтеграції вищої медичної освіти України в європейський освітній простір; виховання особистості майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки; мовна підготовка іноземних громадян у вітчизняних вищих навчальних закладах; інформаційні й інноваційні технології у методиці викладання іноземної мови для професійного спілкування та у підготовці фахівців медичних закладів; міжкультурна комунікація в умовах глобалізації та формування культури лікаря в умовах розвитку суспільства; проблеми та перспективи розвитку вищої (медичної) освіти. Видання призначене для науковців, аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться здобутками у галузі освіти.

## ЗМІСТ

<i>Артюх О.В., Матвейшина Т.М., Тополенко Т.А.</i>	8
Положення щодо ведення типової навчальної документації кафедри	
<i>Багрій-Заяць О.А., Горкуненко А.Б.</i> Реалізація принципів	9
диференційованого підходу при викладанні медичної	
фізики іноземним студентам у вищих медичних навчальних закладах	
<i>Багузова А.С.</i> Факультативна робота студентів медичних вnz як засіб	11
вивчення іноземної мови	
<i>Балахтар В.В.</i> Тренінг як технологія формування готовності особистості	13
професіонала до роботи у соціальних службах	
<i>Бермас Л.І., Нестреляй А.В.</i> Активізація ділового спілкування студентів-	15
медиків на заняттях з іноземної мови	
<i>Бицко Н.І.</i> Огляд методологічних аспектів ономастичних досліджень у	16
медичній терміносистемі	
<i>Бичок А.В.</i> Навчання фахової німецької лексики студентів	18
економічного спрямування у вищих навчальних закладах	
німецькомовних країн	
<i>Vobak H., Kolodnytska O., Vobak M.</i> Eeneral outlines of multicultural education	19
in Canada	
<i>Бойчук А.В., Шадріна В.С., Коптюх В.І., Хлібовська О.І., Безош Б.М.,</i>	22
<i>Сопель В.В., Ониськів Б.О.</i> Використання ІТ-технологій у формуванні	
високопрофесійного лікаря	
<i>Бондаренко С.В., Пилипишин О.І.</i> Вища освіта України в умовах	24
євроінтеграції	
<i>Боярчук О.Р., Глушко К.Т., Кінаш М.І.</i> Особливості використання	25
інтерактивних методів навчання при вивченні предмету «Пропедевтика	
педіатрії»	
<i>Brinkmann Malte</i> Aufgaben der Schule: machtförmige Sozialität und	27
produktive Gemeinschaft	
<i>Васильєв М. І., Горнініч Т. І.</i> Освітня політика США наприкінці ХХ – на	34
початку ХХІ століття	
<i>Вербовецька О. С.</i> Колективно-територіальні іменування, мотивовані	36
назвою населеного пункту (на матеріалі антропонімії Тернопільщини)	
<i>Вихрущ А. В.</i> Професійна культура фахівця вищої школи	37
<i>Волошин В.Д., Волошин О.С., Гуменюк Г.Б.</i> Формування у майбутніх	40
фахівців потреби постійного саморозвитку як умова успішної професійної	
адаптації	
<i>Волошин В.Д., Сморицьок Ю.С., Волошин О.С.</i> Культура лікаря як	42
відображення внутрішньої культури особистості та фундамент успішної	
міжкультурної комунікації	
<i>Волошин О. С.</i> Професійна компетентність як фактор формування	43
особистості випускника сучасної вищої школи	
<i>Волощук М. В.</i> Професійна мотивація вивчення латинської мови як фактор	45
виживання знань	
<i>Ворожбит С.О., Кінасевич І.З., Шаланкевич І.М.</i> Використання	46
елементів гри для формування лексичної компетенції	

<b>Ворона І.І.</b> Питання вдосконалення якості підготовки студентів-медиків на заняттях латинської мови	47
<b>Гаврилюк Л.П.</b> Якісна освіта як засіб збільшення тривалості життя людини	49
<b>Горнінич Т.І.</b> Професійна підготовка фахівців медичного профілю в США в період другої світової війни	52
<b>Горянін І.І.</b> Актуальні проблеми життєдіяльності дискордантних щодо віл сімейних пар	53
<b>Григор'єва О.А., Зінич О.Л., Богданов П.В.</b> Анатомічний музей як засіб професійної орієнтації молоді	56
<b>Гришина О.С.</b> Формування комунікативно-мовленнєвих компетентностей майбутніх лікарів у процесі опанування курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»	57
<b>Гуляєва М.М.</b> Експертна оцінка ринку освітніх послуг для дорослого населення	60
<b>Гуменна І.Р.</b> Професійна комунікація в підготовці майбутніх лікарів як актуальна проблема теорії та практики вищої медичної освіти	62
<b>Гуменна Н.В.</b> Роль юридичних дисциплін у формуванні особистості майбутнього медичного працівника	64
<b>Данелюк А.К.</b> Формування психологічної готовності швидкого реагування в екстремальних ситуаціях у ліцеїстів – старшокласників	66
<b>Дацків О.П.</b> Using Simulations in ESP Teaching and Learning	68
<b>Демидович О.М.</b> Якість освіти і професійної підготовки медиків в університетах Іспанії	69
<b>Джурило А.П.</b> Децентралізаційні трансформації у шкільній освіті в країнах Європейського Союзу та перспективи України	71
<b>Дороніна Т.М.</b> Формування особистісних якостей майбутніх медичних сестер для роботи з важкохворими	72
<b>Dudikova L.</b> The Future Doctors' Ethical Competence Formation at Medical Universities in Europe and the USA	73
<b>Dunaievska O. V.</b> Cross-cultural aspect of physician-patient communication	75
<b>Єлагіна Н.І., Федчишин Н.О., Кліщ Г.І.</b> Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти	77
<b>Ерёмкина Г.Г.</b> К вопросу о гуманитарном образовании в медресе	80
<b>Zablotska L.M., Mankovska T.O., Cherniy L.V.</b> Innovations in Teaching Foreign Languages	81
<b>Загайко А.Л., Галузінська Л.В.</b> Аналіз успішності студентів при використанні технологій дистанційного навчання під час викладання дисципліни «Біологічна хімія»	82
<b>Задорожна І.П.</b> Developing Reflective Skills to Enhance University Students Foreign Language Proficiency	84
<b>Zenčaka A.</b> Human Resources as a Key Factor of the National Economic Growth	86
<b>Камбур А.В.</b> Аксиологічний підхід у вихованні особистості майбутнього фахівця	88
<b>Канівець Т.М.</b> Чинники становлення психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри	90

<b>Кармалюк С.П.</b> Психологія трансформації світоглядних переконань сучасної молоді під впливом глобалізаційних процесів	92
<b>Касьянова О.М., Долгопол О.О., Андрейко Я.В., Зюзько В.В.</b> Інноваційне навчання у післядипломній медичній освіті	94
<b>Кащуба О.М., Навольська Г.І., Олендр Т.М.</b> Особливості організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів	95
<b>Кімура Г.Я., Прокоп І.А.</b> Англомовна граматична компетенція як складова іншомовної фахової культури студентів-медиків	97
<b>Kiczula M., Korolova T., Oleksij K.</b> Reforma edukacji medycznej w Polsce: doświadczenie użyteczne dla Ukrainy	99
<b>Klishch H., Fedchyshyn N., Yelahina N.</b> Distance Learning in Continuing Medical Education	100
<b>Ковальчук І.В.</b> Сім'я як особистісна цінність	101
<b>Kolodnytska O., Bobak M., Bobak H.</b> Information and Innovative Technologies in Teaching English for Medical Purposes	103
<b>Korolova T., Oleksyj K., Kichula M.</b> The Importance of Distance Learning for Future Doctors	106
<b>Кошурба О.Є.</b> Роль дозвілля й вільного часу у життєдіяльності людей похилого віку	107
<b>Кравець Н.О., Климук Н.Я., Кучвара О.М.</b> Про перенесення бази тестових завдань з СДО WP COURSEWARE в СДО MOODLE	109
<b>Кривокульська Г.О., Кривоніс С.В.</b> Моральне виховання в ученні К Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського	111
<b>Куб'як Н.І., Давня І.П.</b> «Університет третього віку» як одна із послуг територіального центру соціального обслуговування	113
<b>Куліченко А.К.</b> Зміни у системі вищої медичної освіти в США на початку ХХ ст.	115
<b>Кулянда О.О., Бондаренко Ю.І., Денефіль О.В., Юр'їв К.Є., Пелих В.Є., Чарнош С.М., Усинський Р.С.</b> Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівця медичного профілю	118
<b>Кущенко О.М.</b> Особливості формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами	120
<b>Кучма М.О.</b> Міжкультурна комунікація в умовах глобалізації й формування культури лікаря в умовах розвитку суспільства	123
<b>Локшина О.І.</b> Новий погляд на освіту ХХІ століття: глобальний, європейський, український виміри	124
<b>Лукаш Ю.М.</b> Роль соціально-гуманітарних дисциплін в процесі формування професійно-комунікативної компетентності студентів-медиків	125
<b>Маріуц І.О.</b> Гуманізація освітнього простору: європейський контекст України	128
<b>Melekh O., Fedorkiv H.</b> Teaching Vocabulary to Medical Students	129
<b>Мельничук І.М.</b> Інтегративний характер інтерактивного навчання майбутніх фахівців медицини	131
<b>Микитейчук Х.І.</b> Підготовка старшокласників до сімейного життя: пріоритет андрагогічної моделі навчання	133
<b>Мисула І.Р., Бакалюк Т.Г., Сірант Г.О.</b> Сучасні вимоги до викладання медичної реабілітації	136

<b>Михалко Н.А.</b> Клінічний патерналізм у текстах М. Уорнок	138
<b>Морська Л.І.</b> Сутність іншомовної стратегічної компетентності в аудіюванні у професійній діяльності майбутніх лікарів	140
<b>Нахасва Я.М.</b> Професійне виховання особистості майбутнього фахівця в умовах освітнього процесу	142
<b>Никulina Е.М.</b> О применении сознательно-сопоставительного метода при обучении англоязычных учащихся русскому языку	143
<b>Олексій К.Б., Кічула М.Я., Корольова Т.В.</b> Особистісно-орієнтований підхід до виявлення сутності змісту освіти в галузі іноземних мов як засіб ефективного освоєння іншомовної лексики	145
<b>Паласюк Г.Б., Саварин Т.В., Паласюк М.І.</b> До питання трансформації вітчизняної вищої освіти від масової до якісної	146
<b>Пантюк Т.І., Пантюк М.П.</b> Здоров'я дитини як необхідна умова її гармонійного розвитку	148
<b>Пилипишин О.І., Бондаренко С.В.</b> Вища освіта як засіб формування громадянських цінностей	150
<b>Пислар Т.П., Копіца Є.П.</b> Сучасна проблематика підготовки іноземних студентів медичних вишів	152
<b>Пірян М.І.</b> Формування інтелектуального капіталу – важливе завдання освіти	154
<b>Платаш Л.Б.</b> Концептуальні засади інклюзивного навчання осіб з особливими потребами	157
<b>Postolova I.</b> Der Weg der Ukraine: braucht man Europa oder? (Assoziationsversuch unter Studenten)	159
<b>Правак Ю.Б., Стецик М.А., Українець А.В.</b> Дистанційне навчання в системі медичної освіти	160
<b>Прокоп І.А., Кітура Г.Я.</b> Формування навичок критичного мислення у студентів на заняттях з іноземної мови	162
<b>Rak O.</b> Influence of Modern Technologies on the System of Teaching Foreign Languages	164
<b>Râmbu N.</b> Die Tyrannei der Werte als Autoimmunkrankheit des menschlichen Geistes	166
<b>Руденко М.І., Зевако В.І., Мельник Т.П.</b> Заголовок наукового тексту	170
<b>Саварин Т.В., Паласюк Б.М., Яриш Ю.Ю.</b> Шляхи підвищення якості навчання у вищих медичних навчальних закладах України	172
<b>Садовниченко Ю.О., М'ясоєдов В.В., Пастухова Н.Л.</b> Біологічна складова вищої медичної освіти у контексті реформування галузі	174
<b>Самойленко Т.О.</b> Формування мовної культури майбутнього фахівця	176
<b>Сельський П.Р., Боднар Я.Я., Слива А.Ф.</b> Особливості викладання патоморфології при додипломній підготовці іноземних громадян у Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського	178
<b>Semenets A.V., Vakulenko D.V., Sverstyuk A.S.</b> About the Question Bank Transfer from WP COURSEWARE INTO MOODLE LMS	180
<b>Серняк О.М.</b> Дискурсивно-мовленнєва підготовка у викладанні іноземних мов професійного спілкування	181

<b>Скрипник Н.В.</b> До питання корекційно-педагогічної роботи вчителя-логопеда з дітьми з розладами аутистичного спектра в умовах загальноосвітньої школи	183
<b>Смольська Л.Ю., Антонюк-Кириченко С.А.</b> Про деякі проблеми при створенні класифікатора медичних діагнозів	185
<b>Сокол М.О.</b> Структурний аналіз поняття «навчання» у педагогічній науці ХХ ст.	187
<b>Суханова Т.Є., Крисенко Т.В.</b> Використання презентацій під час вивчаючого читання	189
<b>Суховолець І.О., Левків М.О.</b> Володіння іноземними мовами як можливість інтеграції в світову медичну спільноту	191
<b>Терешкевич Г.Т. (с. Діогена)</b> Значимість впровадження засад біоетики у професійну підготовку студентів як майбутніх фахівців лікарської справи	192
<b>Тименко М.М.</b> Реформаційні процеси в освіті: сутнісні характеристики	194
<b>Тимчук Л.І.</b> Андрагогіка в змісті підготовки сучасного фахівця	195
<b>Тишковець М.П., Писуляк Н.П.</b> Англійські запозичення у мовленні сучасної молоді	198
<b>Федчишин Н.О., Горпініч Т.І., Богдан І.І.</b> Особливості проведення уроків іноземної мови в малочисельній групі	200
<b>Федчишин Н.О., Дітріх Беннер, Юрген Олькерс</b> Реформи в університетах Австро-Угорщини: ретроспективний огляд	201
<b>Федчишин Н.О., Єлазіна Н.І., Кліц Г.І., Ігнатюк О.А.</b> Формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів крізь призму вивчення іноземних мов	204
<b>Федчишин О.</b> Німецькомовні запозичення в галицьких діалектах	206
<b>Філяніна Н.М., Сіявіна Л.В.</b> Екологічна та естетична освіта і виховання	209
<b>Химчук Л.Л., Демчук А.М.</b> Комунікативні навички як важлива складова професійної компетентності	211
<b>Христенко О.М.</b> Біоетичний аспект формування гуманітарного світогляду студентів медичних вишів	212
<b>Царик О.М.</b> Interkulturelle und sprachliche Aspekte der Schulbildung in Galizien am Anfang des 20. Jahrhunderts	214
<b>Цыба А.А.</b> Межкультурная коммуникация в условиях глобализации. значение межкультурной коммуникации в формировании культуры врача	216
<b>Чернюх Н.Б.</b> Античність у процесі професійної підготовки студентів-медиків: міфологія у сучасному місті	218
<b>Шкільна М.І., Гук М.</b> Higher Education in Finland	219
<b>Шманько О.В.</b> Проблеми та механізми утвердження громадянських цінностей у студентів в процесі навчання у ВНЗ	221
<b>Шпарик О.М.</b> Диференціація навчання у США: уроки для України	222
<b>Шукатка О.В.</b> Аксиологічний підхід до формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей	223
<b>Ярних Т.Г., Даникевич О.С., Хохленкова Н.В.</b> Сучасні підходи до викладання дисципліни «Аптечна технологія ліків»	225
<b>Ястремська С.О.</b> Особливості підготовки майбутніх магістрів сестринської справи	227

*Артюх Олена Вікторівна,  
кандидат медичних наук, доцент;  
Матвейшина Тетяна Миколаївна,  
кандидат медичних наук, старший викладач;  
Тополенко Тетяна Анатоліївна,  
кандидат медичних наук, старший викладач;  
кафедра анатомії людини, оперативної хірургії  
та топографічної анатомії,  
Запорізький державний медичний університет,  
м. Запоріжжя, Україна*

## **ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВЕДЕННЯ ТИПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ КАФЕДРИ**

Ведення навчального процесу передбачає заповнення форми № ЕН-1: «Журнал обліку відвідувань та успішності студентів», а також ведення так званого «електронного журналу» – проекту впровадження автоматизованої системи управління навчальним процесом. Останній має багато переваг, а саме дозволяє збирати, аналізувати та отримувати навчальну інформацію про кожного студента в режимі online. Ведення «електронного журналу» є необхідною умовою для інтеграції до Європейського освітнього простору [3].

Однак поряд з цим, обов'язковим є ведення традиційного «Журналу обліку відвідувань та успішності студентів» на кожній кафедрі. Кредитно-трансферна система передбачає зменшення розміру традиційної клітинки, в яку виставляється оцінювання поточної навчальної діяльності студентів [2]. Водночас для однієї теми заняття виділяється дві клітинки, ліва для традиційної оцінки, а права для відповідного переведення традиційної оцінки в бали. Наразі на кафедрі анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії в бали конвертується не кожний поточний результат навчальної діяльності, а середньоарифметична кількість балів, набраних протягом навчального семестру. Бали, набрані під час складання підсумкового модульного контролю, конвертуються окремо та додаються до поточних, в результаті чого складається загальна кількість балів, набраних студентом за кожний окремий модуль протягом вивчення дисципліни «Анатомія людини».

Раніше співробітниками кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії було запропоновано ставити незадовільну оцінку в лівому нижньому куті клітинки, для кращої орієнтації – маленькими цифрами [1].

За встановленими правилами, студент обов'язково повинен перескласти тему, з якої було отримано незадовільну оцінку, та отримати позитивну оцінку, для підвищення якості знань та для того, щоб набрати мінімальну кількість балів за модуль. Наявність незадовільних оцінок є перепорою длячасного складання підсумкового модульного контролю. Після ліквідації академічної заборгованості, позитивна оцінка ставиться великими цифрами в правому верхньому куті відповідної клітинки академічного журналу.

У випадку пропуску студентом практичного заняття, в лівому нижньому куті відповідної клітинки ставиться літера «н». Якщо причина пропуску була поважна, що документально підтверджено довідкою з деканату, поряд з «н» ставиться позначка «п» (поважна причина). У разі не поважної причини пропуску, що документально

підтверджено довідкою з деканату, ніякі позначки не ставляться. Після складання студентом теми, поряд з відміткою про його відсутність ставиться велика позитивна оцінка у верхньому правому куті.

В кінці семестру, після складання підсумкового модульного контролю, в кінці академічного журналу обов'язково виносяться поточні бали, включно з балами за індивідуальну роботу студента (написання рефератів, публікації наукових робіт, виготовлення музейних препаратів, отримання призових місць на олімпіадах за профілем дисципліни та ін.), бали набрані за підсумковий модульний контроль та загальна сума балів за модуль для кожного студента у відповідній таблиці.

#### *Література:*

1. Артюх О.В. Пропозиції до уніфікації ведення навчальної документації кафедри / О.В. Артюх, М.А. Волошин, М.А. Гавриленко та ін. // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2011. – випуск XXIV, № 1. – С. 66-67.

2. Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору. Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації // Вища освіта України. – 2009. – Додаток 4, Т. VI (18). – 574 с.

3. Зачеславський О.М. Впровадження інноваційних заходів до навчання у ВНЗ України / О.М. Зачеславський, Ю.М. Дехтяр, Ю.О. Асєєва // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – 2016. – вип. 37, додаток 1, Т. № III (71). – С. 366-373.

***Багрій-Заяць Оксана Андріївна,***

*кандидат технічних наук, асистент кафедри медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання;*

***Горкуненко Андрій Борисович,***

*кандидат технічних наук, доцент кафедри медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання,*

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»  
м. Тернопіль, Україна*

### **РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ ФІЗИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Спостерігається тенденція невинного зростання контингенту іноземних студентів у вітчизняних вишах, що є важливим показником визнання якості української вищої освіти. У ТДМУ імені І. Я. Горбачевського останніми роками спостерігається тенденція збільшення кількості студентів, які навчаються англійською мовою. Це свідчить про підвищення інтересу та довіри іноземців до рівня освіти, яку студенти з інших країн здобувають у ТДМУ імені І. Я. Горбачевського.

Однією з найскладніших проблем є проблема психологічної адаптації в новому середовищі, що починається з першого дня перебування іноземного студента в нашій країні. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих закладах України є складним процесом і включає в себе:

- адаптацію до нового соціокультурного середовища, що характеризує ставлення до умов життя в іншій країні, її традицій, норм суспільної поведінки, та включає соціокультурну, соціокомунікативну адаптацію;

- адаптацію до освітнього середовища, яка визначає пристосування до нового оточення, структури вищої школи, змісту навчання, навчального колективу, комунікативних норм, та включає дидактичну, професійну адаптацію.

Аналізуючи контингент іноземних студентів, можна зробити висновок, що вони є представниками різних систем освіти, які дуже відрізняються одна від одної. Рівень знань з природничих дисциплін і об'єм інформації, що студенти отримали на своїй батьківщині значно відрізняється від рівня знань випускників середніх шкіл України. Є також значні розходження в технологіях навчання української та зарубіжних систем освіти.

Наявна тенденція висуває певні вимоги до вдосконалення викладання дисциплін та пошуку нових, більш ефективних, підходів до організації навчального процесу. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на створення умов для реалізації принципів диференційованого підходу при викладанні різних дисциплін студентам, які навчаються англійською мовою. Медична фізика є однією з базових дисциплін природничого циклу, які вивчають студенти першого курсу. Необхідність дотримання особистісно-орієнтованого підходу до студентів-іноземців у процесі вивчення медичної фізики обумовлена рядом причин. По-перше, студенти-іноземці мають різний базовий рівень із фізики. Це пов'язано як із суб'єктивними (ступінь індивідуальної вмотивованості навчання, рівень свідомості та вимогливості батьків), так і з об'єктивними чинниками (термін та глибина вивчення фізики в певній країні, матеріально-технічний рівень забезпечення школи). По-друге, студенти-іноземці, які навчаються англійською мовою, мають різний рівень володіння англійською мовою. Оскільки цей предмет вивчається на першому курсі, саме базова підготовка студентів має дуже важливе значення.

Завдання диференційованого та індивідуального підходу при вивченні медичної фізики полягають у наступному: 1) максимально виявити, ініціювати, використати індивідуальний досвід студента; 2) сформувати високий рівень вмотивованості отримання знань як умову подальшого професійного успіху; 3) розвинути вміння та навички самостійного здобування знань як необхідну умову для безперервного самовдосконалення.

Ми пропонуємо наступний шлях реалізації диференційованого підходу під час викладання медичної фізики. Необхідно визначити базовий рівень з фізики на першому занятті, та відсоток студентів різного рівня у групі для того, щоб розробити стратегію викладання матеріалу. У групах із нижчим рівнем доцільно дотримуватися принципу наочності, застосовуючи сучасні матеріально-технічні засоби. Ілюструючи матеріал прикладами практичного застосування того, чого навчають студентів, ми не лише полегшуємо розуміння теоретичної інформації, а й суттєво їх мотивуємо. Досвід показує, що добре сприймаються різні види унаочнення, зокрема, звичайні ілюстрації, графічні завдання, комп'ютерні презентації, навчальні анімації, віртуальні тренажери. Для студентів-іноземців зорове сприймання фізичних законів відбувається набагато швидше й точніше порівняно зі слуховим. Візуалізації процесу навчання сприяє і специфіка фізичних

формул та математичних понять, яка дозволяє значну кількість інформації записати символічною мовою.

У групах, які мають більш високий базовий рівень з фізики, вивчення нового матеріалу доцільно проводити з використанням інтерактивних методів навчання (дискусія, евристична бесіда, групова робота, рольові ігри, обговорення відеофільмів), спираючись на існуючі знання студентів. Доцільно пропонувати студентам самостійно готувати певні питання та доповідати їх перед групою. Слід заохочувати студентів до виконання наукових експериментів, участі у наукових конференціях.

Диференційоване навчання вимагає від викладача не тільки вміння правильно диференціювати студентську групу, розробляти завдання та знати індивідуальні особливості студентів, а й вміти організувати навчальний процес, тобто організувати роботу студентів. Для цього йому потрібно використовувати всі можливі форми організації навчального процесу: фронтальна, індивідуальна та групова. Фронтальна діяльність полягає у виконанні групою під безпосереднім керівництвом викладача спільних завдань, та є незамінною на первинному етапі засвоєння нового матеріалу. Індивідуальна робота – це одноосібне розв’язання студентом навчальних задач, повна самостійність у набутті знань. Групова діяльність студентів – це сукупна навчальна діяльність невеликих за складом груп студентів, що діють у межах академічної групи. Вона дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та співробітництва. Завдяки груповій діяльності успішно реалізуються розвиваючі цілі навчання. Найбільший вплив діяльності у групі справляє на мислення студентів, оскільки контакти та обмін думками істотно стимулюють його.

Диференційований метод чи не найповніше виконує функцію індивідуалізації у навчанні, а отже, є прогресивним та ефективним. Вивчення та застосування цього методу є актуальним, оскільки він формує якісно новим рівнем навчання порівняно зі стандартною системою освіти. Таким чином, дотримання принципів диференційованого та індивідуального підходу при викладанні медичної фізики у вищих медичних навчальних закладах може підвищити рівень підготовки майбутніх спеціалістів та заохотити студентів до навчання.

*Багузова Анастасія Сергіївна,  
старший викладач,  
кафедра іноземних мов,  
Одеський національний медичний університет,  
м. Одеса, Україна*

## **ФАКУЛЬТАТИВНА РОБОТА СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВНЗ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Пошук ефективних методик навчання іноземних мов турбує з давніх часів і науковців, і викладачів, і студентів. Суспільний запит сьогодення та курс України на євроінтеграцію додають нових аспектів цій проблемі, серед яких вирізняються своєю важливістю такі:

- знання іноземної мови (переважно англійської) є необхідною передумовою для входження освіти України до єдиного європейського та світового освітнього і наукового простору;

- мобільність громадян (студентів, фахівців тощо) на міжнародному інтелектуальному ринку та побудова Європейського простору вищої освіти можливі лише за умови вільного володіння міжнародною мовою спілкування, якою фактично стала англійська мова.

Але, коли мова стосується викладання іноземних мов у медичних ВНЗ, ми стикаємося ще з однією проблемою.

Типові програми з іноземних мов для медичних ВНЗ України передбачають викладання предметів «Іноземна мова» на першому курсі та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» на другому курсі. Щодо існуючих елективних програм з іноземних мов на старших курсах, то, як правило, ВНЗ надають перевагу іншим предметам, а тому мовні знання студентів поступово втрачаються. Сьогодні фахівець з вищою освітою, який не володіє іноземною мовою, почувається дещо неповноцінно через зрозумілу інформаційну нестачу.

Роль викладача іноземної мови у немовному ВНЗ – не навчити іноземній мові (це прерогатива вчителів шкіл та гімназій), а не втратити того багажу, з яким студенти прийшли на перший курс, збагатити його, поповнивши фаховою термінологією, підготувати студентів до професійної комунікації. На жаль, дві-чотири академічних години на тиждень недостатньо для досягнення такого рівня. Основне навантаження по вивченню іноземних мов та досягнення певних результатів лягає на самих студентів, на їхню систематичну, наполегливу самостійну працю. І слід зазначити, що з року в рік число молодих людей, бажаючих знати іноземні мови, зростає. Викладач виступає в ролі консультанта, який скеровує роботу студентів в потрібне русло. Факультативи, гуртки, курси за вибором – це різні форми позааудиторної роботи. Але питання форм організації відступають на другий план. Проблема наповнення та змісту таких занять є набагато важливішою. Тому, створення гуртків, клубів, факультативів, тощо – є рішенням проблеми вивчення іноземної мови для старшокурсників та магістрантів, учасниками якого можуть бути не лише вітчизняні але й іноземні студенти. Це надасть можливість членам клубу разом планувати роботу та обирати теми для обговорення, самостійно готувати матеріали та презентації, вести цікаві дискусії, обмінюватися думками, вчитися культурі спілкування.

Така форма роботи є надзвичайно корисною як для іноземців, так і для українців. Перші не почуваються ізольованими, а другі мають можливість спілкуватись із носіями мови та «тренувати слух» на іншомовне сприйняття. Окрім того, заняття в такому клубі стимулюють творчий пошук студентів, зміцнюють їхню впевненість у собі та підвищують самооцінку.

*Балахтар Валентина Вікторівна,  
кандидат педагогічних наук,  
асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **ТРЕНІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА ДО РОБОТИ У СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБАХ**

На сучасному етапі розвитку соціальної роботи в Україні реалізуються значні реформи, зміни як на рівні системи соціально-політичних відносин, так і на рівні окремих людей, спільнот. Аналіз сучасної теорії і практики свідчить про необхідність підготовки фахівців, здатних сприяти розвитку освітнього простору, інтеграції соціальних інститутів у вирішенні соціально-економічних питань та спроможних самостійно вирішувати різноманітні професійні завдання, відчувати впевненість у власних силах в ситуації постійних змін, прагнути до самореалізації, самоствердження, економічної самостійності кожного громадянина України.

Аналіз наукової літератури засвідчив суспільну значимість досліджуваної проблеми, що уможливило узагальнення досвіду, поглиблене теоретичне уявлення, передбачає розробку практичних рекомендацій щодо формування необхідних формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах.

Дослідженню теоретико-методичних та практичних основ підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи присвячено праці вітчизняних і зарубіжних учених (В. Андрущенко, В. Астахова, В. Асеев, В. Бех, І. Бех, О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайнола, М. Євтух, Ю. Галагузова, О. Гудима, І. Зверса, А. Капська, В. Киричук, О. Кузьменко, М. Лукашевич, І. Мигович, М. Михальченко, Л. Онуфрієва, І. Пінчук, Л. Романенкова, Т. Семігіна, С. Толстоухова, Д. Фельдштейн та інші).

Динамічний розвиток сучасної цивілізації вимагає інноваційних підходів у вирішенні традиційних питань буття, що постають у різних сферах життєдіяльності людини, висуває підвищені вимоги до фахівця соціальної роботи, до рівня його професіоналізму. Різноманітність освітніх технологій, сформованих в минулому та привнесених сьогодні, дедалі більше зорієнтовані на суб'єкт-суб'єктний процес навчання, що передбачає взаємну активність учасників цього процесу, підготовку творчої особистості, формування її фізичного й морального здоров'я.

Вища школа й ті вимоги, що ставляться до випускників ВНЗ потребують впровадження таких методик, які б допомогли реалізації особистісного підходу до студента як одного із найважливіших принципів організації навчально-виховної роботи. Застосування інтерактивних технологій у вищій школі передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, сформованих у викладачів.

Тренінг є методом активного впливу, одним з найбільш затребуваних і динамічно розвинутих видів соціально-психологічної роботи, що уможливило вирішення завдань, пов'язаних з розвитком навиків спілкування, самоконтролю і самопізнання, особистісного зростання, активізацією творчого потенціалу, розвитку стійких якостей, важливих для ефективної взаємодії не тільки у професійній діяльності, але й у приватному житті. Тренінг – це форма навчального заняття, покликана підібрати, закріпити, зробити звичайними прийоми і способи

дій щодо ефективного формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах. Це – «система вправ, спрямованих на розвиток здібностей людини, опанування нею певних професійно необхідних умінь і навичок».

Тренінг допомагає «подолати обмеження, що накладають традиційні методи навчання на професійну діяльність, виступаючи як своєрідний місток між теоретичними знаннями, з одного боку, і практикою, з іншого. У традиційних формах професійної підготовки передбачається, що спочатку спеціаліст отримує інформацію і тільки через певний час – можливість її застосовувати».

Актуальність формування готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до професійної діяльності визначається необхідністю створення умов для розвитку їхньої особистості, а також здатності створювати нові знання. Орієнтація студентів на репродуктивне відтворення знань, яке зводить професійну підготовку майбутнього фахівця до запам'ятовування та заучування, призводить до неусвідомленого засвоєння навчальних курсів. Застосування тренінгових технологій формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах переконує, що це є спосіб реалізації активної моделі навчання фахівців соціальної роботи.

Тренінги стимулюють пізнавальну активність і самостійність фахівців, тут працівник є суб'єктом навчання, відчуває свою успішність й інтелектуальну спроможність, має можливість побачити себе з іншого боку, бути більш демократичним, відкрито спілкуватись з іншими фахівцями, критично мислити, приймати продумані рішення.

Під час тренінгу тренер спроможний реалізувати одночасно декілька дидактичних цілей – узагальнювати, систематизувати, закріплювати і застосовувати набуті знання, формувати і вдосконалювати вміння і навички у процесі формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах. Водночас практичне використання тренінгових технологій виявляє і деякі проблеми та складності, зокрема недостатнє забезпечення навчально-матеріальної бази.

Отже, інтерактивна форма навчання і тренінгові технології – це найсучасніша методика формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах, яка дає змогу залучати фахівців до творчої співпраці, активізувати їхнє відношення до набуття знань, умінь і навичок.

#### ***Література:***

1. Балахтар В. Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція [Текст]: Навчально-методичний посібник – / В. В. Балахтар. – Вишніця: Вид-во «Черемош», 2015. – 432 с.
2. Мілютіна К. Л. Теорія і практика психологічного тренінгу [Текст] : навч. посібник / К. Л. Мілютіна. – К. : МАУП, 2004. – 192 с.
3. Нестерова Л. Інтерактивні методи навчання як фактор гуманізації професійної підготовки фахівців / Л. Нестерова, С. Сараєва : матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта – 2010». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova\\_Saraeva.php](http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova_Saraeva.php)
4. Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика / К. Фопель ; пер. с нем. М. Полякова. – [2-е изд.]. – М. : Генезис, 2004. – 267 с. – (Все о психологической группе).

**Бермас Любов Іванівна,**  
*ст. викладач кафедри іноземних мов;*  
**Нестрелія Алла Володимирівна,**  
*ст. викладач кафедри іноземних мов,*  
*Одеський національний медичний університет,*  
*м. Одеса, Україна*

## **АКТИВІЗАЦІЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Метою кожного викладача вищого навчального закладу є створення умов для практичного оволодіння іноземною мовою кожним студентом, вибір таких методів навчання, які б дали можливість кожному студенту максимально проявити свою активність, свою творчість.

Щоб навчити студентів іноземній мові у обсязі, який необхідний їм у майбутній професійній діяльності, необхідно відмовитися від традиційного підходу до організації учбового процесу, переосмислити її цілі та зміст.

Вивчення іноземної мови базується на міждисциплінарній інтеграційній системі, яка сприяє виникненню мотиваційних умов за допомогою яких студент бачить реальну можливість для досягнення своїх цілей, де іноземна мова є компонентом для їх здійснення.

Сучасні педагогічні технології такі як навчання у співробітництві, проектна методика, використання нових інформаційних технологій, інтернет-ресурсів допомагають реалізувати професійно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання, враховуючи здібності студентів та рівень їх знань [1, с. 12].

На заняттях з іноземної мови ми приділяєм увагу цілеспрямованому формуванню ефективного ділового спілкування, розвитку комунікативної активності у майбутніх фахівців під час обміну інформацією іноземною мовою.

В основі комунікативного навчання лежить уміння встановлювати зв'язки, знаходити успішні форми спілкування, які важко реалізувати на практиці. Учасники спілкування повинні навчитися розв'язувати реальні та уявні завдання спільної діяльності за допомогою іноземної мови. Навчання при цьому здійснюються за допомогою методичних прийомів та вправ. Поряд із традиційними методами використовуються такі форми комунікативного спілкування як рольові ситуації, дискусії, круглі столи. Обмін думками щодо будь-якого предмета з метою досягнення єдності у поглядах на цей предмет [2, с. 104]. обов'язковою умовою дискусії є наявність будь-якого суперечливого питання. В процесі дискусії студенти висловлюють свої думки, докази відстоюють свою точку зору.

Важливим моментом при створенні і формуванні комунікативних завдань є факт побудови їх на цікавому матеріалі реальної дійсності (реальні історії хвороб пацієнтів, неординарні випадки та ін.) Все це спонукає студентів до вирішення нових завдань спілкування за допомогою мовних засобів.

### ***Література:***

1. Мильруд Р. П. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам / Р.П. Мильруд, Н.Р. Максимова // Иностраняне языки в школе. – 2000. – №4,5. С. 10–17.
2. Пономарьова С. П. Активізація ділового спілкування студентів-медиків на заняттях з англійської мови / С.П. Пономарьова, Л.О. Мариненко, В.Д. Червоненко //

Викладання іноземної та латинської мови як складова сучасної концепції гуманізації та гуманітаризації освіти у світлі Болонського процесу. – Львів, 2008. – С 103-105.

**Бицко Наталія Іванівна,**  
кандидат філологічних наук,  
старший викладач кафедри іноземних мов,  
ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»,  
м. Чернівці, Україна

## ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Відбір методів і прийомів в ономастичному епонімійному дослідженні у будь-якій терміносистемі залежить від об'єкта і завдань, які ставить дослідник перед собою в роботі. При цьому, ці два показники органічно з'єднані й розділити їх виявляється неможливим. О.В. Суперанська зазначає, що «важко відокремити метод і прийом, а також виявити ієрархію методів» [4, с. 193]. Мета кожного ономастичного дослідження – продемонструвати через призму систематизації методологічних досліджень структурування, розгалуженість та інформативність епонімійної лексики, розглянути особливості перекладу термінів-епонімів.

Процес перекладання медичної термінології досить складний та покладає велику відповідальність на виконавця. Медичний переклад будь-якого характеру не терпить приблизних формулювань та неточних термінів. Під час перекладу термінів-епонімів засвідчено тісний зв'язок епоніміки з іншими галузями мовознавства – лексикологією (проявляється насамперед у тому, що оніми є лексичними одиницями і підпорядковуються законам їх вивчення), дериватологією (творення власних назв відбувається за допомогою наявних у мові способів і засобів), морфологією (спільні особливості словозміни пропріальних й апелятивних одиниць), синтаксисом (чимало номінацій є синтаксичними конструкціями), орфоєсією й орфографією (дослідження особливості вимови і написання онімів), стилістикою (аналіз вживання власних назв у різностильових текстах), лексикографією (правила укладання ономастичних словників), діалектологією (використання місцевих форм найменувань) тощо [3].

Основне смислове навантаження у термінах-епонімах несе звичайно апелятив (загальна назва), але саме власна назва доповнює медичний термін певною біографічною та географічною інфор-мацією. При цьому, зазначимо, що власні назви досить розповсюджені у різноманітних просторових локалізаціях: *Nageotte cell* [Jean Nageotte Жан Нажотт, париз. гістолог, 1866-1948] – *Наджеотта клітини* – клітини спинномозкової рідини, кількість яких значно збільшується при захворюваннях; *Nagler's reaction (test)* [F.P.O. Nagler Ф.П.О. Наглер, австр. бактеріолог, 20 ст.] – *Нелера реакція* (тест). – утворення непрозорої зони навколо колоній *Clostridium perfringens* на жовтковому агарі, що є результатом дії лецитинази, здатної до дифузії; *хвороба Барку* – від назви річки Барку в Пд. Австралії; *Albinus' muscle* (*Альбіноса м'яз*) – від прізвища німецького анатома та хірурга Бернарда Зигфріда Альбіноса (1697–1770 pp.); *Albrecht's bone* (*Альбрехта кістка*) – таку назву має базіотична кістка, від прізвища німецького анатома Мартіна Пауля Альбрехта (1851- 1894 pp.); *Berard's ligament* (*Берара зв'язка*) – у

назві використано прізвище Огюста Бера, французького хірурга (1802–1846 рр.) [1 (1, с. 211-213)].

Як засвідчують ономастичні дослідження у медичних терміносистемах, досить розповсюджені терміни-епоніми у назвах синдромів: *Axenfeld's syndrome* (*Аксенфельда синдром*) – назва походить від прізвища німецького офтальмолога (1867–1930 рр.); *Айзекса синдром* (*H. Isaacs – Г. Айзекс*, американський невролог, XX ст.) – рідкісні нервово-м'язові розлади, які характеризуються прогресуючою м'язовою жорсткістю, безперервним пошмикуванням м'язів і зниженням рефлексів; *Berardinelli-Seip's syndrome* (*Берардінееллі-Сайпа синдром*) – назва походить від двох прізвищ видатних лікарів, а саме аргентинського терапевта Вальдемара Берардінееллі (1903 – 1956 р.) та норвезького педіатра Мартіна Федеріко Сайпа (1921 р.); *Klein-Levin's syndrome* (*Кляйне-Левіна синдром*) – назва походить від двох прізвищ, Віллі Кляйне, німецького психіатра 20 ст. та Макса Левіна, американського невролога (1901 р.); *Lown-Ganong-Levine syndrome* (*Лоуна- Генонга-Лівайна синдром*) – назва синдрому утворена від трьох прізвищ, Бернарда Лоуна, американського кардіолога (1921 р.), Вільяма Ф. Генонга, американського фізіолога (1924 р.) та Семюеля Альберта Лівайна, американського кардіолога польського походження (1891-1966); *Sabin-Feldman syndrome*: *Сейбіна-Фельдмана синдром* (Sabin A.B. – *Альберт Брюс Сейбін*, амер. лікар та мікробіолог польського походження, 1906-1993 рр.; Feldman H.A. – *Гаррі Альфред Фельдман*, амер. бактеріолог, 1914-1985 рр.) – псевдотоксоплазмоз; синдром псевдо-TORCH; синдром хоріоретиніту і церебральних кальцифікатів, подібні до проявів токсоплазмозу у пацієнтів, які мають усі тести на токсоплазмоз негативні, тощо [1 (2, с. 199-201)].

Отже, терміни-епоніми у медичній терміносистемі виокремлюються певними аспектами конструювання, адже переклад медичних текстів стає все більш актуальним у нашому сьогоденні. Точний медичний переклад допомагає у розумінні сучасної медичної термінології, основних друкованих видань, медичної літератури та підвищує рівень медичної практики.

#### **Література:**

1. Англо-український ілюстрований медичний словник Дорланда: у двох томах / [гол. ред. П.Джувль, Б.Зіменковський]. – Львів: Наутілус, 2002. – 2688 с.
2. Эпонимические термины в клинической анатомии человека: словарь-справочник / [авт.-уклад. Г. Н. Топоров]. – К: Вища школа, 1998. – 160 с.
3. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
4. Суперанская А.В. Теория и методика ономастических исследований / Суперанская А.В., Сталтманэ В.Э., Подольская Н.В., Султанов А.Х. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.

*Бичок Алла Володимирівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,  
Тернопільський національний економічний університет,  
м. Тернопіль, Україна*

## **НАВЧАННЯ ФАХОВОЇ НІМЕЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН**

У вищих навчальних закладах Німеччини та Австрії особливу увагу концентрують на вивчення і засвоєння професійної лексики [3]. В основі вивчення лексики мають місце три етапи:

– Перший етап семантизації та первинного закріплення лексики. Його зміст полягає у створенні звукового, семантичного та графічного образів лексичних одиниць. Ефективними на цьому етапі є відпрацювання операцій порівняння, пошуку лексичних одиниць студентами та формування їх первинних лексичних умінь. На цьому етапі використовуються такі типи вправ: некомунікативні, повністю керовані, з аудіо- та зоровими формальними опорами. Особливо важливі вправи рецептивно-імітаційні, вправи на імітацію, ідентифікацію та номінацію лексичних одиниць. Варто зазначити, що при виконанні завдання використовуються такі види когнітивних прийомів: парні асоціації, створення словесних сімей, категоризація, здійснення групування за формальними ознаками використання попереднього досвіду.

– Другий етап – формування лексичної навички. Змістом цього етапу є відпрацювання операцій вибору та сполучуваності лексичних одиниць із задумом висловлювання. Ефективними є такі типи вправ: некомунікативні, умовно-комунікативні, частково керовані, індивідуальні, з аудіо- та зоровими формальними і змістовими опорами. На занятті використовують такі види вправ: рецептивно-репродуктивні; у виборі лексичних одиниць із семантичного простору згідно із задумом висловлювання у семантично-адекватних замінах. Тут мають місце такі види когнітивних прийомів: зв'язок з попереднім досвідом індивіда; запам'ятовування з опорою на «глибину мислення» студента.

– Третій етап – удосконалення лексичної навички. Зміст цього етапу полягає в автоматизації лексичних операцій, розвитку вторинних умінь вживання лексичних одиниць. Широко застосовуються комунікативні, з мінімальним керуванням, індивідуальні, для парної роботи, із змістовими опорами, без змістових опор вправи. Поширені такі види вправ: рецептивно-продуктивні, на включення у просте і складне висловлювання, «ініціативні» вправи. На заняттях мають місце здебільшого парні асоціації.

Метою вправ першого етапу щодо навчання лексики є ознайомлення студентів зі звуковим та графічним образом лексичних одиниць, їх семантичними особливостями та сполучуваністю лексичних одиниць. Зазначимо, що вправи другого етапу навчання лексики спрямовані на тренування різних часткових операцій, що є в основі функціонування комплексних операцій лексичної навички.

На третьому етапі здійснюється вдосконалення лексичних навичок та умінь, виконуються вправи на включення лексичної одиниці в поєднанні з граматичною структурою в просте чи складне висловлювання. Потрібно відзначити «ініціативні

вправи», які забезпечують плавний перехід від удосконалення лексичних навичок до розвитку мовленнєвих умінь. Усі вправи, які виконуються на цьому етапі, є комунікативними та передбачають наявність ситуації і мовленнєвого завдання.

Як відомо, при безпосередньому контакті з носіями мови фахівець потребує не лише сприймати інформацію на слух, а й брати участь в обговоренні предмета спілкування за фахом, розмірковуючи над ним; умінь характеризувати предмет чи об'єкт обговорення, змальовуючи та описуючи його сильні або слабкі сторони; вмінь аналізувати й коментувати інші висловлювання і точки зору. Зазначимо, що важливим у процесі міркування є наявність елементів обґрунтування та аргументації своїх висловлювань, наведення аналогічних прикладів і протиставлень, що доводять істинність або хибність вихідної тези шляхом чітких і логічно пов'язаних тверджень як основи професійно спрямованого монологу, а також здійснення розумових операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, абстракції, конкретизації та ін. при допоміжній ролі наочних засобів (схем, таблиць, креслень, формул тощо) [1].

Таким чином, ці групи вправ забезпечують навчання рецепції аудіоінформації, тому що розпізнавання та відтворення передують продуктивному говорінню як більш легкі види діяльності. Вони сприятимуть формуванню слухових образів явищ / проблем, які пропонуються з їх подальшим відтворенням та завданням викладача [2].

Ці вправи стимулюють формування та розвиток більш складних умінь, а саме рецептивно-продуктивних, спрямованих на сприйняття та відтворення отриманої інформації з елементами власного коментування та аргументації.

#### *Література:*

1. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. – М., 1963. – С. 18-22.
2. Скалкин В. Л. Системность и типология упражнений для обучения говорению // Иностранные языки в школе. – 1979. – № 2. – С. 19-25.
3. Tatsachen über Deutschland // Societäts – Verlag, F. am M., 1996. – 544 S.

**Bobak Halyna,**

*Master of Arts Ivan Franko Lviv National University;*

**Kolodnytska Olha,**

*Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D.,*

*Instructor Ivan Horbachevsky Ternopil State Medical University;*

**Bobak Mariia,**

*Candidate of Philosophy Sciences, Ph.D., Associate Professor*

*Ivan Horbachevsky Ternopil State Medical University,*

*Ternopil, Ukraine*

## **GENERAL OUTLINES OF MULTICULTURAL EDUCATION IN CANADA**

Both excellence and equality should be major goals of education in a pluralistic society. Each nation is a cultural diversity. It consists of a series of microcultures. These microcultures share most of the core values of the nation-state. Ukraine like other nation-states has a shared values, ideations, and symbols that constitute the core culture. This culture is shared to some extend by all of the diverse cultural and ethnic groups that make

up the nation-state. The experience of other countries especially Canada and the USA is a valuable source of developing multicultural education in Ukraine.

The concerns of «multicultural education» – equality of educational access on the one hand and institutionalized recognition of historical inequalities on the other – are global phenomena of the twenty-first century. The way that they play out in each nation, however, is both historically specific and transnationally formed.

Loosened from its mooring in the United States' civil rights movement, multicultural education has become a rubric-or foil-for a certain arena of educational reform discourse around the world [3, p. 97].

However, the «epochal» dimensions of globalization, such as wide-scale human migration and intensification of global communication, have complicated social identities within many nations and therefore stimulated public debate on how pluralism is recognized in the curriculum and pedagogy of national school systems [3, p. 106].

This paper discusses ways in which concerns about multicultural education have spread around the world.

Many countries in Europe and elsewhere show that governments need not be hostile to the diversity that results from the immigration that they need. A positive example is Canada, which has two official languages and a policy of multiculturalism. Multiculturalism is an ambiguous term: it can mean a cultural pluralism in which the various ethnic groups collaborate and dialogue with one another without having to sacrifice their particular identities. Canadian society is often depicted as being «very progressive, diverse, and multicultural». Multiculturalism was adopted as the official policy of the Canadian government during the premiership of Pierre Elliott Trudeau in the 1970s and 1980s. Multiculturalism is reflected in the law through the Canadian Multiculturalism Act and section 27 of the Canadian Charter of Rights and Freedoms. Canadian multiculturalism is looked upon with admiration outside the country, resulting in the Canadian public dismissing most critics of the concept. Multiculturalism in Canada is often looked at as one of Canada's significant accomplishments, and a key distinguishing element of Canadian identity.

Education is a state responsibility in the United States and a provincial responsibility in Canada; nonetheless, the federal governments in both countries have had a significant influence on multicultural education policy. In the U.S. this has been accomplished primarily through civil rights policies and federal education policies. In Canada, the work has been done through multiculturalism and other related policies.

Canada has large groups of native English and French speakers, plus indigenous people, European immigrants, and conspicuous minorities from Asia and Africa. Canadian researchers have shown the benefits of multicultural education. They report that multicultural education was defined as «education in which the individual child of whatever origin finds not mere acceptance or tolerance, but respect and understanding. Cultural diversity is seen and used as a valuable resource to enrich the lives of all. It appeals to the better nature of people to see languages and cultures not as problems to be solved by assimilation but rather as human rights and resources for mutual enrichment» [1].

Multicultural education (ME) is an idea, an educational reform movement, and a process whose major goal is to change the structure of educational institutions so that students from both genders and diverse cultural, language and ethnic groups will have an equal chance to learn and experience school success. A major goal of ME is to help

students to develop the knowledge attitudes, and skills needed to function within their own microcultures, other microcultures and the global community.

It is only recently, however, that global public discourse on education has come to include the concerns of multiculturalism. Indeed, the «recognition of diversity» strand of multicultural education has proved problematic in many, if not most, national public dialogues on education [3, p. 100].

Scholars of ME «outlined five conceptual approaches to it: Benevolent Multiculturalism; Cultural Understanding; Education for Cultural Pluralism; Bicultural Education; Multicultural Education as the Normal Human Experience» [2, p. 7].

Multicultural education as the normal human experience is derived from anthropological definitions of education. It is defined as «a process whereby a person develops competencies in multiple systems of standards for perceiving, evaluating, believing, and doing» [2, p. 9].

Several vectors of globalization have converged to raise the topic of multicultural education to the level of public, or at least professional, debate around the world today. The increasing cross-national mobility of people and the transnational communication of ideas that took place, has fed into the contours of diversity around the world. It has also led to international dialogue on ways to address pluralism within national education systems.

#### ***References:***

1. James Banks, Cherry McGee Banks. Multicultural Education. Issues and Perspectives. – Seattle, 2010. – 462 p.
2. John Mallea, Jonathan Young. Cultural Diversity and Canadian Education. Issues and Innovations. – Ottawa: Carleton University Press, 1990. – 554 p.
3. Margaret Sutton. The Globalization of Multicultural Education. – Indiana Journal of Global Legal Studies: Vol.12:Iss.1. – Indiana University Press, 2005. – P. 97-107.

**Бойчук Алла Володимирівна,**  
доктор медичних наук, професор,  
завідувач кафедри акушерства і гінекології;

**Шадріна Валентина Семенівна,**  
кандидат медичних наук, доцент;

**Коптюх Валентина Іванівна,**  
кандидат медичних наук, доцент;

**Хлібовська Оксана Іванівна,**  
кандидат медичних наук, доцент;

**Бегош Богдан Миколайович,**  
доцент кафедри акушерства і гінекології;

**Сопель Віктор Васильович,**  
кандидат медичних наук, доцент;

**Ониськів Богдан Омелянович,**  
кандидат медичних наук, доцент,  
кафедра акушерства і гінекології,

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ВИКОРИСТАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ВИСОКОПРОФЕСІЙНОГО ЛІКАРЯ**

Успішна практична діяльність сучасного лікаря значною мірою залежить від рівня його професійної освіти. Темпи розвитку медичної науки стимулюють рухатися в ногу з часом, прикладаючи максимум зусиль для досягнення високого рівня професіоналізму, досконалого володіння сучасними методами лікування.

Останніми десятиріччями перспективним напрямком розвитку системи підвищення професійної кваліфікації лікарів розвинених країн світу є дистанційна (у тому числі в режимі on-line) форма навчання, завдяки якій підвищення професійної кваліфікації можливе без припинення робочого процесу, тобто є максимально доступним для кожного спеціаліста.

Основним напрямком удосконалення процесу підвищення кваліфікації лікарів акушерів-гінекологів на етапі післядипломної освіти є поступове впровадження сучасних форм навчання. Інтернатур – перший крок до самостійної роботи лікаря, тому важливо, починаючи саме з цього етапу, направляти зусилля молодого спеціаліста до самовдосконалення. Традиційні методи навчання лікарів-інтернів в першу чергу направлені на набуття і використання знань шляхом передачі інформації з наступним її впровадженням в конкретних професійних діях згідно готового алгоритму. Такий підхід на сьогодні при підготовці лікарів працює в зв'язку з переходом практичної охорони здоров'я на надання медичної допомоги жінкам у відповідності до протоколів МОЗ України .

Для реалізації організаційних умов і методологічних підходів, які сприяють підвищенню ефективності навчання лікарів-інтернів та лікарів-курсантів, необхідно виділити ряд завдань.

Перш за все, необхідно визначити суть, зміст та структуру дистанційного навчання. Потім необхідно окреслити організаційні умови та методологічні підходи, які сприяють його розвитку на етапі післядипломної освіти.

Дистанційне навчання при підготовці лікарів-інтернів, лікарів-курсантів – це інноваційна організація учебного процесу, яка реалізується в специфічній педагогічній системі, яка базується на принципі самостійного навчання лікаря та інтерактивної взаємодії викладача та інтерна або курсанта.

Результативність дистанційного навчання на післядипломному етапі освіти лікарів акушерів-гінекологів в значній мірі залежить від наступних факторів: ефективної взаємодії викладача і лікаря; відлагодженого активного зворотного зв'язку; в якості попереднього проектування процесу дистанційної освіти та способів керування ним; розробка дидактичних матеріалів. Сучасні комп'ютерні програми дозволяють забезпечити передачу знань та доступ до різнобічної учебової інформації; а нові технології, такі як інтерактивні електронні учебові посібники, мультимедійне забезпечення, мережа Інтернет, сприяють більш активному долученню лікарів до процесу навчання. Інтерактивні можливості систем доставки інформації дозволяють відлагодити і навіть стимулювати зворотній зв'язок, забезпечити діалог та постійну підтримку, які неможливі в більшості традиційних систем навчання.

Згідно робочої програми зі спеціальності «Акушерство та гінекологія», яка затверджена МОН України, лікарі-інтерни мають години для самостійної позааудиторної підготовки. Але на сьогодні ця підготовка використовується з низьким коефіцієнтом ефективності. Вирішити цю проблему можна деякими шляхами. Насамперед, це підвищення мотивації молодого спеціаліста до самостійної роботи. Можливим варіантом підготовки лікаря-інтерна до заняття може бути створення мультимедійної презентації з потрібної теми з використанням можливостей сучасного програмного забезпечення та мережі Інтернет.

Важливим в такому методі підготовки до практичних занять є формування навичок самостійної роботи та стимулювання творчого підходу до навчання. По-друге, це створення на базі кафедри комп'ютерних класів, які мають бути забезпечені електронними навчальними та методичними матеріалами: навчальними посібниками, розробленими працівниками кафедри; мультимедійними презентаціями до занять згідно тематичного плану; фото- та відеоматеріалами; тестовими завданнями як навчального, так і контролюючого типу.

Таким чином, завданням сучасної освіти в підготовці майбутніх фахівців є використання як рутинних, так і інноваційних методологій навчання. Використовуючи значний досвід попередньої викладацької роботи, кафедра активно працює над впровадженням дистанційного навчання. Завданням дистанційного навчання на післядипломному етапі освіти лікарів-інтернів та лікарів-курсантів акушерів-гінекологів є самостійна ціленаправлена робота з використанням сучасних ІТ, ефективність яких залежить від методологічно грамотно побудованого викладачем навчального процесу та інформаційно-комунікаційних можливостей ВНЗ.

### *Література:*

1. Ващенко В. Ю. Дистанционная форма обучения. История. Проблемы. Перспективы развития. [ Электронный ресурс ] / В.Ю. Ващенко, В.А. Скляр, К.О. Козяков // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля – Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 6Е. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbu.v.gov.ua/e-journals/ vsunud/2009-6E/Index.htm>

2. Наказ МОЗ України № 1088 від 10.12.2010 р. «Про удосконалення післядипломної освіти лікарів».

3. Вороненко Ю. В. Дистанційне навчання в режимі on- line: нові можливості для професійного розвитку, нові перспективи / Ю. В. Вороненко // Український медичний часопис. – 2011. – №3.

***Бондаренко Сергій Васильович,**  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін;  
**Пилипшин Олег Іванович,**  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Сьогодні в Європі існує різноманіття освітніх систем, наукових шкіл і підходів до характеристики специфіки освіти. Поряд із цією диференціацією й різноманіттям, європейська освіта володіє в цілому якісною визначеністю, що легко відокремлює його від американської або китайської освіти. У Європі є історично сформована єдність і різноманіття освітніх систем.

Можна припустити, що ця освітня система може бути піддана трансформації за допомогою певної освітньої політики. Однак сьогодні для Європи характерна тенденція, що представлена політикою інтеграції освіти. Вона повністю відповідає пануванню інтеграційних тенденцій у Європі й у цьому плані заслуговує серйозного схвалення.

Так, вітчизняні вчені говорять про наступні аспекти. По-перше, європеїзацію вищої школи України варто розглядати в контексті необхідності її модернізації, приведення до повної відповідності до нових умов розвитку людства в добу інформаційного суспільства та глобалізації. Важливим для вітчизняної національної системи вищої освіти є активізація інноваційної складової, зважаючи на завдання, що висуваються перед країнами-учасницями Болонського процесу. Долучення до європейського ринку праці та вироблення спільних критеріїв успішного та затребуваного фахівця є вкрай важливим в контексті підвищення конкурентності в умовах глобалізації. Значимою перевагою є можливості академічної мобільності. Має велике значення й становлення європейської моделі сучасного студента – активного, мобільного та такого, що прагне постійно поновлювати свої знання, розуміючи що це є важливим для його особистісного та кар'єрного розвитку. Насамкінець варто наголосити увагу на посиленні взаємодії наукового та навчального компонентів у освітньому процесі, що є важливим в контексті як професійного розвитку викладачів, так і становлення майбутніх фахівців із розвинутими аналітичними здібностями [1, с. 4-5]

Інтеграція характеризується взаємним зближенням, взаємодоповнюваністю та взаємозалежністю національних систем освіти, синхронізацією дій по їхньому розвитку (що досягається на основі регулювання цих дій над національними

інститутами), тенденцією до формування єдиного освітнього простору як найбільш ефективної форми вирішення завдань міжнародного майбутнього.

Філософія та практика глобальної освіти піднімають особистість викладача, що представляється, насамперед, носієм культури й у той же час її творцем, світового педагогічного досвіду і його продовжувачів. Вважається, що сучасний педагог обов'язково повинен мати творчу індивідуальність, володіти самобутнім педагогічним мисленням.

Головне – це формування педагогічної компетентності (ціннісно-сислової, інтелектуально-гностичної, емоційно-оціночної, художньо-творчої). Показники педагогічної компетентності: гуманістична, соціокультурна спрямованість змістів удосконалювання; особистісне відтворення соціокультурних цінностей; відповідність нормам культури та цінностям її розвитку [2, с. 66].

Відтак, освіта є лише однією, але при цьому вкрай значимою сферою європейської інтеграції. Прагнення держав Європи побудувати спільний освітній простір обумовлено необхідністю адаптації системи вищої освіти до функціонування у добу інформаційного суспільства, ключовим елементом якого виступає знання як таке. Важливим завданням сучасної вищої школи, яке визначається в рамках Болонського процесу, є підготовка висококваліфікованого фахівця, який буде конкурентоспроможним як на європейському, так і на світовому ринку праці. При цьому необхідно наголосити на тому, що інтеграція України до європейського простору вищої освіти розглядається як процес її гармонізації з національними освітніми системами інших країн.

#### *Література:*

1. Батечко Н. Болонський процес в Україні: пріоритетні завдання адаптації та виклики сучасності [Електронний ресурс] /Н. Батечко. – Режим доступу: [http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article\\_batechko.pdf](http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article_batechko.pdf) – Назва з екрану.

2. Вища освіта і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя; авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Начальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

*Боярчук Оксана Романівна,*

*доктор медичних наук, професор,*

*завідувач кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією;*

*Глушко Катерина Теодозіївна,*

*кандидат медичних наук,*

*асистент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією;*

*Кінаш Марія Ігорівна,*

*кандидат медичних наук,*

*доцент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією,*

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,*

*м. Тернопіль, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРЕДМЕТУ «ПРОПЕДЕВТИКА ПЕДІАТРІЇ»**

Сучасний розвиток медицини, удосконалення знань, розробка новітніх діагностичних та лікувальних технологій сприяє покращенню якості надання

медичних послуг населенню, в тому числі і дітям. Відповідно це призводить і до зростання вимог щодо навчання та підготовки студентів вищих навчальних медичних закладів. Проте, збільшення кількості матеріалу котрий необхідно опрацювати невід'ємно супроводжується скороченням кількості годин для практичної роботи на заняттях. Це стосується усіх етапів підготовки лікарів і є проблемою не лише для України. Зокрема, за даними швейцарських дослідників, резиденти відділення внутрішньої медицини лозанського госпітально проводять більше половини свого часу за роботою на комп'ютері (заповнення медичної документації, навчання, тощо) і лише втричі менше часу присвячують роботі з пацієнтами. Така тенденція є характерною і при навчанні студентів медичних навчальних закладів. Відповідно, актуальним залишається питання зростання самостійної підготовки слухачів [1; 4; 5].

Як відомо процес запам'ятовування є досить вибіркоким. Люди запам'ятовують приблизно 5% інформації отриманої на лекціях, 10% – того, що читають, 20% – того, що бачать на власні очі, 50% – того, що слухають та бачать одночасно, 70% – того, що обговорюють і пишуть, 80% – того, що роблять практично власноруч, 90% – того, що роблять і обговорюють одночасно, 95% – того, чому навчають інших. Як бачимо для кращого запам'ятовування лише самостійна робота є не достатньою. Найкращим є її поєднання з практичною діяльністю та одночасним обговоренням. Проте, у зв'язку з скороченням погодинного навантаження на практичні заняття для вивчення матеріалу згідно робочої програми цей процес стає недостатньо ефективним. Виникає потреба у застосуванні нових методик навчального процесу. Одними з таких вважаються інтерактивні методи навчання. На відміну від традиційних, вони базуються на активній взаємодії студентів та викладача між собою. Такий підхід дозволяє поживити навчальний процес, зробити його більш цікавим та менш стомленим для учасників. І що не менш важливо дозволяє активізувати бажання студента вчитися самостійно [2; 3].

До інтерактивних методик навчання відносяться «мозковий штурм», «круглий стіл», дискусія, ситуаційний аналіз (case-study, аналіз конкретних ситуацій, тощо), рольові ігри та інші. Багато з цих методик успішно впроваджуються у навчанні студентів старших «4», «5», «6» курсів медичних навчальних закладів де слухачі вже мають базові медичні знання [1; 2; 3; 4]. Проте для підготовки студентів з пропедевтичних дисциплін їх необхідно застосовувати вибірково. Особливо це стосується предмету «пропедевтики педіатрії» де слухачі працюють не лише із дітьми різного віку, а й із їхніми батьками чи опікунами.

При оцінці різних інтерактивних методик для використання при навчанні студентів «3» курсу найбільш ефективним можна вважати ситуаційний аналіз, а саме аналіз конкретних ситуацій. Суть методу полягає у глибокому й детальному дослідженні реальної або імітованої ситуації. Використання методу аналізу конкретних ситуацій дозволяє вирішити наступні навчальні цілі: розвиток аналітичного мислення і його практичного застосування, оволодіння практичних навичок роботи з інформацією, вироблення конкретних рішень, розширення навичок комунікації, підвищення мотивації до навчання [2; 3]. Для застосування цього методу можливим є представлення конкретного пацієнта згідно теми заняття, але це не завжди можливо з різних причин. Тому, допустимим є використання ситуаційних задач, фотографій, тощо. Особливо перспективним є

поєднання симуляційного навчання з ситуаційним аналізом, коли за допомогою навчальних тренажерів можна відпрацювати різні клінічні ситуації. Таке поєднання дозволяє багаторазове відпрацювання практичних навичок з детальним аналізом допущених помилок, моделювати різні клінічні ситуації з подальшим обговоренням причин їх виникнення, виділенням клінічних синдромів.

Висновки:

1. Самостійне навчання студентів залишається одним із важливих методів навчання, але є недостатнім для ефективного запам'ятовування.

2. Впровадження інтерактивних методів та їх поєднання із симуляційним навчанням дозволяє покращити вивчення «пропедевтики педіатрії» студентами 3 курсу медичного навчального закладу.

#### *Література:*

1. Інноваційні технології, направлені на розвиток клінічного мислення у студентів / В. К. Ташук, Г. І. Хребтій, Т. М. Амеліна [та ін.] // Актуальні питання якості медичної освіти, 12–16 травня 2016 року : матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2016. – С. 289.

2. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / (П. Шевчук, П. Фенрих). – Щецін : WSAP, 2005. – С. 7–23.

3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О.І. Пометун, А.В. Пироженко ; ред. О.І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – С. 8–24.

4. Удод А. О. Перспективи інтерактивного навчання у підготовці студентів стоматологів / А. О. Удод, В. Г. Центіло, Н. М. Яковлева // Актуальні питання якості медичної освіти, 12–16 травня 2016 року : матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2016. – С. 295–296.

5. Residents spend more time on computer than with patients [електронний ресурс] / Medscape. – 2017. – режим доступу до журн.: [https://www.medscape.com/viewarticle/875114?src=soc\\_tw\\_170202\\_mscedt\\_news\\_biz\\_computers#vp\\_1](https://www.medscape.com/viewarticle/875114?src=soc_tw_170202_mscedt_news_biz_computers#vp_1)

*Brinkmann Malte,*

*Prof. Dr., Lehrstuhlinhaber der Abteilung für allgemeine Wissenschaften  
Humboldt-Universität zu Berlin,  
Berlin, Deutschland*

## **AUFGABEN DER SCHULE: MACHTFÖRMIGE SOZIALITÄT UND PRODUKTIVE GEMEINSCHAFT**

Eugen Fink, der letzte Assistent Edmund Husserls und Kollege Martin Heideggers in Freiburg, hatte an der dortigen Universität einen Lehrstuhl für Philosophie und Erziehungswissenschaft inne. Er wirkte nicht nur in der Phänomenologie mit maßgeblichen Entwürfen und Werken (so etwa die *Sechste cartesianische Meditation*, Fink 1988), die Husserl'sche Gedanken aufnahmen, weiterführten und kritisch wendeten, er entwickelte auch eine erziehungs-philosophische, phänomenologisch orientierte Pädagogik, die die

sozialen, koexistentialen und mundanen Relationen von Erziehung herausarbeitete. Fink hat sich zudem intensiv mit der Geschichte der Pädagogik beschäftigt, und er hat in den 50er Jahren an der staatlichen Bildungsplanung mitgewirkt, die sich im «Bremer Plan» äußerte (Fink 1960).<sup>1</sup>

Fink konstatiert als «Lage unserer Zeit» die Relativierung, Differenzierung und Pluralisierung von Normen, Wissen und Werten. Er hat dieses unter dem von Nietzsche entlehnten Titel des Nihilismus dargestellt:

«Das menschliche Dasein, hat' keinen Sinn – und diese Sinnlosigkeit ist keineswegs nur die verzweifelte Lage einer äußersten Gottesverlassenheit, die gerade die reine Bedingung dafür ist, dass der Mensch sich selbst Sinn gibt. Die menschliche Freiheit befreit sich zu ihrer Unbedingtheit, wenn sie die einschränkenden Bindungen abwirft, die das Herkommen, den Brauch, die traditionale Moral und deren religiöse Verklärung geschaffen haben.» (Fink 1970, S. 176)

Fink möchte die Chancen eines produktiven Umgangs mit der produzierenden Freiheit vermessen, ohne ihre welthaften, leiblichen und sozialen Kontexte zu kappen. Freiheit zeigt sich dem Menschen nicht als Auszeichnung, sondern als Aufgabe. Aufgabebearbeitung ist bei Fink kein didaktisches Mittel, sondern eine koexistentielle und soziale Praxis, die notwendig Sinn produzierend muss aufgrund grassierender Sinnlosigkeit – eine Praxis, die die Logik pädagogischen Handelns einerseits anthropologisch verortet und zugleich die koexistentielle Bedeutung von Erziehung als «Grundphänomen» hervorhebt. Die Praxis der Freiheit als «werk tätige Freiheit» scheint umso prekärer, je mehr die traditionellen, kulturellen und religiösen Vor-Bilder und Normen schwinden, ihre Allgemeinverbindlichkeit im Zuge von Differenzierung und Pluralisierung verblasst. Die Freiheit des Menschen ist ambivalent. Sie changiert zwischen Geborgenheit und Ausgesetztheit, zwischen Produktion und Liquidation (vgl. Nielsen 2005). Der Mensch der Moderne hat sich zur Sinnlosigkeit seiner Existenz sinnbildend zu verhalten, und zwar als handelndes, tätiges und lernendes Wesen, ohne Aussicht auf endgültige Versöhnung – deshalb beschreibt Fink die krisenhafte Situation des modernen Menschen als Notlage. Die Notlage ist die «pädagogische Grundsituation unserer Zeit» (Fink 1970, S. 180). Diese Notlage verlangt nach einer pädagogischen NotLösung:

«Wir haben kein allgemeingültiges Weltbild, wohl aber einen unaufhörlichen Streit von Weltanschauungen, wir haben keine ausgeruhten Werke unserer Werk tätigkeit um uns, sondern die rasch wechselnden Fabrikate der Technik, wir leben nicht in einem verharrenden Staat, sondern in politischen Provisorien. Die menschliche Erkenntnis hält sich nicht mehr an ewigen und unveränderlichen Wahrheiten fest, die Wahrheit wird selber

---

<sup>1</sup> In der deutschen Erziehungswissenschaft wird Fink erstaunlicherweise entweder als Bildungstheoretiker und bildungspolitisch Engagierter gesehen (vgl. Benner 2009, Greiner 2008) oder als Vertreter einer koexistenziellen Anthropologie (vgl. Meyer-Wolters 1992, Burchardt 2001) bzw. einer politischen Erziehungsphilosophie (vgl. Reichenbach 2001), aber weniger als Erziehungstheoretiker und Schultheoretiker. Finks Untersuchungen zur Geschichte der Pädagogik, zur Didaktik (vgl. Böhmer 2002), zur Technik und zur technischen Bildung (vgl. Schütz 1992, Hilt 2005) unter Bedingungen industrieller und technischer Produktion in der postindustriellen und postdemokratischen Wissensgesellschaft sind noch gar nicht oder nur sehr unzureichend erschlossen (vgl. Meyer-Wolters 1992). Hier stehen sicher noch interessante Arbeiten nach Herausgabe dieser Schriften im Rahmen der Eugen-Fink-Gesamtausgabe an.

zum Prozess der wissenschaftlichen Forschung. [...] Wir müssen [daher, M.B.] jedoch den Bezug aus der Wahrheit unseres modernen Lebens vollbringen. Das erfordert eine Neugestaltung des Bildungsgedankens und des Schulwesens.» (Fink 1960, S. 13)

In der Spät-Moderne, so Fink, ist der humanistische Bildungsgedanke zur Ideologie geworden (Fink 1960, S. 9). Die klassische Trennung von Theorie und Praxis, von Geistes- und Naturwissenschaft, von Individuum und Gemeinschaft wird im Zeitalter der Technik aufgehoben. Im Zeitalter der «Produktion», die ideelle und materielle Hervorbringungen gleichermaßen kennzeichnet (Fink 1966, S. 18), werden Gesellschaft, Wissenschaft, Schule und Erziehung in den produzierenden Modus hineingezogen. In der Technik vereinigen sich Erkenntnis, Herrschaft und Arbeit. Wissenschaft wird selbst zur technisch-ökonomischen Forschung, die Erkenntnisinstrumente und Wissensräume produziert und sich mit den politischen Prozessen der Macht konfliktuös verschaltet (Schütz 1992). Die Logik pädagogischen Handelns unter Bedingungen der wissenschaftlich-technischen Zivilisation vollzieht sich im Modus des Forschens: «Das Lernen wird die wichtigste Bildungsfunktion des Menschen» (Fink 1961, S. 387). Technik und Wissenschaft müssen daher als «Bildungsmächte» begriffen werden (Fink 1960, S. 21).

Fink wendet sich damit explizit gegen den Dualismus von Natur und Geist, Mensch und Gesellschaft, Wissenschaft und Leben. Arbeit, Technik, Macht und Politik als dynamisch verspannte Praxen in der postindustriellen Gesellschaft verlangen eine Entsprechung im Schulsystem (in Bezug auf eine Theorie der Schule) und eine Entsprechung in der Bestimmung pädagogischen Denkens und Handelns (Erziehungs- und Bildungstheorie). Diese Entsprechung wird bei Fink nicht als Reproduktion oder Transformation, also nur als Verarbeitung, Überführung oder Übertragung von bestehenden, außerpädagogisch und vorpädagogisch vorhandenen Fragen und Probleme ins institutionelle pädagogische Feld gedacht. Vielmehr wird die Schule als besondere gesellschaftliche, politische Institution selbst produktiv und kann als staatlich organisierte eine eigenständige, weder von Tradition noch von außerpädagogischen Praxen bestimmte Aufgabe in einer postdemokratischen Gesellschaft übernehmen.

#### **a. Schule, Wissenschaft, Demokratie**

Fink entwirft im Bremer Plan ein Einheitsschulsystem. Auf die gemeinsame Grundschule folgt eine Mittelschule, der unterschiedliche Oberschulen, auch mit Berufsbezug folgen. Der Unterschied zwischen Berufs- und Allgemeinbildung ist aufgehoben. An die Stelle humanistischer Bildung und berufsbezogener Ausbildung tritt wissenschaftliche Bildung. Wissenschaft wird von Fink als «pragmatisch-technische Sozialform» verstanden, die «entscheidend» alle gesellschaftlichen Praxen und das «Lebensgepräge» durchdringt (Fink 1960, S. 16). Die wissenschaftliche Zivilisation verlangt eine wissenschaftliche Bildung. Wissenschaftliche Forschung wird zur «Norm» für das ganze Schulwesen (ebd., S. 22). Schule hat in allen ihren Bereich auf wissenschaftliches Denken und Handeln hinzuführen.

Fink bezieht sich an dieser Stelle explizit auf Hegel, weitet den Kreis des Didaktikproblems aber aus. Denn schließlich kann die wissenschaftliche Zivilisation bildungsmäßig nur begriffen werden, wenn «die Vermittlungsstufen der Wissenschaft selbst als wissenschaftliche Probleme erkannt und anerkannt werden, – nur wenn der Forscher vom Lehrer her und der Lehrer vom Forscher her sich versteht (...)» (ebd., S. 19).

Wissenschaft als Wissenschaftspropädeutik ist für alle Schulstufen (nicht nur für die Oberschule) bedeutsam und stellt für Schülerinnen und Schüler als auch für Lehrerinnen und Lehrer gleichermaßen höchste Ansprüche. Darin gleichen sich die Positionen Langevelds und Finks. Nur ein wissenschaftlich gebildeter Lehrer als

Forscher kann beim Schüler forschendes Lernen ermöglichen. Und nur eine wissenschaftlich gebildete Gesellschaft kann demokratisch über Fragen und Probleme befinden, die der wissenschaftlich-technischen Zivilisation entspringen. «Eine Wissenskultur steht und fällt mit der Schule» (ebd., S. 21). Fink bestimmt daher die aktuelle gesellschaftliche Form als «Bildungsdemokratie».

### **b. Sinn-produzierende Fragegemeinschaft**

Fink beschreibt die pädagogische Praxis der gemeinschaftlichen Not-Lösung der Not-Lage der Sinn- und Weglosigkeit unter Bedingungen der Pluralisierung, Differenzierung und Relativierung (Nihilismus) als Beraten und als Fragen (vgl. zum folgenden auch Burchardt 2001, S. 188 ff.; Meyer-Wolters 1992, S. 159 ff.; S. 223 ff.). Während in der Schule eine «Fragegemeinschaft» über die kulturellen Traditionsbestände entscheidet, wird in der Welt der Erwachsenen lebenslang eine Beratungsgemeinschaft praktiziert. Unter Bedingungen des modernen Nihilismus hat die erzieherische Beratung «die Hauptfunktion der Ziel-Setzung. In der Beratung und als Beratung geschieht der menschliche Entwurf der Menschen-Ziele» als «offene und bewusste Sinnproduktion» (Fink 1970, S. 210). Beratung im Modus der produzierenden Freiheit ist der «Entwurf der notwendigen Tat» (ebd., S. 190). Beratung als koexistentielle Tathandlung ist also nicht als autoritative und wissenschaftsbasierte Form etwa wie die konventionelle Drogenberatung, Steuerberatung oder Berufsberatung zu sehen. Es kann im koexistentiellen Rat keinen Experten geben, weil alle gleichermaßen von der Krisenlage des Nihilismus betroffen sind. Die Beratungsgemeinschaft ist daher eine Notgemeinschaft, eine Gemeinschaft von Erwachsenen in «grundsätzlicher Gleichheit» (ebd., S. 180).

Die schulische Form der Beratungsgemeinschaft nennt Fink Fragegemeinschaft. In der schulischen Fragegemeinschaft wird demokratisch über den Bildungsgehalt von Traditionsbeständen entschieden. Diese umfassen die gesamte wissenschaftliche Kultur und beschränken sich nicht nur auf die konventionellen Inhalte des Curriculums. Auch aktuelle, politische, wissenschaftliche, ästhetische oder weltanschauliche Fragen und Probleme sind damit gemeint. In Umkehrung der traditionellen humanistischen Bildungslehre werden die Gehalte und Inhalte nicht auf das Ideal hin befragt (wie etwa noch bei Humboldt oder Hegel), sie werden auch nicht im Kontext einer normativen Kulturtradition interpretiert und vorausgesetzt (wie bei Langeveld), sondern umgekehrt: «Die Inhalte werden auf das in ihnen implizierte Ideal hin befragt» (Meyer-Wolters 1997, S. 224) und gemeinschaftlich urteilskräftig geprüft und rational kritisiert. In der Fragegemeinschaft wird dann entschieden, was aus der Tradition übernommen werden soll, und was nicht. Die Fragegemeinschaft ist daher eine Übung im kritischen, abwägenden, einklammernden Urteilen in der Gruppe und sie bedarf einer sozialtheoretisch abgesicherten Didaktik der Übung (vgl. Brinkmann 2012, S. 393ff.).

Die Fragegemeinschaft wäre falsch verstanden, würde sie als symmetrischer Dialog oder als herrschaftsfreier Diskurs gesehen (vgl. Meyer-Wolters 1997). Es gibt vielmehr asymmetrische Momente wie Überredung, die Macht des guten Arguments, den «Willen harter Entschlossenheit», die «Autorität der Tat» und asymmetrische Wissens- und Erfahrungsvoraussetzungen (Fink 1970, S. 191f.). Die Macht des Diskurses und der Machtraum der Gesellschaft sind ebenso Bestandteil wie die unterschiedlichen Entwicklungsvoraussetzungen und die unterschiedlichen Niveaus des Wissens und Könnens der Teilnehmer.

Gleichwohl: In der Fragegemeinschaft können Schüler und Lehrer gleichermaßen voneinander lernen. Weil wir gewohnt sind, das «Lernen» nur als Erlernen von bestehendem Wissen und Können (oder von Kompetenzen) zu sehen, «übersehen wir allzu

leicht die Erfahrungen, die dem menschlichen Lehrer aus der didaktischen Zuwendung zum Kinde zufließen, – übersehen wir, wie sehr auch das Kind gibt, indem es nimmt» (Fink 1970, S. 206). Hier zeigt sich, dass Lernerfahrungen in diesem Sinne immer auch Erfahrungen der Fremdheit bleiben. Nur der relative Vorsprung an Zeit und Lebenserfahrung kann die «Übernahme einer gewissen Führung» (ebd., S. 181) seitens des Erziehers rechtfertigen. Die Lehrer und die Schule haben allerdings anzuerkennen, dass in der wissenschaftlichen Zivilisation die Ansprüche an Kinder zu einer «ungeheuerlichen Zumutung» ausgewachsen sind. Die «Bedrohung einer vorzeitigen und unvorbereiteten Gegenüberstellung mit der modernen Arbeitswelt» (Fink 1960, S. 17) weist die Schule als Schutzraum des Kindes aus, in der gemäß der kindlichen Entwicklung eine gestufte elementare und elementarisierte Einübung stattfinden kann.

Schulische Erziehung gewinnt damit «einen andersartigen Vermittlungs-Charakter», sie wird zur «Vermittlung eines gemeinsamen Suchens» (Fink 1970, S. 147). Gemeinsames Lernen als Fragen und Forschen wird wichtig. Am Anfang einer Verständigung über die gemeinsam erfahrene Situation oder über einen Traditionsbestand steht die Exposition der Sache *als* Sache, der Frage *als* Frage, des Problems *als* Problem.<sup>2</sup> Schulisches Handeln gestaltet sich als «Frage nach der zu lernenden und zu lehrenden Interpretation der Welt» (Meyer-Wolters 1992, S. 229). Die pädagogische Teilhabe wird daher nicht mehr nur als Teilhabe und Einführung in die gesellschaftlichen und kulturellen Normen, Werte, Inhalte und Gehalte verstanden. Sie ist vielmehr die Teilhabe an der Inklusion und Exklusion pädagogischer Gehalte und damit – gleichsam mittelbar – an der Bestimmung von Inhalten und Gehalten der Schule (Curriculum) und damit an der Aufgabe der Schule in der wissenschaftlich-technischen Zivilisation.

Nur durch und in der Schule kann, Fink zufolge, eine Teilhabe aller an der Zivilisation glücken. Der Staat hat die Aufgabe, die wissenschaftspropädeutische und wissenschaftskritische, demokratische Fragegemeinschaft der Schule zu sichern und Gleichheit und Teilhabe aller zu ermöglichen. Zum anderen hat der Staat als «ent-ideologisierte Staat» (Fink 1960, S. 22) die Aufgabe, die Freiheit der Wissenschaft und damit auch die geistige Unabhängigkeit der Schule zu gewährleisten – «am schärfsten gegen weltanschauliche Zwangsaufgaben in der Lehrerbildung und an den wissenschaftlichen Hochschule» (ebd.). Der Staat hat damit zum einen die Funktion, die Eigenlogik

---

<sup>2</sup> Fink zufolge ist der Anfang des Lernens zugleich der Anfang des Denkens. Er ist damit ein zugleich pädagogisches und philosophisches Problem, das in den Kernbereich phänomenologischer Vorgehensweise führt. Die „Not des Anfangs“ zeigt sich darin, dass die Selbstverständlichkeiten des „Vorfindlichen“ und Vorhandenen“ durchbrochen werden müssen (vgl. Bruzina 2006, S. 215), ohne den Weg und den Gegenstand dessen, worauf sich der Anfang richtet, überhaupt zu kennen (vgl. Fink 1985, S. 11). Die Aporie der Weglosigkeit ist also Beginn und Aufgabe zugleich. Sie ist von einer methodischen und existentiellen Negativität gekennzeichnet (vgl. ebd., S. 15). Für die Erziehungstheorie ergibt sich daraus das Problem, dass Lernen nicht geradewegs beginnt oder stattfindet. Die negative Erfahrung im Umlernen kann zwar durch Fragen und Zeigen gezielt inszeniert werden. Die Irritation im Umlernen bleibt aber wesentlich an die Unverfügbarkeit der Welt und des Leibes gebunden, sodass die negative Erfahrung den Charakter eines Widerfahrnisses hat (vgl. Meyer-Drawe 2005, S. 32). Darin unterscheidet sich eine phänomenologisch orientierte Lerntheorie von den teleologischen, intellektualistischen oder voluntaristischen Konzepten von Platon bis Piaget und der Hirnforschung. Gleichwohl lassen sich didaktische Technologien in einer langen Tradition – etwa bei Ignatius – identifizieren, mit denen Dispositionen für Prozesse und Erfahrungen des Umlernens bzw. Umübens erzieherisch gestaltet werden können (vgl. Brinkmann 2012).

pädagogischen Denkens und Handelns zu sichern (so wie es auch Hegel dachte) und zum anderen eine künstliche und intellektualisierte, wissenschaftliche und rationale Logik des Lehrens und Lernens zu etablieren (so wie es auch Langeveld dachte). Darüber hinaus hat er die Aufgabe, die produktive Inklusion als urteilskräftige Inklusion und/oder Exklusion von Inhalten und Gehalten der schulischen Fragegemeinschaft zu ermöglichen.

Finks erziehungs- und sozialtheoretische Überlegungen basieren auf einer spekulativen Kosmologie. Fink fragt über Husserl hinausgehend nach der Phänomenalität der Phänomene und stößt dabei auf die kosmologisch gedachte Welt als Horizont (vgl. Fink 1988), die dem binnenweltlichen Sein und ihren Relationen und Differenzen vorausliegt. Welt wird von Fink im Zuge eines «kosmologischen Nihilismus» radikal negativ gedacht, das heißt im Modus der Nichtung und des Nichts (vgl. Nielsen et al. 2011). Erziehungsphilosophisch folgt daraus, dass das koexistentielle Generationsverhältnis als «einheitsstiftende Grundlage aller menschlichen Gemeinschaft» (Fink 1987, S. 99) vor dem Horizont der «Ur-teilung des In-der-Welt-seins» verstanden werden muss (ebd., S. 105). Gerade aus der Teilung erwächst die Versammlung. Im generativen Verhältnis ereignet sich eine «Teilung-Einung», wie Fink paradox formuliert (ebd.). Es ist daher von einem Grund-Riss durchzogen. Dieser Grund-Riss ist die vor-ontologische Dimension, die der menschlichen Gemeinschaft der Lebensalter in der Fragegemeinschaft zugrunde liegt. Erziehung wird nicht vornehmlich als ein Verhältnis zwischen Subjekten, also als Interaktion zwischen Individuen, bestimmt, sondern passivisch als «Einfügung in das Wirkliche» (Fink 1992, S. 178), als ein «Sich-Einfügen in die kosmische Entsprechung» (Fink 1978, S. 180). Der Elementarbegriff einer sozialtheoretisch orientierten Erziehungswissenschaft ist daher der «der Fügsamkeit, der dem bekannten [subjektivistischen, M.B.] Grundbegriff der Bildsamkeit» entgegengestellt wird (ebd., S. 181).

Zusammenfassend: Unter Bedingungen von Pluralismus, Relativismus und Ausdifferenzierung können Pädagogik und Schule nicht mehr am humanistischen Bildungsgedanken oder an kulturpädagogischen, materialen Konzepten orientiert werden. Die wissenschaftlich-technische Zivilisation verlangt nach einer wissenschaftlichen Bildung. Wissenschaftskultur und Bildungdemokratie verlangen nach einer Entsprechung in einer Theorie der Schule. Die Eigenlogik pädagogischer Praxis als künstliches und kunstvolldidaktisches Handeln verkörpert sich in der Fragegemeinschaft, in der Gehalte und Inhalte schulischer Bildung diskutiert, kritisiert und reflektiert werden und darüber hinaus über deren gesellschaftliche Relevanz entschieden wird. Schule kann so mittelbar an der Gestaltung der Gesellschaft teilnehmen. Die Arbeit der Schule hat so nicht mehr nur eine reproduktive oder transformative Funktion, sie hat auch eine produktive Aufgabe an der Mitgestaltung der wissenschaftlichen Zivilisation mitzuwirken. Das hat ihr der ent-ideologisierte Staat zu gewährleisten.

**Schluss.** Die Eigenlogik pädagogischen Handelns in der Schule manifestiert sich in einem spezifischen, transformativen Zeit-Raum unter Bedingungen von generationaler Fremdheit und Andersheit. Kinder sind anders – das bedeutet nicht einen quasi-natürlichen Schutzraum, sondern die gestufte, didaktisch-elementarisierte Hinführung und Einführung in die wissenschaftlich-technische Zivilisation als Intellektualisierung der Aufgaben (Langeveld) und Demokratisierung in der Fragegemeinschaft (Fink). Die zivilgesellschaftlichen Aufgaben der Schule bestehen auch darin, über Aktualität, Relevanz, Sinn und Bedeutung von vor- und außerpädagogischen Aufgaben, Fragen und Problemen zu entscheiden.

### **Literaturverzeichnis:**

1. Benner, Dietrich (2009): Auf der Suche nach einer Didaktik der Urteilsformen und einer auf ausdifferenzierte Handlungsfelder bezogenen partizipatorischen Erziehung. In: *Pädagogische Korrespondenz*, Jg. 39, Heft 5, S. 5–20.
2. Benner, Dietrich (2009): Schule und Bildung – Widerspruch oder Entsprechung? In: Hellekamps, Stephanie/Plöger, Wilfried/Witterbruch, Wilhelm/Fuhr, Thomas/Gonon, Philipp/Hof, Christiane (Hrsg.): *Handbuch der Erziehungswissenschaft* 2. Band 2. Paderborn: Schöningh.
3. Burchardt, Matthias (2001): *Erziehung im Weltbezug. Zur pädagogischen Anthropologie Eugen Finks*. Würzburg: Königshausen und Neumann.
4. Brinkmann, Malte (2012): *Pädagogische Übung. Praxis und Theorie einer elementaren Lernform*. Paderborn: Schöningh.
5. Brinkmann, Malte (Hrsg.) (2010): *Erziehung. Phänomenologische Perspektiven*. Würzburg: Klinkhardt.
6. Fink, Eugen (1960): Menschenbildung – Schulplanung. In: *Material- und Nachrichtendienst der Arbeitsgemeinschaft deutscher Lehrerverbände*, Jg. 11, Sondernummer 1960, S. 5–23.
7. Fink, Eugen (1961): Zur Bildungstheorie der technischen Bildung. In: *Die Deutsche Schule*, Jg. 51, Heft 9, S. 381–393.
8. Fink, Eugen (1970): *Erziehungswissenschaft und Lebenslehre*. Freiburg im Breisgau.: Rombach.
9. Fink, Eugen (1987): *Existenz und Coexistenz: Grundprobleme der menschlichen Gemeinschaft*. Würzburg: Königshausen und Neumann.
10. Langeveld, J. Martinus (1966): *Die Schule als Weg des Kindes. Versuch einer Anthropologie der Schule*. Braunschweig: Westermann Schulbuch.
11. Meyer-Wolters, Hartmut (1997): Selbstbestimmung als Notlösung. Zur Aktualität des anthropologischen und bildungstheoretischen Denkens von Eugen Fink. In: *Vierteljahrszeitschrift für wissenschaftliche Pädagogik*, Jg. 73, Heft 3, S. 206–225.
12. Meyer-Wolters, Hartmut (1999): Zeitmündigkeit als Problem. In: Bilstein, Johannes/Miller-Klipp, Gisela/Wulf, Christoph (Hrsg.): *Transformationen der Zeit. Erziehungswissenschaftliche Studien zur Chronotopologie*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag, S. 199–217.
13. Schütz, Egon (1992): Anthropologie und technische Bildung. Zum pädagogischen Werk und Vermächtnis Eugen Finks. In: Ders.: *Macht und Ohnmacht der Bildung*. Weinheim: Deutscher Studienverlag, S. 149–168.

***Васильєв Максим Іванович,**  
асистент кафедри хірургічних хвороб,  
оперативної хірургії та топографічної анатомії,  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,  
м. Харків, Україна;  
**Горініч Тетяна Ігорівна,**  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА США НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Аналізуючи історію розвитку вищої освіти в США, можна відзначити послідовне, прагматичне втілення в життя тези про те, що освіта є запорукою соціального та економічного розвитку країни. Так, у 1983 році з'явилася доповідь міністра освіти США «Нація в небезпеці». На основі цієї доповіді було прийнято програму перебудови системи освіти на період до 1990 року, яка включала елементи централізації системи освіти [2]. Однак ця програма не принесла бажаних результатів. У 1991 році було прийнято нову освітню ініціативу, одними з ключових пунктів якої були: 1) розвиток системи національного тестування, результати якого повинні використовуватися при прийомі студентів до університетів і коледжів, а також роботодавцями при прийомі на роботу; 2) забезпечення можливості отримання вищої освіти і просування по етапах освіти на основі освіти, здобутої в школі; 3) всесвітня фінансова підтримка людей з високими навчальними досягненнями, і тих, хто вивчає предмети основних природничо-наукових напрямів; 4) стимулювання бізнесу щодо підтримки некомерційних організацій, які проводять наукові дослідження, і розвиток нетрадиційних підходів до освіти; 5) створення умов партнерства між освітою і роботодавцями [1, с. 42].

Ця ініціатива зіграла важливу роль у формуванні концепції освіти у США, але і вона не була достатньо ефективною, і наприкінці ХХ століття було оприлюднено заклик до дії для американської освіти президента Клінтона, який проголосив, що для підготовки Америки до ХХІ століття країна потребує сильної, безпечної школи з чіткими, посильними стандартами освіти і високою дисципліною. Освітня парадигма, запропонована Б. Клінтоном, більше стосувалася середньої школи. Так, у заклику йшлося про те, що країні потрібні талановиті висококваліфіковані вчителі у кожному навчальному класі. Кожен 18-річний громадянин повинен бути здатний здобувати освіту в коледжі і кожен дорослий повинен мати можливість продовжувати навчання. Окрім цього, заклик Клінтона передбачав: 1) розробку науково обґрунтованих стандартів і національних тестів, результатом яких після чотирирічного навчання є оволодіння читанням і після восьмирічного навчання – математикою; 2) спрямування талановитих і кваліфікованих педагогів в кожен клас школи; 3) допомогу кожному учню в оволодінні вільним читанням до кінця третього року навчання; 4) розширення залучення батьків до процесу виховання та освіти їхніх дітей; 5) створення безпечної, вільної від наркотиків школи, яка при-

шеплею основні американські цінності і формує дисциплінованих учнів; 6) модернізацію шкільних будівель і підтримку їх будівництва; 7) забезпечення доступності університетів для всіх тих, хто має високі навчальні досягнення і прагне отримати академічний ступінь; забезпечення універсальності освіти для 13–14-річних учнів за прикладом вищої школи; 8) допомогу повнолітнім в продовженні своєї освіти і вдосконаленні майстерності шляхом перетворення федеральних програм навчання в освітні гранти; 9) програму підключення кожної класної кімнати і бібліотеки до мережі Інтернет до 2000 року і допомогу всім студентам у залученні до роботи з високотехнологічною інформацією [1, с. 43].

Наступний президент США Дж. Буш оголосив, що першочерговим заходом уряду буде виділення близько 50 мільярдів доларів на розвиток шкільної освіти. Загалом витрати на освіту в США наприкінці ХХ століття склали близько 800 мільярдів доларів на рік, у тому числі витрати на вищу освіту становили близько 220 мільярдів доларів, з них близько 140 мільярдів – частка державного фінансування [1, с. 44].

Однак освітні пріоритети були відсунуті на другий план через проблеми, пов'язані з національною безпекою після терористичних актів 11 вересня 2001 року. Свою роль відіграв і спад в економіці. Головними пріоритетами для держави стали боротьба з тероризмом, забезпечення внутрішньої безпеки, підйом економіки і створення нових робочих місць.

У 2003 року підвищення якості середньої освіти залишається провідним напрямком в межах державної політики в галузі освіти. У сфері вищої освіти основні заходи сконцентрувалися на тому, щоб підтримувати досягнутий рівень доступності вищої школи і по можливості його розширювати. В результаті освітньої політики адміністрації Дж. Буша значно зросли федеральні фонди, що направляються на освіту, стали більш доступними коледжі. У сфері вищої освіти різко зросли витрати на підтримку вихідців з малозабезпечених сімей (з 7,7 млрд. дол. в 2000 році до 12,7 млрд. дол. в 2005 році) у вигляді «Грантів Пела» (до 4 тис. дол. у розрахунку на студента) для продовження або отримання освіти в коледжах або університетах країни.

На перший погляд, освітня політика Б. Обами досить відрізняється від політики попередніх років. Попри це при більш пильному вивченні стає очевидним, що вона змінилася незначно і ще більше сконцентрувалася навколо нагальних проблем освіти, але в межах абсолютно нових програм. Разом з тим нові програми набувають досить вузької спрямованості, але, як і було раніше, одночасно охоплюють середню та вищу освіту. Підвищення якості середньої освіти під гаслом «Жодної відстаючої дитини», яке згодом трансформувалося у закон «Every Student Succeeds Act», прийнятий у 2015 році, залишилося пріоритетним у сфері освіти на період керівництва Б. Обами. В межах проведеної президентом реформи освітньої сфери було запропоновано зупинити підвищення процентів на студентські кредити, що зробило здобуття вищої освіти доступнішою.

Освітня політика останнього президента країни Д. Трамп також зорієнтована, в першу чергу, на доступність. Так, з передвиборчих заяв президента слід виокремити обіцянку виділити 20 млрд. доларів на гранти, які дозволять кожній дитині відвідувати ту школу, яка їй до вподоби. Управління середньою освітою президент пропонує здійснювати виключно на місцевому рівні, а у університетам надати повну автономію. Критикуючи реформи Б. Клінтона та Б. Обами щодо

надання студентських кредитів, з яких держава отримувала великі кошти, президент пропонує передати видачу кредитів на вищу освіту під відповідальність банків, скасовуючи федеральну програму студентського кредитування, що дозволить перенести здобуття освіти на місцевий рівень – кредити надаватимуть місцеві банки для навчання в місцевих університетах.

Такими є особливості освітньої політики в США на рубежі XX і XXI століть. В цей період, як і протягом всієї історії становлення американська система вищої освіти була синхронною не лише з економічними, а й з ідеологічними трансформаціями – поступово змінилося уявлення про роль держави в американській вищій освіті, яке прагне, зберігши автономію ВНЗ, наблизити університети до потреб суспільства.

#### *Література:*

1. Запрягаев С. А. Системы высшего образования России и США / С. А. Запрягаев // Вестник Воронежского государственного университета. – 2001. – № 1 – С. 39–47.
2. A Nation At Risk: The Imperative For Educational Reform/ Prepared by D. Gardner. – Washington D.C.: The Commission on Excellence in Education, 1983. – 65 p.

*Вербовецька Оксана Степанівна,  
кандидат філологічних наук,  
асистент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов,  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені В. Гнатюка,  
м.Тернопіль, Україна*

### **КОЛЕКТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ ІМЕНУВАННЯ, МОТИВОВАНІ НАЗВОЮ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ (на матеріалі антропонімії Тернопільщини)**

Колективні іменування існують як в офіційній антропонімії (катойконіми та ад'єктоніми), так і в неофіційній сфері іменування. Як офіційні назви вони не вважають власними іменуваннями і навіть на письмі фіксуються з малої літери. У функції неофіційних іменувань назви для позначення кількох осіб вживаються для іменування членів однієї родини (сімейно-родові іменування), членів якогось соціального угруповання (соціоколективні назви) та групи осіб, об'єднаних місцем їх проживання (колективно-територіальні назви), які в ономастичній літературі ще кваліфікуються як «колективно-територіальні», «колективні (або групові)» прізвиська. Метою нашої розвідки є особливості функціонування та утворення останніх назв, мотивованих власне назвами населених пунктів, у яких проживають ці особи. Фактично перед нами стоїть завдання розмежувати офіційні катойконіми та ад'єктоніми від неофіційних назв такого ж ґатунку.

Як і усі неофіційні іменування, колективно-територіальні назви іменують групу осіб за особливими ознаками, які вирізняють їх серед інших, подібних за цієї ознакою. У нашому випадку – за місцем проживання. Таким чином відбувається протиставлення «свої» – «чужі». Неофіційні іменування виникають з метою детально ідентифікувати, а подекуди й охарактеризувати особу і переважно мають в момент свого виникнення пейоративний характер. Так само й неофіційні

колективно-територіальні назви дуже образливі і ними «прозивають» жителі одних сіл жителів іншого населеного пункту.

Сучасні українські офіційні назви жителів населених пунктів аналізує В. Горпинич [1]. Колективно-територіальні назви стали предметом зацікавлення Г. Аркушина, А. Коваль, М. Микитин-Дружинець, М. Наливайко, Г. Сенік, Н. Федотової, В. Чабаненка, П. Чучки, Н. Шульської та ін.

Неофіційні іменування, як і офіційні, вживаються як у формі множини (для позначення усіх осіб колективу), так і у формі однини (для іменування конкретно однієї особи): *Іваняри* (жителі с. Іванівка Тербовлянського району) – *Іваняр / Іванярка* (один із представників цього колективу).

Колективно-територіальні назви відойконімного походження часто лише віддалено натякають на етимон, бо утворюються шляхом звукової або лексичної асоціації: *Дикарі* (< с. Дичків), *Шкрабуни* (<с. Шкроботівка) та ін.

Усі досліджені неофіційні назви мають специфічні, не властиві для офіційних відойконімних назв словотвірні форманти (*-ун-и*, *-ак-и/-як-и*, *-яр-і*) або ж утворені від зміненої основи: *Держуни* (<жителі с. Дедеккали) – замість *дедеккальці*, *Криваки* (<с. Криве), *Кровіянки* (<с. Кровінка), *Яблуняки* (<с. Яблунів), *Пишенярі* (<с. Мшанець) та ін. В офіційній сфері значення локалізованого суб'єкта, представленого катойконімами, виражають суфікси, найпродуктивнішими з-поміж яких є *-ець* (у множині *-ці*) та *-анин/-чанин* (у множині *-ан-и / -чан-и*), рідше вживаються *-ук*, *-ак (-як)*, *-ит*, *-ич* [1, с. 84-85].

Неофіційні колективні назви на означення жителів села, мотивовані назвами населених пунктів, функціонують виключно в народнорозмовній сфері, виразно пейоративні, як і усі колективно-територіальні назви, не є надто поширеними (≈12% від усіх колективно-територіальних іменувань жителів сіл Тернопільщини). Причину такого вживання вбачаємо у промовистій назві села, співзвучній з апеллятивом (*Татари* < с. Татаринці) або у відсутності більш виразних ознак жителів чи самого населеного пункту, які могли б посприяти процесу номінації.

#### ***Література:***

1. Валюх З. Структурно-семантична специфіка словотвірної парадигми іменників-назв осіб за територіальною ознакою / З. Валюх // Філологічні науки. – 2009. – Вип. 3. – С. 84–90.
2. Горпинич В. О. Відтопонімний словотвір в українській мові / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2013. – Вип. 39. – 360 с.

***Вихрущ Анатолій Володимирович,***  
*доктор педагогічних наук, професор,*  
*Тернопільський національний економічний університет,*  
*м. Тернопіль, Україна;*  
*Вища технічно-економічна школа*  
*імені кс. Броніслава Маркевіча,*  
*м. Ярослав, Польща*

### **ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Робота з аспірантами, спостереження за викладачами, які розпочинають викладацьку діяльність, виступи колег на наукових конференціях дозволяють

виокремити ряд питань вирішення яких, на нашу думку, сприятиме підвищенню якості професійної діяльності.

1. Щоб написати кандидатську роботу потрібно здебільшого три роки наполегливої праці. За п'ять років цілеспрямований дослідник напише докторську дисертацію. Щоб стати учителем високого класу необхідне все життя. Ми використовуємо велике слово «учитель» так як воно значно глибше за змістом у порівнянні з викладанням.

2. Професійна робота розпочинається із самопізнання. Напис на камені дельфійського храму: «Пізнай самого себе і ти пізнаєш Бога і світ» залишається неперевершеним за глибиною до наших днів. Що можна говорити про самопізнання, якщо невеликий відсоток колег може вірно визначити два види свого темпераменту (їх саме два у різному процентному співвідношенні і відзначаються вони динамічністю). Без психологічної культури учитель вищої школи приречений на професійне вигорання.

3. Одним із головних недоліків, характерним не лише для молодих професіоналів є недостатнє розуміння суті базових понять. Що можна сказати про предмети гуманітарного спрямування, якщо в науці відсутнє загальноприйняте визначення базових понять: «людина» – «індивід» – «особистість». Розуміння неповторності кожної індивідуальності по новому ставить питання педагогічної майстерності, а також виокремлює труднощі навчання. Адже заклики, щодо індивідуального підходу, в умовах існуючої дидактичної парадигми залишаються на рівні побажання.

4. Філософія дидактики, яка лише починає створюватися, передбачає поглиблену ретроспективну оцінку. Назвемо два приклади. Сократичний діалог, яким володіють лише окремі працівники вищої школи, передбачає глибинну триаду: система логічних запитань; позитивне ставлення до учнів, до речі віра в свої можливості; створення для співрозмовника ситуації успіху, коли він сам наближається до розуміння суті проблеми. Насправді прочитати лекцію легко. Важко навчити. Дослідники, ще не один раз повернуться до логіки пізнання, обгрунтованої Я.А. Коменським. На першому рівні, названому аналізом, розглядаються окремі складові предмету вивчення. Синтез передбачає цілісне розуміння окремого предмета. До речі це характерна риса досвідчених репетиторів. На третьому рівні доводиться взаємодія з іншими науками, що значно пізніше одержало декларативну назву міжпредметних зв'язків.

5. Кожна наука досягає рівня справжньої науки лише тоді коли дослідники встановлюють закони, або закономірності процесу. Це має особливо важливе значення і для навчального процесу. Розуміння суті законів, які є відкритими, відносно стійкими системами дозволяє не лише описати, пояснити причини, але й передбачити розвиток подій. Що має до речі вирішальне значення для всіх видів діяльності, в тому числі і для медичної теорії та практики. Професіонал, який розуміє суть закономірностей може побудувати успішний навчальний процес. В умовах лавиноподібного зростання інформаційних потоків сенс має не кількість даних а саме виокремлення закономірностей процесу.

6. Характерною ознакою професійної роботи є готовність до змін, творчий пошук. Схильність до стереотипів типу «Нас так вчили» не завжди дає бажаний результат. Адже в аудиторіях нове покоління молоді, нові соціальні умови, інші інформаційні можливості.

7. Знання предмет навчання є визначальною, але недостатньою умовою для успішної професійної роботи. Професіонал використовує елементи характерні для культури йогів (напр., правильне дихання, концентрація, релаксація, елементи медитації), формулу Е. Куе, основи аутогенного тренування, елементи риторики, досвід кращих фахівців, особистісне розуміння, результати власної пошукової роботи.

8. На сторінках вищих навчальних закладів європейських університетів традиційною стала рубрика «Якість освіти». Розробляються десятки критеріїв для оцінки ефективності навчання від зовнішнього вигляду до почуття гумору. Наш досвід дозволяє стверджувати, що насправді головний критерій доброї лекції, семінару, екзамену є один. Це насамперед рівень мислення аудиторії. Думає студентська молодь значить працює професіонал. Якщо лише записує значить маємо справу з імітацією навчання.

9. Окремої уваги заслуговує проблема якості екзаменаційних питань. Тести є лише незначною частиною об'єктивної оцінки рівня підготовки. Адаже на практиці в майбутньому фахівець буде мати справу не з тестами а з інтегральними проблемами. Вміння вирішувати саме такі властиві професійній діяльності задачі мають значення. Зауважимо, що проведене нами дослідження, ще в середині дев'яностих років довело фатальність для авторитету учителя двох чинників. По-перше, це агресія, а по-друге, фальшива оцінка.

10. Для управління навчальним процесом важливою є оцінка студентської аудиторії роботи фахівця. Варто пам'ятати, що суб'єктивна оцінка людей які навчаються також є лише елементом системи. Як часто лише через багато років ми починаємо розуміти вклад наших учителів для нашого професійного розвитку. Саме тому такої ваги набирає професійна підтримка роботи молодого викладача.

11. У сучасних вищих навчальних закладах доцільно використати практику роботи В. О. Сухомлинського. Директор школи давав відкриті уроки для молодого вчителя сам. Лише потім відвідував декілька уроків колеги і пропонував шлях підвищення рівня професійної діяльності. Цей досвід повинен стати аксіомою для університетських кафедр і управлінських структур.

**Волошин Володимир Дмитрович,**  
кандидат медичних наук, доцент,  
доцент кафедри патологічної анатомії  
з секційним курсом та судовою медициною,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»;

**Волошин Олена Сергіївна,**  
кандидат біологічних наук, доцент,  
доцент кафедри загальної біології та методики  
навчання природничих дисциплін;

**Гуменюк Галина Богданівна,**  
кандидат біологічних наук, доцент,  
доцент кафедри загальної біології та методики  
навчання природничих дисциплін  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна

## **ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОТРЕБИ ПОСТІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ**

Спрямованість України на євроінтеграцію, глобалізація сучасного простору ставить перед здобувачами вищої освіти, зокрема, медичної, нові вимоги. Успішне налагодження міжнародних зв'язків в освітній сфері можливе за умови раціональної переоцінки старої освітньої моделі, корекції змісту і форм навчання. В цьому контексті важливо насамперед визначити системні відмінності між українською медичною освітою та медичною освітою країн-лідерів галузі, проаналізувати, що корисного ми можемо запозичити [1]. Перебудова вищої медичної освіти і системи охорони здоров'я передбачає контрольоване заміщення старої моделі Семашко сучасними світовими схемами, практиками та досвідом [3].

Європейська освітня модель вимагає від студента, а згодом – спеціаліста не лише відповідного рівня фахових знань, але й постійного відслідковування нового в теорії і практиці медицини, динамічної взаємодії з іншими представниками галузі. Сучасні медицина і біологія знаходяться в стані бурхливого оновлення методів і засобів дослідження, інтенсивний розвиток цифрових технологій підняв на якісно новий рівень клінічну та лабораторну практику у цих галузях. Це, а також використання цифрового обладнання безпосередньо у клініці сприяє істотному прогресу в діагностиці і лікуванні. Саме тому сучасний клініцист для підтримання відповідного професійного рівня і конкурентоспроможності повинен своєчасно оновлювати свою базу знань і навичок. Виховання у майбутнього лікаря усвідомленої потреби саморозвитку є необхідною умовою його професійної адаптації і тому повинно стати одним з пріоритетних завдань вищої школи.

Медична освіта зобов'язана формувати в студентів психологічну і фахову готовність до саморозвитку, сучасна реальність не повинна стати несподіванкою для молодого лікаря. Одним з важливих механізмів саморозвитку є формування комунікативної компетентності. Вища школа повинна створити умови для здобуття не лише знань і навичок, але й вміння налагоджувати професійні комунікації з метою своєчасного отримання актуальної інформації, проведення спільних

досліджень, удосконалення методів лікування, підвищення фахового рівня. Комунікативна компетентність фахівця передбачає вміння самому визначати тему і напрямок комунікативної діяльності, самостійно визначати учасників комунікативного процесу, нести відповідальність за прийняті рішення. Комунікативна компетентність може бути успішною лише при відповідному рівні загальної культури і елементарної обізнаності з сучасними технічними засобами зв'язку, важливим також є знання іноземної мови.

Нові тенденції в системі охорони здоров'я, сучасна медична реформа вимагають від спеціаліста крім якісних фундаментальних знань гнучкості мислення, відкритості до нового у галузі. Тому вища медична освіта повинна здійснити методологічну переорієнтацію освітнього процесу на особистість, сформувати нову філософію і стратегію мислення, не можна допустити поверхневості і поспішності у реформуванні медичної галузі [2].

#### *Література:*

1. Беззуб І. Сучасний стан та перспективи розвитку медичної освіти в Україні [Електронний Ресурс] / І. Беззуб // Центр досліджень електронних комунікацій НБУ В. – Режим доступу: [http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=2855:suchasnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku-medichnoji-osviti-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350](http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2855:suchasnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku-medichnoji-osviti-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350)- Назва з екрану. – Дата звернення: 27.10.2017.

2. Зіменковський Б.С. Актуальні проблеми розвитку інноваційних процесів у вищій медичній та фармацевтичній освіті України у контексті європейського вибору / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, І.І. Солонинко // Матеріали науково-методичної конференції [«Досвід впровадження основних засад Болонського процесу в систему вищої медичної (фармацевтичної) освіти»], (Тернопіль, 14-15 квітня 2005 року). – Тернопіль, «Укрмедкнига». – С. 43-49.

3. Мороз В. М. Проблеми та перспективи вищої медичної освіти у реалізації Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я України / В.М. Мороз, Ю.Й. Гумінський, Л.В. Фоміна, Т.Л. Полеся // Тези доповідей навчально-методичної конференції [«Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 р.р.»], (Вінниця, 25 березня 2015 року). – Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова, 2015. – С. 3-6.

**Волошин Володимир Дмитрович,**  
кандидат медичних наук, доцент,  
доцент кафедри патологічної анатомії  
з секційним курсом та судовою медициною;  
**Сморчок Юрій Сергійович,**  
кандидат медичних наук, доцент,  
доцент кафедри травматології та ортопедії  
з військово-польовою хірургією  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»;  
**Волошин Олена Сергіївна,**  
кандидат біологічних наук, доцент,  
доцент кафедри загальної біології та методики  
навчання природничих дисциплін,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна

## **КУЛЬТУРА ЛІКАРЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ТА ФУНДАМЕНТ УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Вища освіта передбачає не лише формування високого рівня професійних якостей, але й належний загальний культурний розвиток людини, становлення її духовних і моральних якостей. Без сумніву, вирішальну роль у цьому процесі відіграють батьки, сім'я, оскільки саме в дитячому віці закладаються основи поведінки людини, відбувається її розвиток як самостійної особистості. Однак, вагомий внесок у подальший культурний розвиток вносить також навчання, спілкування з ровесниками і викладачами, здобуття знань, розвиток в процесі навчання професійних комунікативних компетентностей.

Суспільство традиційно висувало високі вимоги до особистості лікаря, в тому числі – до рівня його культурного розвитку. З огляду на специфіку фаху, культура лікаря повинна включати високий загальний інтелектуальний розвиток, але, окрім цього – вміння спілкуватись з пацієнтами, обов'язкове дотримання лікарської таємниці, розвинене відчуття емпатії. Тому культура лікаря – це культура мислення, культура взаємин і поведінки, світоглядна і професійна культура [3].

Звісно, основна вимога до лікаря – це належний рівень його фахових якостей, забезпечення ефективного лікування, збереження здоров'я і життя. Однак, практика показує, що лікаря-професіонала відрізняє вміння створити позитивний фон спілкування, сформувати відчуття довіри з боку пацієнта. Культура взаємин і комунікативна компетентність сприяють формуванню правильної стратегії лікування.

Розвиток сучасного суспільства відбувається за умов інтенсивних міжнародних і міжкультурних зв'язків, представники різних країн активно перетинають кордони з метою відпочинку, навчання або роботи. Завдяки цифровим технологіям набула поширення міжнародна співпраця окремих фахівців вузьких спеціальностей з метою вирішення певних завдань, зокрема, і в галузі медицини. Саме тому важливим є формування в майбутніх лікарів високого рівня загальної культури, почуття толерантності до ментальних особливостей інших народів і, звісно ж, обов'язкове вивчення іноземної мови.

Фах лікаря передбачає надання допомоги незважаючи на національність хворого, його соціальний статус, віросповідання чи культурні особливості. Дана професія завжди залишалась унікальною, стоячи осторонь від різноманітних соціальних змін, міжконфесійних суперечок і тому подібного. Такі особливості ментальності характерні практично для всіх культур, що є реальною підставою для використання позитивних загальнолюдських міжкультурних цінностей з метою досягнення консенсусу [1] в процесі міжкультурного спілкування.

Поняття міжкультурної комунікації передбачає взаємодію культур, що відбувається у формі діалогу, внаслідок чого виявляється загальнолюдське і специфічне кожної культури як системи [2]. Важливим інструментом міжкультурної взаємодії є мова, через яку учасники діалогу отримують інформацію про ментальну специфіку відображення і сприйняття світу представниками інших культур.

Культура лікаря як відображення його особистісної культури і культури фахівця-медика є вагомим інструментом міжкультурної взаємодії у сучасному світі. Однак, не зважаючи на вимоги глобалізації, слід відзначити – основою розуміння і поваги до інших культур є знання насамперед культури і звичаїв свого народу, внутрішня повага до себе як до представника своєї нації. Успішність міжкультурної комунікації ґрунтується на внутрішній культурі особистості.

#### *Література:*

1. Запорожець І. В. Формування міжкультурної комунікації іноземних студентів-медиків / І. В. Запорожець, С. О. Краснікова // Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України: Матеріали Всеукр. навчально-наукової конференції, Тернопіль, 15-16 травня 2014 р. / ТДМУ. – Тернопіль, 2014. – С. 614-615.

2. Козак А. Міжкультурна комунікація в контексті діалогу культур / Алла Козак // Наукові записки. Серія: філологічні науки. – Випуск 118. – С. 106-110. – Режим доступу: <http://esnuir.cenu.edu.ua/bitstream/123456789/3429/3/kozak.pdf> – Назва з екрану. – Дата звернення: 25.10.2017.

3. Шевченко Ю. Л. Філософія медицини / Ю. Л. Шевченко // М.: «ГЕОТАР-МЕД», 2004. – 480 с. – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua/meditsina-sisteme-kulturyi-kultura-lichnosti-15915.html> – Назва з екрану. – Дата звернення: 25.10.2017.

*Волошин Олена Сергіївна,  
кандидат біологічних наук, доцент,  
доцент кафедри загальної біології та методики  
навчання природничих дисциплін,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

### **ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИПУСКНИКА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У сучасній вищій школі істотного значення набуває не лише формування певної теоретичної бази, практичних вмінь та навичок, але й особистісного виховання майбутнього фахівця. Зміщення акценту з репродуктивного на фахово-

продуктивний, творчий і динамічний характер навчання є однією з вимог сьогодення. При цьому необхідно виховати у студента усвідомлене ставлення до об'єму і глибини знань як основи майбутньої професійної компетентності.

Компетентність передбачає взаємозв'язок між особистісними і професійними якостями [1]. Формування компетентності у процесі виховання майбутнього фахівця передбачає не лише вміння застосовувати на практиці отримані знання, але й самостійно визначати як і коли їх використовувати, здатність працювати без постійного керівництва [2]. Таким чином, формування компетентностей випускника передбачає поєднання відповідних психічних якостей [3] особистості з теоретичними і практичними знаннями.

Подібні якості в майбутнього спеціаліста можна виховати лише шляхом цілеспрямованого і систематичного впливу на студента з метою створення відповідних моделей поведінки. В процесі засвоєння матеріалу необхідно активно використовувати ситуативні завдання, максимально зміщувати акцент на практичну діяльність студента в умовах, наближених до реальних. Слід ще під час навчання у вищому навчальному закладі сформувати в студентів комплекс стійких професійних моделей поведінки, вміння самостійно визначати доцільність використання отриманих вмінь і навичок, відповідальність за обраний варіант вирішення проблеми.

Максимальної ефективності набуті моделі поведінки отримують за умови врахування природних здібностей і особливостей психічних якостей майбутнього фахівця. В цьому аспекті розвиток особистості передбачає гармонійне поєднання спадкових психофізіологічних якостей людини з набуттям професійних знань та вмінь їх ефективного використання залежно від ситуації. Особливого значення набуває виховання особистісних якостей у працівників медичної і освітньої сфер, де реалізація отриманих випускником фахових компетенцій часто потребує відповідного психологічного підходу, своєчасної реакції і толерантності.

Виховання особистості у процесі фахової підготовки передбачає також вміння молодій людині здійснювати ефективну комунікацію з іншими учасниками навчальної, а згодом і професійної діяльності. Лише таким чином можна забезпечити достатній рівень реактивності і поінформованості в сучасному динамічному суспільстві, що є передумовою успішної адаптації молодого спеціаліста.

Отже, виховання особистості молодого фахівця передбачає формування у студентів вищої школи теоретичної і практичної бази компетенцій, компетентностей і ефективних механізмів комунікацій. Необхідно працювати на загальний інтелектуальний та культурний розвиток студентів, формування вмінь діяти самостійно, брати на себе ініціативу у вирішенні проблем і бути готовими нести відповідальність за прийняті рішення.

#### *Література:*

1. Кадемія М. Ю. Формування професійної компетенції майбутнього фахівця / М. Ю. Кадемія // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – Збірник наукових праць. – Харків. техн. університет, 2012. – Вип. 32-33(36-37). – С. 32–39.
2. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя [Електронний Ресурс] / В. Пелагейченко // Osvita.ua. Видавництво «Плеяди». – 04.09.2010. – Режим доступу до журн.: <http://osvita.ua/school/method/9170/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 25.10.2017.

3. Пляка Л. В. Професійна компетентність як фактор формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців / Л. В. Пляка, В. О. Тюріна // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції [«Молодіжна політика: проблеми і перспективи»], (Дрогобич, 15-16 травня 2009 р.). – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – С. 135–137.

*Волощук Марія Володимирівна,  
викладач кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР ВИЖИВАННЯ ЗНАТЬ**

Серед психологічних факторів виживання знань студентів найважливішим є фактор мотивації. Щодо вивчення латинської мови у медичному вузі, він породжується перспективами використання набутих знань і навиків не лише у подальшому навчанні, але й після закінчення університету. Давно і добре відомо усім, що латинська і грецька мови, які заклали основи світової наукової термінології, до сьогоднішнього дня залишаються невичерпним фондом для створення нових термінів. Ця роль латини пояснюється чіткістю та однозначністю словотворчих моделей, що мають розгалужену систему префіксації, суфіксації та словоскладання. Курс латинської мови не може охопити все багатство медичної термінології, до того ж зміст термінів може бути у повній мірі та строго науково розкритий лише спеціалістами. Однак, той факт, що викладач-латиніст вперше знайомить студентів з багатьма ключовими термінами майбутньої спеціальності, не може не спричиняти мотиваційну активність студентів.

Найважливішими педагогічними та методичними факторами, які стимулюють мотиваційну активність студентів, є наступні:

- світоглядна спрямованість курсу латинської мови,
- прийняття до уваги специфіки майбутньої спеціальності студентів,
- змістовна самостійна робота студентів під час занять, яка ґрунтується на евристичних засадах,
- емоційна атмосфера, що створюється авторитетом викладача, його педагогічною сумісністю з академічною групою.

Курс латинської мови тісно пов'язаний з майбутньою спеціальністю через іноземні мови, що вивчаються у медичному вузі, та сприяє більш глибокому вивченню і осмисленню професійної лексики французької, англійської, німецької та інших мов.

Для більшості опитаних цінність курсу латинської мови полягає не тільки в суто утилітарному її аспекті, але й у загальноосвітньому значенні, яке проявляється у вивченні латинських крилатих виразів та афоризмів, які увібрали в себе усю мудрість античності.

*Ворожбит Стефанія Олегівна,  
Кінасевич Ірина Зіновіївна,  
Шаланкевич Ірина Мирославівна,  
ПВНЗ «Медичний коледж»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

Навчання іноземної мови, в тому числі і французької, посідає одне з провідних місць у загальному навчанні учнів та й взагалі у всебічному розвитку. Знання іноземної мови поєднується із знанням слів, в той час як володіння мовою – з лексичними навичками. Отже лексичні навички слід розглядати як найважливіший компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і є метою навчання лексичного матеріалу [1, с. 92].

Правильне вживання лексики та насичений словниковий запас – це ключ до вільного іншомовного спілкування. Вибір того чи іншого засобу введення нових лексичних одиниць зумовлюється характером лексичної одиниці, змістом поняття, яке вона передає, етапом навчання, рівнем мовленнєвої підготовки учнів.

Показниками володіння мовним матеріалом на рівні лексичних знань є правильність розуміння й відтворення ЛО та швидкість виконання відповідних дій, що має свідчити про процес ще свідомого оперування інформацією про нові ЛО.

Важливу роль при вивченні іншомовної лексики відіграє презентація лексики. Від ефективності й цілеспрямованості цього етапу залежить уся подальша робота над словниковим запасом. Завдання вчителя – обрати найбільш ефективний спосіб презентації відповідно до ступеня навчання, рівня знань учнів, якісної характеристики слова та його приналежності до активного й пасивного мінімуму.

Використання ігрових форм дає позитивні результати на будь-якому етапі вивчення лексичних одиниць та в різному віці. В такій формі інформація сприймається та запам'ятовується легко та швидко.

За допомогою ігор можна розвивати як різні навички та вміння у дітей, так і різні риси характеру (повага, терпіння, уважність, зваженість, тощо). Але необхідно брати до уваги, що одноманітність ігор може також привести до зникнення інтересу у учнів у їх участі та до навчання. Діти не люблять одноманітності, тому вчитель має завжди вигадувати нові форми роботи, щоб зацікавлювати їх [3, с. 133].

Навчальні ігри можуть бути різноманітними за своїм призначенням й проведенням, матеріальним оснащенням і кількістю учасників. За їх допомогою можна вирішити якусь одну задачу (вдосконалення лексичних, граматичних навичок) або цілий комплекс задач: формувати мовленнєві вміння, розвивати спостережливість, увагу, творчі здібності.

Німецький психолог Г. Еббінгауз стверджував, що забування починається одразу після заучування: основна втрата відбувається у перші 1–2 доби, особливо у перші півгодини-годину. При цьому загальна втрата є настільки вагомою, що за дві доби зберігається лише чверть інформації [1, с. 83].

Ураховуючи ці дані психології, необхідно так будувати роботу над новим словом, щоб використовувати якомога більшу кількість різноманітних вправ у момент першого подання лексичного матеріалу, щоб забезпечити максимальну

кількість повторень цього слова. За даними вчених (Р. Мартинова), для досягнення такої мети слід набрати не менше 20 повторень кожної лексичної одиниці в різноманітних тренувальних діях, щоб слово перейшло в активний словник учнів. Такий підхід вимагає від вчителя пильної уваги до вибору вправ, призначених для первинного відпрацювання лексики й організації роботи з нею [1, с. 69].

Проте, не слід забувати, що крім роботи вчителя, правильної підбірки лексичних одиниць та розробки вправ на вивчення та закріплення словникового запасу, успішність засвоєння цих навиків залежить також від наявності в учня уміння спостерігати, порівнювати та аналізувати мовні явища; працювати з різними словниками; здогадуватися з контексту про значення слова тощо.

#### *Література:*

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова. – М., 2003. – 96 с.
2. Мосько М. Французский для детей / М. Мосько. – М., 2000. – С. 37–44.
3. Germain C. Le point sur l'approche communicative en didactique des langues/ C. Germain. – Montréal, 1993. – P. 112–143.
4. Samson C. Amis et compagnie 1. Méthode de français / C.Samson. – Paris, 2012. – P. 56, 69, 123
5. Saracibar I. Junior plus 2. Méthode de français / I. Saracibar, D. Pastor. – Paris, 2005. – P. 28–29, 63

***Ворона Іванна Іванівна,***

*кандидат філологічних наук,*

*доцент кафедри іноземних мов,*

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»,*

*м. Тернопіль, Україна*

### **ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**

Сучасна освіта є одним із найважливіших факторів стійкого розвитку та конкурентоспроможності будь-якої держави. Сьогодні світове співтовариство беззаперечно визнає якість освіти головною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, якому підпорядковані всі інші показники людського життя. Розвиток вищої медичної освіти передбачає набуття такої якості, яка відповідає потребам особистості студента, вимогам сучасного суспільства та забезпечує інтеграцію у світовий освітянський простір. Забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих медичних закладів на вітчизняному та міжнародному ринках праці є можливим лише завдяки підвищенню якості підготовки медичних і фармацевтичних кадрів. Нові вимоги, зумовлені реформуванням системи медичної освіти, ставлять перед нами складні завдання щодо підготовки майбутніх фахівців. Провідною метою такої підготовки стає формування спеціаліста якісно нового типу, який не лише досконало володіє своєю спеціальністю, а й є ініціативним, комунікабельним, легко адаптується до змін, має навички ділового спілкування тощо.

Основним завданням сьогодення є забезпечення високоякісної освіти на всіх її етапах. Поняття «якість освіти» трактуєть неоднозначно. Науковці

Міжнародного інституту планування освіти в Парижі під якістю освіти розуміють «якісні зміни в навчальному процесі й навколишньому середовищі учнів, які можна зафіксувати як поліпшення їхніх знань, умінь і цінностей» [6, с. 6]. С. Шишов та В. Кальней зазначають, що це «ступінь задоволення очікувань різних учасників процесу навчання від наданих освітнім закладом освітніх послуг або ступінь досягнення поставлених в освіті мети й завдань» [4, с. 175]. О. Ляшенко доводить, що «якість освіти є багатовимірним методологічним поняттям, яке рівнобічно віддзеркалює суспільне життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні та інші життєво значущі для розвитку людини сторони» [1, с. 7]. Л. Харвій і Д. Грін вирізняють п'ять аспектів поняття якості вищої освіти: виключність (прагнення бути кращим за інших); досконалість або стабільність, придатність до певних цілей (відповідність вимогам клієнтів, потребам або бажанням), співвідношення з ціною (можливість та термін повернення інвестицій у вищу освіту) [5, с. 10]. У наведених визначеннях є одне загальне положення, яке полягає в тому, що якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства в певному часовому просторі.

Основним критерієм якості підготовки студента-медика виступає професійна компетентність. Міжнародний департамент стандартів з навчання та освіти розглядає поняття професійної компетентності як «спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу» [3, с. 17]. Проте, на нашу думку, найбільш точно визначення дає О. Семенов, який вказує, що професійна компетентність – це «вже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях» [2, с. 60]. Її визначальною рисою вважають володіння секретами професійної майстерності, спрямованість людини на професійний розвиток, оновлення знань і вмінь, через що терміни *професійна компетентність* і *професіоналізм* часто використовують як синоніми.

Професійна компетентність студентів-медиків формується засобами всіх дисциплін навчального плану, розподілених за різними циклами. Зокрема, система підготовки спеціалістів у галузі медицини передбачає вивчення на заняттях латинської мови медичної термінології, яка має високе професійне значення. Питання вивчення фахової мови, яке безпосередньо пов'язане з викладанням латинської мови у вищих медичних навчальних закладах, останнім часом викликає значний інтерес у наукових розвідках вчених, що свідчить про намагання піднести рівень ефективності навчального процесу під час викладання латинської мови для студентів-медиків і покращити їх професійну компетентність. Володіння фаховою термінологією є показником ґрунтовної та якісної підготовки фахівця. А низький рівень знання медичних термінів спричиняє у студентів неспроможність адекватно сприйняти та належно опрацювати спеціальну медичну літературу. Важливою умовою успішного вивчення й засвоєння дисциплін медичного профілю та отримання студентами всебічної професійної підготовки є формування у них термінологічної компетентності на заняттях латинської мови. З опанування фахівцем професійного мовлення розпочинається побудова системи загальних та професійних знань. До студентів висувають високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фаху, а й у високому рівні володіння медичною термінологією, вільному користуванні нею у професійній діяльності. Уміння

спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає налагоджувати ділові контакти.

Отже, вивчення латинської мови допомагає в оволодінні професійно-комунікативною компетентністю, необхідною у діяльності майбутнього спеціаліста; сприяє успішному засвоєнню фахової лексики в іноземних мовах та глибшому розумінню медичної термінології в українській мові; допомагає розпізнавати латинські деривати у рідній мові та запозичення в англійській чи німецькій.

#### *Література:*

1. Ляшенко О. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1(46). – С. 5–12.
2. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.
3. Усімбаєва Н. Розвиток професійної компетентності – шлях до підготовки висококваліфікованих фахівців / Н. Усімбаєва // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 17–19.
4. Шишов С. Е. Мониторинг качества образования в школе / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Рос. пед. агентство, 1998. – 354 с.
5. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – V. 18 (1). – P. 9–34.
6. Planning the Quality of Education. The Collection and Use of Data for Informed Decisionmaking. Ed. By K. Ross et al. – Paris : UNESCO, 1990. – 160 p.

*Гаврилюк Лідія Петрівна,  
кандидат біологічних наук,  
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

### **ЯКІСНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ЗБІЛЬШЕННЯ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ**

В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, що перейшли від адміністративної до ринкової економіки, ситуація у різних сферах залишається складною. Найбільшими проблемами були, і не дивлячись на ознаки часткової стабілізації, залишаються демографічна, становище в охороні здоров'я, зниження якості освіти, її девальвація, зайнятість населення (безробіття, бідність), пенсійне забезпечення, забезпечення соціальними допомогами.

Протягом періоду незалежності суттєво зменшилося населення країни і зростає смертність. Українці в середньому живуть 66,5 років. В рейтингу країн за цим показником, визначеним на основі статистичних даних УРУ США, Україна обіймає 147 місце [1,2].

Тривалість життя людей залежить від якості їх життя. Якість життя, що розкривається через такі категорії як «здоров'я», «соціальне благополуччя», «самореалізація», «захищеність» отожднюється з поняттям «модернізація освіти».

Масова, неякісна освіта, суцільна грамотність оголосили той факт, що шкільне (часто і позашкільне) навчання не завжди дають на виході компетентних людей, що відповідально ставляться до свого здоров'я, як до найвищої індивідуальної та суцільної цінності. Коли освіта стає кількісною, вона завжди втрачає якість. На нашу думку, якість освіти, яка б забезпечила б розвиток сучасного суспільства, може бути досягнута лише при створенні певних умов організації такого навчально-виховного процесу, який не зашкодить здоров'ю молоді і буде спрямований на збереження, зміцнення і формування здоров'я учасників навчального процесу.

На жаль рівень знань з класових дисциплін в школах дуже низький, про що свідчать результати ЗНО. Часто відбувається так зване «спрощення», «заміщення». Замість освіти діти отримують «купу» інформації, і при цьому їх не вчать її структурувати, їх не «вчать вчитися». Така тенденція прослідковується також у зниженні рівня фундаментальних знань.

Погані знання з математики як дітей, так і педагогів призводить до примітивізації та імітації навчання і з інших предметів. Математика на жаль, у системі освіти втратила роль бар'єру для подальшого навчання, доступу до нерівництва та відповідальних посад для тих, хто зовсім не хоче і не може вчитись, не вмє думати, не здатний приймати відповідальні рішення. Тому некомпетентні люди твердо впевнені у своїй компетентності, приймають нерациональні/ безвідповідальні рішення, просувають інших некомпетентних людей та принижують компетентних і репродукують та культивують невігластво на наступних рівнях та у наступних поколіннях [3].

Здатність розуміти складні тексти, критично оцінювати подану інформацію, формулювати гіпотези і висновки, читати/ писати аналітичні статті демонструють тільки 2 % учнів і такою є світова ситуація не лише серед школярів. Багато учнів демонструють не здатність читати довгі тексти, аналізувати і перетворювати, опрацьовувати інформацію, спілкуватися наживо, оперувати чисельними даним, простими формулами та відсотками.

Звичка імітувати навчання та впевненість у неможливості відрахування призводить до того, що студенти просто відмовляються виконувати завдання, тому отримати диплом без знань цілком можливо. Крім того від викладачів ніхто не вимагає реально вчити і навчати, треба правильно заповнити папери та виставити прийнятні для керівництва оцінки. Спостерігається масове захоплення різноманітними рейтингами, які часто взагалі не відповідають якості вищої освіти чи рівня знань. Теоретична підготовка студентів у ВНЗ домінує над практичною.

Часто дорослі та люди похилого віку втрачають навички читання та мислення, якщо їм вони не потрібні в повсякденному житті [3].

За допомогою Internet створюється жорстка ілюзія знань та «готовність людей до розуміння найпростіших речей». Соціальні мережі надзвичайно потужно впливають на розумову діяльність людини, що призводить до серйозних відхилень у розвитку організму та викликають не лише звикання, а і різноманітні захворювання [3].

Зараз ми живемо в світі функціонально неписьменних людей, який та якби створений «для них» – все прагне до первозданної дитячої простоти й нав'язливості: реклама, Twitter, рівень преси і літератури. Функціонально неграмотна, неписьменна людина – кращий споживач, який легко піддається маніпуляціям, нездатний протистояти інформаційно-психологічному впливові, що

здійснюється з метою зміни ідеологічних та психологічних структур свідомості та підсвідомості, трансформації емоційних станів, стимулювання відповідних типів поведінки [3].

Зомбованими людьми, які розбещені божевільним споживанням, дуже легко маніпулювати, але неможливо мобілізувати. Сьогоднішнє пострадянське населення розслаблене і позбавлене стимулу до життя і до праці. Молоде покоління має суттєві проблеми з працевлаштуванням, адже сучасний роботодавець зацікавлений у працівнику, який уміє думати і самостійно вирішувати різноманітні проблеми, має критичне, творче мислення, володіє багатим словниковим запасом, володіє певними якостями особистості, зокрема:

- гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, самостійно здобувати знання, вміло застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних проблем;
- самостійно критично мислити, вміти побачити проблеми і шукати шляхи їх подолання;
- чітко усвідомлювати, де і яким чином отримані знання можуть бути застосовані в дійсності;
- бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, вміти працювати спільно в різних галузях.

Крім того, швидкі трансформаційні процеси в сучасній Україні призводять до виникнення асиметрії у навчанні та пристосуванні. Довготривалі адаптивні асиметрії призводять до зростання внутрішньої напруги, виникнення фрустрації, що переростають у кінцевому підсумку в різноманітні психічні захворювання, соціальні патології.

Освіта є невід'ємною складовою життя людини, починаючи із раннього дитинства. Чого ми навчимося протягом життя – те і будемо мати як власний багаж знань для того, щоб жити, протистояти інформаційному домінізму, інформаційному анархізму. Якісне життя – є результатом якісної освіти. Але задля отримання такої освіти, окрім можливостей суспільства, в людини повинен сформуватися запит на якісну освіту: в дитини – це пізнавальний інтерес, в більш дорослому віці – це усвідомлене прагнення до знань і вмотивованість їх практичного використання, своєрідний «смак до освіти» [3].

Щоденні виклики суспільства вимагають від сучасної людини наявності умінь вчитися, здобувати знання, швидко визначати і змінювати пріоритети, миттєво й ефективно реагувати на зміни в особистому та професіональному середовищі, адаптуватись до нових ситуацій, боротися з запущеними (задавленими) хворобами, виробляти, формувати нові навички та тренувати їх, що є чи будуть необхідними. Тому навчання людини впродовж життя, якісна освіта набувають неабиякого значення. Вони є чинниками прогресу та формування конкурентоздатної особистості, показниками зрілості, спроможності і самореалізації. Якісна освіта – інтелектуальний ресурс ефективності соціальних, політичних, економічних змін в сучасному українському суспільстві.

#### *Література:*

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н.Б. Болотіна – К.: Знання, 2005. – 381 с.

2. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України / С.М. Синчук, В.Я. Бурак. – К.: Знання, 2006. – 318 с.

3. Якісна освіта в Україні: тенденції, проблеми, перспективи Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 26-28 жовтня, 2017 р.) – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. – 336 с.

*Горпініч Тетяна Ігорівна,  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В США В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

У середині двадцятого століття система вищої освіти США зазнала впливу кількох важливих чинників, які мали рішуче значення для її розвитку і вдосконалення. Так, участь США у Другій світовій війні відіграла важливу роль у розвитку медицини і медичної освіти. Впродовж цього періоду відбулося стрімке накопичення знань в галузі трансфузіології, військової травматології, хірургії та опікової хірургії, психіатрії, інфекціології. США надавали потужну медичну допомогу: кров та плазма заготовлялись у США у великих кількостях і відправлялись в замороженому вигляді на фронт, кваліфіковані працівники відправлялись для служби у спеціально створених операційних бригадах, антибіотики та інші препарати постачалися у військові госпіталі [1].

Паралельно з ростом фінансування і розширенням системи Національних інститутів здоров'я, надбанням нових знань та практичного досвіду, у період Другої світової війни стрімко розвивався навчальна та наукова діяльність в сфері медицини. Здійснювалися дослідження в галузі торакальної та абдомінальної хірургії, травматології, токсикології, фармакології, психіатрії.

Цей період також ознаменувався зростанням соціальної значущості професії медсестри. Загалом професія медсестри набула популярності наприкінці XIX ст. Школу медсестринства при лікарні Гарпер у Детройті було відкрито 1884 року. Попри це, достатньої кількості навчальних закладів, які б надавали освітні послуги для майбутніх медсестер, не було і тому на початку війни кількість кваліфікованих медсестер у США були незначною. 1940 року Американською асоціацією медсестер, Червоним хрестом та федеральним урядом було прийнято рішення про необхідність розширення мережі відповідних навчальних закладів та підвищення їх фінансування. Окрім цього, велика кількість жінок різного віку виявляло бажання на волонтерських засадах надавати допомоги у виконанні медичних процедур. В результаті цього 1943 року було створено Медсестринський кадетський корпус США, який надавав безкоштовні освітні послуги студенткам віком від 17 до 35 років, котрі успішно вступали в навчальний заклад. Підготовка надавалася з чотирьох базових галузей – медицина, хірургія, акушерство і педіатрія. Досвід Медсестринського кадетського корпусу ліг в основу подальшого навчання медичних сестер у США та справив позитивний вплив на утвердження цієї професії.

Досвід, здобутий в ході Другої світової війни, відіграв важливу роль і в подальші десятиріччя розвитку професійної медичної освіти в США. В повоєнний період вища освіта у США продовжувала стрімко розвиватися. Якщо у час загострення військово-політичної ситуації актуалізується військова медицина, у мирний час фахівці зосереджуються на інших її галузях, ґрунтуючись на здобутках, отриманих в ході військових дій.

Повоєнний період надав поштовх розвитку вищої освіти не лише у зв'язку з виникненням нових суспільних потреб та наявністю набутих наукових знань, а й через притік молодих людей, які мали потребу у здобутті освіти. Так, у 1944 році урядом США було встановлено освітні привілеї для ветеранів і учасників Другої світової війни прийняттям так званого Солдатського білля про права (Servicemen's Readjustment Act) [2, с. 121]. Для забезпечення їх адаптації до умов мирного життя, а також з економічних міркувань федеральний уряд США виділив освітні кредити, які дозволили значній кількості молодих людей вступити в заклади вищої освіти, принісши з собою до університетів і коледжів необхідні для розвитку вищої школи фінансові ресурси. Загалом, прийняття заходів для адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя стало важливим кроком в освітній політиці США, оскільки саме це стало основою виникнення системи перекваліфікації громадян.

Таким чином, Друга світова війна стала серйозним викликом для американської вищої медичної освіти. Попри труднощі фінансового, кадрового та юридичного характеру, професійна підготовка медичних працівників у цей період набула нового змісту, з'явилися нові галузі та дослідницькі напрямки, зросла доступність освіти для громадян.

#### *Література:*

1. Розвиток західної медицини під час Другої світової війни. Досягнення травматології. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://how.in.ua/rozvitok-zahidnoyi-meditsini-pid-chas-drugoyi-svitovoyi-vijni-dosyagnennya-travmatologiyi.html>.
2. Fraser J. W. The School in the United States: A Documentary History 2nd Edition / J. W. Fraser. – London: Routledge, 2009. – 432 p.

*Горянін Іван Іванович,  
асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича  
(м. Чернівці, Україна)*

### **АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИСКОРДАНТНИХ ЩОДО ВІЛ СІМЕЙНИХ ПАР**

У нашому суспільстві, на жаль, існує ряд соціальних проблем, пов'язаних із ВІЛ, і більшість із них виникає через нестачу інформації про вірус, дискримінацію ВІЛ-позитивних людей у суспільстві й недостатній державній підтримці.

За час розвитку епідемії ВІЛ/СНІДу, з'являється все більше сімейних пар, в яких один з партнерів є ВІЛ-інфікованим, а інший ні. Таким парам необхідно приділяти особливу увагу в наданні кваліфікованої соціально-педагогічної допомоги з метою гармонізації спільного життя.

Дискордантність (лат. discordans, ntis) – неузгоджений, несхожий. Дискордантна щодо ВІЛ сім'я – це сімейна пара, або стійкий союз двох осіб, що живуть разом, в якій тільки один із членів має ВІЛ-позитивний статус. Згідно Наказу Міністерства охорони здоров'я України №415 від 19.08.2005р. «Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ інфекцію», визначення поняття «дискордантна пара» трактується як пара, в якій один з партнерів є носієм ВІЛ [1].

Мета нашого дослідження – вивчити стан розвитку дискордантної щодо ВІЛ сім'ї, демографічні, соціально-економічні, правові, побутові проблеми її розвитку, соціально-психологічні стосунки між членами подружжя, між батьками та дітьми, складові сімейного щастя й добробуту, чинники стабільності сім'ї.

Попри розповсюджену думку, 90 % всіх проблем, що виникають у партнерів з різним ВІЛ-статусом, нічим не відрізняються від проблем усіх інших пар. Інші 10 % потребують підвищеної уваги спеціалістів, які надають соціально-педагогічну допомогу дискордантним сім'ям.

Одна з головних проблем в дискордантній парі, – це страх втратити кохану людину. Існують і інші непрості питання – перспективи спільного майбутнього, рішення народити дитину, загроза кримінальної відповідальності ВІЛ-позитивного партнера, відношення з навколишнім оточенням, спільнотою. Часто партнери не обговорюють ці теми [2, с. 5].

В анкетуванні дискордантних щодо ВІЛ пар взяли участь 65 ВІЛ-інфікованих партнерів. До вибірки відбирались лише ВІЛ-інфіковані партнери, так як і досі ВІЛ-позитивний статус є конфіденційною інформацією і частина опитаних (9,75 %) не розкрила його своєму партнеру.

Що стосується демографічного розподілу, то кількість чоловіків та жінок у вибірці майже однакова – 52,3 % та 47,7 % відповідно. Вік респондентів розподілився таким чином: більше половини опитаних (53,8 %) мають вік 30-40 років, вік 20-30 років мають 20 % опитаних, 40-50 – 18,5 %, та найменше респондентів було віком менше 20 років та 60 років і більше 3 % та 4,6 % відповідно.

Враховуючи вище наведені дані можна зробити висновок, що більшість респондентів є працездатного віку, проте 29,2 % опитаних не працюють. Причини цього можуть бути різними, і їх визначення не було заплановане нашим анкетуванням. В подальшому визначення причин безробіття та їх подолання буде однією із рекомендацій державним та неурядовим організаціям, що надають послуги ВІЛ-інфікованим.

В розрізі зміни сучасних поглядів на сімейне життя все більше пар живуть разом не ресструючи шлюб. Так і серед наших опитаних 36,9 % відмітили те, що вони проживають в громадянському шлюбі.

Хочеться звернути увагу на те, що хоча більшість 67,7 % респондентів віднесли свою сім'ю до демократичної, яка заснована на взаємній повазі членів сім'ї, на справедливому розподілу сімейних ролей, на рівній участі кожного у всіх справах сімейного життя, на спільному прийнятті всіх важливих рішень, 89,2 % відмітили, що в них все одно виникають конфліктні ситуації, незважаючи на, так би мовити, сімейну ідилію. Основними причинами виникнення конфліктів є: неправильний розподіл хатніх обов'язків, фінансові труднощі, взаємовідносини з батьками одного з членів подружжя, організація вільного часу та інше.

На питання «Чи задовольняє Вас характер і зміст проведення сімейного дозвілля?» респонденти відповіли таким чином: так – 44,6%, ні – 6,2%, іноді так,

іноді ні – **49,2%**, тобто більше половини часто не задоволені своїм дозвіллям через різні причини, а саме: нестача часу – **41,5%**, нестача грошей – **33,8%**, втомленість після роботи – **27,7%**.

Фінансово-матеріальне забезпечення своєї сім'ї респонденти оцінили так: як добре забезпечену – **9,2 %**, як середньо забезпечену – **61,5 %**, як мало забезпечену – **26,3 %**, як таку, що є незабезпеченою – **3 %**. Отже, можна припустити, що фінансово-матеріальне неблагополуччя окремих пов'язане з безробіттям, яке в свою чергу пов'язане з хворобою та частою дискримінацією людей, що живуть з ВІЛ.

В ході анкетування виявилось, що у більшості сімей є 1 або більше дітей (43 респонденти = **66,2 %**). З них лише 11 опитаних (**25,6 %**) розповіли дітям про свій ВІЛ-статус. Отож, в 32 родинх діти не знають про ВІЛ-статус одного із батьків, і всього лише 12 опитаних планують розкрити його. З цього можна зробити висновок, що потрібно проводити масштабну роботу щодо розкриття ВІЛ-статусу не тільки партнеру, а й дітям, адже, якщо все правильно, це допоможе сформувати більш довірливу атмосферу в сім'ї.

Також, проводячи анкетування ми намагалися отримати інформацію про брак різного роду ресурсів, а саме: брак знань, брак навичок, брак мотивації та брак ресурсів.

Враховуючи розподіл відповідей та розмаїття проблем, з якими стикаються ВІЛ-інфіковані та дискордантні щодо ВІЛ сімейні пари потрібно розробляти та впроваджувати комплексні програми соціально-психологічної роботи з даною категорією клієнтів. В такі програми треба включати такі методи роботи: мотиваційне інтерв'ю, дискусійні клуби, групи самопомогги, кейс-менеджмент, організація дозвілля, кризове консультування, консультування та навчання з приводу розкриття ВІЛ-статусу партнеру та дітям, інформаційні заняття із залученням вузьких спеціалістів (юристи, лікарі, коуч-тренерів) тощо.

#### *Література:*

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України №415 від 19.08.2005р. «Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ інфекцію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1404-05>
2. Соціальний супровід і медична допомога для дискордантних пар: Методичні рекомендації / Авт. Кол: Н.М. Нізова, Н.Й. Сало, О.П. Яцура, Єщенко О.Г., Бортницький В.А. – К: Інжиніринг, 2009. – 112 с.
3. Чепурнова Н.В. Підготовка до вагітності дискордантних пар (методичні рекомендації) / Н. Чепурнова, Ю. Вдовиченко, Н. Гойда та ін. – Київ, 2012. – 36 с.
4. Жилка Н. Я. Проблеми дискордантних пар у середовищі високих темпів поширення ВІЛ-інфекції / Н.Я. Жилка, Н.В. Чепурнова // Україна. Здоров'я нації . – 2012. – № 2-3. – С. 145-152.

*Григор'єва Олена Анатоліївна,  
доктор медичних наук, професор;  
Зінич Олена Леонідівна,  
ст. викладач, кандидат медичних наук;  
Богданов Павло Валерійович,  
асистент,  
кафедра анатомії людини, оперативної хірургії  
та топографічної анатомії,  
Запорізький державний медичний університет,  
м. Запоріжжя, Україна*

## **АНАТОМІЧНИЙ МУЗЕЙ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ**

В сучасному суспільстві проблема професійної орієнтації молоді набуває все більшої актуальності. Одним з важливіших напрямів педагогічної діяльності повинно бути формування у молоді прагнення до самостійного зваженого вибору своєї майбутньої професії [2].

Згідно з положенням про професійну орієнтацію молоді яка навчається, професійна орієнтація – це комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні. Основою професійного самовизначення особи є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, співставлення своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, та кон'юнктурою ринку праці [4].

Однією зі складових привабливості навчання у медичному університеті є анатомічний музей, відіграє одну з важливіших ролей в профорієнтаційній та санітарно просвітницькій роботі серед студентів вузу.

В Запорізькому державному медичному університеті на базі кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії працює анатомічний музей ім. проф. Яхниць О. Г., який був заснований у 1964 році.

На сучасному етапі в фонді музею зібрано, більш ніж 300, як натуральних так і штучних препаратів. Велика колекція препаратів які демонструють аномалії розвитку як окремих органів так і плоду людини в цілому. Багато препаратів центральної нервової системи, серцево-судинної, та сечостатевої систем. А також унікальні препарати з анатомії периферійної нервової системи, які виготовлені викладачами кафедри.

В анатомічному музеї відбувається попередній захист дисертаційних робіт морфологічного профілю, відбувається засідання студентського анатомічного гуртка, викладачі кафедри проводять лекції, практичні заняття, а також тематичні екскурсії. В своїх лекціях викладачі дуже активно використовують музейні препарати на яких наглядно демонструють особливості будови людини.

Для заохочення та збудження інтересу студентів до вивчення анатомії людини, для визначення їх подальшого професійного вибору, викладачами кафедри та студентами активно проводиться виготовлення нових музейних препаратів а також підтримка та реставрація вже існуючих. Для підтримки уваги та інтересу під час екскурсій застосовуються сучасні мультимедійні та комп'ютерні ресурси кафедри.

Екскурсії в анатомічний музей не тільки допомагають у виборі медичної спеціальності, але і показують, що кваліфікований спеціаліст повинен бути готовим набувати нових знань на тлі вже існуючих знань та навичок [1;3].

#### *Література:*

1. Баріхашвілі І. І. Психологічні основи профорієнтації і професійного самовизначення. / І. І. Баріхашвілі, М. П. Ворона, І. М. Старіков. – Миколаїв : Атол, 2006. – 224 с.
2. Бондарчук К. Стан та напрямки вдосконалення профорієнтаційного обслуговування громадян в Державній службі зайнятості / К. Бондарчук // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 12 – 20
3. Никитина Е. В. Психологическое сопровождение профориентационной работы в школе. Экстернат. РФ.<http://www.ext.spb.ru>
4. «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» Наказ № 159/30/1526 від 02.06.95

*Гришина Олена Сергіївна,*

*старший викладач кафедри іноземних мов  
з латинською та українською мовами,*

*ДЗ «Луганський державний медичний університет»,  
м. Рубіжне, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»**

Результатами професійної підготовки сучасного фахівця є сформованість низки компетентностей, що відповідають вимогам сучасного світу.

Матриця компетентностей майбутніх лікарів включає як інтегральні й загальні, так і спеціальні (фахові) компетентності. Формуванню зазначених компетентностей сприяє вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Згідно з вимогами щодо підготовки здобувачів вищої освіти майбутні лікарі повинні бути готовими до вирішення практичних проблем майбутньої професійної діяльності, до продукування нових ідей; мають вмінти аналізувати й обробляти різноманітну інформацію, володіти орфоепічними, орфографічними, лексичними, граматичними та стилістичними вміннями; під час здійснення комунікативного акту стилістично й ситуативно доречно добирати та використовувати вербальні й невербальні мовленнєві засоби.

Враховуючи те, що професійна діяльність лікаря належить до типу «людина – людина», безперечним стає потреба розвитку навичок здійснення якісного комунікативного акту як під час інтрапрофесійного, так і інтерпрофесійного спілкування.

Якість комунікативного акту в першу чергу залежить від мовної майстерності адресанта (тобто рівня культури мовлення, культури конструктивного діалогу та полілогу). Це і передача об'єктивно значущої інформації, і підтримка уваги, і створення психологічно комфортної ситуації, що вимагає зусиль, нервових витрат, певних знань і вмінь. Аби бути ефективним у досягати мети, мовець має на високому рівні володіти комунікативними навичками культури мовлення: правильністю, точністю, виразністю, доречністю, багатством тощо. Саме на рівень розвиненості цих навичок мовлення

мовця перш за все, навіть підсвідомо, звертається увага співрозмовника. Сумарно все це є джерелом інформації, яка потім прискіпливо аналізується учасниками комунікативного акту з метою винесення «вироку»: довіряти чи ні, продовжувати спілкування чи ні.

Відповідальність за підготовку кваліфікованого фахівця покладається на навчальний заклад. На жаль, доволі часто ця підготовка зводиться лише до оволодіння вузькоспеціальними знаннями й відпрацювання вузькоспеціальних практичних навичок, залишаючи обабіч культуру мовлення як суттєву складову загальної культури особистості й фахівця.

На жаль, сьогодні, виходячи зі школи, колишні учні й теперішні студенти мають настільки низьку культуру мовлення, настільки обмежений лексичний запас, що мимоволі спадає на думку: «А чи мають вони бодай уяву про елементарні вимоги, що висуваються перед носієм мови».

Враховуючи недостатньо високий рівень знань рідної мови сучасною молоддю, зважаючи на те, що ми сьогодні взагалі зіткнулися з девальвацією поняття «культура мовлення», все більше постає потреба подбати про культуру фахового мовлення.

Формуванню високорозвиненої мовної особистості спеціаліста, здатної до розв'язання різноманітних комунікативних завдань, у всіх практично актуальних сферах спілкування (науково-навчальній, офіційно-діловій) сприятиме цілеспрямована, постійна робота по опануванню навичками культури мовлення. Для оволодіння цими навичками та вміннями слід засвоїти основні принципи культури користування мовою, тобто засвоїти повний обсяг теоретичних відомостей, які створюють надійну основу для практичного оволодіння мовою.

Саме опанування в системі підготовки здобувачів вищої освіти курсу дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприятиме підвищенню рівня культури мовлення майбутніх лікарів.

Примірною програмою навчальної дисципліни підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти «Українська мова (за професійним спрямуванням)» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей: 222 «Медицина», 221 «Стоматологія» та 228 «Педіатрія», затвердженою у 2016 році, предметом вивчення дисципліни, серед іншого, визначено культуру наукової та професійної мови, формування навичок і вмінь з актуальних видів професійної мовленнєвої діяльності. Серед комунікативних компетентностей зазначеної програми чільне місце посідає здатність встановлювати й підтримувати контакт із співрозмовником, змінювати мовленнєву поведінку залежно від комунікативної ситуації; автономія та відповідальність передбачають формування особистої відповідальності за власну комунікативну поведінку, вимогливість до свого мовлення [1, с. 4]. Отже, завдання окреслені чітко й однозначно. Від педагога залежать наповнення навчального контенту, добір форм, методів і технологій, здатних забезпечити виконання поставлених завдань.

Практика показує, що найбільш результативними сьогодні є використання: інтерактиву як такого (інтерактивні дошки, інтерактивні методи), візуалізованого навчального контенту дисципліни, методичних матеріалів нового покоління, QR-кодів та под.; використання під час практичного аудиторного/позааудиторного практичного тренінгу завдань, пов'язаних із редагуванням текстів різних стилів, відтворенням комунікативного акту з використанням спеціальної мови, що

забезпечуватиме в подальшому потреби інтрапрофесійної та інтерпрофесійної комунікацій. Крім цього, варто залучати студентів до науково-дослідницької діяльності, скеровуючи їхню діяльність у дослідженні таких тем, які б якомога більше сприяли, крім формуванню наукового світогляду та навичок дослідницької діяльності, виробленню критичного ставлення до власної культури мовлення.

Слід зазначити, що добір теми науково-дослідницької роботи є вкрай важливим. Тематика науково-дослідницької роботи студентів повинна бути сучасною, що в жодному разі не скасовує традиційність порушуваних мовленнєвих питань. Йдеться як про використання сучасного «польового» матеріалу для дослідження (мова реклами, ЗМІ, новоутворення тощо), так і методи його збирання й оброблення (інтернет-опитування, інтерв'ю в інтер-ситуаціях чи телефоном тощо). Сучасні, зорієнтовані на розкриття проблеми мовленнєвої самоосвіти й культури теми не будуть тягарем для студентів, викликатимуть у них неудаваний інтерес, врешті-решт сприятимуть усвідомленню власних недоліків культури мовлення й потреби їх виправити.

Слід наголосити, що розвиток мови майбутніх спеціалістів відбуватиметься лише за умови цілеспрямованих і кваліфікованих дій всіх викладачів навчального закладу, що загалом піднесе рівень професійного спілкування. Кожен викладач повинен володіти взірцевою українською мовою, дотримуватися правил етики й естетики спілкування, аби особистим прикладом впливати на студентів та оточення; постійно стежити за усною й писемною мовою студентів, виправляти її недоліки; забезпечувати засвоєння майбутніми фахівцями галузевої термінології, поглиблювати знання студентів про походження та вживання термінів; формувати навички володіння науковим стилем; звертати увагу на оформлення документів, письмових робіт, рефератів, наукових робіт, на дотримання бібліографічних стандартів та правил цитування. Оцінюючи студентські роботи, треба враховувати не тільки зміст, а й мовне оформлення – правильність, логічність, точність, доречність, виразність мови. Така діяльність усіх викладачів створить у навчальному закладі атмосферу постійного інтелектуального пошуку, допоможе засвоєнню студентами фахових дисциплін, дасть змогу сформувати у студентів уміння розуміти внутрішні зв'язки явищ, аналізувати й порівнювати, самостійно поповнювати знання.

Отже, культура мовлення фахівця-лікаря – суттєва складова його професійної підготовки, нехтувати якою неприпустимо. Рівень культури мовлення фахівця перебуває у прямій взаємодії із рівнем підготовленості й кваліфікованості, адже мовлення й здійснення професійних обов'язків нерозривно пов'язані. А це значить, що майбутні лікарі мають володіти високим рівнем культури мовлення, культури конструктивного діалогу та полілогу, що забезпечить майстерність у використанні вербальних і невербальних мовностилістичних засобів і прийомів відповідно до умов і цілей професійного спілкування.

#### *Література:*

1. Примірний проєкт навчальної дисципліни підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти «Українська мова (за професійним спрямуванням)» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей: 222 «Медицина», 221 «Стоматологія», 225 «Медична та психологічна реабілітація»: [текст] / [уклад. : С. М. Луцак, Л. І. Сілевич, О. М. Мельничук, Р. Я. Василевич]. – К., 2016. – 14 с.
2. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник [5-те вид. перероб. та доп.] / І. Л. Михайлин – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 496 с.

3. Петрович О. Б. Інформаційно-комунікаційні технології в організації позакласної роботи з обдарованими учнями в системі літературної освіти / О. Б. Петрович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2014. – № 3. – С. 39–45. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU\\_ped\\_2014\\_3\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2014_3_9).

*Гуляєва Марія Мірчівна,  
асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

### **ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДЛЯ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ**

У сучасному інформаційному й технологічному світі закономірними стають відмова від концепції «освіти на все життя», перехід до ідеї «освіти протягом життя» та визнання освіти дорослих як найважливішого атрибуту й засобу суспільного розвитку. Саме тому активно розвивається андрагогіка як наукова дисципліна в сфері освіти, що обґрунтовує специфічні підходи до організації навчання дорослих.

Наразі в Україні спостерігаємо зростання інтересу до даної сфери суспільного життя, тобто до процесу освіти дорослих, її методичної, методологічної та дидактичної основи, тобто андрагогіки. Фундаментальними є філософські, теоретико-методологічні й концептуальні положення таких учених як О. Аніщенко, С. Архипова, С. Болтівець, О. Вербицький, С. Змейов, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Л. Сігасва, І. Фольварочний, чий науковий доробок дозволив визначити підходи до розглядуваної проблеми й розробити методичний інструментарій для експертної оцінки ринку освітніх послуг для дорослого населення в м. Чернівці.

Метою публікації є висвітлення процедури та аналіз результатів опитування (анкетування) експертів стосовно якості існуючих освітніх пропозицій, проблем, потреб та вимог ринку освітніх послуг для дорослого населення.

При розробці анкет бралися до уваги основні андрагогічні принципи як науково обґрунтовані керівні норми освітньої діяльності, спрямовані на реалізацію суспільних та індивідуальних освітніх потреб дорослої людини щодо її професійного, загальнокультурного та наукового рівнів й провідні положення андрагогічного підходу до освіти в цілому [3, с. 25]. До таких принципів належать: пріоритетність самостійного навчання; спільна діяльність всіх учасників освітнього процесу та їх взаємодія; використання наявного позитивного життєвого досвіду, практичних знань, умінь, навичок того, хто навчається; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; актуалізація результатів навчання; елективність навчання; принцип розвитку освітніх потреб; принцип усвідомленості навчання [1, с. 111-112]. Провідні положення андрагогічного підходу певною мірою дублюють перераховані принципи і полягають у наступному: головна роль у власній освіті належить самому фахівцю; навчання має враховувати індивідуальні особливості дорослого учня, відповідати його освітнім потребам і одночасно їх

розвивати; у процесі навчання дорослих необхідно опиратися на їхнє прагнення до саморозвитку; навчальний процес – це спільна діяльність тих, хто навчається з тими, хто навчає [2].

Вибірку склали 33 респонденти, серед яких 14 – методисти Чернівецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, 19 – інші, залучені в освіту дорослих, фахівці. Середній вік респондентів даної групи – 52 роки. У 14 респондентів досвід роботи з дорослими учнями складає понад 20 років. Результати і відповіді на ключові питання анкети виглядають наступним чином.

Переважає більшість респондентів – 30 з 33 – позитивно налаштовані на роботу з дорослими учнями та чітко уявляють цілі і завдання освіти дорослих, що є гарним показником.

20 експертів стверджують, що знайомі з принципами і технологіями навчання дорослих, психофізіологічними особливостями розвитку дорослих учнів, проте не володіють знаннями щодо андрагогічної моделі навчання.

Переваги роботи з дорослими учнями експерти проранжували так (відповіді подані в порядку спадання):

1. розуміють сенс навчання, мають чітку орієнтацію на результат (знають, що їм потрібне) – 21 респондент;
2. здатні до самоорганізації навчальної діяльності та самоконтролю – 19 респондентів;
3. мають життєвий досвід – 16 респондентів;
4. можуть самі вибирати і оцінювати способи і форми навчання – 10 респондентів;
5. інше – 5 респондентів.

Щодо труднощів роботи з дорослими учнями думки респондентів значно варіювалися, адже практично у кожного був свій варіант відповіді, базований на досвіді роботи. Такий наратив свідчить про використання респондентами принципу індивідуального підходу до процесу викладання. Серед запропонованих варіантів на першій позиції опинилися два фактори – невпевненість у достатньому рівні необхідних знань, власної кваліфікації та недостатність знань про специфіку навчальної взаємодії з дорослою аудиторією.

На питання «Чи маєте потребу в спеціальній підготовці до роботи з дорослими учнями?» «Так» відповіли 10 респондентів, «Ні» – 6, «Частково» – 17.

Як бачимо, практикуючі експерти визнають та вважають на специфіку педагогічної діяльності та роботи з дорослими учнями, більшість володіють необхідними знаннями й навиками роботи з ними, проте з андрагогічною моделлю навчання не знайомі, що свідчить про відсутність системного методичного підходу до забезпечення освіти дорослих в м. Чернівці на даний момент. Власне ринок освітніх послуг для дорослого населення є реально функціонуючим та активно діючим, проте хаотичним. Дослідження підтвердило факт, що фахівці, які надають освітні послуги дорослим (в установах, організаціях і підприємствах, де здійснюється професійне навчання, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації, навчання людей третього віку тощо), переважно не мають спеціальної андрагогічної підготовки, що негативно відображається на якості самих послуг та рівні задоволеності ними з боку здобувачів знань.

### *Література:*

1. Змеев С. И. Андрагогика : основы теории, истории и технологии обучения взрослых / С. И. Змеев. – М. : ПЕР СЭ, 2007. – 272 с.
2. Ніколенко Л. Андрагогічний підхід до навчання дорослих у системі післядипломної освіти [Електронний ресурс] / Л. Ніколенко. – Режим доступу: [http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/obrii/2010\\_1/Nikolenko.doc](http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/obrii/2010_1/Nikolenko.doc)). pdf.
3. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади : [монографія] / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігасва, О. В. Аніщенко та ін. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 272 с.

*Гуменна Іванна Романівна,  
кандидат педагогічних наук,  
викладач кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

У сучасних соціально-економічних умовах важливою характеристикою майбутнього фахівця є його готовність до професійної діяльності, де особливого значення набуває професійна комунікація як взаємодія та обмін інформацією в діловій, виробничій, професійній, науковій та інших сферах людської діяльності. Медицина – це одна з тих галузей, де вдала комунікація є надзвичайно важливою частиною роботи кожного з працівників [4]. Тому одним із пріоритетних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх лікарів є формування у них професійно значущих якостей, зокрема, комунікативних і як результату – готовності до професійної комунікації.

Комунікація є механізмом, за допомогою якого забезпечуються існування та розвиток людських взаємин, що охоплює всі «розумові символи», засоби їх передачі в просторі та збереження у часі. Науковці зазначають, що комунікація є специфічним обміном інформацією, процесом передачі емоційного й інтелектуального змісту [3, с.22]. Основною умовою успішної побудови професійної комунікації у роботі лікаря з пацієнтом є вміння встановлювати довірливий контакт, в якому комуніканту відводиться важлива роль. Необхідно відкрито демонструвати перед реципієнтом свої наміри і компетентність у питанні, що обговорюється (наприклад, про причини виникнення хвороби, її наслідки, ефективне лікування тощо). Структура, характер, система комунікативного процесу так чи інакше відтворюються на основі форми участі комуніканта в процесі спілкування та форми взаємодії з предметом спілкування.

Професія лікаря вимагає підвищеної уваги до розвитку власного мовлення майбутнього фахівця, вміння встановлювати та підтримувати контакт з колегами, пацієнтами та їхніми близькими. А отже, важливим для лікаря є тактовність у спілкуванні, прояв ініціативи, вміння слухати і чути. Мова лікаря має бути чіткою, зрозумілою та послідовною, з оптимальним доповненням жестами [5; 6].

Підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації є важливою складовою успішності лікувальної справи. Однак, комунікація за сферою застосування може бути професійною та непрофесійною.

Професійна комунікація свідчить про високу комунікативну культуру лікаря, зокрема: уміння лікаря реалізувати свої можливості у спілкуванні з керівництвом, колегами, пацієнтами; здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, прагнень у процесі комунікації; постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок під час комунікації; знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б змісту спілкування, обставинам, у яких відбувається комунікативний процес, та індивідуальним властивостям пацієнта. Непрофесійна комунікація, що свідчить про низьку комунікативну культуру лікаря: породжує у пацієнта страх перед лікарем; відчуженість і недовіра до нього, небажання спілкуватися; зумовлює почуття пригніченості від процесу спілкування з лікарем.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що професійна комунікація є однією із важливих умов досягнення успіху майбутніх лікарів у професійній діяльності. До прикладу, комунікативна компетентність лікаря передбачає наявність у нього таких основних комунікативних умінь або здатностей: установити контакт зі співрозмовником; підтримувати розмову; будувати висловлювання в різних стилях і жанрах мовлення; уміння переконувати, доводити, вести бесіду, розповідати; знати медичну термінологію; здійснювати професійну комунікацію за допомогою відповідних вербальних і невербальних мовних засобів [1, с. 118-120].

Отже, професійна комунікація лікарів – це насамперед встановлення контакту між комунікантами на різних рівнях: лікар – лікар, лікар – пацієнт, лікар – медичний персонал для обміну професійно-орієнтованою інформацією та як спосіб надбання знань для підвищення професійної кваліфікації. Різноманітність функцій професійної комунікації фахівців галузі охорони здоров'я (інформативна, орієнтаційна, емоційна, комунікативна, мотиваційна, розвивальна, організаційна) свідчить про те, що при вмілому користуванні всім діапазоном мовленнєвої функціональності, мовлення є одним із найважливіших знарядь лікарської майстерності. Основи професійної комунікації медичних працівників мають бути закладені під час навчання у вищих навчальних закладах [2]. А тому професійна комунікація майбутніх лікарів є обов'язковою складовою їхньої готовності до роботи за фахом.

#### *Література:*

1. Визначення компетенції в оцінці якості підготовки фахівців у системі безперервного професійного розвитку лікарів / Ю.В. Вороненко, А.М. Сердюк, О.П. Мінцер [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – №1. – С. 118–123.
2. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ : монографія / І. П. Дроздова. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 320 с.
3. Косенко, Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
4. Львов М. Р. Основи теорії речі : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / М. Р. Львов. – М. : Академия, 2000. – 248 с.
5. Назар П. С. Основи медичної етики / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо. – К. : Здоров'я, 2002. – 344 с.
6. Matusitz J. Effective doctor-patient communication: An updated examination / J. Matusitz // Soc Work Public Health. – 2014. – № 29(3). – P. 252–266.

*Гуменна Надія Володимирівна,  
кандидат юридичних наук,  
викладач кафедри філософії та суспільних дисциплін,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА**

В умовах інтеграції України в європейський економічний та культурний простір, одним із найважливіших завдань вищої освіти, зокрема й медичної, є зростання значення компетентності майбутнього фахівця. Як слушно зауважує О. П. Савченко, сьогодні важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й, передусім, компетентним [3].

Однак необхідно розуміти, що професійна компетентність медичного працівника – це не лише сукупність професійно важливих якостей, знань, умінь та навичок, а й ціннісні орієнтири фахівця, мотиви його діяльності, розуміння себе самого у світі і світу навколо себе, стиль стосунків з людьми, загальна культура, здатність до розвитку творчого потенціалу тощо. Варто погодитись з думкою Г. В. Лежніної, що фахівець, який отримав певну кваліфікацію, може отримати професійну компетентність лише у тому разі, якщо його професійне навчання включало, окрім придбання навичок і умінь, формування духовних якостей і установок, що дозволяють йому перейти до активної самостійної професійної ролі [2; с. 28].

Тому, вбачається, зміст і організація навчального процесу у вищій медичній школі повинні бути націлені на формування особистості майбутнього медика, його духовності, ініціативності, толерантності, самостійності, здатності до успішної соціалізації у суспільстві, а також, що є не менш важливим, правової культури та правової свідомості. Вважаємо, що рівень правової культури та правової свідомості є прямим віддзеркаленням рівня розвитку особистості взагалі та особистості фахівця зокрема.

Під терміном «правова культура» правознавці розуміють той обсяг знань про право і ставлення людей до права, які формують сукупність правових знань як усього суспільства, так і окремих його членів. Людина вбирає в себе правову культуру поряд з іншими видами культур і від того, яку саме правову культуру вона опанує, залежить її індивідуальна правосвідомість, тобто, система поглядів і уявлень людини про право. Правова культура особистості тісно пов'язана з правосвідомістю, опирається на неї, однак вона ширша, ніж правосвідомість, оскільки увібрала в себе не лише її психологічні та ідеологічні елементи, але й юридично значиму поведінку. Тож правова культура особи «означає не тільки знання та розуміння права, але і правові судження про нього як про соціальну цінність, і головне – активну роботу щодо втілення в життя його положень і зміцнення законності та правопорядку» [4].

Аналізуючи наукові дослідження різних авторів щодо визначеної проблематики, зазначимо, що усі вони зводяться до одного – лише досягнувши адекватного рівня правової культури та правової свідомості можливо забезпечити «...формування ідеалу правової особистості, яка поважає правовий закон, визнає

його верховенство у всіх сферах суспільного та особистого життя та, реалізуючи свої права і свободи, сприяє разом з державою та громадянським суспільством підтриманню режиму правозаконності та реалізує верховенство права в Україні» [1; с. 11].

Важливу роль у цьому процесі відіграють юридичні дисципліни. Базовою серед них є дисципліна «Правознавство», яка вивчається на першому курсі. І це не дивно, оскільки вона закладає основи теоретичного і прикладного характеру. У теоретичному плані – сприяє розвитку понятійного апарату. У прикладному – сприяє набуванню первинних навичок роботи з нормативно-правовими актами (наприклад, їх правильним тлумаченням і, як наслідок, адекватним дотриманням, використанням, виконанням і застосуванням правових норм).

Безумовно, визначальною дисципліною для подальшого формування правової свідомості студентів вищих медичних навчальних закладів є галузева дисципліна «Медичне правознавство». А відтак, опанування навчального курсу «Медичне правознавство» є необхідним сегментом комплексної підготовки й забезпечення високої кваліфікації лікарів, які будуть конкурентоздатними й готовими до викликів, породжених практичною медициною, нормативними й реформістськими змінами у сфері охорони здоров'я.

Перед викладачами цих предметів стоїть непросте завдання: не лише надати студентам певний обсяг правових знань, а й сформувати у них правову свідомість, яка б була пройнята повагою до права, вірою у право, розумінням необхідності чіткого виконання законів, зокрема дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я та підготувати медичного працівника, котрий зможе в майбутньому розвивати медицину й водночас буде справжнім свідомим громадянином своєї держави.

Тож медична освіта повинна забезпечити створення умов для підготовки високоякісного фахівця, який, поряд із професійними, буде досконало володіти знаннями у сфері правового регулювання медичної діяльності, що дасть йому можливість захищати і відстоювати свої інтереси.

#### *Література:*

1. Грищенко А. В. Правовий закон: питання теорії та практики в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / А. В. Грищенко. – К., 2002. – 15 с.
2. Лежнина Г. В. Профессиональная компетентность в образовательном процессе медицинского училища / Г. В. Лежнина // Среднее профессиональное образование. – 2007. – № 10. – С. 28–29.
3. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі [Електронний ресурс] / О. П. Савченко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – Вип. № 3. – Режим доступу: [http://intellect-invest.org.ua/pedagog\\_editions\\_e-magazine\\_pedagogical\\_science\\_vypuski\\_n3\\_2010\\_st\\_16/](http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/)
4. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

*Данелюк Анатолій Костянтинович,  
вчитель фізичного виховання Чернівецького  
військово-спортивного ліцею,  
м. Чернівці, Україна*

## **ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ У ЛІЦЕЇСТІВ – СТАРШОКЛАСНИКІВ**

Нормативно в освітній галузі України пріоритетним визначено розвиток старшої школи як профільної. Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція профільної освіти в старшій школі визначають стратегію, основні принципи, завдання й напрямки профілізації на старшому ступені навчання.

Становлення й розвиток профільного навчання за спортивним напрямом простежуються в роботах М. Зубалія, А. Матвєєва, А. Журкіної, І. Латипова, Т. Ротерс, В. Чубар та ін.

Профільне навчання розглядаємо як вид диференційного навчання, що передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей школярів і створення умов для виховання та навчання відповідно до їх професійного самовизначення; профільне навчання спрямоване на оволодіння старшокласниками навичками самостійної дослідницької та пошукової діяльності, на розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних та соціальних якостей, а також прагнення до саморозвитку та самоосвіти [1]. Суть моделі профільного навчання на основі індивідуального вибору школярем рівня вивчення предмета виражають положення: модульна побудова змісту: інваріантні, додаткові та елективні модулі; у профільних класах учнів класифікують на динамічні групи: рівня стандарту, академічні і профільні; на навчальному занятті (міні-модулі) кожен учень опрацює спільну для всіх тему на своєму рівні: стандарту, академічному чи профільному («м'яка» диференціація); додаткові та елективні модулі вивчають на додаткових профільних і елективних заняттях, які вводять у розкладі за рахунок годин, вивільнених при скороченні навчального заняття з 90 до 70 хв. (що зумовлено невеликою наповнюваністю класів і можливістю вивільнення часу за рахунок організаційної складової); для формування життєвих компетентностей учнів позаурочна діяльність школярів будується на основі проєктної технології навчання; поглиблення обраного профілю навчання та соціалізація школярів відбувається у міжшкільних факультативах, літніх профільних таборах, секціях МАН, міжшкільних наукових товариствах тощо.

Стисло сформулюємо основні концептуальні положення моделювання профільного навчання на основі «м'якої» диференціації: у класі з кожного предмета (якщо є учні, які обрали цей предмет як профільний) виділяються групи базового і профільного рівнів; учні груп базового рівня працюють за базовими програмами та підручниками, а учні профільних груп – за програмами та підручниками для профільних класів; до підручників базового й профільного рівнів розроблено дидактичні матеріали чи навчальні посібники, які дають змогу школярам працювати на навчальному занятті на вибраному рівні; основним видом навчальної діяльності школярів стає самостійна робота; учень має право вибирати, на якому рівні буде вивчати даний предмет – базовому чи профільному; вибір школярем рівня вивчення предмета дозволяє конструювати власну освітню траєкторію; теми, які не входять до

базового курсу, але вивчаються за профільними програмами, оформляють в елективні модулі, які школярі профільних груп самостійно вивчають; розширення і поглиблення знань з обраного профілю відбувається в курсах за вибором.

Профільне навчання здійснюється за різними профілями. Серед профілів в старшій школі часто запитуваний є спортивний із різними напрямками, наприклад, плавання. Зокрема, анкетування 36 ліцеїстів Чернівецького військово-спортивного ліцею дало змогу виявити, чи потрібен спортивний напрям плавання для закладу, які для цього є умови, чи потрібна розробка навчально-методичного забезпечення, а саме методики навчання старшокласників плавання, та які основні компоненти вона має містити, на що повинен бути спрямований процес профільного навчання з плавання в старшій школі. Розроблена анкета містила дев'ять запитань закритого типу, у яких пропонувалося декілька варіантів відповідей.

Аналіз відповідей вихованців ліцею на питання спроможності кожного з опитаних навчитись плаванню, якби в навчальному закладі було створено класи за цим спортивним напрямом, ми побачили, що 78 % вважають себе спроможними навчитись плаванню (частина з них вже вміє плавати), 16 % – не вміють плавати, однак могли б навчитися, 6 % – «боятися води», а тому вчитися плавати не хочуть. Серед тих ліцеїстів, що вміють плавати, сформовані рухові навички за спортивним напрямом плавання у молодшому шкільному віці – 54 %, 13% – 5-6 класах, 23 % – 7-8 класах. З огляду на відповіді, можемо зробити висновок, що профілізація навчання за цим напрямом – необхідна та актуальна.

Існують різні точки зору стосовно питань, пов'язаних зі спортивним напрямом плавання. Спортивний напрям плавання в профільному навчанні потрібен, у Чернівецького військово-спортивного ліцею є для цього необхідні умови, аби певна кількість бажаючих дітей могли займатися плаванням. Однак власне питання оснащення басейну ще потребує вирішення.

Результати діагностичного анкетування будуть використані у розробці низки навчально-методичних праць для тренерів, учителів фізичної культури й студентів інституту фізичного виховання та спорту, а також реального втілення навчально-методичного забезпечення у спортивній профілізації навчально-виховного процесу Чернівецького військово-спортивного ліцею.

#### ***Література:***

1. Концепція профільного навчання у старшій школі // Трудове навчання. – 2010. – №4 (28). – С. 3–7.
2. Савченко О. Я. Досвід реформування української освіти: уроки і подальший поступ / О.Я. Савченко // Шлях освіти. – 2010. – № 3. – С. 2–6.
3. Чубар В. В. Принципи відбору змісту профільного навчання старшокласників технологіям виробництва / В. В. Чубар // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. – 2013. – Вип. 19. – С. 343–346.

*Дацків Ольга Павлівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри практики англійської мови  
та методики її викладання,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

## **USING SIMULATIONS IN ESP TEACHING AND LEARNING**

Simulations originated from management training courses where students were involved in problem-solving activities in their native language. Both teachers of General English and English for Special Purposes (ESP) appreciate the way simulation tasks bridge the gap between the classroom and the real world [1, p. 89] making the language learning process more interesting, challenging and lively. Being ideally suited to the language practice [2, p. 2], simulations can be very successfully applied to language teaching. According to K. Jones a simulation is a reality of function in a simulated and structured environment [2, p. 5]. Hence its three essential characteristics: a reality of function, a simulated environment, a structured environment. The participants in a simulation must step inside the role they have accepted and act accordingly. There is no contact with the real world and the participants have all the facts and information provided for them.

The language used in simulation tends to have two dominant characteristics [2, p. 7]. Firstly, it is cohesive because verbal interaction between the participants revolves around a central issue although there may be different views expressed on the given topic. Secondly, the language is functional. Each participant plays a part in the interaction during the simulation and the part demands appropriate language behaviour, which includes social skills and social remarks suited to that role [2, p. 7]. For example, if a participant is given the role of a pediatrician, the language he/she would use is formal, authoritative and clear.

Using simulations in ESP has many advantages. These communicative tasks create opportunities for meaningful practice of the language learnt because most simulations involve verbal or non-verbal interaction in a spoken or written form. They are especially useful for developing speaking and listening skills while learners express their opinions and listen to others. Reading and writing skills can be substantially improved as well.

Simulations make classroom practice realistic and relevant and enable teachers to move away from using textbooks or written materials for language practice. Well-planned simulations that are relevant to the learners will certainly encourage them to complete the tasks.

They can be used as an assessment technique. Oral examinations can make use of simulations where students are given different roles to play in small groups and left to interact on their own.

Simulations create stress-free environment conducive to learning. The learners need not feel uncomfortable and are able to perform well for this communicative task only requires from them to work within their teams or groups and make collective decisions. Everyone can participate, and, even when mistakes are made, the teacher does not interfere. In fact, the mistakes are «inevitable and desirable», they are an essential part of learning process [2, p. 14].

Simulations encourage creativity. Although simulation tasks begin with information given to learners, they have to generate their own ideas to complete the simulation. The better the learners are, the faster they may arrive at a solution to the problem presented. This provides ample opportunities for creativity on the learners' part [2, p. 39].

Major constraints in using simulations in ESP are time, selection and operational ones. To carry out a simulation in class requires time, and, in most ESP syllabi the number of hours is not very large. However, with careful planning teachers may be able to overcome this constraint. Simulations can be as short as 30 minutes or last a few weeks. At the beginning preference should be given to short-time simulations to familiarize learners with this task.

Major criteria to be set before selecting the appropriate simulation are as follows: language level of the learners, the costs of purchasing or making simulation sets, its relevance to the students etc. A number of things have to be done before a simulation is used. First of all, all participants of the learning process have to know the structure of a simulation which includes: title, participants (number and assigned roles), situation, role cards, language functions, time. The learners have to be clearly instructed and assigned suitable roles. The teacher has to act as a controller and, once the simulation begins, the controller should not interfere. Therefore, it is important that the instructions are understood or the simulation may fail. There is also a need for de-briefing the learners after the simulation is completed. This stage is similar to that of an evaluation where the teacher has to comment on the learners' performance in the simulation. This may be a difficult task if there are more than two groups in a class.

Thus, using simulations in teaching ESP has a big educational potential. When learners are active in the classroom, language classes can become more lively, more challenging and much more rewarding for teachers. Similarly, the learners benefit from using this valuable tool as it makes their learning English relevant to their profession and meaningful.

#### **References:**

1. Holden S. Drama in language teaching / Susan Holden. – Harlow, Essex : Longman Group Ltd., 1981. – 84 p.
2. Jones K. Simulations in Language Teaching. / Jones. – Cambridge : Cambridge University Press, 1982. – 112 p.

*Демидович Оксана Миколаївна,  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов,  
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,  
м. Київ, Україна*

### **ЯКІСТЬ ОСВІТИ І ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ІСПАНІЇ**

Важливою передумовою економічної та політичної самостійності держави, гарантом її конкурентоспроможності, визнання світовим співтовариством є інформаційне суспільство, яке не може таким називатись без забезпечення громадян якісною освітою. Значущість проблеми підтверджують програми реформування освітніх систем в межах Болонської декларації, де, поряд з

питаннями зміцнення довіри між суб'єктами освіти, відповідності європейському ринку праці, мобільності, сумісності кваліфікацій на університетському та післяуніверситетському етапах підготовки, посилення конкурентоспроможності Європейської системи освіти, особлива увага приділена якості підготовки фахівців.

Поняття «якість освіти», як і «якість підготовки фахівців», «кість освітнього процесу», «якість життя», почали використовувати віднедавна. Цим пояснюється неоднозначність і варіативність у розумінні й тлумаченні у наукових працях, нормативних документах.

Метою наукового пошуку стало дослідження якості підготовки медиків в іспанських університетах через оцінку окремих елементів, а саме: якість викладацького складу, мотивацію викладацького складу, стан матеріально-технічної бази навчального закладу, якість навчальних програм і інноваційних технологій, що їх супроводжують, якість студентів, якість знань, якість інфраструктури, діяльність керівництва, попит на випускників, їх конкурентоспроможність на ринку праці [4], [1].

Ключовою фігурою в навчальному процесі є викладач, який не лише передає знання, але й формує особистість студента, його світогляд. Тому політика забезпечення якості починається з формування викладацького складу, при якому, окрім професійних досягнень, враховується і думка студентів. Анонімні письмові опитування чи анкетування допомагають адміністрації ВНЗ розуміти значущість того чи іншого викладача у навчальному-виховному процесі [3].

Мотивація викладацького складу виражається через відповідний соціальний статус, що забезпечує привабливість викладацької роботи.

Стан матеріально-технічної бази навчального закладу характеризується наявністю й вартістю основних засобів, що забезпечують навчальний процес, проведенням наукових досліджень і розробок. Тісна співпраця освітніх і медичних закладів Іспанії компенсує недостатню матеріально-технічну базу освітніх центрів.

Якість навчальних програм з підготовки фахівців з охорони здоров'я проявляється відповідно до освітніх стандартів Європи, визначених Болонською декларацією.

У центрі освітнього процесу стоїть споживач знань – студент/-ка, а також його/її знання, отримані раніше з профільних дисциплін, знання комп'ютера, володіння іноземними мовами, бажання вчитись, інтелект, духовність, талант, пам'ять, дисциплінованість, наполегливість, працездатність, спостережливість, планування кар'єри.

Оцінка якості знань студентів відбувається як під час їх навчання, так і по його завершенні в стінах ВНЗ. Екзамени, заліки, колоквіуми, усне опитування, співбесіди, письмові контрольні роботи, звіт за результати практики – різні форми педагогічного контролю використовуються при професійній підготовці медичних працівників різної кваліфікації і спеціалізації. Рольові ігри, тренінги, семінарські заняття, тестування є дієвими у поточному контролі, вони стимулюють студентів до подальшої роботи завдяки самооцінці.

Іспанську систему освіти вирізняє 10-ти бальна система оцінювання знань, умінь, навичок, що, згідно з Болонською декларацією, легко трансформується у шкалу оцінювання знань за європейською кредитно-модульною системою ECTS.

Якість освіти в Іспанії також визначається тим, як суспільство приймає випускників навчальних закладів. Кастильські медичні фахівці є конкуренто-

спроможними на міжнародному ринку праці, а це означає, що професійна освіта Іспанії відповідає вимогам і потребам суспільства [2]. Проте не варто забувати, що науково-технічний прогрес призводить до появи нових засобів і предметів праці, нових виробничих та інформаційних технологій, що являють собою нову інформацію для засвоєння і впровадження у систему безперервної освіти фахівців системи охорони здоров'я.

#### *Література:*

1. Демидович М. В. До питань аналізу ефективності професійної підготовки фахівців та якості освіти в Іспанії / М. В. Демидович, О. М. Демидович // Економічні науки. Економіка та менеджмент. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2008. – Вип. 5 (18). – С. 161–171.
2. Espacio Europeo de Educacion Superior, Calidad y Acreditación [Recurso electrónico] / GUNİ. – Régimen de la entrada: <http://www.universia.net.co/docentes/articulos-de-educacion-superior/espacio-europeo-de-educacion-superior-calidad-y-acreditacion.html>.
3. Puntos Salvador. Informe de resultados. Encuesta de satisfacción de los estudiantes con la actividad docente del profesorado. E-mail para la autora. 20 Mar. 2006.
4. Valdés B. L. Conocimiento es futuro. Hacia la sexta generación de los procesos de calidad / B. L. Valdés. – México: Concamín, 1996. – 179 p.

*Джурило Аліна Петрівна,  
кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна*

### **ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ**

Констатовано, що на сучасному етапі децентралізація освіти перетворилася на універсальну тенденцію розвитку освітніх систем. Децентралізаційні процеси в освіті характеризують країни з традиційно централізованим управлінням, дедалі більше повноважень передається на місцевий рівень, передусім у таких ключових галузях як фінансування та кадрове забезпечення з метою розширення можливостей місцевих шкільних громад та покращення результатів навчання учнів. У більшості розвинутих країн децентралізація здійснюється трьома взаємодоповнюючими шляхами: залучення громадського впливу на розв'язання проблем освіти, посилення ролі місцевих органів управління освітою у прийнятті рішень, зростання автономії шкіл в управлінні їх ресурсами.

Охарактеризовано перелік основних мотивів децентралізації в країнах ЄС: політичні мотиви (у більшості країн світу вони є підґрунтям ентузіазму для зростання участі громадськості в прийнятті державних рішень); фінансові мотиви (центральні уряди не в змозі надати повне фінансування, яке відповідає вимогам сфери освіти); мотиви ефективності (зумовлені тим, що прийняття рішень на місцевому рівні допомагає зменшити витрати на досягнення кожного окремого результату).

Розкрито, що децентралізація управління освітою є складовою реформи децентралізації влади в Україні та покликана враховувати місцеві інтереси щодо вибору моделей управління, добору і структурування змісту освіти, моделей трансляції і фінансового забезпечення. Децентралізація освіти в Україні сигналізує про гармонізацію розвитку освітньої галузі зі світом. Водночас, доведено, що навіть в умовах зближення освітньої політики у рамках ЄС освітні системи залишаються унікальними у кожній країні з різним ступенем централізації-децентралізації, що актуалізує в Україні обговорення з усіма зацікавленими сторонами найбільш ефективної в українських умовах моделі управління освітою та шляхів її впровадження в рамках реформи.

*Дороніна Тетяна Миколаївна,  
викладач геронтології, гериатрії та паліативної медицини,  
Вищий комунальний навчальний  
заклад «Дубенський медичний коледж»,  
м. Дубно, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДЛЯ РОБОТИ З ВАЖКОХВОРИМИ**

Невпинне збільшення кількості важких та невилковних захворювань в Україні, що супроводжуються втратою працездатності та навиків самообслуговування зумовлює необхідність розвитку сучасної медичної освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованих медичних працівників, які мають відповідати високому рівню розвитку медичної науки й запитам суспільства. Формування професійно-етичної культури медичних працівників залишається актуальною проблемою.

Процес особистісного розвитку найбільш виражений на стадії професійного навчання [3], тому саме в цей період потрібно забезпечити можливість формування особистісних якостей необхідних для майбутньої професії.

Як зазначено у «Етичному кодексі професійної етики міжнародної ради медсестер», на медичних працівників покладено чотири основні обов'язки: зберігати здоров'я, запобігати захворюванням, відновлювати здоров'я та полегшувати страждання. Потреба в роботі медсестри універсальна. Сестринська справа передбачає повагу до життя, гідності і прав людини. Вона не має обмежень за національними або расовими ознаками, за ознаками віросповідання, віку, статі, політичного чи соціального стану [1].

Під час роботи з важкохворими на середній медичний персонал лягає основне комунікативне навантаження, яке охоплює не лише спілкування з пацієнтами та їх рідними, але й вміння слухати і дослухатися до потреб хворого. Тому до особистісних якостей медичних сестер висуваються відповідні вимоги: високий рівень емпатії, доброти, гуманності, душевності, співпереживання, чуйності.

Нині не існує методик для формування морально-етичних якостей у студентів медичного коледжу, тому основою є методи виховання, спрямовані на оволодіння знаннями, вміннями, навичками. Основним завданням викладача залишається вплив на професійне становлення та особистісне зростання студента як майбутнього медичного працівника. Це довготривалий, динамічний і багаторівневий

процес, спрямований на досягнення професіоналізму. Професійне самовизначення, вибір професії з урахуванням інтересів і схильностей студентів, правил та норм професійної діяльності, усвідомлення себе як професіонала, розвиток професійно важливих якостей формує процес професійного становлення [4].

Невиліковно хворий потребує особливої опіки, яка має як медичний, так і психологічний та духовний аспекти – в цьому неповторність місії медичних працівників [2]. Для кваліфікованого надання паліативної допомоги одних лише знань недостатньо – необхідно виховати у студентів психологічну готовність до складних ситуацій, уважність та спостережливість до змін стану пацієнта.

В процесі навчання і виховання викладач повинен привити студентам найбільш вагомій якості, якими повинні володіти медичні працівники, а саме милосердне ставлення до паліативного пацієнта та професійний такт. Проте варто пам'ятати, що жодне навчання не замінить людської сердечності та людського співчуття.

#### *Література:*

1. Етичний кодекс професійної етики міжнародної ради медсестер. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://medvisnyk.org.ua/content/view/18/9/> – Назва з титул. екрану.

2. Брацюнь Л. П. Гуманізація смерті людини. Роль співпраці працівників охорони здоров'я та богопосвячених осіб у процесі надання паліативної допомоги /Л. П. Брацюнь // Матеріали науково-практ. конференції з міжнарод. участю [«Впровадження стандартів надання паліативної допомоги»] (м. Івано-Франківськ, 26–27 вересня 2013 р.). – Івано-Франківськ, 2013. – С. 25–28.

3. Нехайчик Е. А. Психологический портрет медсестры, абитуриента и выпускника медицинского училища / Е. А. Нехайчик // Медицинская сестра. – 2004. – № 4. – С. 35–39.

4. Пушкина Т. А. Учащиеся и проекты : новые подходы к организации обучения / Т. А. Пушкина, О. О. Бондарева // Сборник статей Международной научн.-практ. конференции. – 10 апреля 2016 года. – Пермь. – НИЦ АЭТЕРНА. – 2016. – С. 93 – 94.

*Dudikova Larysa,*

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor*

*The Head of the Department*

*National Pirogov Memorial Medical University,*

*Vinnitsya, Ukraine*

## **THE FUTURE DOCTORS' ETHICAL COMPETENCE FORMATION AT MEDICAL UNIVERSITIES IN EUROPE AND THE USA**

The current process of the globalization of the European and world education affect the state of the higher medical school in the context of the Bologna Declaration. The generation of the new medical personnel is the main goal of the reform in this field. The introduction of the European educational and medical standards into the Ukrainian educational process, as well as enhancing the future doctors' cultural, intellectual, scientific, educational and professional levels can help achieve this aim. Due to this, the importance of studying foreign experience is growing, especially now, when the health care reform is taking place in our country.

Analyzing the scientific sources on medical education in the countries of Europe and the United States (Medical Education in the World and Ukraine, 2005; N. Kuchumova, 2012; G. Klisch, 2014, A. Dorofeyev, V. Myagkov, and J. Horostovska-Vynimko, 2014; S. Curtoni, S. Willemstein, F. Smolders, J. De Koning, 1999) we can state that in the EU countries the content of the future doctors' training plans is based on the standards developed by the World Medical Education Federation (Medical Education in the World and Ukraine, 2005, N. Kuchumova, 2012; G. Klisch, 2014, A. Dorofeyev, V. Myagkova and J. Horostovska-Vynimko, 2014; S. Curtoni, S. Willemstein, F. Smolders, J. De Koning, 1999). These standards define the main sets of compulsory disciplines (fundamental medical and biological disciplines, behavioural and social sciences, clinical disciplines), among which the dominant position belongs to various aspects of medical ethics. The standards describe the models and methods that envisage the responsibility of students for their training, their preparation for their continuous professional development.

It is worth mentioning that over the past three decades, the study of bioethics in the United States has been recognized as a compulsory component of medical education. However, not only bioethics is the basis for the formation of future doctors' professional and ethical competence at medical Universities abroad. Of great significance for students who devote themselves to medicine is the Oath of Hippocrates, which in modern times has been transformed into codes, oaths, etc. For example, in North America and Europe, in 2006 the text of the Oath was replaced by the «professional code». According to the authors of the new document, the text proposed by the Greek physician Hippocrates two and a half thousand years ago, does not reflect the realities of the present in the modern social conditions. The new text eliminates the «out-of-date» requirement for non-participation in abortion, surgical treatment of stone disease and proper handling slaves.

The problematic training is of great significance for the formation of future doctors' ethical competence at the US medical school. It is facilitated by its individualization and active self-education of students..

One of the distinguishing features of British medical education is the invitation for the educational activities of the renowned scholars, theorists and leading practitioners who work in the medical and related fields (lectures, practical classes, academic discussions, etc.). Such educational activities contribute to the development of creative professional thinking of students, since experienced scientists, practitioners or theorists can act as experts or consultants in students' independent work.

The Austrian higher education system also deserves our attention.. They envisage the structuring of disciplines according to the modular system, taking into account the principle of interdisciplinary integration, which is especially important for the formation of the future doctors' professional and ethical competence, since this competence implies not only the student's knowledge about the human body as an integral system, its normal and pathological functional states, but also a comprehensive study of the moral and ethical aspects of the doctor's activities.

At the current stage in the leading countries the educational programs for future doctors' professional training are oriented towards the development of students' analytical and critical thinking; the behavioral and social sciences, medical ethics, bioethics provide them with the necessary knowledge, skills and abilities in the field of communication, clinical decisions making, implementation of ethical norms, work in multi-staff teams, etc. The integrated programs play an important role in the educational process.

### References:

1. Curtoni S., Willemstein S., Smolders F., De Koning J. (1999). *Overview of Medical Education in Europe*. Medical Education in Europe. [An Anthology of Med-Net conference presentations Lille, 1998], Maastricht, 256.
2. Dorofyeyev, A. E., Myagkova T. V., Xorostovs`ka-Vy`nimko, Dzh. (2012). *Dosvid organizaciyi navchal`nogo procesu u vy`shhy`x medy`chny`x navchal`ny`x zakladax Pol`shhi*. Medy`chna osvita, 1, 99–101.
3. Klishh, G. I. (2014). *Formy` organizaciyi navchannya u medy`chny`x universy`tetax Avstriyi*. Medy`chna osvita, 4, 56–59.
4. Kuchumova, N. V. (2012). *Rozvy`tok sy`stemy` vy`shhoiy medy`chnoyi osvity` u nimecz`komovny`x krayinax (druga polovy`na XX – pochatok XXI stolittya)*. (Dys. kand. ped. nauk). Drogoby`cz`ky`j derzhavny`j pedagogichny`j universy`tet imeni Ivana Franka, Drogoby`ch.
5. *Meditsinskie obrazovanie v mire i Ukraine*. (2005). Harkov: IPP «Kontrast».

**Dunaievska Olha Valeriyivna,**

*PhD in philology,*

*Ass. Prof., Department of Foreign Languages,*

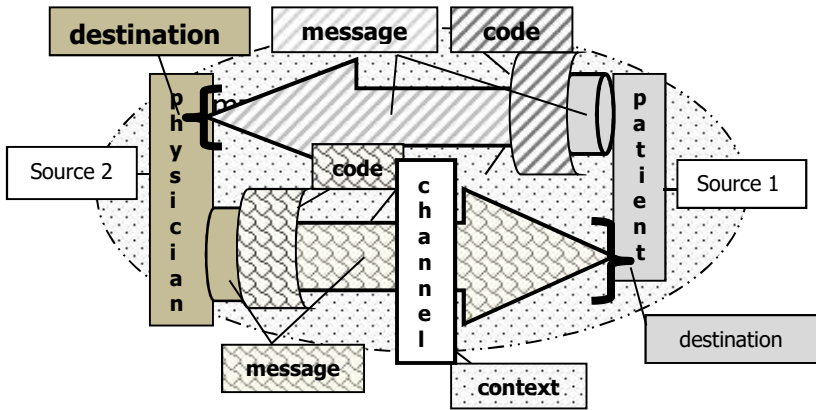
*National Bogomolets University,*

*Kyiv, Ukraine*

### CROSS-CULTURAL ASPECT OF PHYSICIAN-PATIENT COMMUNICATION

Over one billion people cross international borders every year. That number is expected to double in 10 years. As a result, medicine is no longer local. It is global. Thus, professional interaction in medical field gets strongly influenced by gaining success in mediums where different cultures meet. The latter refers to a medical professional interaction on different levels: physician-patient, physician-physician, and physician-middle level personnel.

Cultural and language barriers complicate the situation [2], and can cause cross-cultural confusions because of the difference in values and conventions[4, p. 21]. The latter stresses upon understanding of the cross-cultural communication issues that are of great importance for modern medical career. Being primarily an interdisciplinary term, cross-cultural communication encompasses: anthropology, psychology, linguistics, communication and cultural studies, where language and culture dichotomy plays the crucial role. Culture is mixture of the customary beliefs, social forms, material traits of a racial, religious or social group [3, p. 1]. A communication itself is an art of transmitting information, ideas and attitudes from one person to another. It includes both verbal and non-verbal means [3, p. 4] a proper choice of which, requires its background knowledge and all items the latter combines. Communication can be described through the set of the following factors: source, channel, destination, code, message and context [4, p. 3], thus medical communication is attributed to the model:



**Figure 1.** *Factors of physician-patient communication*

Each of the above constituents firstly, occupies the definite place while medical communication; secondly, is strongly influenced by the selection of verbal and non-verbal means; thirdly, is modified by the context. Accordingly, context, created by a situation in which a physician-patient communication takes place, can vary depending upon the cultural backgrounds of its creators (participants of the situation). Accounting for the patient-centered approach that dominates in modern medical care, a physician has to address the patient through assessment of their cultural background that is reflected in means of communication. Since culture affects the self concept in a very strong way [6] at least two main cultural concepts of viewing oneself are differentiated [1]: individualistic and collective. Patients with individualistic culture identify themselves as unique they are more open and speak without borders; for them self-disclosure is a norm (eg. the North Americans, the Australians). While patients with collective culture background judge themselves by pertaining to a certain group and their behavior is crystallized through group membership. The latter demonstrate more anxiety about speaking (eg. the Japanese, the Koreans). The first type of culture tends to devise a low context [5] and the second –high context medical communication. All mentioned above is translated via language means including both verbal and non-verbal ones. Furthermore, non-verbal aspect is considered to be more important to convey a meaning due to the fact that this type of communication is basic to humanity [7]. The prevalence of one of these two issues can be described in terms of direct and indirect communication. Direct communication takes place when people say what they mean, where "the saving face idea" loses its superiority in most situations. Also silence in conversations is viewed as uncomfortable and interruptions are common [1, p.5] Indirect communication is characterized by the fact that people imply what they mean; reading into things is the definitive way of communicating, when saving face and maintaining harmony is paramount, and silence in conversations is expected, but interruptions are to be avoided [3].

To generalize, a physician gathers the experience useful for establishing cross-cultural understanding by comparing their own culture with another on various

dimensions of lifestyle, by paying attention to the model of communication process. Normally, communicators who fail to understand and adopt to cultural differences are at risk to ruin the bridge leading to a patient. That is why the necessity of being acquainted with at least the basic cultural peculiarities while dealing with either a patient or a colleague are crucial for establishing understanding, hence the cross-cultural communication study has to be a part of medical university curriculum.

#### **References:**

1. Bharti A. The Self in Hindu Thought and Action, in Culture and Self: Asian and Western Perspective, New York: Tavistock, 1985.
2. Clinical Methods: The History, Physical, and Laboratory Examinations. 3rd edition [Electronic Resource]. – Mode of Access: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK340/>
3. Gao F. Language is Culture / F. Gao // On Intercultural Communication. Journal of Language and Linguistics, Volume 5, Number 1, 2006 [Electronic resource]. – Mode of access: [http://www.jllonline.co.uk/journal/5\\_1/3LingGao](http://www.jllonline.co.uk/journal/5_1/3LingGao).
4. Getting to grips with cross-cultural communication [Electronic Resource]. – Mode of Access: [http://www.ha.ax/erik/IC/Intermarfiles/Dlv\\_21\\_Presentations/P18\\_Getting-to-grips-cross\\_cultural.pdf](http://www.ha.ax/erik/IC/Intermarfiles/Dlv_21_Presentations/P18_Getting-to-grips-cross_cultural.pdf)
5. Hall E. Beyond Culture. New York: Doubleday, 1959.
6. Servaes J. Cultural Identity and Modes of Communication. In J. Anderson, ed. Communication Yearbook. Newbury park, CA: Sages, 1989.
7. Skalton J.R. Cross-cultural communication in medicine: questions for educators/ Skalton J.R., Kai J., Loudon R.F. // Medical Education, 2001. – № 35. – P. 257–261.

**Слазіна Наталія Іванівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов;

**Федчишин Надія Орестівна,**  
доктор педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри іноземних мов;

**Кліщ Галина Іванівна,**  
кандидат педагогічних наук,  
доцент, доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

### **ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Транснаціональний вектор розбудови вищої освіти ХХІ століття визнано вимогою довгострокової стратегії економічного й соціального розвитку у переважній більшості високорозвинених країн світу. Вища освіта є однією із вирішальних політичних передумов економічної, соціальної і культурної інтеграції, яка передбачає не просте поєднання певної кількості паралельно існуючих національних освітніх систем, а їхню взаємодію на партнерських засадах. Розвиток транснаціональної вищої освіти як активного і ефективного міждержавного співробітництва з метою взаємозбагачення і обміну досвідом в

освітній сфері стає однією з важливих складових освітньої політики розвинених країн світу. Адже до її беззаперечних переваг відносять підвищення доступності вищої освіти, універсалізацію знань, формування міжнародних стандартів якості й підвищення інноваційності вищої освіти, розширення і зміцнення міжнародної співпраці.

Експерти з міжнародної освіти обґрунтовують багато можливих наслідків розвитку індивідуальної та інституційної транснаціональної мобільності для національних систем вищої освіти різних країн, пов'язаних насамперед з проблемами міграції і забезпечення якості освіти [2; 3; 4].

Транснаціональна освіта не є новим явищем, і міжнародна мобільність студентів стала поширеною тенденцією у сфері освіти. Однак динаміка транснаціональної освіти глибоко змінилася. Двадцять років тому вона головним чином відображала політичні, геостратегічні, культурні засоби розвитку: країни заохочували мобільність як спосіб відкрити світ, сподіваючись створити елітні міжнародні мережі. Університети вітали іноземних студентів, але не докладали жодних особливих зусиль для їх набору. Сьогодні транснаціональна вища освіта також пов'язана із короткотерміновою економічною мотивацією: вона часто сприймається урядами як важіль економічного розвитку, конкурентна перевага навчальних закладів [4, с. 64]. Транснаціональна освіта пережила глобальну експансію і урізноманітнілася в межах традиційної форми мобільності студентів. Всі ознаки вказують на те, що це зростання буде продовжуватися в найближчі десятиліття.

Аналітик Центру досліджень й інновацій в галузі освіти Директорату з питань освіти Організації економічного співробітництва і розвитку С. Вінсен-Ланкран розробив три сценарії майбутнього становлення транснаціональної вищої освіти на основі аналізу поширення інтернаціоналізації вищої освіти відповідно до особливостей наявних стратегій у різних країнах [2, с. 86-109]. Згідно з першим сценарієм, а саме «Стійке різноманіття інтернаціоналізації», тобто вона буде продовжуватися з одночасним збереженням різновекторності національних систем вищої освіти щодо інституційної автономії, умов зарахування іноземних студентів, фінансування, гарантування якості, стратегій інтернаціоналізації. За другим сценарієм «Конвергенція в напрямі ліберальної моделі», вища освіта стає послугою, що заснована на принципах торгівлі. «Змагання» за іноземних студентів, які сплачують за навчання згідно з ринковими цінами, набуватиме вираженого характеру. Згідно другого сценарію, майже в усіх країнах створюватимуться національні системи забезпечення якості і визнання дипломів та кваліфікацій. За допомогою цих систем покращиться співставлення національних показників і процедур оцінки якості з міжнародними принципами. В деяких випадках агенції і профільні органи отримуватимуть право визнавати дипломи про вищу освіту і професійні кваліфікації на наднаціональному рівні. Поширення практики міжнародних рейтингів та пов'язані з цим виклики щодо авторитету, змусять університети проходити сертифікацію і потрапляти до одного з трьох конкуруючих «кіл якості», до яких увійдуть найкращі й визнані транснаціональні ВНЗ. Третій сценарій «Тріумф країн, що розвиваються» уособлює переважно стратегічний підхід розвитку людського капіталу і знання, зокрема у галузі транснаціональної вищої освіти, котрий дозволив країнам, що розвиваються, досягнути високого економічного зростання, а також конкурентності їхніх систем вищої освіти щодо

якості і вартості послуг. Більшість традиційних ВНЗ й інноваційних транснаціональних постачальників освітніх послуг із країн, що стрімко розвиваються, встановили партнерські відносини із закладами із розвинених англосовітських країн з метою підвищення рівня якості. Ці країни передусім запровадили гнучку, але жорстку процедуру перевірки якості й акредитації з метою гарантування мінімального її рівня для міжнародних та внутрішніх освітніх програм на місцевому ринку освітніх послуг. У результаті зазначеної освітньої політики якість вищої освіти значно підвищилася, що дозволило їм повертати своїх студентів із закордону, а також залучати іноземних студентів з інших країн [2, с. 104-106].

На національному рівні європейські аналітики обґрунтовують такі основні тенденції, а саме:

1. Розвиток людських ресурсів – орієнтація економіки на освітню парадигму, демографічні зміни, мобільність робочої сили;
2. Створення стратегічних альянсів – транснаціональна мобільність студентів, науковців, програм, наукових проєктів та освітніх ініціатив;
3. Нарощення прибутків – для країни-постачальника освітніх послуг існує потужна мотивація використання транснаціональної вищої освіти як засобу нарощення прибутків від надання освітньо-професійних послуг на платній основі;
4. Міжнародний вимір соціокультурного розвитку суспільства [1, с. 481-482].

Отже, створення ключових стратегічних транснаціональних освітніх альянсів на національному або інституційному рівнях є засобом досягнення встановлених академічних, наукових, економічних, технологічних і культурних цілей у розвитку як країни, так і окремого навчального закладу. На нашу думку, можна визначити такі тенденції становлення транснаціональної вищої освіти: розширення доступу студентів до вищої освіти, забезпечення якості транснаціональної вищої освіти, розвиток нових підходів до акредитації ВНЗ, визнання кваліфікацій, залучення креативу.

#### *Література:*

1. Авшенюк Н.М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія; за наук. ред. Лещенко М.П. / Наталія Миколаївна Авшенюк. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2015. – 610 с.
2. Винсен-Ланкран С. Трансграничное высшее образование: тенденции и перспективы развития / Стефан Винсен-Ланкран // Вестник международных организаций. – 2010. – № 3 (29). – С. 86–109.
3. Vincent-Lancrin S. Building Capacity Through Cross-border Tertiary Education: Report 29 / Stephan Vincent-Lancrin. – Observatory on Borderless Higher Education: London, 2005. – 23 p.
4. Vincent-Lancrin S. Cross-border Higher Education: Trends and Perspectives. Higher Education to 2030, Globalisation / Stephan Vincent-Lancrin. – Centre for Educational Research and Innovation, OECD : London, 2009. – P. 64.

*Ерёмкина Галина Геннадиевна,  
кандидат филологических наук, доцент,  
зав. каф. иностранных языков,  
Одесский национальный медицинский университет,  
г. Одесса, Украина*

## **К ВОПРОСУ О ГУМАНИТАРНОМ ОБРАЗОВАНИИ В МЕДВУЗЕ**

Одной из проблем высшего медицинского образования в Украине является обеспечение гуманистической направленности формирования личности будущего специалиста, поскольку от личностных качества подготовки врачей часто зависит не только здоровье, но и жизнь людей. Гуманитарное образование, представляющее собой совокупность знаний и практических умений в области общественных наук, всегда являлось важнейшим средством формирования мировоззрения и одной из важнейших составляющих университетского образования. Университетские программы обучения традиционно включают обязательное совершенствование и изучение социологии, истории, культурологии, иностранных языков, философии, основ экономики и других гуманитарных дисциплин, так как общая эрудированность, умение критически мыслить, развитие творческих способностей и знание иностранных языков являлось характерными признаками представителей интеллигенции во все времена.

Гуманитарные дисциплины призваны выполнять важную задачу в системе медицинского образования: помогают подготовить компетентных врачей средствами академического обучения, совершенствовать механизмы мышления, расширять кругозор современного специалиста, приобщать его к общекультурным и общечеловеческим ценностям и должны занимать существенное место в подготовке отечественных и иностранных специалистов.

Однако сегодня гуманитарные дисциплины в медицинских вузах (где они являются непрофилирующими) оказываются во все более ущербной позиции. За последние годы значительно сокращено количество дисциплин гуманитарного блока. За последние десять лет вдвое уменьшилось количество часов, отводимое на изучение иностранных языков, сократились элективные курсы по гуманитарным дисциплинам, при изучении которых у студентов была возможность повышать свою лингвистическую и общекультурную компетентность.

Для того, чтобы сохранить и гармонично сбалансировать объём теоретических знаний и практических навыков в условиях роста и постоянного обновления информации, необходимо максимально эффективно распределять учебное время с использованием проблемных и коммуникативных методов. Тогда обучение перейдет в креативно-развивающую плоскость, заставит студента мыслить, решать ситуационные задачи, отрабатывать практические навыки, что направит процесс формирования личности специалиста по пути поиска истинных ценностей жизни и профессиональной деятельности.

**Zablotska Lyubov Mykhailivna,**  
*PhD in Pedagogy, Associate Professor  
of the Chair of Foreign Language;*

**Mankovska Tetyana Olexandrivna,**  
*PhD in Philology, Associate Professor  
of the Chair of Foreign Language;*

**Cherniy Lyudmyla Vitaliivna,**  
*PhD in Pedagogy, Lecturer*

*V. Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University,  
Ternopil, Ukraine*

## **INNOVATIONS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES**

There is no a single definition on innovation in scientific literature. However, from a great variety of interpretations of this term, we can agree with the following general definition that «Innovation is often viewed as the application of better solutions that meet new requirements, unarticulated needs, or existing market needs»[3]. We consider the term «innovation» in education as the phenomenon of novelty that stipulates the usage of effective methods of teaching, modernization of the process of education, developing constructive approaches to the ways of delivering new material to students.

Reasonable implementation of classroom and course management innovations, including new ways of teaching would only promote students' interest and engagement into the educational process, influence on the reorganization of a course(s) and improve students' ability to apply in practice what they have learnt. «The practice of effective and meaningful teaching can benefit immensely when educators thoughtfully experiment and apply new or different pedagogical approaches, technologies, curricular enhancement, course design and organization, and assessments» [2].

Modern society requires from university graduates to be highly qualified, creative, think critically and analytically, and be able to solve problems quickly and effectively. It became obvious that traditional educational approaches are no more functional, moreover, they have resulted in a mismatch between what is taught to the students and what the industry needs.

Nowadays more and more teachers are looking for innovative approaches, methods, and techniques in order to capture students' attention and to make the educational process productive, because it's not a secret that the first-year students enter the university possessing various levels of foreign language and every student is expected to possess level B2 when he or she graduates from the university. That's why using innovative approach in the process of learning foreign languages is becoming popular.

The problem-based learning today refers to one of the innovative methods of foreign languages teaching. The problem-based approach to learning foreign languages foresees the students' involvement in the process due to which they make their own specific findings and get new knowledge. Teachers who use the problem approach in training should pay attention to the systematic development of students' independent work in the group. The main goal is to help them to get knowledge by themselves [1].

Another key moment in the modernization of the educational process is the introduction of modern information and communication technologies. Computers, tablets, digital appliances, cell phones etc. became an integral part of our modern life and serve as a source of information and a mean of communication. While learning foreign languages, computer

makes it easy to access to a variety of educational materials, exercises and tests due to the Internet, Skype, educational platform MOODLE or other multimedia tools. With the help of modern technologies it is much easier to gather information, analyze and organize it.

The method of projects is one of the innovations used for mastering foreign languages. This method is based on pragmatic approach, which follows the principle «Learning by doing». Projects suggest students the attempt to solve problems with as little teacher's involvement as possible. The teacher is seen more as a facilitator than a deliverer of knowledge and information.

The method of case studies can be used also for learning foreign languages, especially, when the teacher wants students to explore how to apply learnt by them into real world situations. Cases come in many formats, from a simple «What would you do in this situation?» question to a detailed description of a situation with accompanying data to analyze.

Summing up the mentioned above factors we can draw a conclusion, that the use of innovative methods and techniques as well as modern information technologies can bring some originality into the educational process and motivate students to perfect their knowledge in foreign languages to a higher level.

#### **References:**

1. Akzhan M. Abdyhalykova Innovative Methods of Foreign Languages Teaching //Indian Journal of Science and Technology, 2016. – Vol. 9(22). Available at: <http://www.indjst.org/index.php/indjst/article/viewFile/95561/70904>

2. Innovation in Teaching and Learning. Available at: <https://www.stlhc.ca/awards/brightspace-innovation-award/innovation-in-teaching-and-learning>

3. Maranville, S. Entrepreneurship in the Business Curriculum.// Journal of Education for Business, 1992. – Vol. 68. – No. 1.– P. 27–31.

4. Ovadiuk O.V. Innovative Methods as an important part of learning foreign languages // Advanced Education, 2015. – Issue 4. – P. 45–50

*Загайко Андрій Леонідович,*

*доктор біологічних наук, професор,  
зав. кафедрою біологічної хімії;*

*Галузінська Любов Валеріївна,*

*кандидат фармацевтичних наук, доцент,*

*доцент кафедри біологічної хімії,*

*Національний фармацевтичний університет,*

*м. Харків, Україна*

### **АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БІОЛОГІЧНА ХІМІЯ»**

Впровадження дистанційного навчання як форми організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах суттєво впливає на зміст, організаційні форми і методи навчання та управління навчально-виховним процесом, а також спричинює істотні зміни в діяльності студентів, науково-педагогічних працівників, керівників вищих навчальних закладів [1]. Дистанційна форма навчання обумовлена специфікою використовуваної технологічної основи (наприклад, тільки комп'ютерних телекомунікацій, комп'ютерних телекомунікацій

у комплексі з друкованими засобами, компакт-дисками, так званою кейс-технологією, ін.). Не слід ототожнювати заочне та дистанційне навчання. Їх головна відмінність у тому, що при дистанційному навчанні забезпечується систематична і ефективна інтерактивність. Дистанційне навчання будується відповідно до тих самих цілей і змісту, що і очне навчання, але форми подачі матеріалу і форми взаємодії суб'єктів навчального процесу між собою суттєво відрізняються [2]. Дидактичні принципи організації дистанційного навчання (принципи науковості, системності і систематичності, активності, принципи розвивального навчання, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання) аналогічні очному навчанню, але специфічною є їх реалізація [1].

Метою даного дослідження є аналіз успішності студентів при використанні технологій дистанційного навчання на кафедрі біологічної хімії НФаУ під час викладання дисципліни «Біологічна хімія» та порівняння їх результатів з результатами студентів, які навчаються на заочній формі.

Дослідження було проведено на кафедрі біологічної хімії НФаУ. На дистанційному курсі за дисципліною «Біологічна хімія» навчалися 2 групи студентів 2 курсу (студенти, які отримують другу вищу освіту (ДВО) та студенти, які мають середню спеціальну освіту (ССО)). Успішність студентів дистанційної форми навчання порівнювали з успішністю студентів, які навчалися за заочною формою на 2 курсі. Порівняльний аналіз проводили за наступними показниками: успішність, якість навчання, середній бал.

Для навчання студентів дистанційної форми навчання були використані наступні види робіт: самостійні роботи, проблемні форуми, різні види тестування, виконання лабораторних робіт, з використанням відео з кожної теми курсу. Впродовж 3 тижнів навчання студенти прослухали 5 відео лекцій та могли ознайомитись з додатковими матеріалами, які були розміщені також у вигляді відео або презентацій. Після он-лайн занять, студенти дистанційного курсу очно склали підсумковий модульний контроль. За результатами дистанційної роботи та балів за ПМК студенти отримували залік.

В таблиці представлені результати успішності студентів дистанційної форми навчання.

Таблиця

**Результати успішності студентів при використанні технологій дистанційного навчання та заочної форми навчання**

Параметри успішності	Група	
Дистанційне навчання		
	ДВО	ССО
Успішність навчання	100%	100%
Якість навчання	64%	43%
Середній бал	3,8±0,25	3,6±0,29
Заочне навчання		
	ДВО	ССО
Успішність навчання	100%	100%
Якість навчання	43%	40%
Середній бал	3,4±0,13	3,4±0,16

Отримані дані свідчать, що всі студенти, але з різною якістю виконали навчальну програму та склали залік. Якість навчання була майже на 20% вища в групі студентів, які вже мають вищу освіту. Це, можливо, пов'язане з більш відповідальним відношенням до навчання, вмінням самостійно опрацьовувати навчальний матеріал та використовувати раніше отримані знання з біологічних дисциплін.

Порівняльний аналіз успішності дистанційної та заочної форми навчання показав, що студенти дистанційної форми мали дещо вищий середній бал та якість навчання була найвищою саме в групі ДВО.

Отже, отримані результати показали, що дистанційна форма навчання не поступається за якістю та успішністю, а іноді навіть перевищує результативність заочної форми при вивченні дисципліни «Біологічна хімія» в Національному фармацевтичному університеті.

#### *Література:*

1. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
2. Заболоцький А. Ю. Сучасний стан дистанційного навчання у ВНЗ України/ А. Ю. Заболоцький // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2016. – № 2 (12) – С. 19–23.

*Задорожна Ірина Павлівна,  
доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри практики англійської мови  
та методики її викладання,  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

### **DEVELOPING REFLECTIVE SKILLS TO ENHANCE UNIVERSITY STUDENTS FOREIGN LANGUAGE PROFICIENCY**

Reflection has been recognised as a constituent of effective learning, and it has become one of the central concerns of modern foreign language teaching. Research suggests that systematic reflection helps not only to understand one's behaviour better, but also promotes motivation and increases confidence and competence [4, p. 183-98; 5, p. 327-343].

All the definitions analyzed [1, p. 99; 2, p. 53; 3, p. 98] view reflection as a mental process which makes students concentrate on the analysis of their experience, motivation, purposes with the aim of understanding them better and results in change of behavior.

Reflection is closely related to self-evaluation and decision making. That is why there is connection between reflection and autonomy. Autonomous language learners can take responsibility for their own language learning as they are aware of the learning process, know their weaknesses and strengths, are able to define objectives, know effective methods and techniques, can evaluate the results and are well motivated to learn. In other words, reflection is an integral characteristic of an autonomous learner.

The key benefits of reflection are the following: 1) the development of knowledge and thought processes [6, p. 19]; 2) enhancing students' understanding of the learning

process; 3) development of the ability to view problems or situations from different perspectives; 4) forming students' autonomy as reflection is a purposeful and conscious process aimed at improving the results; 5) using own mistakes to learn something new; 6) motivating students to look for effective ways to achieve one's target.

Thus, reflection can be seen as a form of meta-cognition which enables students to evaluate, revise, plan and correct. Students become better language learners when they think deliberately about the process of their own learning.

To reflect effectively it is necessary to form and develop students' reflective skills: to analyze individual needs and goals of learning a foreign language; determine individual level of language proficiency; set individual goals; determine difficulties of learning a foreign language; analyze individual techniques and strategies; assess the result and its correspondence to the determined target; analyze the relevance of the strategies used to the purpose and the result; determine the reasons for failure; look at the problem from different perspectives, refocus the experience; make a comparative analysis of the ways of solution; think over alternative strategies; analyze external influences, implications of the experience in the context of future applications.

To develop the above-mentioned reflective skills and avoid the possible problems it is necessary to employ effective techniques, apply tangible activities which play a dual role by facilitating reflection in higher education and promoting students' foreign language proficiency. Besides, it is vital for students' further development and effective life-long learning to be taught and encouraged to analyse their learning and its results. Thus, teachers should guide students with their reflection. It cannot happen at a stroke. It is a continuous process during which step-by-step students are taught to reflect and make it work and thus develop increasingly sophisticated reflection. Besides, teachers must be reflective practitioners themselves as it is impossible to teach your students something not being able to do it yourself or just not practicing it yourself. So progressive teachers reflect not only on their classroom practice, but also on their level of language and subject knowledge and skills.

They should be ready to set their own aims and attain them reflecting on the efficacy of the process. Moreover, if students realize that the teacher is also actively engaged in reflection they will be more encouraged to think over their learning. Finally, students should realize the importance of reflection and be aware of the reflective skills they have to develop to be effective reflective learners and practitioners and succeed in their learning.

The current literature has documented a number of investigations on using portfolio as a mediation tool for promoting students' autonomy and reflection. Reflective portfolio is a set of papers that summarises students' experiences, opinions and feelings, evaluates the skills developed. We suggest working with self-evaluation checklist which can significantly promote learners' reflective skills.

To make the process of reflection more effective the following stages of working with portfolio self-assessment checklist may be applied: 1) getting students acquainted with the portfolio and the opportunities it provides; 2) teaching learners to work with the self-evaluation checklist by encouraging them to assess their language skills; 3) comparing the results of self-assessment with teacher assessment, discussing them with the teacher; 4) encouraging students to determine which skills a certain task can develop; 5) stimulating students to set their individual goals with the help of descriptors and on the basis of self-assessment results; 6) determining the ways to attain the targets; 7) iterative self-assessment and teacher assessment (in 2 or three months) with the help of

descriptors, comparative analysis of the results, considering the relevance of the strategies used, in case of failure determining the reasons, discussing alternative strategies, 8) comparing the results of assessment with the test grades.

Reflective portfolio assessment can be an alternative assessment technique which contributes to the objective evaluation of students' achievement by incorporating self-evaluation and teacher's assessment.

#### **References:**

1. Boyd, E.M., Fales, A.W. *Reflective learning: key to learning from experience*. Journal of Humanistic Psychology, 23, (1983): 99-117. Print.
2. Jones, M., Shelton, M. *Developing your portfolio: Enhancing your learning and showing your stuff*. New York: Routledge, 2006. Print.
3. Moon, J. *Reflection in learning and professional development*. London: Kogan Page Limited, 1999. Print.
4. Newton, J.M. *Uncovering knowing in practice amongst a group of undergraduate student nurses*. Reflective Practice, 1(2), (2000): 183–198. Print.
5. Thorpe, K. *Reflective learning journals: from concept to practice*. Reflective Practice 5(3), (2004): 327-343.
6. Yancey, K.B. *Reflection in the writing classroom*. Logan, Utah: Utah University Press 1998. Print.

**Zenčaka Andra,**  
*Mg.oec., PhD student*  
*Riga Technical University,*  
*Riga, Latvia*

## **HUMAN RESOURCES AS A KEY FACTOR OF THE NATIONAL ECONOMIC GROWTH**

### **Abstract**

The decisive factor for the national economic growth and long-term competitiveness is the competitive intellectual resources, so the education and science should be given particular attention, and the effectively functioning competence-based education system that is in continuous communication and interaction with the labour market is required.

One of the country's most important macroeconomic goals is economic growth, resulting in an increase in the amount of final goods and services provided. Countries select the economic growth and development strategy on the basis of several factors – natural resources, human resources, their availability and quality, as well as access to capital and technology.

In order to ensure the long-term national economic growth and competitiveness, a key factor is competitive intellectual resources, in production of which an effective functioning education system that is in continuous communication and interaction with the labor market is required. (European Centre for the Development of Vocational Training, 2016).

Education plays an important socio-economic role, as the labor market requires continuous improvement of knowledge. The development of knowledge does not necessarily require a lengthy learning process, but on the contrary, it must be fast and qualitative in order to effectively respond to changes in the labor market.

*Keywords:* economic growth, economic resources, education, sustainable national growth.

### **Introduction**

The level of education is a factor that has the most direct impact on the employment of population and the development of economy; the quality and competitiveness of human capital and the level of welfare of society depend on it. (European Commission, 2015)

Education must be in line with interests of the country and employer as well as of personal growth of the population. The labor market has a low demand for non-professional or low-educated employees, that is, having primary or general secondary education.

According to data of the State Employment Agency, many unemployed people have primary or incomplete primary education, they have no occupation or have low-qualification profession that creates problems for the integration and competition in the labor market. This problem is the most expressed in the regions of the country, which is one of the factors influencing the economic development and growth of the regions. The economic and social development of the regions of Latvia is in close contact with education, its quality, opportunities and trends in the country, which acts as feedback between the education, the development and growth of the regions and country, and the long-term competitiveness. In Latvia, the Latgale Region faces these problems most directly. (Ministry of Economics of the Republic of Latvia, 2016)

Educational institutions of Latvia offer the opportunity to acquire a wide range of professions as well as knowledge, skills and competences at different levels and in different forms, all this forms the basis for the development and perfection of the modern knowledge economy and society and the economic development and growth. (National Database of Educational Opportunities, 2016)

Objectives of the research are as follows:

1. to analyze factors influencing the production of knowledgeable and competitive intellectual resources;
2. to analyze factors influencing the national economic development and growth;
3. to reveal the interaction of the competitive intellectual resources and the national economic growth as well as to analyze the related problems.

### **Methodology of Research**

Methods used in the research:

- the theoretical research method will be used for the analysis of scientific literature and documents;
- the questionnaire will be used to find out the people's perception of the role of education in their life. An original questionnaire will be developed for the survey;
- the data analysis method will be used to analyze the economic indicators, supply of educational institutions and demand of the labor market.

### **Results**

As a result of the research, the authors will develop a set of solutions and recommendations to be introduced in order to produce knowledgeable and competitive intellectual resources complying with requirements of the labor market, improve the national economic development and growth, and reduce the related problems.

### **Conclusions**

1. One of the country's most important macroeconomic goals is economic growth, resulting in an increase in the amount of final goods and services provided. The level of

education is a factor that has the most direct impact on the employment of population and the development of economy.

2. The economic and social development of the regions of Latvia is in close contact with education, its quality, opportunities and trends in the country, which acts as feedback between the education, the development and growth of the regions and country, and the long-term competitiveness.

#### **References:**

1. European Centre for the Development of Vocational Training. (2016). *European sectoral trends: the next decade*. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/8093>

2. Ministry of Economics of the Republic of Latvia. *Informative Report on Medium and Long-Term Forecasts of the Labor Market* (June, 2016). Available: [https://www.em.gov.lv/lv/nozares\\_politika/tautsaimniecibas\\_attistiba/informativais\\_zinojums\\_par\\_darba\\_tirgus\\_vidēja\\_un\\_ilgtermiņa\\_proгнозем/](https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/informativais_zinojums_par_darba_tirgus_vidēja_un_ilgtermiņa_proгнозем/)

3. National Database of Educational Opportunities (2017). *Educational System in Latvia* Available: <http://www.niid.lv/files/izglitibas-sistema.png>

4. Strategic Education System in the Field of Education and Training 2020: European Commission, 2015. [http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index\\_lv.htm](http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_lv.htm)

**Камбур Андрій Васильович,**

*кандидат соціологічних наук, доцент,*

*доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,*

*Чернівецький національний університет*

*імені Юрія Федьковича,*

*м. Чернівці, Україна*

### **АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ**

Соціальна практика останніх двадцяти років, дає нам змогу зрозуміти, що традиційна стратегія соціалізації та інтеріоризації, заснована на силових методах пристосування людей, на придушенні незалежних соціальних інститутів безнадійно застаріла. В сучасній ситуації вона вступила у гострий конфлікт із справжніми потребами гуманістичного реформування українського соціуму. Йдеться про розв'язання глобальної когнітивної кризи в гуманітарній сфері яка впливає на виховання особистості та професійну підготовку майбутнього фахівця.

Науковий інтерес до вищезазначеної проблематики можна пояснити тим, що сьогодні надало дослідникам можливість бути свідками різких і часто непередбачуваних змін аксіологічного спрямування, які здебільшого впроваджувалися «зверху», й тому величезна кількість людей змушена так або так реагувати на ці нововведення. Специфічною особливістю реформ в Україні є те, що надто велика кількість змін в соціогуманітарній сфері існування особистості здійснюється в історично короткий відрізок часу. Швидкість змін, на погляд автора, вже зараз перевищує адаптаційні можливості людини. Тому важливого значення набуває дослідження механізмів пристосування особистості майбутнього фахівця до нових соціокультурних та соціально-економічних умов життя.

Донедавна проблема ускладнювалася відсутністю чіткої програми реформування освітнього та соціогуманітарного простору, не були означеними ціннісні пріоритети розвитку. Як наслідок, в умовах невизначеності нівелювався та спотворювався сам зміст поняття виховання особистості.

Наша мета, з'ясувати ціннісні параметри виховання особистості майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки і довести важливість аксіологічного підходу до постановки і розв'язання проблеми. Для дослідження ціннісних параметрів виховання особистості прислужилися концепції визначення інтересу відповідно до потреби, мотиву, цілі, норми та цінності (Л. Арутюнян, Л. Дробіжева, Д. Кикнадзе, А. Леонтьєв, А. Уледов, Т. Шибутані, П. Сорокин, А. Ручка), а також теорія цінностей (Ф. Адлер, Р. Інглехарт, Т. Парсонс).

Незаперечним залишається той факт, що процес професійної підготовки та виховання особистості майбутнього фахівця передбачає обов'язковість з'ясування нею легітимно-домінуючої ціннісно-нормативної системи соціуму через її сприйняття. Процес навчання та виховання за таких умов може бути як складним, так і досить легким, а іноді навіть безпроблемним, адже збіг ціннісних орієнтацій особистості та соціуму уможливило прискорення процесу інтеграції. Такий тип підготовки доцільно називати соціально-адекватним. Якщо ж особистість не сприймає легітимно-домінуючу ціннісно-нормативну систему соціуму, до якого вона прагне інтегруватися, то процес пристосування значно ускладнюється. За словами А. Лобанової він може здійснюватися:

- соціально-неадекватним, неприхованим протиставленням особистісної системи ціннісних орієнтацій соціетальній;
- мімікрійним, маскуваням особистісної нормативно-ціннісної системи під соціетальну, тобто прихованим протиставленням особистісних ціннісних орієнтацій соціетальним [1, с. 31-32].

Мімікрія це корекція поглядів, ціннісних орієнтацій, норм поведінки і т. ін. згідно із стандартами нових взаємовідношень. Нерідко це пристосування виражається в амбівалентності моральних поглядів – у неузгодженості між ідеями, що проповідуються, та принципами моралі, з одного боку, і реальним рівнем моральних вимог до себе та оточуючих – з іншого. Такі явища, як крутість, безпринципність, продажність та інші антиподи моралі все частіше сприймаються в буденній свідомості не як аномалія, а як досить виправданий варіант взаємних стосунків в побуті, в освітній, громадській діяльності та та ін. Однак разом із званням до вищезазначених явищ, зростання аморальності та правового нігілізму викликає у більшості соціальних суб'єктів зростаючу турботу. У цьому процесі люди резонно вбачають підрип загальнолюдських принципів моральних взаємин, який створює загрозу як їхньому особистому існуванню, так і життєздатності усього соціуму.

Усім відомий той факт, що останнім часом у нашому суспільстві вкрай погіршився морально-психологічний клімат. Люди змушені діяти не за моральними нормами, а виходячи з уявлення про економічну доцільність, їхня ціннісна орієнтація викривлена ринковим імперативом – ставити гроші вище за все, діяти як вимагає того ринкове середовище. Людину розірвали навпіл – вона розуміє значення та зміст суспільних цінностей, але змушена діяти навпаки, так як вимагають ринкові правила. Домінуючою мотивацією поведінки є економічні цілі та вигоди, натомість людські якості нехтуються. Проявами морального регресу є потворні форми поведінки заради наживи. Люди дивляться один на одного як на

жертву, за рахунок якої можна пожитися. Суспільство стало на шлях відчуження, віддалення від людських якостей, руйнування цілісності особистості.

Тому, в умовах неузгоджень у ціннісних орієнтаціях особистості та суспільства (відсутності єдиної системи суспільних цінностей) важко дати відповідь на запитання: що повинно рухати людину та суспільство до досягнення мети? Людина не може існувати сама по собі окремо від суспільства і навпаки, тому потрібно говорити про сукупність цінностей, які пропугає держава та пропонує людина, які б доповнювали та удосконалювали одна одну.

#### *Література:*

1. Лобанова А.С. Феномен соціальної мімікрії. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2004. – 300 с.

*Канівець Тетяна Миколаївна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
кафедра практичної психології,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія фєдьковича,  
м. Чернівці, Україна*

### **ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ**

Сьогодні професійну кар'єру розуміють як професійне зростання, просування по службі, перехід від одного рівня професіоналізму до іншого. Сучасні дослідники визначають декілька механізмів процесу кар'єрного зростання:

- активність та енергійність людини;
- зовнішні джерела, соціальне середовище;
- конкуренція як механізм кар'єрного відбору.

Для досягнення успішного кар'єрного росту важливо знати які чинники впливають на професійну кар'єру особистості, та як професійно підготувати студента до професійного зростання.

Вивчення літературних джерел свідчить про те, що проблема психологічних особливостей підготовки студентів до майбутньої професійної кар'єри ще не знайшла достатнього висвітлення в літературі, оскільки основний акцент робиться на «дорослій» аудиторії, тобто на персоналові організацій.

Становлення психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри залежить від таких чинників:

а) організаційно-професійних (тип факультету; форма навчання студентів); б) соціально-демографічних (стать студентів; вік; сімейний стан; місце народження студентів).

У ході дослідження виявлено низку чинників, які впливають на підготовку студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри:

б) чинники макрорівня (освітня галузь в цілому, засоби масової інформації та ін.); б) чинники мезорівня (вищі навчальні заклади, сім'я, близьке неформальне оточення та ін.); в) чинники мікрорівня (поведінка та діяльність студентів). Чинники першої та другої групи були названі, як «загальні», чинники третьої групи – як «конкретні».

Серед виділених чинників провідну роль відіграють чинники мікрорівня (які стосуються діяльності та поведінки самих студентів), і які мають відношення до активності, рівня знань.

Чинники мезорівня (які стосуються діяльності вищих навчальних закладів та взаємодії і підтримки батьків, родичів, друзів).

Значно меншу роль відіграють чинники макрорівня (які стосуються діяльності суспільства (освітня галузь в цілому, засоби масової інформації, центри зайнятості та ін.).

Зовсім незначна роль відводиться таким чинникам, як «випадкові»: випадкові обставини та випадкові люди. Наприклад, на вплив власної активності вказало 79,5 % опитаних студентів, батьків – 63,8 %, вищих навчальних закладів – 55,0 %, освітньої галузі в цілому – 25,7 %, засобів масової інформації – 23,6 %; друзів – 19,8 %, родичів – 16,0 %, центрів зайнятості – 9,0 %. На значення випадкових обставин та випадкових людей вказало відповідно 17,9 % та 7,9 % опитаних студентів.

Разом з тим, якщо порівнювати дані, які стосуються ролі батьків та вищих навчальних закладів, то бачимо, що роль батьків є більш пріоритетною у вирішенні даного питання. З одного боку це цілком закономірно, оскільки батьки складають найближче оточення для студентів і є здебільшого найбільш значущими людьми. З іншого боку, це може говорити і про необхідність посилення ролі вищих навчальних закладів у підготовці студентів до здійснення професійної кар'єри, оскільки на значущість вищих навчальних закладів вказало трохи більше ніж половина опитаних.

У процесі більш детального аналізу *впливу чинників мікрорівня* на рівень розвитку психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри встановлено статистично значущий зв'язок ( $p < 0,01$ ; ( $p < 0,05$ ) між рівнем розвитку окремих компонентів і загального показника психологічної готовності та організаційно-професійними і соціально-демографічними чинниками. Це знайшло відображення в таких основних виявах:

а) мотиваційний, когнітивний та особистісний компоненти психологічної готовності є більш «чутливими» до впливу зазначених чинників, порівняно із операційним компонентом;

б) серед організаційно-професійних чинників, які впливають на становлення окремих компонентів та загального показника психологічної готовності, найбільш значущим є *тип факультету*, менш значущим чинником – *форма навчання*;

в) серед соціально-демографічних чинників, які впливають на становлення більшості компонентів та загального показника психологічної готовності, найбільш значущими є такі чинники, як *вік* студентів, далі йде *стать*, і останні місця займають такі чинники, як *сімейний стан* та *місце народження* студентів.

Виявлені закономірності доцільно, враховувати в процесі організації навчання та психологічної підготовки з означеного напрямку професійної підготовки студентів.

### ***Література:***

1. Канівець Т. М. Чинники та умови формування психологічної готовності студентів вищих навчальних закладів до здійснення майбутньої професійної кар'єри / Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка

НАПН України / за ред. : С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2012. – Т. 1, вип. 33. – С. 48–52.

2. Малхазов О. Р. Психологія праці: Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.

*Кармалюк Сергій Павлович,  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **ПСИХОЛОГІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОГЛЯДНИХ ПЕРЕКОНАНЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Глобалізаційні процеси, які сьогодні набувають все більшого поширення, спонукають до певних змін у формуванні світогляду молодого покоління.

Свобода спілкування, завдяки глобальним соціальним мережам, підживляє стійкість сучасних державних соціальних інститутів і сприяє їх заміні транснаціональними. Як результат, глобалізація спомогає проникненню «чужих» цінностей, практично в усі сфери суспільного життя, що обумовлює поступову заміну національної ідентифікації молоді, її своєрідною уніфікацією.

Дослідженням тих чи інших аспектів, зазначеного процесу, свого часу займалися Е. Гідденс, С. Хантінгтон, В. Андрущенко, Л. Губерський, О. Іванова, І. Кулагіна, М. Михальченко, Д. Сурвіляйте, О. Целякова, та інші.

На думку предствника течії трансформістів Е. Гідденса, в процесі глобалізації відбувається перетворення локальної культури на світову, а її національні особливості втрачають своє значення та вагу.

На відміну від національного, дещо консервативного стану суспільства, з великою кількістю «табу», глобалізація сприяє динамічному розвитку соціуму, одночасно підіймаючи хвилю протестних настроїв серед молоді, сприяючи формуванню нових молодіжних трендів.

Тут варто зауважити, що сучасна українська молодь формується в складних, кризових умовах суспільного розвитку і її ціннісні орієнтації піддаються різким трансформаційним впливам. Проте, в турбулентному суспільстві, наповненому перманентними кризами економічного, політичного та культурного характеру, роль молоді, в процесі становлення української нації виявляється досить суттєвою. Водночас, проблема її національної ідентичності суттєво поглиблюється проблемою самоідентифікації українців в цілому [2].

Низький рівень економічного розвитку держави, зумовив значну соціально-економічну трудову міграцію та еміграцію молоді як до країн ЄС так і до Росії. Така ситуація серйозно пригнічує почуття національної самоповаги і деякою мірою спотворює національну ідентичність. Адже, як стверджував Іван Франко «велика часть світлих українців, вихована в тих самих ідеях автократичного доктринерства, й сама ігнорувала свій український партикуляризм, у душі стидалася його» [4, с. 404].

Отже, на сьогодні необхідна не лише ідентифікація молодої особи з українською нацією, але й виокремлення її в ній.

Проте у разі повної ідентифікації з суспільством і прийняття його рольових приписів та рольових очікувань, нездатності хоч у чомусь йому протистояти, молода людина перетворюється на конформіста. В іншому випадку, зокрема, не сприйняття багатьох національних та соціальних вимог важливих для української нації здатне перетворити її на «громадянина всесвіту».

З метою уникнення зазначених перекосів, в умовах глобалізації, необхідне: «забезпечення правової й соціальної захищеності молоді; надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охороні здоров'я; забезпечення умов для професійної підготовки й працевлаштування; залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації молодіжних програм» [3].

Саме в процесі соціалізації молоді, закладається схильність діяти за стандартами або спиратися на інновації.

Якщо «фокальна теорія» Дж. Коулмена, розглядає соціалізацію через призму індивідуально-особистісних змін, то американський учений У. Бронфенбреннер пропонує концентрувати увагу на зв'язку між «Я» і «Ми» і на способах його удосконалення. Такий підхід передбачає наукове дослідження прогресивної взаємної акомодатії (приспосовування) між активно зростаючою молодіжною людиною і змінними властивостями безпосередніх умов, у яких вона проживає і розвивається [1, с. 70].

Водночас, варто зауважити, що стихійні мітингові пристрасті, акти громадянської непокори, до участі в яких залучається молодь, не тільки не підвищують національну самосвідомість, духовність людей, але й породжують синдроми натовпу з можливим вандалізмом, насильством і елементами терору [5, с. 160]. В такій ситуації важливо змінити панівний суспільний імператив поведінки субпасіонарів «Будь таким як ми» на імператив: «Будь самим собою».

На думку Д. Чижевського, в сучасному, глобальному світі, необхідно щоб українська молодь цінувала більше глибокий зміст, ніж широкий жест, більше внутрішню якість, ніж, розмах і кількість, більше зміст, ніж його форму, більше «бути», ніж «здаватися».

Зазначені зміни, зумовлені потужними інтеграційними процесами в соціокультурній сфері, впливами єдиного інформаційного простору, призводять до зміни світоглядних переконань української молоді та створюють певні проблеми, щодо її самоідентифікації.

### *Література:*

1. Галус О.М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах / О.М. Галус // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2010. – № 2. – С. 69–75.

2. Кармалюк С.П. Влияние глобализации на формирование национальной идентичности и новые стратегии поведения украинской молодежи [Електронний ресурс] / С.П. Кармалюк // Электронный научно-образовательный журнал «Studia Humanitatis» (Гуманитарные дисциплины), 2016. – №4. – Режим доступа: <http://sthum.ru/content/karmalyuk-sp-vliyanie-globalizacii-na-formirovanie-nacionalnoy-identichnosti-i-novyye>

3. Сурвіляйте Д. В. Вплив глобалізації на процеси формування молодіжних субкультур / Сурвіляйте Діана Вітаутівна – Автореф. дис. кан. політ. наук. –

23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Одеса, 2013. – 21 с.

4. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіж / І. Франко // Збір. творів: У 50 т. – К.: Наук. думка. – Т.45. – С. 401–409.

5. Хрущ-Ріпська О. В. Проблеми формування національних духовних цінностей в сучасній молоді / О. В. Хрущ-Ріпська // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського ун-ту, 1998. – Вип. 2. – Ч. 2. – 176 с.

***Касьянова Олена Миколаївна,**  
доктор педагогічних наук., професор,  
завідувач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки;*  
***Долгопол Олена Олександрівна,**  
кандидат педагогічних наук, старший викладач;*  
***Андрейко Яна Вячеславівна,**  
старший викладач;*  
***Зюзько Вікторія Віталіївна,**  
ст. лаборант;*  
*кафедра педагогіки, філософії та мовної підготовки,  
Харківська медична академія післядипломної освіти,  
м. Харків, Україна*

## **ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ**

Не заперечною є думка, що пріоритетом сучасного суспільства є інноваційний розвиток. Це спричиняє необхідність кардинальних змін в освіті, спрямованих на підвищення її якості та конкурентоспроможності. Освіта концентрує в собі нововведення, формує інноваційний людський капітал суспільства, стає могутнім джерелом його оновлення. Система навчання, що ґрунтується на інноваційних засадах, є синергетичною системою, яка передбачає порушення стійкості навчального процесу через виникнення нових дисипативних структур, які є більш відкритими для інновацій.

Такими активаторами змін у навчальному процесі закладу післядипломної медичної освіти є інформаційно-комунікаційні технології, що викликали збурення, порушення традиційних і створення нових структур навчання, які забезпечили перехід від викладання до супроводжуючого навчання, від монологу до взаємодії, від подання готової інформації до дослідного навчання, від засвоєння певного рівня інформації до розвитку потреб фахівця у постійному оновленні своїх знань і умінь та неперервного їх удосконалення.

Запровадження інформаційно-комунікативних технологій забезпечує створення такої моделі освіти, які характеризуються відкритістю, високим ступенем мобільності, доступністю для більшого кола споживачів освітніх послуг та дозволяє їм обрати унікальний стиль і темп навчання.

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій зумовили розвиток дистанційної освіти, яке набуває обертів у післядипломному навчанні медичних фахівців.

Кафедра педагогіки, філософії та мовної підготовки запроваджує цикли тематичного удосконалення з елементами дистанційного навчання. Таке навчання

здійснюється з використанням системи Moodle – програмного комплексу для організації навчального процесу як у локальній, так і в глобальній мережі. Система Moodle надає інструментарій для представлення навчально-методичних матеріалів курсу, проведення теоретичних і практичних занять, організації як індивідуальної, так і групової навчальної діяльності слухачів. Отже, вона надає доступ до численних навчальних ресурсів. Слухачі самостійно опрацюють навчальний матеріал, який подається у текстовому, графічному, анімаційному, мультимедійному форматі; залучаються до форуму; виконують необхідні навчальні завдання; складають заліки у вигляді тестування тощо.

Проте впровадження інновацій в освіту не можливе без інноваційно налаштованого, творчого, креативно мислячого педагога. Тому разом із впровадженням в систему післядипломної медичної освіти інноваційних технологій навчання увага має бути зосереджена на постаті викладача, на його постійній потребі в самореалізації, свідомому пізнавальному інтересі й самоідентифікації, що й становить його інноваційний педагогічний потенціал.

*Кашуба Олександра Михайлівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент;  
Навольська Галина Іванівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент;*

*Олендр Тетяна Михайлівна,  
кандидат педагогічних наук,  
кафедра іноземних мов*

*Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Концепція самостійної роботи студентів (СРС) в умовах упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу спрямована на розвиток особистості майбутнього фахівця, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до практичних вимог сьогодення. На сучасному етапі країні потрібні спеціалісти, які, маючи ґрунтовну фахову підготовку, зможуть самостійно приймати рішення, здатні через самоосвіту оновлювати власні знання, адаптуватися до змін і коригувати свою професійну діяльність.

На теоретико-методологічному рівні проблема організації СРС висвітлена у працях багатьох вчених: А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Безпалька, В. Буряка, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, О. Біляєва, М. Пентилюк та ін.

Організація СРС є одним з пріоритетних напрямків роботи педагога в навчальному закладі будь-якого рівня. На нашу думку, необхідно так розподілити роботу, щоб вона разом з накопиченням знань, умінь і навичок давала можливість розвивати творчі та професійні здібності студентів. Вони повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати стосовно них власну позицію, бути спроможними застосувати вивчене на практиці, творчо

переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії.

Організація СРС студента розглядається як сукупність процесів, цілеспрямованих дій суб'єктів (викладачів, студентів тощо) у навчальний та позанавчальний час згідно з технологіями, які враховують особливості професійної підготовки майбутнього фахівця і забезпечують реалізацію особистісно орієнтованої моделі взаємодії [2, с. 69]. Відбір тем і структурування змісту СРС відбувається за такими принципами: доступності, систематичності, зв'язку теорії з практикою [1, с. 20]; модульності (як змістової завершеності частки навчальної дисципліни); міждисциплінарності та інтеграції; індивідуалізації та диференціації; компенсаторності (розширення «фонових» знань за рахунок орієнтації студентів на самостійний пошук і систематизацію додаткової інформації); багаторівневості, що дозволяє в повному обсязі врахувати індивідуальні можливості студентів, рівень їхнього актуального розумового розвитку, ступінь оволодіння навчальним матеріалом. Ефективність організації СРС забезпечується реалізацією таких принципів: узгодженості мети (формування професійної компетентності фахівців), задач, форм індивідуальної та самостійної роботи; диференціації та індивідуалізації (врахування особливостей розвитку психічних процесів людини, психологічних закономірностей продуктивного мислення, механізмів учіння та навчання); праксеологічності (максимальної активізації пошуково-дослідницьких дій студентів); інформаційної технологічності; прогностичності (як виявлення перспектив розвитку особистості та формування професійної компетентності фахівців); керованості (активне стимулювання студентів до самостійної освітньої діяльності, оцінка способів продуктивної навчальної діяльності студента, контроль та корекція, підготовленість студентів до виконання завдань) [2, с. 244]. СРС на аудиторному занятті за змістом може мати загальний, диференційований, індивідуальний або змішаний характер і реалізовуватися так: робота в парах змінного складу, робота в малих групах, самостійна робота зі вступом викладача, самостійна робота з консультативним підкріпленням тощо. Нами передбачено виконання різних видів самостійних завдань (репродуктивних, за зразком, реконструктивно-варіативних, пошукових, творчих), спрямованих на отримання студентом нових знань, їх систематизацію та узагальнення, формування практичних вмінь та навичок, контроль готовності студента до занять [3].

Ефективність навчальної СРС значною мірою залежить від забезпечення правильного поєднання обсягу аудиторної та позааудиторної роботи студентів; методичної організації всіх видів СРС та гнучкого і персоналізованого керівництва нею; посилення вимог до рівня її результатів за рахунок застосування програмних засобів самонавчання, самоконтролю та самокорекції; підвищення мотивації студентів до СРС за рахунок наближення студентів до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності; врахування індивідуальних особливостей студентів; використання завдань проблемного, навчально-дослідного характеру; контролю за організацією, ходом СРС і засобів заохочення студентів за якісне її виконання [1, с. 19].

Інструментом визначення ефективності СРС є моніторинг засвоєних вмінь та навичок. Для перевірки знань ми застосовуємо різні форми контролю (тести, контрольні роботи, усне опитування, презентації тощо). Одним з основних засобів керування самостійною роботою є самоконтроль студентів як одна з форм, що виконує не лише контролюючу, а й навчальну, розвивальну та організуючу функції.

### *Література:*

1. Буряк В. Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів / В. Буряк // Вища школа. – 2008. – № 5. – С. 10–24.
2. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В. Г. Кременя; авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
3. Програми з іноземних мов для студентів неспеціальних факультетів вищих навчальних закладів України. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 248 с.

*Кітура Галина Ярославівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов;*

*Прокоп Ірина Антонівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **АНГЛОМОВНА ГРАМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ІНШОМОВНОЇ ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

Іноземна фахова культура студента-медика визначається рівнем сформованості іншомовної граматичної компетенції, оскільки саме граматики допомагає зрозуміти логіку мислення та оформити думку іноземною мовою, тобто уміння мовця будувати ефективну мовленнєву поведінку, яка відповідає нормам соціальної взаємодії, притаманним конкретній культурі; вміння учасників спілкування володіти комунікативними стратегіями, правилами спілкування й передбачає органічну єдність мовної, мовленнєвої, прагматичної та предметної компетенцій [1, с. 228].

Систематична робота щодо осмислення іншомовних граматичних концептів здійснюється студентами протягом всього курсу вивчення іноземної мови. Практичні цілі вивчення граматики у навчальних закладах полягають у формуванні у студентів граматичних навичок у продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності в межах визначеного програмою граматичного мінімуму, який повинен бути достатнім для користування мовою як засобом спілкування і реальним для засвоєння.

Визначальними тенденціями граматичної компетенції є неусвідомлене вживання граматичних форм іноземної мови згідно з законами та нормами граматики, чуття граматичної форми, наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних концептів на практиці, здатність розуміти й виражати значення, продукуючи і розпізнаючи правильно оформлені, відповідно до принципів, фрази і речення (що є протилежним заучуванню та відтворенню їх як стійких формул) [2, с. 112]; внутрішнє невербалізоване знання граматичної системи мови, знання морфологічної та синтаксичної системи мови (типології форм) [5, с. 73].

Формування раціонального підходу до вивчення граматики іноземної мови неможливе без усвідомлення того, що навіть ідеальне знання граматичних правил

не дає повноцінного знання мови, але повноцінне знання мови немислиме без наявності сформованих граматичних умінь. Позаяк студент легше і швидше запам'ятовує інформацію, яка має логічну структуру, граматики дозволяє засвоювати мовні конструкції усвідомлено, а не шляхом заучування напам'ять мовленнєвих формул.

Грамматична компетенція конструює у своїй системі взаємопов'язаність конструктивних компонентів: мотиваційного (заохочення фахівця до саморозвитку та самовдосконалення, орієнтації на підвищення рівня обізнаності граматичними нормами мови); гностичного (усвідомлення вирішальної ролі комплексу теоретичних знань іншомовної граматики у розвитку особистості); діяльнісного (реалізація теоретичних знань на практиці); особистісного (здатність студентів до внутрішнього саморозвитку, логічного осмислення граматичних явищ), існування яких є важливою умовою іншомовної професійної діяльності студента [3; 4; 5].

Грамматична компетенція забезпечує системне знання лексичного, морфологічного, словотвірного, синтаксичного, фонетичного та орфографічного аспектів мови задля формування осмислених і зв'язних висловлювань; володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; навички і вміння адекватно використовувати граматичні явища у мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях спілкування для розв'язання мовленнєво-розумових проблемних завдань.

#### *Література:*

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології. Навчальний посібник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2006. – 248 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва; [пер. з англ. О. М. Шерстюк]. – К Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Коньшева А. В. Современные методы обучения английскому языку / А. В. Коньшева. – Минск : ТетраСистемс, 2003. – 176 с.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін. – [Вид. 2-ге, випр. і переробл.]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
5. Поршнева Е. Р. Грамматические концепты и способы их построения при изучении иностранного языка / Е. Р. Поршнева, О. В. Спиридонова // ИЯШ. – 2008. – № 6. – С. 73–77.

*Kiczula Maria,*  
*Dr hab., Wydział Języków Obcych;*  
*Koroliova Tetiana,*  
*Doc. Dr. hab, Wydział Języków Obcych;*  
*Oleksij Katerina,*  
*Doc. Dr. hab, Wydział Języków Obcych,*  
*Państwowy Uniwersytet Medyczny*  
*im. I. Ja. Horbaczewskiego w Tarnopolu*

## **REFORMA EDUKACJI MEDYCZNEJ W POLSCE: DOŚWIADCZENIE UŻYTECZNE DLA UKRAINY**

Niedawno reforma medyczna miała miejsce na Ukrainie. Na wady i zalety tej reformy są prowadzone konwersacje. Dlatego uważamy to za przydatne, aby spojrzeć na tę kwestię z pryzmatem doświadczeń naszych sąsiadów.

Realizacja reform jest zawsze skomplikowanym i bolesnym procesem.

Przeszkodą jest brak zrozumienia celów reform, niedoskonałość prawodawstwa, brak finansowania itp. Ale reforma edukacji medycznej umożliwi studentom uzyskanie światowej klasy edukacji, być konkurencyjnym specjalistą, a populacja – możliwość otrzymania nowoczesnej opieki medycznej.

Polska przeszła już kilka etapów reformy medycznej, kluczem której była zmiana ustawa polskiego w 2011 roku. Organizacja medycyny w Polsce bardzo przypominała dziś postradziecką na Ukrainie. Oczekiwana długość życia Polaków była nieco bardziej optymistyczna, a finansowanie traktowania polaków było częściowo z ich własnych kieszeni.

Dzisiaj polska medycyna nie może być uznana za najbardziej postępową na świecie. Jednak od czasu wprowadzenia reformy w Polsce wszystkie wskaźniki medyczne i demograficzne stosowane w ocenie systemu opieki zdrowotnej w kraju znacznie wzrosły.

Polacy żyją dłużej i stają się zdrowsi niż Ukraińcy, śmiertelność wśród noworodków spadła dramatycznie, a jakość życia wciąż rośnie.

Ale ważne jest również, aby z polskiego doświadczenia Ukraina mogła wziąć pod uwagę zarówno i zwycięstwa, i porażki, zapobiegając tym ostatnim w przyszłości.

Tak więc, główny problemem, który zreformowali się:

1) długotrwały proces kształcenia podyplomowego od momentu uzyskania dyplomu wyższej uczelni do uzyskania dyplomu specjalisty, będący jedną z zasadniczych przyczyn migracji młodych lekarzy;

2) brak pełnej samodzielności zawodowej lekarzy stażystów i lekarzy rezydentów, przez co najmniej kilka lat od zakończenia studiów;

3) deficyt kadry lekarskiej, w tym specjalistów, i obserwowane zagrożenie związane z tzw. luką pokoleniową, przede wszystkim wśród lekarzy specjalistów;

4) migracja lekarzy szacowana na podstawie liczby zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje uprawniające do wykonywania zawodu na terenie krajów Unii Europejskiej, wydawanych przez samorząd lekarski.

Oraz, połowa absolwentów polskich uczelni poszukuje pracy za granicą, a liczba lekarzy na 100 tys. osób w kraju nad Wisłą jest jedną z najniższych w UE, – polskie Ministerstwo Zdrowia przedłożyło ostatnio takie alarmujące statystyki.

Po reformie edukacji medycznej naukowcy Polski wyciągli wiele wad. Dlatego ważne jest, aby dalej studiować reformę medycyny w tym kraju, aby zapobiec błędom i podkreślić własne pozytywne osiągnięcia.

Procesy integracji w gospodarce światowej i tendencja do globalizacji świadczą o tym, że młodzi profesjonalści będą mogli konkurować na arenie międzynarodowego rynku pracy tylko wtedy, gdy system edukacji na Ukrainie spełnia wymagania społeczności światowa. Umożliwi integrację Ukrainy z procesem bolońskim przezwyciężyć wieloletnie wyobcowanie ukraińskiego systemu kształcenia z europejskiego rynku pracy i usług edukacyjnych oraz stworzyć warunki wstępne ustanowienie równych relacji z europejskimi partnerami.

Aktywna integracja krajowej wyższej edukacji medycznej w międzynarodowej przestrzeni edukacyjnej nie powinna prowadzić do utraty osiągnięć i priorytetów. doświadczenie w szkoleniu lekarzy.

*Klishch Halyna,  
Fedchyshyn Nadya,  
Yelahina Natalya*

*I. Horbachevsky Ternopil State Medical University,  
Ternopil, Ukraine*

### **DISTANCE LEARNING IN CONTINUING MEDICAL EDUCATION**

The rapid development of science, economy and society, innovations in technologies bring a revolution in education, allowing learning to be individualized, convenient and relevant, and transforming the role of the teacher. Scientists worldwide conduct research how the access to the information and multimedia technology could improve our lives including education and learning environment.

The goal of the teaching and learning process for health professionals is the acquisition of a fundamental knowledge, the demonstration of critical thinking ability, and competency in the performance of clinical skills to provide essential services that promote health, prevent diseases and deliver health care services to people.

Continuing medical education (CME) is widely recognized as an essential part of the working life of physicians. Increasing demands on CME are taking place due to significant developments in new learning technologies. With the introduction of the Internet, the use of Internet technologies that enhance knowledge and performance, can be included into CME programs.

Distance learning represents the effective educative technique which plays significant role in the actual medical education at the university level and in continuous medical education of the healthcare workers. It is an apparent alternative to traditional methods in education of health care professionals. In recent years, distance learning has become part of the central area of focus in medical education.

To conduct effective distance training, educational institution has to have modern technological infrastructures as well as the previous education of the lecturer, adapted teaching plans and evaluation mechanisms of knowledge, to provide personal contact between the tutors and the students.

Distance education offers many advantages to students, faculty, and educational institutions. The benefits of distance learning include: the integration of studies with work requirements, flexibility, continuity of career progression, individualization, independent learning, and systematic approach. Compared to conventional learning, distance learning allows the participants to choose the place, pace of learning, and time

of education. By the use of rich choice of technologies, in relation to the traditional method of learning, it enables the simultaneous education to the great number of students and the approach to the relevant data basis. Available information indicates that distance learning may significantly decrease the cost of academic health education at all levels. Furthermore, such courses can provide education to students and professionals not accessible by traditional methods.

Despite these advantages, information related to student success in distance education is limited and success indicators are poorly defined. A barrier for distance learning in CME could be a lack of computer skills and the fact that physicians are not frequently using the Internet for obtaining information.

There is a vital need for research evidence to identify the factors of importance of distance education. The effectiveness of distance learning courses, especially in relation to traditional teaching methods, must therefore be further investigated.

#### **References:**

1. Kudumović M. Distance learning in medical education / M. Kudumović, I. A. Novo, Z. Masic, I. Omerhodzic // Medicinski Arhiv, 2004. – Vol. 1. – pp. 95–97.
2. Mattheos N. Distance learning in academic health education / N. Mattheos, M. Schittek, R. Attström, H.C. Lyon // European Journal of Dental Education: Official Journal of the Association for Dental Education in Europe, 2001. – Vol. 5. – pp. 6–76.
3. Kreideweis J. Indicators of success in distance education / J. Kreideweis // Computers, Informatics, Nursing, 2005. – Vol. 23. – pp. 68–72.
4. Fullerton J.T. Evaluation strategies for midwifery education linked to digital media and distance delivery technology / J.T. Fullerton, H.T. Ingle // Journal of Midwifery & Women's Health, 2003. – Vol. 48. – pp. 426–436.
5. Marcinkiewicz A. Distance learning in postgraduate training of professionals. Example of occupational medicine specialization / A. Marcinkiewicz, A. Cybarta, D. Chromińska-Szosland // Wiadomosci Lekarskie, 2002. – Vol. 55. – pp. 330–334.

**Ковальчук Інна Владиславівна,**

*кандидат педагогічних наук,*

*доцент кафедри педагогіки і соціальної роботи,*

*Чернівецький національний університет*

*імені Юрія Федьковича,*

*м. Чернівці, Україна*

### **СІМ'Я ЯК ОСОБИСТІСНА ЦІННІСТЬ**

Українська сім'я все більше піддається процесам трансформації, що в свою чергу зумовлює необхідність нових досліджень цього соціального феномена. Важливими факторами, що впливають на стан сучасних сімейних стосунків можна назвати: національні і релігійні питання в державі, проблеми зайнятості, дорога, за мірками зарплати середнього класу, вітчизняна вища освіта, урбанізація, відсутність робочих місць на селі, міграційні процеси молоді. Різноманітність суспільних процесів впливають на характер сімейних відносин, які відображають соціальні відносини в державі і власне культуру сім'ї. Саме остання сформувалася

як результат еволюції кожного конкретної родини, міжпоколінної інтеграції, досвіду предків, культурно-побутових умов життя родин.

Збереження сім'ї як основного осередка суспільного життя народу на сьогодні є важливим завданням суспільства. Сімейне середовище сприяє взаємозбагаченню членів родини, формує почуття взаємопідтримки, взаємодопомоги, взаємовиручки, співробітництва з метою взаємозбагачення й обміну досвідом в культурно-побутовій сфері.

Сімейне середовище позитивно впливає на стан здоров'я людини, на її соціалізацію, на економічний добробут.

Різноманітність функцій, які виконує сім'я дозволяють кожній особистості самореалізуватися у колі цього соціального інституту, знайти однодумців, співрозмовників.

Сім'я як соціальний інститут предмет вивчення цілого ряду вчених. Серед них А. Макаренко, В. Сухомлинський, А. Харчев, М. Мацковський, А. Антонов, В. Сисенко, І. Герасимова, Н. Малярова, Т. Гурко, І. Кон та ін. Досліджуючи різні боки проблеми сучасної української сім'ї вчені не оминають питання мотивів створення сім'ї, адже через їх аналіз розкривається особистісна цінність сім'ї для українця.

Аналіз наукових праць дозволив визначити основні мотиви створення сім'ї. Серед яких важливе місце відіграє бажання особистості удосконалюватися у площині соціальних відносин. Адже, за традиціями українців сімейні люди мали переваги у просуванні по кар'єрі, родинні стосунки дозволяли їм краще соціалізуватися у громаді. Тобто, сім'я є рушійною силою розвитку людини, її самореалізації; вона сприяє розкриттю внутрішніх прихованих мотивів і резервів, творчого потенціалу. Мотив любові до дружини чи чоловіка вихідна точка примноження любові до ближніх. А це взаємодопомога і взаємопідтримка, розуміння іншого примноження любові. Філософське поняття «свободи людини» є третім мотивом створення сім'ї. Родина дає людині відчуття свободи, через яке вона реалізує внутрішній потенціал діє відповідно до совісті, не вступає в конфлікт зі своїм внутрішнім «Я». Сімейне спілкування вимагає чесності від подружжя. Саме чесні взаємини сприяють взаєморозумінню, взаємодопомозі. У сім'ї розвивають кращі чоловічі і жіночі якості. Бажання близьких взаємин з особою протилежної статі спонукає партнерів до пошуку компромісів у складних питаннях, до вияву кращих моральних якостей. У сім'ї формується справжня рівність чоловіка і жінки. Сімейні стосунки сприяють формуванню дружніх відносин з особами протилежної статі. Але, найважливішим мотивом створення сім'ї є бажання продовжити свій рід. Саме цей мотив визначальний у всіх діях, які рухають партнерів. Турбота про майбутнє покоління впливає на поведінку партнерів, сприяє розширенню контактів сім'ї.

Безперечно українська сім'я не залишається осторонь тих процесів, які відбуваються у суспільстві. Нестабільний стан української економіки зумовив посилення міграційних процесів. До безперечних переваг міграції можна віднести: підвищення культурного рівня членів сім'ї, суспільства в цілому. Тому що закордонні подорожі сприяють вивченню іноземної мови, засвоєнню культури інших народів, вивченню світової історії і літератури. Симбіоз національного і міжнародного за умов правильного керівництва дозволяє уникнути націоналізму, культурної ізоляції нації.

Міграційні процеси в які втягнуті українські родини впливають на формування міжнародного співробітництва, на створення різнонаціональних сімей, на рівень медичного обслуговування. Індивідуальна мобільність, яка має зазвичай академічний характер, пізнавальний інтерес чи економічний характер сприяє формуванню нових соціальних відносин. Мобільність програм соціального розвитку призводить до формування нових міжнародних стандартів соціального життя, покращує побут родин, сприяє підтриманню міжнародних зв'язків.

Таким чином, українська сім'я переживає сьогодні складні процеси, які мають як позитивний так і деструктивний вплив на суспільство в цілому. Це в свою чергу вимагає розробки нової моделі підготовки молоді до вступу у шлюб і народження дітей. Вважаємо, що результативним в цьому плані буде запровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів курсу «Етика і психологія сімейного життя», проведення бесід зі страхокласниками і студентами з питань планування сім'ї, сімейні свята та вечори. Особливої уваги при цьому потребують діти і молодь з дистантних сімей.

***Kolodnytska Olha,***

*Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D.,*

*Instructor, Department of Foreign Languages*

*I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University;*

***Bobak Mariia,***

*Associate Professor, Department of Foreign Languages*

*I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University,*

*Ternopil, Ukraine;*

***Bobak Halyna,***

*Master of Arts,*

*Franko Lviv National University,*

*Lviv, Ukraine*

## **INFORMATION AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH FOR MEDICAL PURPOSES**

Nowadays English fulfills the role that Latin had in the Middle Ages. It is the basic language of communication at conferences, symposia, congresses, workshops that lead to globalization of science and scientific language; the dominant language in international business and the global labour market, whereas it is mainly used by two speakers non-native by birth; the unofficial language of European politics, as it takes the most airtime during European parliamentary debates, discussions, official and unofficial meetings, negotiations and one of the working languages of the European Union. The European Parliament recognizes all 24 official European Union languages. However, the European Commission prefer to use three working languages: English, French and German respectively. Every citizen of the European Union should know three community languages, two of which would be the person's mother tongue and English (if the two are different) due to the language policy of the European Union [2]. So, English is the main medium in intercultural communication.

At the present time English is the lingua franca of communication in the field of medical science due to its widespread in the world. It is generally agreed that the

knowledge of English for medical purposes would greatly facilitate the medical education respectively. Medical students should be able to read in English relevant literature and latest research works in the field of medical science (the most ones are published in English firstly); write papers and publish scientific articles in prestigious international journals; experience with colleagues from abroad through students' exchanges, conferences, symposia, congresses etc. for their future professional needs. So, teaching English for medical purposes should be based on personal and professional learners' needs.

Furthermore, nowadays like a few years ago the process of teaching English for medical purposes requires using information and innovative technologies due to the ongoing process of integration nations and creating a European Higher Education Area. It's no wonder, the process of teaching language especially for medical purposes should combine the set of information, innovative and conventional technologies in order to interact and share learning experiences with each other (from teachers to students and vice versa). At present time the basic differences are:

- the combination of information and innovative technologies in teaching English for medical purposes facilitate students' individual progress (from passive recipients of information to active users) under the supervision of teachers with an emphasis on medical terminology through various projects, case studies, role plays, training, behavioural modelling, metaphor games, storytelling, reviewing case reports and completing the samples of medical documentation etc.

- in spite of conventional technologies modern information technologies give the medical students possibility to observe physiological processes (e.g. how blood is pumped by the heart, how does the liver work, how food is digested, breathing process, blood clot formation etc.), anatomy of viscera, bones, muscles, joints, vessels etc. These virtual processes could look and feel like real ones. So, modern information technologies with the combination of innovative and conventional technologies provide strong visual perception, learning vocabulary by heart and developing language skills (listening to native speakers without subtitles, reading out the subtitles and writing down unknown vocabulary and at least speaking during the discussion and fixing material).

- medical students like teaching staff have the ability to collaborate with foreign colleagues due to different international exchange programs.

So, the combination of information and innovative technologies with conventional ones in teaching English for medical purposes will encourage the medical students to develop both language skills (reading, writing, speaking, listening) and lifelong learning skills for their professional needs; serve an important role in learner-centered teaching «by scaffolding component processes such as accessing information, collecting data, analyzing information, collaborating with others, sharing and presenting the outcomes» [1, 30] of individual or team activities.

In brief, the use of information and innovative technologies in teaching English for medical purposes has certain advantages:

- varies the program of teaching English for medical purposes and makes the teaching process more effective and individual;
- increases student's motivation to learning English for medical purposes and teacher's motivation to present the material in more interesting and attractive way;
- allows to learn with the teacher rather by the teacher;
- forms and develops self-learning habits, critical thinking, language skills (reading,

writing, speaking, listening) and lifelong learning skills for their professional needs more quickly in all kinds of language practice;

- provides a research and creative activity of all learners who, as a rule, give an advantage to keep silent, cause everyone carries out the specific actions to solve certain problems which are maximum approximated to professional ones;

- permits to exchange experience of learning and teaching English for medical purposes with other learners and teachers living anywhere in the world.

- makes the work of a teacher much easier, especially when we speak about the group, where medical students study with different levels of knowledge: all learners carry out activities of different complication.

The main disadvantages of using information and innovative technologies in teaching English for medical purposes are:

- too much time for preparing;

- lack of equipment or very old devices;

- a student's undesirability to create something by their own. They prefer to download ready-made project works or videos.

So, all of these provide an active experience for both teachers and students to overcome interlingual and intercultural barriers and require significant changes in teaching English for medical purposes. The objective is no longer to rely on activities that require and at the same time enable the student to attain communicative competence but rather to fluent communication and understanding the emotions the other speaker (either the native one and who is not a native speaker) is trying to communicate and make her/himself understood.

### ***References:***

1. Babette Moeller & Tim Reitzes. Integrating Technology with Student-Centered Learning. <http://www.nmefoundation.org/getmedia/befa9751-d8ad-47e9-949d-bd649f7c0044/integrating>. Accessed 2011.

2. European parliament has 24 official languages, but MEPs prefer English. <https://www.theguardian.com/education/datablog/2014/may/21/european-parliament-english-language-official-debates-data>. Accessed 2014.

**Tetiana Korolova,**  
*PhD Associate Professor of the Department of foreign languages  
I. Ya. Horbochevsky Ternopil State Medical University;*

**Kateryna Oleksiy,**  
*PhD Associate Professor of the Department of foreign languages  
I. Ya. Horbochevsky Ternopil State Medical University;*

**Maria Kichula,**  
*PhD Teacher of the Department of foreign languages  
Ternopil, Ukraine*

## **THE IMPORTANCE OF DISTANCE LEARNING FOR FUTURE DOCTORS**

Nowadays a lot of people cannot afford to study further and are, therefore, unable to afford higher medical education if they do not get a bursary or student loan. Distance learning gives medical students the opportunity to achieve their goals and create a better future for themselves. Distance learning has become a popular tool for the new age working professionals.

Distance learning is a way of offering medical education and learning to students remote from major centres.

Distance learning is used for self-education, tests, services and for the examinations in medicine, i.e. in terms of self-education and individual examination services. The possibility to work in the exercise mode will image files and questions is an attractive way for self-education [2].

The most common types of distance learning are the types based on:

- interactive television;
- computer telecommunication networks (regional, global), with different didactic opportunities depending on the use of their configurations (text files, multimedia technologies, videoconferences);
- a combination of CD and internet [1].

The effectiveness of distance learning in the system of medical education is determined by the effective interaction between teacher and future doctors; active feedback; proper design of distance sessions, resources management. These technologies become more effective due to the collaboration with lecturers of the different departments and their active involvement into the communication through e-mail, newsgroup, Skype providing conversation in real time, etc.

Distance learning opens future doctors an access to alternative sources of information, increases the effectiveness of self-study, gives new possibilities to display creativity, and teachers allows interns to implement innovative forms and methods of training.

### **References:**

1. Підкасистий П. І. Комп'ютерні технології в системі дистанційного навчання / П. І. Підкасистий, О. Б. Тищенко // Педагогіка. – 2000. – №5. – С. 7–12.
2. Engelbrecht R, Ingenerf J, Reiner J. Educational standards – terminologies used. Stud Health Technol Inform, 2004.

*Кошурба Олена Євгенівна,  
фахівець соціальної роботи відділення денного перебування  
Чернівецького комунального територіального центру  
соціального обслуговування «Турбота»,  
м. Чернівці, Україна*

## **РОЛЬ ДОЗВІЛЛЯ Й ВІЛЬНОГО ЧАСУ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ**

За прогнозами Демографічного відділу ООН (Відень, 1982р.), проведених для Всесвітньої асамблеї з проблем старіння населення, до 2025 р. чисельність людей віком від 60 років і старших збільшиться у 5 раз порівняно з 1950 р., а старших 80 років – у 7 раз. За цей же період загальна чисельність населення світу збільшиться всього у 3 рази [4, с. 67, 71-72.]. Частка людей похилого віку серед населення світу збільшиться з 8,5 % у 1950 р. до 13,7 % у 2025 р. Отже, якщо у 1950 році кожна дванадцята людина у світі була похилого віку, то до 2025 року в цю групу буде входити кожен сьомий мешканець планети [3].

Значне збільшення частки людей похилого віку у загальній структурі населення впливає практично на всі сфери життєдіяльності – політики, економіки, медицини, освіти, загально-соціальних інститутів. Важливим завданням сучасного суспільства постає забезпечення гідного рівня життя літніх людей, оскільки саме рівень життя характеризує можливість особистості задовольняти потреби в матеріальних, культурних і соціальних благах та визначається через їх забезпечення відповідними товарами та послугами.

Західні дослідники розглядають вільний час як засіб компенсації дійсності. До них належать французькі теоретики сюрреалізму (Ж. Батай, Р. Кейса та ін.), неофрейдисти (В. Райх, Е. Фромм, Г. Маркузе та ін.), американські соціологи (Е. Мейо, М. Мід, М. Ловенштейн та ін.), сучасні французькі соціологи (Ж. Дюмазед'є, А. Турен, А. Моль, А. Лефевр та ін.) [18].

Старість, на думку французького дослідника в галузі соціології вільного часу Ж. Дюмазед'є, «не повинна віднині зводитись до пасивного чекання смерті у спальні» [2]. Вирішення проблеми адаптації до старіння вбачаємо у активному залученні самотніх людей у процеси спілкування, оскільки соціальна взаємодія й підтримка необхідні для душевного здоров'я, підкріплюють створення середовища, де може відбуватися така взаємодія, особливо між старшими і молодшими поколіннями. Психологічна підготовка такого змісту поширена у Німеччині і є складовою програми «Перехід до старості». «Реабілітація» старості, здолання колишньої недооцінки життя в похилому віці, застарілих стереотипів сприйняття старих людей є сьогодні важливим завданням для суспільства в цілому і культурно-дозвіллевої сфери зокрема.

Роль дозвілля в житті літньої людини індивідуальна і залежить від її психофізичних можливостей, суспільного становища й умов. Середовище літніх людей і його субкультура – явище досить статичне, оскільки із загальною утомою від життєвих проблем, значною втратою уміння радіти і дивуватися, зниженням рівня емоційних реакцій, перевагою байдужності до проблем, не пов'язаних із власною особистістю, утрудненням у пересуванні через фізичні недуги, загальним зниженням рухової активності і прогресуванням розумової інфантильності зникає й бажання цікаво й змістовно організувати власний відпочинок та дозвілля [7].

Петрова І. зауважує, що дозвілля характеризується свободою вибору та добровільної участі у дозвіллевій діяльності, бажання отримати радість та задоволення, самодостатність та самоцінність, компенсаційність [20, с. 8]. Якщо вільна людина прагне розвиватися за законами гармонії, які зокрема виявляються через дозвіллеву діяльність, то вона отримує задоволення від соціальної самореалізації в різних сферах життєдіяльності. Метою її вдосконалення, результатом є позитивне існування в соціумі, соціальна творчість разом з іншими людьми, прагнення гармонійної взаємодії.

На думку Ю. Поліщук, рухова активність підвищує життєві можливості літніх людей, підтримує віру в себе, наповнює оптимізмом. Завдяки зміні оточуючого середовища та характеру діяльності, туризм сприяє відновленню фізичних і психічних сил людини. Окрім того, туризм створює можливості для пізнання народних традицій, звичок та ритуалів. Це можливість зав'язати нові знайомства, внести контраст у монотонне життя, Активна форма відпочинку сприяє фізичному оздоровленню.

Розуміння гармонії – суб'єктивне й у кожної людини – своє, однак, напевно, в його основу покладені три складника: матеріальні умови життя, Потрібність для суспільства і родини, духовний розвиток у старшому віці. Успішність старіння полягає в досягненні гармонії між зовнішнім оточенням і внутрішнім світом літньої людини, коли [1, с. 11-12]:

- поставлені цілі усвідомлюються як досягнуті;
- наявне відчуття власної значимості і самоповаги;
- критичний погляд на самого себе поєднується з радістю від життя, оптимізмом, а фізичний і психічний стан не викликають занепокоєння.

У дозвіллевій діяльності з людьми похилого віку варто регулярно нагадувати постулати теорії успішного старіння про необхідність:

- залишатись у гарній фізичній формі (для цього слід регулярно виконувати фізичні вправи і займатися спортом);
- зберігати активне соціальне життя, підтримувати контакти з родичами, друзями і з громадою;
- уважно підходити до питань раціонального харчування, яке має бути правильним і збалансованим;
- не занедбувати себе, брати до уваги поради лікаря, якому довіряєте, і виконувати його призначення;
- спати стільки, скільки того вимагає організм.

Першим, хто визначив компенсаційну функцію дозвілля і дозвіллевої діяльності, функцію суб'єктивної свободи проти вторгнення соціального оточення, був Д. Рісен. На його думку, вільний час надає зовнішньо детермінованому типу можливість повернутися до самого себе, стає джерелом його індивідуалізації й автономізації.

При сприятливих формах психічного старіння спосіб життя повністю пристосовується до змін у старості зовнішніми та внутрішніми умовами. У разі несприятливого, хворобливого психічного старіння адаптація похилих людей стає клінічним питанням. Демографічне старіння потребує від суспільства все більших витрат – фінансових та інших матеріальних ресурсів – на обслуговування цієї вікової категорії людей. Вирішення проблем, пов'язаних з комплексом організації культурно-дозвіллевої діяльності та соціального забезпечення людей похилого віку

суспільство також має взяти на себе. «Соціальна політика держави відносно цієї вікової групи відображає сутність будь-якої держави» [5, с. 127].

#### **Література:**

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. – К.: (видавництво), 2014. – 120 с.
2. Дюмазедьє Ж. Культурная революция свободного времени (реферат книги) / Ж. Дюмазедьє // Культура в современном мире: опыт, проблемы, решения. Инф. сб. – Вып. 2. – М., 1991. – 92 с.
3. Мацкевич Ю. Р. Зарубіжний досвід соціальної роботи з людьми похилого віку / Ю. Р. Мацкевич // <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/3783/1/Matskevych.pdf>.
4. Международный план действий по проблемам старения/ Доклад Всемирной ассамблеи по проблемам старения. – Вена, 1982. – С. 67, 71-72.
5. Холостова Е. И. Пожилой человек в обществе / Е. И. Холостова. – М., 2005. – Ч. 1, 2. – М., 2005. – 296 с.

**Кравець Наталя Орестівна,**  
кандидат технічних наук, доцент,  
доцент кафедри медичної інформатики;

**Климук Наталя Ярославівна,**  
кандидат технічних наук, доцент,  
доцент кафедри медичної інформатики;

**Кучвара Олександра Мирославівна,**  
асистент кафедри медичної інформатики,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»  
м. Тернопіль, Україна

### **ПРО ПЕРЕНЕСЕННЯ БАЗИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З СДО WP COURSEWARE В СДО MOODLE**

Інформатизація освіти передбачає широке застосування можливостей систем дистанційної освіти (СДО) в навчальному процесі. Великого поширення набули СДО з відкритим кодом, зокрема, Moodle (<https://moodle.org/>).

Тестове оцінювання знань студентів є широко поширеним методом для масового оцінювання знань в дистанційній освіті. Однак, для забезпечення якісного і об'єктивного оцінювання успішності студентів необхідною умовою є формування якісної бази тестових завдань.

Метою роботи є представлення досвіду авторів з формування якісної бази тестових завдань для об'єктивного оцінювання знань студентів.

В рамках як класичної теорії тестування так і теорії відгуків описано статистичні методи та критерії, що застосовуються для оцінки якості тестових завдань. Розрахунок частини вказаних критеріїв реалізовано СДО Moodle [1, 2]. Таким чином, застосування вбудованих засобів аналізу банку тестових питань в СДО Moodle дозволяє ефективно виявляти та усувати більшість невалідних завдань.

В якості прикладу формування якісної бази тестових завдань, та її використання в процесі тестування для оцінювання знань студентів, показано результати оцінювання успішності студентів-іноземців 2-го курсу медичного факультету за темою «Network technologies. Computer data processing. Medical informatics basics» в курсі «Medical Informatics» (поз. а) та б) на рис. 1).

Number of complete graded first attempts	103
Total number of complete graded attempts	136
Average grade of first attempts	46.52%
Average grade of all attempts	45.25%
Average grade of last attempts	45.75%
Average grade of highest graded attempts	50.04%
Median grade (for all attempts)	50.00%
Standard deviation (for all attempts)	22.44%
Score distribution skewness (for all attempts)	-0.7398
Score distribution kurtosis (for all attempts)	-0.2122
Coefficient of internal consistency (for all attempts)	83.04%
Error ratio (for all attempts)	41.19%
Standard error (for all attempts)	9.24%

а)

Overall number of students achieving grade ranges



б)

	<del>Appeal-Strongh@med.edu.ua</del> Review attempt	appel_strongh@med.edu.ua	Finished	22 October 2017 2:01 PM	22 October 2017 2:25 PM	24 mins	5.50
	<del>Appeal-Strongh@med.edu.ua</del> Review attempt		Finished	22 October 2017 2:28 PM	22 October 2017 2:52 PM	24 mins 4 secs	5.50

в)

Рисунок 1. Статистичні оцінки якості тестових завдань (а), та результуюча успішність студентів (б), (в).

Наведений приклад показує чіткий зв'язок між значеннями статистичних параметрів оцінками якості тестових завдань та успішністю студентів – навіть у випадку, коли дозволені повторні спроби проходження тесту (рис. 1, в).

В роботі показано досвід авторів щодо формування якісної бази тестових завдань для об'єктивного оцінювання знань студентів. Підкреслено важливість статистичного аналізу якості тестових завдань за допомогою вбудованих засобів СДО Moodle.

#### *Література:*

1. Quiz statistic report. MoodleDocs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.moodle.org>

2. Семенець А.В., Методи та програмні засоби оцінки знань в медичній освіті: дис. ... кандидата техн. Наук : 01.05.03 / Семенець Андрій Володимирович. – Тернопіль., 2011. – 163 с.

*Кривокульська Галина Олегівна,  
Кривоніс Світлана Василівна,  
ПВНЗ «Медичний коледж»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УЧЕННІ К. УШИНСЬКОГО, А. МАКАРЕНКА, В. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Питання моралі, морального виховання знайшли своє відображення у працях видатних педагогів К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського.

Так, К. Ушинський писав, що виховання існує стільки ж віків, скільки існує сам народ. І саме поняття виховання, і його завдання він виводив із поняття про людину. Моральне виховання великий педагог розумів як цілеспрямований процес формування всебічно розвиненої особистості.

Видатний педагог наголошував, що моральність не є взаємозалежною від ученості й розумового розвитку; виховання в колективі, сім'ї разом із літературою, природою, суспільним життям, народом, його релігією та мовою й іншими суспільними силами може мати вирішальний вплив на формування морального достоїнства в людині. Крім того, моральність – головне завдання виховання, значно важливіше, ніж розвиток розуму взагалі [8, с. 31].

Мету морального виховання Ушинський визначав як «вивчення людини в усіх виявах її природи з спеціальним застосуванням до мистецтва виховання», а першим і основним завданням вважав підготовку її до життя. «Саме виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинне виховувати її не для щастя, а готувати для праці, життя» [7, с. 345]. Завдання морального виховання особистості вчений ставив у центр усіх заходів і піклувань з боку колективу, сім'ї і суспільства.

Завданням морального виховання К. Ушинський вважав формування таких якостей, як почуття обов'язку і відповідальності перед народом, державою, сім'єю і перед самим собою.

Він акцентує на шляхах і методах морального виховання, серед яких визначив найголовніші: виховуюче навчання; переконання і роз'яснення; заохочення, покарання і нагорода; особистий приклад; розумна організація праці, відпочинку і розваг; обмін думками з питань моралі.

Значний вклад у розвиток питання морального виховання вніс А. Макаренко, котрий стверджував, що не можна просто виховати людину, не ставлячи перед собою певної мети. За його словами, робота виховання, не озброєна ясною, розгорнутою, детально відомою метою, не буде моральним вихованням.

Видатний педагог вважав, що необхідно виховати людину-творця, людину-громадянина, котра мусить бути щасливою [3, с. 333]. Такий процес повинен сприяти утвердженню певних якостей характеру: дисциплінованість; любов до батьківщини; почуття обов'язку і честі; уміння підкоритись другові і наказати йому; ввічливість; суворість, доброта, безпощадність залежно від умов життя; наполегливість і загартованість; володіння собою і вплив на інших; бадьорість, веселий настрій; здатність жити і любити життя.

Згідно із ученням А. Макаренка, основними факторами, які впливають на моральність, є: повага і вимога; щирість і відвертість; принциповість; піклування й увага, знання; вправи; загартованість; праця; колектив; сім'я; заохочення, покарання й нагорода.

Фундаментальний крок у розв'язанні проблем морального виховання молоді зробив відомий педагог В. Сухомлинський. Під моральним розвитком особистості він розумів створення індивідуального людського багатства, яке поєднує в собі високі ідейні переконання, моральні якості, естетичні цінності, культуру матеріальних і духовних потреб [5, с. 69].

Важливе місце педагог відводив також процесу самоутвердження, тобто усвідомленню вихованцями власної моральної гідності, одухотворенню такою працею, яка наочно демонструвала б, наскільки глибоко проникають у їхній світ турботи про інтереси суспільства.

Мету морального виховання вчений розумів як формування ідейної серцевини особистості – моральних поглядів, переконань, почуттів, поведінки, єдності слова і діла; уміння педагога відкрити перед кожним вихованцем «ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, виявити себе, заявити про своє Я, черпати сили з джерела людської гідності, почувати себе не обділеним, а духовно багатим» [5, с. 73].

Завдання морального виховання, на думку В. Сухомлинського, полягає в тому, щоб на основі моральних цінностей, здобутих, завойованих старшими поколіннями, формувати моральні, високоідейні, громадянські відносини в колективі. Моральні цінності при цьому мають бути особистим духовним багатством кожного вихованця [5, с. 73].

Відомий педагог стверджував, що молодь повинна прагнути виховати в собі такі моральні почуття та якості: почуття обов'язку; почуття правоти; здатність до самооцінки (совість); «докори сумління» (каяття); критичне ставлення до почуттів інших людей; стриманість у виявленні власних почуттів; свідоме прагнення втілення своїх почуттів в активну діяльність; естетичні почуття й переживання.

Згідно з ученням Сухомлинського, основними методами морального виховання є: переконання, практичне привчання, дисциплінування, повага і вимога, довіра і наказ, праця як творча діяльність, спонування до активного виявлення думки й почуття.

Отже, питання теорії морального виховання, висвітлені у працях видатних педагогів, збігаються. Підвищення рівня моральності серед молоді можливе за умови налагодження співпраці, спільного підходу до вибору методів і засобів виховання.

### *Література:*

1. Лоркипанидзе Д. О. Педагогическое учение К. Д. Ушинского. – Москва, 1950. – 368 с.
2. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. – К.: Рад. шк., 1990. – 366 с.
3. Макаренко А. С. О воспитании / Сост. и авт. вступит. статьи В. С. Хелемендик. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
4. Макаренко А. С. Твори: У 7 т. – К.: Рад. шк., 1954. – Т. 5. – 484 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 654 с.

*Куб'як Наталія Іванівна,  
кандидат пед. наук, доцент,  
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи  
Чернівецького національного університету  
імені Юрія Федьковича;  
Давня Ірина Петрівна,  
директор Чернівецького комунального територіального  
центру соціально обслуговування «Турбота»,  
м. Чернівці, Україна*

### **«УНІВЕРСИТЕТ ТРЕТЬОГО ВІКУ» ЯК ОДНА ІЗ ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Джерелом розвитку людини служить освіта протягом її життя. Освіта – основа розвитку особистості, а значить – суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Сьогодні концепція навчання впродовж всього життя прийнята і здійснюється в більшості розвинутих країн світу [1, с. 13].

Початок теоретичного осмислення сутності та ролі навчання літніх людей було покладено в середині 70-х років ХХ століття. У світовій практиці університети третього віку почали активно засновувати з 1972 року. Перший університет для людей похилого був заснований в 1973 р. в Тулузі професором П'єром Велла. На сьогодні близько 25 000 таких закладів розгорнули успішну діяльність у 130 країнах світу [1].

Україна займає перше місце серед країн колишнього СНД та одинадцятье у світі по поширеності депресії серед людей похилого віку, тому Міністерство праці і соціальної політики України відреагувало, і 2008 року запропонувало пілотний проєкт «Університети третього віку», що покликаний підтримувати людей похилого віку і допомогти їм комфортно почуватися у сучасному світі. Перший університет відкрився того ж року в Ковелі на Волині, другий невдовзі з'явився в Кременчуці, а у 2009 році у Києві [4].

В Україні навчання людей похилого віку – це інноваційний проєкт, що має на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж всього життя, що допомагає пережити людям, які вийшли на пенсію, особистісну кризу переходу від одного способу життя до іншого.

Люди старшого віку – це ті, хто готується до виходу на пенсію або вже має статус пенсіонера. Відповідно до меморандуму безперервної освіти Європейського Союзу освітні системи повинні вміти гнучко адаптуватися до сучасних умов. Це

особливо важливо для вирішення проблем людей старшого віку, покращення якості їх життя, збереження та формування їх активної життєвої позиції. Тому в «Університетах третього віку» необхідно показати переваги, задоволення, користь і нові горизонти, що відкриваються завдяки безперервному навчанню. При цьому роль викладача носить специфічний характер, оскільки він виступає більше консультантом, наставником, посередником і організатором [2].

З метою надання методичної допомоги органам праці та соціального захисту населення обласних, районних, районних у містах адміністрацій, виконавчих комітетів міських рад Міністерством соціальної політики України було видано наказ №326 від 25.08.11 «Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку». На виконання цього наказу така соціально-педагогічна діяльність почала здійснюватися у Києві, Львові, Полтаві, Харкові, Миколаєві та інших містах. Саме тому в різних областях України активно почала проводитися робота по запровадженню соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальних центрах обслуговування [3].

Перший у Чернівецькій області Університет третього віку створений у 2012 році на базі Чернівецького комунального територіального центру соціального обслуговування «Турбота». З 9 жовтня 2012 року розпочався навчальний рік на двох факультетах: основ медицини, здорового способу життя та краєзнавчому. З січня 2013 року працює факультет основ комп'ютерної грамотності. У 2013 році першим випускникам було вручено сертифікати. З 2014 року Університет третього віку працює у складі відділення соціально-побутової адаптації.

Надання послуги «Університет третього віку» забезпечується безкоштовно з залученням викладачів навчальних закладів різних рівнів акредитації, фахівців місцевих органів влади, волонтерів та членів благодійних організацій, студентів, школярів, людей віку, які самі одночасно є слухачами Університету. Основною метою діяльності Університету третього віку Чернівецького комунального територіального центру соціального обслуговування «Турбота» є збереження взаємодії людей похилого віку, людей з обмеженою життєдіяльністю з соціальним середовищем, та їх участь в активному суспільному житті громади. Основні цілі та завдання полягають в сприянні розвитку і підтримки фізичних, психологічних та соціальних здібностей людей похилого віку, що дозволяє урізноманітнити їх життя, переорієнтувати людей похилого віку від зневіри й самотності до спілкування, взаємодопомоги, самопізнання та самореалізації.

Слухачами Університету третього віку можуть бути люди похилого віку, люди з інвалідністю, які є підопічними Чернівецького комунального територіального центру соціального обслуговування «Турбота» та інші громадяни міста, які зацікавлені брати участь в освітніх програмах, незалежно від рівня освіти.

У 2014-2015 навчальному році за побажаннями підопічних почали діяти нові факультети: основ медицини та здорового способу життя, де слухачі знайомляться з «Основами активного довголіття» й відвідують оздоровчу групу «Цигун»; факультет іноземних мов, де слухачі вивчають англійську, румунську та болгарську мови; астрологічний факультет, літературний факультет, психологічний факультет, де діють практичні групи з арт-терапії.

Основним принципом організації навчання є отримання слухачами задоволення від навчання та сприяння їх активної участі в навчальному процесі. У

процесі навчання використовуються різні форми роботи: лекційні заняття з обговоренням прослуханої інформації, практичні заняття, дискусії, дебати, круглі столи, доповіді, екскурсії, концерти, вивчення випадків з життя, опора на життєвий досвід слухачів сприяє розвитку у них активної позиції в навчальному процесі.

Навчальний заклад, де викладачі молодші за студентів, а навчальна програма враховує інтереси слухачів, а не навпаки учні підлаштовуються під навчальну програму, – це ще й можливість відійти від буденщини, знайти нових друзів, розкрити свій потенціал, і водночас отримати відчуття повноти і задоволення від життя у літньому віці. Люди похилого віку отримують необхідні для повноцінного існування в сучасному світі знання, відчувають себе потрібними суспільству, усвідомлюють, що життя продовжується і межі пізнання не існує. А ще «Університет третього віку» дозволяє пенсіонерам розкрити у собі ті таланти, які не змогли проявити, оскільки були зайняті роботою, клопотами і родинними проблемами, дає можливість познайомитися з новими цікавими людьми.

#### *Література:*

1. Козловська Г. В. Безперервна освіта в Європі та Україні: соціологічний аналіз / Г. В. Козловська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. Київ.– С. 13-20.
2. Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeans.org.ua/deyanel.html>
3. Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.1№326 «Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vprovadzhennja-socialno-pedagogichnoyi-poslugi-universit-doc72450.html>.
4. Саврилова Жанна: «Університет Третього Віку – Панацея Від Самотності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://natanell.livejournal.com/tag/ЖаннаСаврилова>.
5. Федоренко С. А. Университеты «третьего возраста» как составляющая непрерывного образования: зарубежный опыт / С. А. Федоренко // Педагогічний Процес: Теорія І Практика . Київ, 2014.– С. 133-138.

*Куліченко Алла Константинівна,  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов,  
Запорізький державний медичний університет,  
м. Запоріжжя, Україна*

## **ЗМІНИ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В США НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Сьогодні, у ХХІ ст., в Україні спостерігається значний інтерес та поступове звернення до теорії й практики американської вищої медичної освіти. Це пов'язано з прагненням, по-перше, поліпшити рівень вітчизняної медичної освіти; по-друге, продовжити світову освітню співпрацю; по-третє, надати майбутньому фахівцеві сучасний комплекс необхідних знань, умінь та навичок не тільки для

конкурентоспроможного виходу на міжнародний ринок праці, а й для забезпечення вчасної якісної медичної допомоги населенню країни. Проте, щоб створити так звану «взірцеву» систему медичної освіти, на стандарти якої б орієнтувався увесь світ, США знадобилося ціле століття. Відправною точкою змін американської вищої медичної освіти вважають 1910 р. – рік появи «Доповіді Флекснера» (The Flexner Report).

Авраам Флекснер (1866–1959), проаналізувавши досвід сучасних йому американських та канадських медичних навчальних закладів, у 1910 р. представив своє бачення ситуації щодо покращення рівня медичної освіти в США. Попри первісне відкидання конструктивних пропозицій освітянина – критика та неприйняття академічною спільнотою поглядів А. Флекснера на щорічному засіданні Американської конфедерації державних медичних комісій та відділів з ліцензування (the American Confederation of State Medical Examining and Licensing Boards), що відбулося у Сент-Луїсі 6 червня 1910 року [1, с. 64] – американську медичну освіту засновано переважно на його рекомендаціях.

У передмові праці А. Флекснера «Медична освіта США та Канади. Доповідь для фонду Карнегі щодо поліпшення викладання», відомого як «Доповідь Флекснера», Г. Прітчетт, президент фонду, вказував на вагомі передумови появи зазначеного видання. Це, по-перше, багато некваліфікованих лікарів за останні двадцять п'ять років (мається на увазі кінець XIX ст. – початок XX ст. – А.К.); по-друге, погано підготовані фахівці – наслідок існування великої кількості комерційних шкіл, які за допомогою реклами запрошували робітничий клас вивчати медицину; по-третє, оскільки діяльність медичних шкіл – прибуткова справа, методи викладання – здебільшого дидактичні, крім того, єдиний освітній стандарт для підготовки майбутніх лікарів був відсутній; по-четверте, бідна медична школа існувала для бідного прошарку населення, у якого не було іншого вибору, аніж пов'язати життя з медициною; по-п'яте, необхідність створення лікарні для кожної медичної школи [3, с. xi]. Тож звідси випливали нові завдання для американської медичної освіти – скорочення кількості медичних шкіл, підготовка висококваліфікованих медичних працівників, поєднання теорії та практики, розробка спільного для всіх навчальних закладів освітнього стандарту тощо.

А. Флекснер наголошував, що для змін у системі вищої медичної освіти перш за все необхідно усвідомити, що «медична професія – це соціальний орган, який функціонує не для задоволення потреб або надання переваг певним особам, а для забезпечення здоров'я, фізичної сили, щастя нації...» [2, с. 42].

Виокремимо основні рекомендації А. Флекснера щодо оновлення освітньої парадигми у галузі медицини початку XX ст.:

- зміна та уніфікація процедури вступу до вищих медичних навчальних закладів [2, с. 29];

- поєднання теорії з практикою. За словами американського освітянина, «для сучасної медицини характерна діяльність. Студент не просто слухає, дивиться, запам'ятовує; він *займається справою*. Його діяльність в лабораторії та лікарні є основними факторами навчання й дисципліни» [2, с. 53];

- розподіл 4-х річного навчального плану на дві частини. Перші два роки варто присвятити фундаментальним дисциплінам – анатомії, фізіології, фармакології,

патології тощо; останні два роки – ознайомитися з вузькими фаховими дисциплінами (гінекологія, педіатрія тощо), проходячи практику в лікарнях [2, с. 59];

- створення університетських лікарень та спеціальних навчальних кімнат (teaching dispensaries) [2, с. 94-95];

- контроль з боку медичних навчальних закладів за викладанням клінічних дисциплін у лікарнях [2, с. 101];

- поява штатних клінічних професорів (full-time clinical professors) – університетських викладачів, що отримують таку ж платню, як і звичайні професори й надають безкоштовні консультації хворим [2, с. 101-102];

- медична школа (коледж, факультет) є частиною університету, який розташовано у великому місті й має достатнє фінансування, матеріально-технічну базу та належний професорсько-викладацький склад [2, с. 143];

- медична освіта має бути доступною як для чоловіків, так і для жінок [2, с. 179].

Отже, як бачимо, погляди А. Флекснера щодо змін у системі вищої медичної освіти США були далекоглядними й практичними до застосування. Впродовж ХХ ст. Америка стала одним з світовим освітніх лідерів та прикладом для наслідування.

#### *Література:*

1. Egan J.A. The Report of the Carnegie Foundation / J.A. Egan // Bulletin of the Illinois State Board of Health. – 1910. – Vol. 6. – P. 63–79.

2. Flexner A. Medical Education in the United States and Canada: A Report to the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching / A. Flexner. – New York : The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching, 1910. – 346 p.

3. Pritchett H.S. Introduction / H.S. Pritchett // Flexner A. Medical Education in the United States and Canada: A Report to the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching / A. Flexner. – New York : The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching, 1910. – P. vii-xvii.

**Кулянда Олена Оєгівна,**  
кандидат медичних наук,  
асистент кафедри паталогічної фізіології;

**Бондаренко Юрій Іванович,**  
доктор медичних наук, професор,  
завідувач кафедри паталогічної фізіології;

**Денефіль Ольга Володимирівна,**  
доктор медичних наук,  
професор кафедри паталогічної фізіології;

**Юрїїв Катерина Євгенівна,**  
кандидат медичних наук,  
старший викладач кафедри паталогічної фізіології;

**Пелих Володимир Євгенович,**  
кандидат медичних наук,  
доцент кафедри паталогічної фізіології;

**Чарнош Софія Михайлівна,**  
кандидат медичних наук,  
доцент кафедри паталогічної фізіології;

**Усинський Руслан Станіславович,**  
кандидат медичних наук,  
старший викладач кафедри паталогічної фізіології,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

## **ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

На даному етапі свого розвитку освіта потребує нових підходів щодо отримання студентами персоналізованого навчання без збільшення як фінансових витрат, так і часових. У сучасному світі, де основний акцент робиться на комп'ютерні технології, все більшим попитом користується електронне навчання (дистанційне навчання). Використання засобів комп'ютерної техніки для забезпечення підтримки навчального процесу передбачає певні зміни видів навчальної діяльності студентів, адаптацію навчальної діяльності до більш активного використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання. Принципове значення має те, що нові інформаційні технології навчання не лише значно збагатили теорію, а й дали можливість застосовувати принципово нові форми організації навчального процесу і навіть нові парадигми навчання [2]. У кінці минулого століття почалася активна розробка та впровадження у навчальний процес систем управління навчальними ресурсами, Learning Management System (LMS), які включають засоби не тільки для організації і контролю використання комп'ютерних навчальних курсів, але і для адміністрування навчального процесу в цілому, зокрема його традиційних форм. Нині серед основних типів програмного забезпечення підтримки комп'ютеризованого навчання (e-learning) можна виділити: 1) авторські програмні продукти для створення навчальних ресурсів; 2) системи управління навчанням (Learning Management Systems – LMS); 3) системи управління ресурсами (Content Management Systems – CMS); 4) системи управління навчальними ресурсами (Learning Content Management Systems – LCMS). Організація комп'ютеризованого навчання, як і традиційний навчальний процес, крім

змістової частини, обов'язково включає організаційні компоненти та елементи управління процесом проходження курсів [1]. Саме системи управління навчальними ресурсами містять необхідний набір засобів для: 1) управління навчальними процесом; 2) збереження та доставки навчальних ресурсів; 3) організації навчальної діяльності; 4) обліку та контролю виконання різних видів навчальних робіт; 5) автоматизація таких завдань, як надання доступу до навчальних ресурсів у рамках відведеного часу; 6) контролю за використанням навчальних ресурсів, адміністрування окремих студентів та груп, організація взаємодії з викладачем, а також звітність. Саме тому системи управління навчальними ресурсами LCMS (в україномовній термінології відповідний термін на сьогодні ще неусталений, як правило використовується абревіатура СДН-система дистанційного навчання використовуються у якості платформ для розгортання технології електронного навчання (e-Learning), для підтримки та управління традиційного навчального процесу. Основною складовою успішного впровадження засобів дистанційного навчання є правильний вибір платформи комп'ютеризованого навчання, програмного забезпечення, відповідно до конкретних потреб навчального закладу. Для початкового етапу впровадження технологій електронного дистанційного навчання на кафедрі патофізіології було обрано саме систему MOODLE (модульна, об'єктно-орієнтована, динамічна навчальна система).

У процесі роботи з курсом дисципліни викладачі патофізіології із відповідними правами мають можливість змінити шаблон курсу без втрати введеного змісту. Повний звіт реєстрації студентів, використання навчальних ресурсів, виконання завдань, участь у обговореннях запропонованих тем, що дозволяє контролювати навчальний процес та вчасно вносити необхідні корективи. Формування навчального курсу виконується у кілька етапів шляхом наповнення необхідною інформацією на основній сторінці курсу у запланованому порядку роботи студентів з матеріалами. Оцінювання рівня знань студентів під час роботи у системі Moodle здійснюється на основі тестування. Для встановлення більш об'єктивної оцінки у системі тестування забезпечується можливість використання питань різних типів: 1. питання, у яких можливий один варіант правильної відповіді; 2. питання, у яких можливі кілька варіантів правильних відповідей; 3. питання з відповідями – правильно-неправильно; 4. питання на встановлення відповідності між термінами; 5. питання на введення числової відповіді. Значна кількість параметрів тестових завдань дозволяє досить повно контролювати процес тестування. Наприклад, на проходження тесту можна задати кілька спроб, кожна спроба автоматично фіксується. Результати оцінювання можуть здійснюватися за результатами першої спроби, останньої спроби або як середнє арифметичне усіх дозволених спроб тестування. Викладач має можливість переглядати відповіді студентів на тестові завдання. Для подальшого аналізу результатів та статистику проходження тестових завдань можна зберегти як файл електронних таблиць.

Оскільки значна частина студентів дистанційної форми навчання нашого ВНЗ проживають та працюють у США, ми робимо акцент на асинхронній формі дистанційного навчання. Сьогодні в системі освіти України відбуваються суттєві зміни. Однією з найбільш помітних змін є перехід від традиційного синхронного навчання до асинхронного. Розвиток інформаційних ресурсів і засобів доступу до них, стрімкий розвиток україномовного контенту Інтернету є факторами, які

змінили спосіб і підхід до навчання та самонавчання. Соціальні мережі, інтернет-спільноти, що використовуються для обміну професійним досвідом, навчальні портали та інформаційно-навчальні ресурси у поєднанні із сервісами пошукових систем стали ефективним інструментом для самонавчання. Однак позитивна риса доступності інформації одночасно виступає як сучасна проблема інформаційного перенасичення, що призводить до великих втрат часу та дезорієнтації під час пошуку корисної професійної та навчальної інформації [3]. У зв'язку з цим першочерговим завданням є побудова інформаційно-освітніх середовищ із сукупності ресурсів мультидисциплінарного і міждисциплінарного web-середовища, яке б стало основою для організації асинхронного навчання з використанням технологій дистанційного навчання, які дозволяють на новому рівні організувати самостійну роботу тих, хто навчається.

#### *Література:*

1. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування /За редакцією проф. В.М. Кухаренко / Харків, 2001. – 282 с.
2. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів/ Машбиць Ю.І., Гокунь О.О., Жалдак М.І. та ін./ За ред. Машбиць Ю.І./ Інститут психології ім Г.С. Костюка АПН України. – К.:ІЗМН, 1997. – 264 с.
3. Габрусев В.Ю. Комп'ютерно-орієнтовані засоби управління навчальними ресурсами. MOODLE (модульна, об'єктно-орієнтована, динамічна навчальна система) / В.Ю. Габрусев // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання – 2010. – №11. – С. 137–159.
4. Koper Rob, Tattersall Colin (Eds.). Learning Design. A Handbook on Modelling and Delivering Networked Education and Training. – Hardcover, 2005. – 412 p. 5. www.gnu.org. 6. www.moodle.org.

*Куценко Олеся Миколаївна,  
викладач кафедри іноземних мов  
з латинською та українською мовами,  
ДЗ «Луганський державний медичний університет»,  
м. Рубіжне, Україна*

### **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ІЗ ПАЦІЄНТАМИ**

Важливою складовою професійної діяльності майбутніх лікарів є толерантна взаємодія з пацієнтами. Формувати яку доцільно починати в процесі фахової підготовки у вищих медичних навчальних закладах.

Метою діяльності медичного працівника є зміцнення людини. Ефективність надання медичної допомоги багато в чому залежить від встановлення довірливих взаємовідносин і взаємодії лікаря і пацієнта. При цьому процес спілкування з хворими значною мірою відрізняється від процесу спілкування зі здоровими людьми. Для надання ефективної і кваліфікованої медичної допомоги працівник галузі медицини повинен не тільки досконало засвоїти необхідну систему фахових знань, умінь і практичних навичок але й володіти мистецтвом спілкування, яке виступає одним із чинників ефективного лікування. Толерантність є невід'ємним

фактором, що забезпечує встановлення успішних взаємовідносин у процесі надання медичної допомоги [3].

Проблема виховання толерантності аналізується у психолого-педагогічній літературі багатьма ученими та педагогами, а саме: О. Безкоровайною, Я. Береговим, І. Гриншпуним, О. Матієнком. У своїх роботах Л. Байбородова, Г. Солдатова, К. Фопель, Л. Шайгерова, О. Шарова висвітлюють питання формування толерантності та толерантних відносин.

Проблематика формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти з пацієнтами під час надання медичних послуг не є новою у теорії і практиці підготовки медичних працівників до професійної діяльності. Теоретико-методологічною базою взаємодії лікаря та пацієнта є теорія трансферу З. Фрейда, основні положення клієнт-центрованої терапії К. Роджерса, гуманістичні концепції Д. Бюдженяля, Р. Мея, В. Франкла, Е. Фрома, І. Ялома та ін., де безумовна позитивна оцінка кожної людини, прагнення до самоактуалізації є невід'ємними умовами взаємодії між індивідами а сам процес взаємодії людини з навколишнім світом виступає формоутворюючим елементом, за допомогою якого і формуються уявлення людини про себе. Отже, як наслідок і результат, толерантна взаємодія виступає як важливий компонент професійної діяльності медичних працівників [4].

На нашу думку, толерантна взаємодія майбутніх магістрів медичної освіти з пацієнтами – це система ефективного функціонування теоретичних знань, практичних умінь та етичних відносин.

У Декларації принципів толерантності наголошується, що найбільш ефективним засобом попередження нетерпимості є виховання. Саме формування толерантності визначається як одне з провідних освітніх завдань XXI століття й необхідна умова ефективної професійної підготовки майбутнього висококваліфікованого фахівця. Декларація надає пріоритет у розвитку ідей толерантності саме системі освіти. Виховання толерантності, як зазначається в цьому документі, необхідно здійснювати в контексті формування моральної свідомості особистості [2].

Толерантна взаємодія майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами в процесі фахової підготовки у вищих медичних навчальних закладах суттєво впливає на ефективність процесу діагностики та лікування хворого.

Сформувати толерантну взаємодію можна за допомогою фахових знань та вмінь, наявності совісті, відкритості при спілкуванні. Якщо у людини толерантність не виховувати, то вона може і не з'явитися. Сама по собі, така риса характеру, як толерантність, може у людини і не виникнути. Для того, щоб сформувати толерантність потрібно забезпечити людині інтелектуальні та емоційні зміни у свідомості.

Формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами під час навчання у вищому медичному навчальному закладі можна домогтися за рахунок введення у повсякденне життя студентів-медиків таких правил поведінки:

- сприйняття іншої особистості такою як вона є;
- особиста повага один до одного;
- ввічливість у ставленні один до одного;
- повага до думок і поглядів інших людей;
- виявлення співчуття до інших.

У сучасному світі, сформувати толерантну взаємодію майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами можна за рахунок модернізації змісту медичної освіти, яка включатиме передбачення змін в суспільстві й медичній освіті, виокремлення цілей, збереження моральних і загальнолюдських цінностей, збагачення культурних традицій, розвиток взаємозв'язків між навчанням і лікуванням, розширення толерантності у медичному просторі.

Учені виділяють такі психолого-педагогічні умови ефективності формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти з пацієнтами [1]:

- високий рівень компетентності викладачів ВМНЗ у досліджуваній сфері;
- стимулювання майбутніх магістрів медичної освіти до толерантної взаємодії;
- створення можливостей для самореалізації майбутніх магістрів медицини у різноманітних комунікаціях;
- включення досвіду ціннісно-змістового аналізу проблем толерантності;
- забезпечення толерантної спрямованості у викладанні навчальних дисциплін;
- укомплектування науково-методичною літературою;
- дотримання гуманістичних взаємовідносин між лікарем і пацієнтом;
- створення сприятливої психологічної атмосфери.

Особливості формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами полягають у наявності багатьох шляхів освоєння професії лікаря, спрямованості навчання у вищому медичному навчальному закладі на професіоналізацію, розвитку навичок медичної майстерності, врахуванні індивідуальних інтересів особистості, готовності до саморегуляції та самооцінки, забезпеченні гнучкості змісту, методів і засобів навчання.

Аналіз розвитку ідей толерантності дозволив зробити висновок про важливість формування у майбутніх магістрів медичної освіти прихильного ставлення до людини, виявити характеристики цієї якості, охарактеризувати педагогічні передумови її розвитку у процесі фахової підготовки у вищому медичному навчальному закладі.

Отже, під час навчання у вищому медичному навчальному закладі головним завданням фахової підготовки майбутніх магістрів медичної освіти є засвоєння професійно важливих знань, оволодіння професійно важливими вміннями, формування позитивного ставлення. Тому формування вмінь і навичок толерантної взаємодії майбутніх медиків має бути невід'ємною частиною підготовки фахівців у вищому медичному навчальному закладі.

#### *Література:*

1. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації : Навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2002. – 92 с.
2. Декларация принципов толерантности. Утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года / Век толерантности: Научнопублицистический вестник. – М. : МГУ, 2006.
3. Шигонська Н. В. Толерантність у системі професійної взаємодії медичних працівників / Н. В. Шигонська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 35. – С. 46–49.
4. Шигонська Н. В. Толерантність як складова професійної взаємодії медичних працівників / Н. В. Шигонська // Науковий журнал «Комп'ютерно-

інтегровані технології : освіта, наука, виробництво». – Луцьк, 2013. Випуск №11. – С. 162–167.

*Кучма Марія Олександрівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Й ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЛІКАРЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Вивчення мови у медичному університеті тісно пов'язано з вивченням інших культур та набуттям умінь спілкуватися крізь культурні кордони, оскільки тут навчаються студенти з різних країн світу. Студентам, які вивчають іноземні мови, необхідно розвивати чутливість до культурних відмінностей і їх вплив на спілкування, набувати навичок дослідження та трактування інших культур, інших цінностей, манер.

Щоб уникнути непорозумінь у трактуванні повідомлень чи поведінки, щоб звести до мінімуму менталітетні відмінності, потрібно вчитися правильно інтерпретувати слова та дії людей інших національностей. Адже не секрет, що народні звичаї, традиції дуже відрізняються. Так, у деяких культурах люди, спілкуючись, часто стоять дуже близько один до одного. Така близькість може викликати дискомфорт у представника іншої культури (невербальне спілкування). Коли хтось говорить, слухач мовчки дивиться вбік. Представник відмінної культури може інтерпретувати таку поведінку як брак зацікавленості й розуміння (слухання). Представники деяких культур вважають невихованим скаржитися чи говорити «ні», а сигналізують про відчуття дискомфорту у більш делікатний спосіб. Представник іншої культури може не помітити ці сигнали і зробити для себе висновок, що усе (вираження думок) гаразд.

За останні десятиліття мета навчання англійської мови змінилась. У недалекому минулому вважали, що знання мови потрібні для того, щоб могли читати аутентичну літературу. Кілька років тому на знання мови дивилися як на засіб комунікації з носіями мови. На даному етапі розвитку суспільства основна роль мови полягає у можливості спілкуватися з людьми з різних країн світу – тобто масштаб суттєво зростає. Сюди також варто включити гуманістичну освітню мету розуміння інших культур і народів.

Викладачі повинні набути нової кваліфікації міжкультурної компетенції. Перевага повинна надаватися новим методам роботи з розвитку міжкультурної компетенції. На передній план висувається процес учіння. Однією з причин цього є те, що викладачі іноземних мов мають різні стилі організації навчальних занять, які не завжди заохочують студентів до вивчення того, чому їх навчають. Іншою – студенти мають різні стилі учіння, які часто є досить ефективними.

Дуже важливо, щоб навчальна мета щодо розвитку міжкультурної компетенції співвідносилася з інтересами, запитам та досвідом, того, хто навчається.

Сьогодні процес навчання та учіння повинен проходити через взаємодію і практичне застосування, тобто потрібно традиційний стиль навчання, характерними особливостями якого є читання лекцій, спілкування викладача із студентами у режимі запитання-відповідь, які переважно закінчуються індивідуальними завданнями з підручника, поєднати із таким видом роботи як групова.

Групова робота є важливою стратегією у досягненні міжкультурної компетенції, оскільки вона: спонукає до обміну думками, концепціями; знайомить студентів з різними точками зору, розширює їхню перспективу; сприяє усвідомленню подібностей і відмінностей між особистостями різного походження; сприяє розвитку таких навичок, як слухання, обговорення, ведення переговорів, взаємодії, роботи в команді при вирішенні завдання, тощо; сприяє мовному розвитку, оскільки студенти змушені розмовляти один з одним англійською мовою; створює можливості для студентів використати специфічну додаткову інформацію і знання; студенти набувають досвіду взаємної залежності; виховує почуття поваги та терпимості один до одного.

Крім того, створюються умови, за яких всі студенти задіяні в підготовці та обговоренні, незалежно від їхніх мовних та мовленнєвих навичок, знань про культуру, їх особистісних вмінь та здібностей.

Організація роботи в групах передбачає спеціальну кваліфікаційну підготовку викладача, окрему розробку завдань, зміст яких інтригуюче мотивував би їх виконання, а також сприяв глибокому розумінню вартості терпимості, згуртованості і поваги до соціальних та культурних відмінностей.

Розвиток міжкультурної компетенції не може обмежитись заняттями в аудиторії, відбуватися під постійним наглядом викладача. Воно має також проходити як самокерований і незалежний процес.

#### *Література:*

1. Moran, T. and P. Harris. 1991. *Managing Cultural Differences*. Houston: Gulf Publishing Co.
2. Robinson, G. 1988. *Crosscultural Understanding*. London: Prentice Hall.

*Локшина Олена Ігорівна,  
доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна*

### **НОВИЙ ПОГЛЯД НА ОСВІТУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ, УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІРИ**

Акцентовано, що в умовах глобалізаційних викликів сучасності світова спільнота знаходиться у перманентному пошуку варіантів та інструментів подолання проблем, оновлення теоретичних засад і практичних підходів до організації освіти.

Розкрито, що у 2015 р. ЮНЕСКО, ґрунтуючись на своїх попередніх ключових концептах – «Вчитися бути» (доповідь Е. Фора, 1972) та «Освіта: прихований скарб» (доповідь Ж. Делора, 1996), запропонувала світу нове бачення алгоритму

розбудови освіти у документі «Переосмислюючи освіту: освіта як загальне благо?». Наголошуючи на потребі переосмислення цілей освіти та організації освітніх систем, ЮНЕСКО позиціонує освіту як рушійну силу стійкого розвитку та ключ до побудови кращого світу. Трансформація освітнього ландшафту обумовлює необхідність переходу до відкритих і гнучких систем освіти для навчання протягом життя при збереженні гуманістичного підґрунтя.

Охарактеризовано сутнісне бачення розбудови освіти у швидкозмінному контексті Європи, представленому у засадничому документі Європейської Комісії «Переосмислюючи освіту: інвестуючи у навички для кращих соціально-економічних результатів» (2012). Розглядаючи освіту як необхідну умову для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності, ЄС закликає держави-члени зосередити увагу на формуванні навичок, необхідних для життя і кар'єри у XXI ст. – трансверсійних навичок/ключових компетентностей (передусім підприємливість, STEM навички, здатність спілкуватися іноземними мовами), професійних навичок.

Підкреслено, що новий Закон України «Про освіту» (2017) проголосує європейський вектор розвитку української освіти на засадах людиноцентризму, спрямовує освітні реформи на гармонізацію національної системи освіти з кращими взірцями зарубіжжя.

Зроблено висновок про спільність трансформацій в освіті країн у світовому, європейському вимірах. Наголошено на важливості подальшої синхронізації засадничих засад розвитку національної освіти з європейським та світовим освітніми векторами.

*Лукаш Юлія Михайлівна,  
викладач кафедри іноземних мов  
з латинською та українською мовами,  
ДЗ «Луганський державний медичний університет»,  
м. Рубіжне, Україна*

## **РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

Дослідники (А. Грандо, Г. Морозова, Г. Царегородцев, В. Петленко, І. Шамов, Б. Петровський та ін.) наголошують на значущості комунікативних якостей лікаря, вагомості впливу слова медичного працівника на фізичний і психічний стан пацієнта, зазначаючи, що слово розумного й доброзичливого медичного працівника підбадьорює хворого, знімає в нього почуття страху, вселяє віру у швидке одужання, тоді як байдужого або безтактного – раниць, а в деяких випадках навіть погіршує стан [4].

На нашу думку, професійно-комунікативна компетентність майбутніх медиків включає: професійні та спеціальні знання, уміння, навички; здатність функціонувати в соціумі з урахуванням позицій інших людей; можливість вступати до комунікації з метою бути зрозумілим; здатність вільно володіти мовою конструктивного діалогу; вміння правильно й доступно формулювати професійну думку та суспільно-громадську позицію, особистісне самовираження медичного

працівника. Досягнути цього майбутні лікарі зможуть у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін.

Актуалізація ролі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін під час навчання у вищому навчальному закладі підтверджується справедливим твердженням Л. Шульги: «гуманітаризація освіти – це процес переорієнтації освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу, пов'язаний з посиленням впливу гуманітарних наук на всі види пізнання; переміщення акцентів із «природи і суспільства» на «людину в природі й суспільстві», звернення уваги на самоцінність особистості» [3, с. 158]. У системі вищої освіти сьогодні особливого значення набуває гуманітарна підготовка як складова процесу формування особистості майбутніх фахівців, оскільки в педагогічному словнику зазначено: «Вища освіта являє собою сукупність систематизованих знань і практичних навичок, що дають змогу розв'язувати теоретичні та практичні завдання за профілем підготовки з урахуванням вимог виробництва, освіти, науки, культури та перспективи її розвитку. Водночас вищу освіту слід розглядати і як систему підготовки спеціалістів вищої кваліфікації та здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх покликань, інтересів і здібностей» [4, с. 88].

Соціально-гуманітарні знання в сучасному світі набувають особливого значення, що пов'язано специфікою розвитку нашої держави. Це і політичні зміни, і становлення нової економіки, і модифікація систем цінностей, і диференціація запитів молоді в сфері освіти. Низький рівень соціально-гуманітарної компетентності часто не дозволяє значній кількості випускників ВНЗ повноцінно реалізувати себе в трудовій діяльності, а також актуалізувати повною мірою свій громадянський потенціал [3, с. 25].

О. Яцишина виділяє три основних причини, які обґрунтовують необхідність вивчення соціально-гуманітарних дисциплін та отримання відповідної підготовки [7]:

1. Здатність мислити. Завдяки розвідкам у галузі соціально-гуманітарних дисциплін ми вчимося мислити творчо і критично, роздумувати і ставити запитання. Такі навички дають нам змогу отримувати нові відомості з усіх сфер життя: від поезії та малярства до бізнесу та політики.

2. Розуміння світу. Дослідження людського досвіду накладається на наші знання про світ. Крізь призму досліджень науковців-гуманітаріїв ми вивчаємо культурні цінності представників різних культур, вникаємо в суть зразків мистецтва, історичних процесів.

3. Можливість прогнозування суспільно-політичних та культурно-історичних процесів. Сьогодні соціально-гуманітарні знання є підґрунтям для вивчення та розуміння досвіду людства. Дослідження в галузі філософії ведуть до роздумів над питаннями етики. Вивчення іншої мови допомагає відчути «смак» спільних рис різних культур. Засвоєння історичного матеріалу сприяє кращому розумінню минулого, водночас, створюючи ясну картину майбутнього.

У зв'язку з підготовкою медичних фахівців В. Звягіна відзначає, що використання в навчанні суспільно-гуманітарних дисциплін прийомів філософської, культурологічної, креативної, соціологічної рефлексії, урахування професійних особливостей студентів-медиків, орієнтує їх на ідеальні цінності у свідомості для продукування моральних норм поведінки [2, с. 134].

Оскільки лікар є тим фахівцем, який постійно працює безпосередньо з людиною, то він повинен мати високий рівень підготовки із соціально-гуманітарних дисциплін, які в процесі свого вивчення формують людину мислячу, моральну, гуманну, свідому.

Саме соціально-гуманітарна підготовка впливає на формування світогляду майбутніх магістрів медицини.

До соціально-гуманітарних дисциплін відносять предмети з галузей історії, філології, літератури, філософії, педагогіки, психології, соціології, економіки, права, релігії, різних мистецтвознавства, музики, культури та ін., які людина використовує щоб зрозуміти світ. Такі дисципліни мають не лише навчальне, але й значне світоглядно-орієнтувальне значення.

Під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін акцентується увага на розвиток комунікативних навичок, що дозволить вмотивовано використовувати мовні засоби для досягнення тих результатів, які прогнозуються студентами-медиками, і пов'язані з їх професійною діяльністю. Процес вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу передбачає засвоєння наукових знань про суспільство, людину, її природу, можливості її розвитку й саморозвитку, місце й роль особистості в суспільстві, а також впливає на формування ключових компетентностей майбутніх фахівців [1].

Соціально-гуманітарні дисципліни спрямовані на гуманізацію навчального процесу, націлені на вирішення виховних завдань, що мають свою соціально-вікову специфіку на різних стадіях реалізації освітніх програм. Такі дисципліни соціально-гуманітарного циклу, як філософія, соціологія, культурологія, політологія, історія, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова, фізичне виховання, етика та естетика, педагогіка, психологія тощо, що вивчаються у вищій школі, мають природний змістовий потенціал щодо формування всебічно розвинутої, високодуховної, гармонійної особистості. Всі ці дисципліни дають майбутнім фахівцям основні ціннісно-світоглядні орієнтації, вчать мислити і діяти конструктивно та творчо. Інтелектуальний, естетичний, етичний розвиток особистості, підвищення рівня освіти майбутнього фахівця є важливою умовою його професійного самовизначення в подальшій трудовій діяльності. Без певних філософських, етичних, політологічних, культурологічних уявлень сьогодні неможливо глибоко осмислити дійсність у взаємодії всіх її сторін і зв'язків, в єдності всіх її законів і суперечностей, без володіння літературною мовою неможливо формування конкурентоспроможного фахівця, який би відповідав сучасному ринку праці. Відповідно зростає значення і роль навчальних предметів, що сприяють формуванню світоглядної орієнтації студента, усвідомленню ним свого місця й ролі в суспільстві, мети і сенсу соціальної та особистої активності, відповідальності за свої вчинки у виборі форм і напрямів своєї діяльності [6].

Отже, вивчення студентами вищих медичних навчальних закладів дисциплін соціально-гуманітарного циклу є невід'ємною складовою формування професійно-комунікативної компетентності студентів-медиків, а так і особистості висококваліфікованого спеціаліста у сфері медицини.

#### *Література:*

1. Бабишена М. І. Роль соціально-гуманітарних дисциплін у процесі становлення майбутніх суднових офіцерів / М. І. Бабишена // Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика: матеріали міжнародної науково-практичної веб-конференції (15–16 травня 2013 р.,

м. Херсон) / за ред. В. В. Кузьменка, І. Я. Жорової, І. В. Воскової, В. С. Мусієнко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – С. 8–10.

2. Звягіна В. Ф. Психологічні основи викладання історії української та світової культури майбутнім лікарям / В. Ф. Звягіна // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих навчальних медичних та фармацевтичних закладах України : матеріали доповідей наук.-метод. конф. – Луганськ, 2000. – С. 134–135.

3. Константиновский Д. Л. Социально-гуманитарное образование : ориентации, практики, ресурсы совершенствования / Д. Л. Константиновский, Е. Д. Вознесенская, О. Я. Дымарская, Г. А. Чередниченко. – М. : ЦСП, 2006. – 264 с.

4. Корж О. Ю. Комунікативні якості майбутніх лікарів [Електронний ресурс] / О. Ю. Корж. // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd\\_2011\\_3\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_3_11).

5. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Чумаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.

6. Прокопова О. П. Вивчення гуманітарних дисциплін у формуванні майбутніх фахівців (інженерів-механіків) [Електронний ресурс] / О. П. Прокопова. – Режим доступу : [http://ippobuk.cv.ua/index.php?option=com\\_jalendar&view=articles&year=2015&month=10&day=5/](http://ippobuk.cv.ua/index.php?option=com_jalendar&view=articles&year=2015&month=10&day=5/).

7. Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка : проблема визначення та роль у професійній освіті майбутнього лікаря / О. В. Яцишина // Матер. за IX Междунар. научн.-практ. конф. «Образование и наука на XXI век – 2013» (София, 17-25 октомври, 2013). – София, 2013. – Том 7. Педагогически науки. – С. 61–64.

*Маріуц Ілона Олександрівна,  
кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна*

## **ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ УКРАЇНИ**

Доведено, що гуманізація освіти й школи, трактується європейськими ученими, як переорієнтація освіти на особистість, формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях

На основі порівняльного аналізу освітнього простору в країнах ЄС та в Україні зроблено висновок про гуманістичний вимір трансформацій в освіті України на сучасному етапі. Розкрито, що мета освіти у чинному Законі України «Про освіту» (2017) відповідає ідеалам європейського гуманістичного світогляду, передбачаючи всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації. Гуманістично-базованими принципами, що визначають засади державної політики у галузі освіти в Україні, є людиноцентризм; гуманізм; демократизм; верховенство

права; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками. Підкреслено, що зазначені постулати відповідають акцентації виховання інтелектуально розвиненої, творчої особистості, формування у неї загальнолюдських моральних цінностей і переконань, наукового світогляду, ідеалів, прагнень, здібностей, волі, почуттів, які є актуальними в європейському освітньому просторі.

*Melekh Olena,  
Fedorkiv Hanna,*

*Private higher educational establishment «Medical College»*

## TEACHING VOCABULARY TO MEDICAL STUDENTS

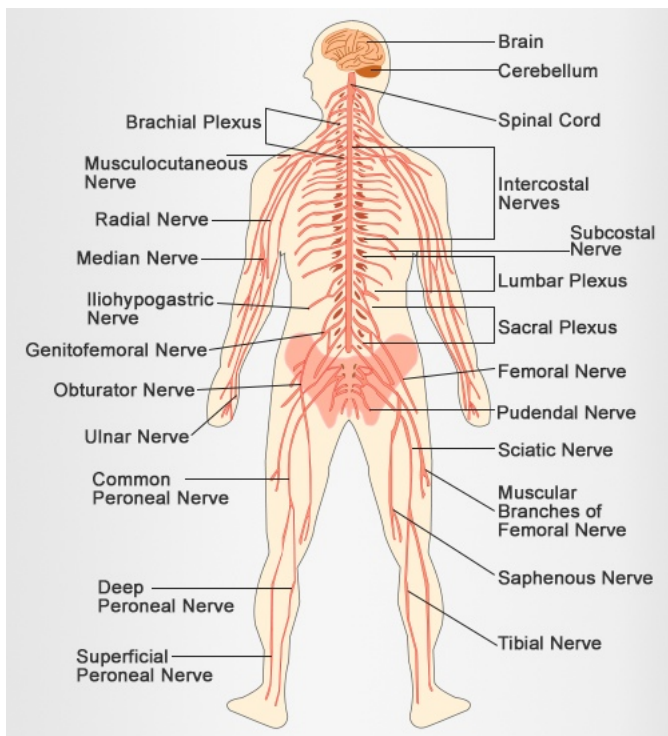
The English language has always been a matter of concern as more and more medical students understand that knowledge of this foreign language will definitely give them some advantages over other students in search of a job or in a scientific field.

English is a lingua franca which is an inevitable part of international communication. It unites doctors all over the world and makes their collaboration possible due to mutual understanding. Unfortunately, the majority of students studying obstetrics, dentistry or nursing do not have an advanced level of English. They graduated from schools with an elementary or pre-intermediate level of language proficiency. Consequently, it requires much effort to catch up both with general English and Medical English.

To start with, medical students are required to study much terminology which will be a framework for their future professional life as a scientist or a practitioner, or in real life communication. We concentrate much on lexical units such as collocations, for instance. One of the most popular tasks among our students is **labeling pictures** (Image 1). Such activities help the students memorize not only the terminology itself but also phrases and necessary information on human respiratory or nervous system, for example. Furthermore, if there are any advanced students, they may be asked to label the picture without looking at prompts.

Another common activity we apply in teaching Medical English is **matching exercise**. It can be used either after a reading comprehension task or at the stage of learning new vocabulary. Such task can be done individually or in pairs in correspondence to the students' level of English.

In addition, medical students are often asked to **categorize** or **classify** the words or word phrases according to some criterion. For instance, «*Read the list of the words and classify them according to given categories: symptoms, common childhood diseases, mood etc*». Such tasks develop students' critical thinking and contribute to their better language acquisition.



**Image 1. Labeling Human Nervous System**

Furthermore, students should also be able to apply new vocabulary in practice. They may learn how to do it accurately while doing **gap-fill** activities. Although, they may know the meanings of the lexical units, they should also be aware of their correct grammar usage. Students have to pay attention to the endings, tense forms or sentence structure. This task is certainly easier if the students are given different variants to choose. However, teachers may do it even more challenging and offer this task without the variants to check students' knowledge of derivatives and phrases which can potentially fit into the gap.

What is more, another common task which allows the teacher to check students' knowledge of vocabulary is **the odd man out** exercise. This activity can be created on various topics and may require some explanations. For example, «*Find the odd man out and explain why it does not belong here: kidney, liver, spleen, thyroid gland*».

One of the most exciting activities is **crossword**. First of all, students enjoy doing it. It is challenging for them as they are eager to do their best and surpass their colleagues, for instance, and be the first to hand it to the teacher. Secondly, it allows teachers to check students' vocabulary level and spelling.

Eventually, there are often situations when students find the same notion but it can be explained both by **common name** and **medical term**. So, activities which allow

students study both forms are rather beneficial. For instance, *abdomen* and *stomach*, *mamma* and *breast*, *patella* and *kneecap*.

Finally, **abbreviations** and **acronyms** are very important in Medical English. They may be very challenging at first but they are necessary devices which will help students in their future profession. For example, *TPR* which stands for *temperature, pulse, and respiration* or *stat* which originates from Latin and means *immediately*.

To sum up, the activities described above are typical tasks teachers use to enhance their students' knowledge of vocabulary, to provoke their critical thinking and simply enrich their vocabulary range. Such activities can be performed either individually or in pairs which will result in developing better communicative skills as well. Finally, it depends mainly on teachers' creativity and desire whether their students will be motivated or not and continue studying English further.

#### ***Література:***

1. Тарнопольський В. Методика викладання іноземних мов. Конспект лекцій. – Днепропетровськ, 2002.
2. Teaching English as a Second or Foreign Language. Ed. Marrianna Celce-Murcia. – Boston, 1991 Ken Sheppard and Fredricka L. Stoller. Project Work Integrated into ESP classes // Forum, October, 2002.
3. Applying the Lexical Approach while Teaching English for Medical Purposes. Valentina Angelova, Svetla Trendafilova, senior lecturers of English Department of Foreign Languages, Varna Medical University// BETA-IATEFL, January, 2009.

***Мельничук Ірина Миколаївна,***  
*доктор педагогічних наук, професор,*  
*завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін,*  
*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет*  
*імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,*  
*м. Тернопіль, Україна*

## **ІНТЕГРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЦИНИ**

Інтегративний характер інтерактивного навчання, яке вбирає в себе елементи багатьох інновацій, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної, самостійної, комунікативної діяльності студентів на основі посиленої міжособистісної взаємодії, характеризує його як інноваційний процес і визначає основний напрямок педагогічних трансформацій: зміни технології від «вбивання знань» до організації самоосвіти студента.

Дослідники акцентують увагу на тому, що інтерактивне навчання як інноваційно-технологічний педагогічний *процес* ґрунтується саме на педагогіці співробітництва, педагогіці діалогу [2]. Визначення сутності педагогічного процесу як складно організованого соціального явища полягає в усвідомленні смислу ключового поняття «процес» (від лат. *processus* – проходження, просування, рух вперед, зміна), що є розвитком певного явища, послідовною зміною стану його учасників, сукупністю закономірних і послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату.

Педагогічний процес *інтерактивного навчання* – це завжди певний набір, поєднання, єдність різних компонентів, дій, операцій, процедур, кроків, котрі

спочатку можна об'єднати узагальнювальним поняттям – *сукупність*. Водночас педагогічний процес інтерактивного навчання є організованим явищем і передбачає струнку логіку, порядок, взаємозв'язок, детермінованість компонентів, послідовність дій, що відображає його технологічність і системний характер.

Педагогічний процес інтерактивного навчання – це певна організація життєдіяльності його учасників: *дії* педагога для оптимізації навчально-пізнавальної *діяльності* студентів, обмін діяльностями між ними (*взаємодія*), яка завжди спрямовується на розвиток студентів, тобто на *зміну їхнього стану*, що фіксується за допомогою засобів діагностики. Тому інтерактивне навчання розглядаємо як інноваційно-технологічний педагогічний процес, що є системою закономірних, послідовних активних взаємодій, спільної діяльності викладача і студентів з метою їхнього розвитку, в якій виокремлюються певні *атрибути*, а саме:

- просторове і часове співіснування учасників інтерактивного навчання, що спонукає до виникнення особистісного контакту між ними;
- усвідомлення загальної мети, передбачуваного результату діяльності, що відповідає інтересам усіх і сприяє реалізації потреб кожного;
- планування, контроль, корекція та координація дій студентів під час інтерактивного навчання;
- включення кожного студента до процесу спільної діяльності шляхом розподілу функцій і ролей у єдиному процесі співробітництва;
- виникнення нових моделей міжособистісних відносин, що можуть бути використані у майбутній професійній діяльності.

Оскільки активізується процес інтенсивної міжсуб'єктної комунікації викладача як суб'єкта своєї *професійної* діяльності та студента як суб'єкта власної *освітньої* діяльності, інтерактивній навчальній взаємодії суб'єктів педагогічного процесу властиві: високий рівень інтенсивності спілкування його учасників та обміну діяльностями; зміни та різноманітність їх видів, форм і прийомів; цілеспрямована рефлексія і викладачів, і студентів своїх дій і тієї взаємодії, що відбулася. Тому вважається, що інтерактивна педагогічна взаємодія спрямована саме на вдосконалення моделей поведінки і діяльності учасників педагогічного процесу [1, с. 19].

Метою інтерактивного навчання у ВНЗ є створення викладачем таких умов професійної підготовки, за яких кожен студент відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність, зреалізованість природного потенціалу, самостійно здобуватиме знання й конструюватиме власну професійну компетентність у процесі фахового зростання, яку можна відповідно продіагностувати. Будь-яка інтерактивна взаємодія має відповідати навчальним, методичним, організаційно-технічним, психологічним вимогам, що потребує обґрунтування науково-методологічних засад і методики впровадження інтерактивних технологій у вищій школі.

Узагальнюючи спрямованість інтерактивного навчання, науковці розглядають його як: діалектичний процес; навчання, що одночасно характеризується інформаційним та операційним наповненням; сукупність методів, що мають загальноосвітній, соціально-психологічний, педагогічний, культуротворчий зміст; навчання, що ґрунтується на асоціативно-рефлекторному механізмі засвоєння знань, умінь і навичок; антропоцентричне, соціогенне явище за основним

фактором розвитку й відношенням до особистості; інноваційний процес, за умов якого заняття проводяться в активних формах проблемно-діалогічного навчання – проблемної лекції, семінару, брейн-стормінгу, психодрами, диспутів, дебатів, діалогів, полілогів, прес-конференції, ділової та дидактичної гри, інсценування, тренінгів тощо.

#### *Література:*

1. Кашлев С. С. Технологія інтерактивного обчучення / С. С. Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с.
2. Мельничук І. М. Діалогічність інтерактивного навчання майбутніх фахівців у вищій школі / І. М. Мельничук, Л. М. Романишина // Вісник національного ун-ту оборони. – 2013. – Вип. 2 (33). – С. 95–100.

*Микитейчук Христина Іванівна,  
асистент кафедри педагогіки та психології  
дошкільної освіти,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

### **ПІДГОТОВКА СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ: ПРІОРИТЕТ АНДРАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ**

Початок безпосередньої підготовки молоді до життя, вибору професії, вступу в шлюб і створення сім'ї припадає, за традиційними для сучасної психолого-педагогічної науки періодизаціями, на час ранньої юності або ж старший шкільний вік, що охоплює вікові межі 14,5-15 – 17 років. Головним новоутворенням цього періоду є відкриття власного Я, розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності та її властивостей, поява життєвого плану, настанова на свідому побудову власного життя. Значної ваги у свідомості старшокласників набуває усвідомлення ними тих якостей оточуючих людей і своїх власних, які зумовлюють людські взаємини.

Важливим в особистісному становленні старшокласників є те, що вони вже вийшли з того типу відносин залежності й того типу мислення, які характерні для дитинства і підліткового віку. Вони починають усвідомлювати себе (а надто прагнуть цього) дорослими, готовими до самостійності, здатними відповідати за своє власне життя, будувати особисті плани; претендують на матеріальну незалежність, вдаючись до динамічних спроб працевлаштування, здебільшого ситуативного. Натомість їхній статус учня загальноосвітньої школи певною мірою гальмує наростаючі темпи очевидного дорослішання. Принаймні, в цьому юнаки впевнені – повсякденне «протирання штанів» у школі забирає у них можливість самореалізації, задоволення прагнень і устремлень, «дорослого» влаштування свого життя. Відрадною видається те, що до старшокласників починають ставитися як до дорослих – є певні переваги у порівнянні з іншими школярами; програмами навчання і виховання передбачені розмови на «дорослі» теми. Серед таких – підготовка до сімейного життя. Проблема цікава й актуальна, адже старший шкільний вік вважається стартовим у підготовці до сімейного життя. Проте тривожні показники сучасного життя – нівелювання сімейних цінностей нинішньою молоддю, неготовність влаштувати сімейний побут, велика кількість

необдуманих чи випадкових шлюбів і подальших розлучень, неусвідомлене батьківство та ін. – вказують на наявність проблем у цій ділянці роботи школи. Важлива для життєвої перспективи проблема формування готовності до створення повноцінної сім'ї, забезпечення належних умов для всебічної реалізації її функцій (репродуктивної, господарсько-побутової, виховної, регулятивної, економічної та ін.) залишається проблемною для сучасної школи: фактично робота здійснюється, але в традиційному шкільному форматі «вивчив, перевірів, оцінив», а потім, виявляється і «забув». Вражає недбале ставлення сучасної молоді до сімейного життя, що є очевидним і без наведення статистичних даних. Вступаючи у доросле самостійне життя, молодь виявляється невідповідною до нього, не здатна будувати спільні життєві плани чи реалізовувати раніше намічене спільними зусиллями, виконувати ті чи інші соціальні ролі, зумовлені сімейним статусом, відповідально ставитись до певних обов'язків. Причинами конфліктів чи розлучень часто стає неготовність навіть до банальних і типових труднощів сімейного побуту (попрати, приготувати та ін).

Звичайно, підготовка до сімейного життя забезпечується системою різних факторів і соціальних інститутів. Важливе місце серед них відводиться школі. Однак сучасна школа не вирішує своєї головної задачі – забезпечити дорослішання і дорослість. Традиційна для вітчизняної системи освіти педагогічна модель навчання ставить старшокласника (який вже не тільки висловлює претензії на самостійність, але на психологічному рівні чітко усвідомлює в собі різні аспекти дорослішання) у підлегле, залежне становище. Його участь у реалізації процесу навчання достатньо пасивна, його основна роль – сприймання соціального досвіду, який передає той, хто навчає. Потрапляючи у позицію того, «кого навчають», які і всі попередні 9 шкільних років, юнак сприймає навчання у старшій школі як відрізок життя, який потрібно прожити. Відповідно знижується мотивація до навчання, а ті важливі складові змісту шкільної освіти, які передбачені для вивчення у старших класах, засвоюються або поверхово, або ігноруються з мотивів «скільки можна про це говорити».

На часі, на наш погляд, є необхідність зміни педагогічної моделі навчання, яка домінує у старшій школі, на модель андрагогічну, в основі якої – провідна роль учня у процесі навчання (він той, що учиться, а не кого навчають) [1].

Важливими моментами у застосуванні андрагогічної моделі навчання є залучення старшокласників у реальну діяльність з планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання; пріоритет їх самостійної діяльності; врахування їх конкретних життєвих обставин, досвіду, проблем і цілей. Всі ці фактори сприяють тому, що учень відчуває себе у процесі навчання самостійною, самокерованою, самореалізуючою особистістю. Сидіння «за партою» повертається для нього не гнобленням особистісних начал, як це часто буває в школі, а їх самоутвердженням, розвитком впевненості в своїх можливостях, здібностях, силах. Позиція вчителя – консультанта, експерта, радника – передбачає створення атмосфери спільного розв'язання певних завдань, взаємодопомоги і відкритості, що сприяє соціалізації старшокласників, розвитку у них навичок колективної роботи, реальному виробленню умінь поєднувати особисту відповідальність і суспільні інтереси. Обов'язкова при андрагогічній моделі атмосфера взаємної поваги, терпимості, поваги життєвих позицій учасників процесу навчання невинно призводить до розвитку гуманістичних ціннісних орієнтацій особистості.

Важливою умовою застосування андрагогічної моделі навчання є наявність в учнів життєвого досвіду. Якщо йдеться про підготовку старшокласників до сімейного життя, то, на перший погляд, видається суперечливим доцільність застосування технології навчання дорослих у старшій школі, адже, зрозуміло, в старшокласників ще немає власних сімей (й тому їм треба про сімейне життя якнайбільше сповістити й проінформувати). Позаяк, було б помилково так вважати, адже школяр виростає у сім'ї, є її частиною, і відповідно, добре ознайомлений з сімейним побутом. Інша справа, як він його оцінює, яких критеріїв дотримується і чи бажає ділитися своїм досвідом, чи має намір переносити традиції батьківської сім'ї на свою власну майбутню. При правильній організації роботи ці аспекти можуть проявитися.

Справа в іншому – важливо, щоб у контексті шкільної підготовки до сімейного життя старшокласник зумів об'єктивно оцінювати наявний досвід з позиції дорослої, самостійної людини, яка має право і можливість вибору; усвідомлювати особисту відповідальність за власне майбутнє і оточуючих людей.

Водночас, варто зазначити, що позиція дорослого не є абсолютно новою для старшокласника. Очевидними сьогодні є ситуації, коли «яйце вчить курку» – діти чи онуки тактовно виконують функцію своєрідного регулятора стосунків між членами сім'ї; саме від них старші дізнаються про нові факти, події, отримують достовірну інформацію про молодіжну субкультуру, адекватно оцінюють ті чи інші соціальні процеси.

Тематика питань, окреслена проблемою підготовки до сімейного життя, як показує досвід, спочатку викликає жвавий інтерес школярів. Однак в подальшому він згасає, адже діюча технологія нічим не відрізняється від решти шкільного навчання – вчитель подає певні знання, відомості, їх обговорили, запам'ятали, перевірили. Проте сучасна молодь не готова і не бажає сприймати навчання в школі тільки як процес запам'ятовування інформації в обсязі стандартів і програм, традиційних моральних повчань і настанов.

Андрагогічна модель розглядає навчання старшокласників як щоденний тренінг в суб'єкт-суб'єктних відносинах – тренінг в демократичності, тренінг в гуманізації дій і ставлень, тобто в людяності (розумності, моральності), тренінг в духовності (творити добро і красу), тренінг в толерантності (інший – він інший, і сприймай його терпимо), тренінг бути вільним (вибирати, самостійно приймати рішення, керувати своїми потребами, долаючи різні залежності і враховуючи їх).

Така технологія навчання допоможе старшокласникам долати основну суперечність їхнього розвитку – невідповідність темпів зміни буття і свідомості; сприятиме в усвідомленні власних проблем і потреб, оцінюванні реальних і потенційних можливостей їх задоволення; в подоланні споживчої позиції, в самовизначенні і адаптації до постійно мінливих умов суспільного життя.

#### *Література:*

1. Змеев С. И. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых. – М.: ПЕР СЭ, 2003. – 207 с.
2. Основы андрагогики / И.А. Колесникова, А.Е. Марон, и др.; Под ред. И. А. Колесниковой. – М.: Академия, 2003. – 240 с.
3. Тимчук Л. Андрагогічна модель підготовки майбутнього викладача сучасного ВНЗ / Л.Тимчук //Методика розвитку і саморозвитку педагогічної майстерності педагогів технічних вищих навчальних закладів України : матеріали

Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Івано-Франківськ, 27-29 квітня 2009 р. / за заг. ред. заслуженого працівника освіти України, д. ф. -м. н., проф. Галуцака М. О. – Івано-Франківськ: Факел, 2009. – С. 9-11.

*Мисула Ігор Романович,  
доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри;  
Бакалюк Тетяна Григорівна,  
кандидат медичних наук, доцент;  
Сірант Галина Олегівна,  
асистент,  
кафедра медичної реабілітації,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Згідно визначення ВООЗ, реабілітація – це використання всіх доступних засобів, спрямованих на зменшення наслідків порушення функцій або інвалідизації індивідуума, з метою досягнення оптимальної соціальної інтеграції його в суспільство [3].

Відомо, що медичної реабілітації потребують 90% пацієнтів (ургентної невідкладної допомоги лише 10 % хворих), але питання створення та функціонування повноцінної системи медичної реабілітації протягом останніх 20 років випадали з поля зору медицини, вони піднімались частково в програмах соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів в контексті забезпечення їх виробами медичного призначення. В той же час головне спрямування медичної реабілітації полягає у відновленні здоров'я хворих і є важливим наступним етапом після надання ургентної допомоги та інтенсивного стаціонарного лікування [1].

Одним із найбільш значущих питань, яке зараз озвучується у мас-медіа, виноситься на порядок денний засідань урядових комітетів та громадських організацій є вирішення проблем реабілітації учасників АТО. Багатогранність завдань медичної реабілітації постраждалих в АТО потребує ефективного функціонування системи медичної реабілітації як самостійного напрямку клінічної та соціальної медицини.

У МОЗ України створений окремий відділ медичної реабілітації та паліативної медицини, який курує роботу цього напрямку. Розробкою наукових програм, протоколів реабілітації, методичним керівництвом реабілітаційних закладів займаються 9 науково-дослідних установ. У ВНЗ працюють 11 профільних кафедр і 3 кафедри у закладах післядипломної освіти. Клінічну базу складають 11 лікарень відновного лікування – всього 1888 ліжок, нині до них долучилися обласні госпіталі інвалідів війни – ще 7248 ліжок, 7 фізіотерапевтичних лікарень, понад 12 000 ліжок ЗАТ «Укрпрофоздоровниці» та відомчих санаторно-курортних закладів [2].

Однак, завдання, які має вирішувати реабілітаційна медицина, не закінчатися з останнім пострілом на війні чи з останнім виписаним із госпіталю солдатом. Це

проблема найближчих десятиліть. І від того, хто її вирішуватиме, залежить багато.

Питання про те, як найкраще організувати служби реабілітації, дискутується протягом тривалого часу. Деякі країни стали здійснювати програми, що передбачають створення спеціалізованих відділів реабілітації (спеціалізований підхід). Інші країни зробили наголос на покращанні підготовки студентів-медиків за рахунок інтегрованого навчання методам реабілітації поєднанні із профілактичними та лікувальними аспектами інвалідності. Такий підхід має за мету спонукати всіх лікарів до здійснення реабілітації як невід'ємної частини їх повсякденної роботи (неспеціалізований підхід). З метою покращання підготовки студентів та проведення наукових досліджень з цієї проблеми в університетах ряду країн створені кафедри медичної реабілітації.

Слід зазначити, що як спеціалізований, так і неспеціалізований підходи довели свою цінність. Тому при реорганізації медичної допомоги та підготовки кадрів у вищих навчальних закладах, яка назріла в Україні, слід раціонально використовувати обидва підходи.

Окремий досвід з цього питання набутий і в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського, у якому ще з 1999 р. почав функціонувати курс медичної реабілітації, який сьогодні є кафедрою медичної реабілітації. Лікувальними базами кафедри є фізіотерапевтичні та реабілітаційні відділення лікарень Тернополя, лікарні реабілітації, санаторні заклади.

Важливим завданням, яке стоїть перед викладачами вищих навчальних закладів на сучасному етапі, є впровадження нових методів навчання, піднесення їх на новий якісний рівень і втілення їх у життя, формування студента як особистості, громадянина, прищепити йому навиків до постійного самостійного вдосконалення власної майстерності та обізнаності в умовах сучасного швидкозмінюваного світового наукового середовища.

Тільки при використанні різних методологічних підходів, спрямованих на активне мотивоване оволодіння студентами конкретної теми забезпечується максимальне підвищення рівня професійності. Нові умови породжують і нові вимоги до процесу навчання і, звичайно, до викладача.

Оскільки студент виступає як активний елемент системи навчання, тобто бере активну участь в науково-дослідній роботі, вивченні нових методів реабілітації – це сприяє поглибленню теоретичних та практичних знань з медичної реабілітації.

Для викладача сьогодні важливо постійно вдосконалювати знання про методи навчання, впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції, йти в ногу з часом та виховувати плеяду конкурентоздатних майбутніх фахівців на ринку надання медичних послуг. Разом з тим, впровадження в клінічну практику нової діагностичної апаратури, нових методик у проведенні відновного лікування висуває нові вимоги до якісного рівня підготовки лікарів.

#### *Література:*

1. Золотарева Т.А. Медицинская реабилитация / Т.А. Золотарева, К.Д. Бабов – К.: КИМ, 2012. – 496 с.
2. Медицинская реабилитация в Украине: нужна полная перезагрузка / В. Стеблюк // Ваше здоров'я. – 2014. – <http://www.vz.kiev.ua/ru/medytsynskaya-reabylytatsyya-v-ukrayne-nuzhna-polnaya-perezagruzka/>
3. World Health Organization (WHO). International classification of impairments, disabilities, and handicaps (ICIDH). – Geneva: WHO, 1980. – 175 p.

### **КЛІНІЧНИЙ ПАТЕРНАЛІЗМ У ТЕКСТАХ М. УОРНОК**

Морально-етичні проблеми репродуктивних технологій – в осередді наукового доробку М. Уорнок (нар. 1924), сучасної британської філософині, звичині екзистенціалізму, дослідниці у сфері моральної філософії, авторки низки праць, присвячених філософії освіти, організаційним аспектам освітньої діяльності [2; 5; 6; 11; 12; 13]. У своїх дослідженнях, розмислах щодо репродуктивних технологій вона торкалася наступних проблем: філософських аспектів репродуктивних прав та репродуктивної автономії, статусу ембріона людини, правомірності маніпуляцій зі статевими клітинами людини, маніпуляцій з ембріоном людини з дослідницькою чи медичною метою, правомірності криоконсервації ембріонів людини, соціально-моральних, психологічних наслідків таких дій, відмови від надання медичної допомоги в репродуктивній медицині (зокрема, у зв'язку з необхідністю застосування нових репродуктивних технологій, у ситуаціях зі сумнівними наслідками для майбутнього потомства, як соціальними, моральними, так і психофізичними), морально-етичних ефектів преїмплантаційної діагностики генетичних захворювань, штучної інсемінації, клонування, вибору статі дитини за немедичними показниками тощо [3; 7; 8; 9; 10].

У даному випадку нас зацікавили інші питання з філософського та наукового доробку М. Уорнок: те, як ставиться до клінічного патерналізму, у який спосіб розглядає парадигмальну мутацію статусу пацієнта, його клінічну автономію, зокрема в репродуктивній медицині. Слід зазначити, що дослідження, котрі б торкалися цієї тематики, поки що відсутні.

Патерналізм не перетворюється в М. Уорнок на виключно драгливий чинник, котрий повсюдно критикується. Він постає в її текстах як непропорційне, гіпертрофоване утвердження принципу чинити добро та вимоги бути співчутливим, і відповідає базовій потребі хворої людини – знайти опіра в складній ситуації, довіритися комусь. А лікар за таких умов зринає в образі Доброго самаритянина, що відповідає своїми вчинками на цю потребу. Для М. Уорнок, у клінічних, патерналістичних за характером, стосунках (важлива заувага: в найкращих/ідеальних ситуаціях) пацієнт не перетворюється на особу меншовартісну, вторинну.

Як зазначає в різних тестах дослідниця, у медичній практиці відносно нещодавно відбулися суттєві зміни, які носили – без жодних перебільшень – революційний характер. Визнання пацієнта в якості морального діяча змінило як рольові моделі в клінічній практиці, так і саму систему охорони здоров'я [4, с. 49; 1]. Пацієнт віднині не мислиться/не мислить себе в якості пасивного об'єкту сторонніх маніпуляцій і рішень, що приймаються чи чиняться навіть з найкращими намірами. Він, радше, почуввається клієнтом, що замовляє послуги лікарю, на свій розсуд та за власним бажанням. Особливо це відчутно в репродуктивній медицині. М. Уорнок дозволяє собі доволі незвичне (і досить різке) порівняння – з перукарем («*The doctor becomes more like, say, a hair-dresser*» [8, с. 111]). Замість образу

Доброго самаритянина – образ Перукаря (так виглядає радикалізація принципу автономії пацієнта, такою принаймні постає вона в текстах дослідниці). Звертаючись за порадою та послугою до перукаря, люди можуть прислухатися до його порад, можуть скористатися його вміннями, але в кінцевому рахунку перукар – служка своїх клієнтів («*But in the last resort the hairdresser is the servant of his client*») [8, с. 111–112] Чимало людей, як відзначає, вітають подібні зміни, критики ж патерналістичної моделі, де лікар поставав в якості когось богоподібного, віщують її незворотну загибель. Нову ж контрактну модель, за якою лікар виконує всі забаганки пацієнта, позбавляючись своїх професійних прав та права голосу, М. Уорнок вважає такою, що викликає хіба що жаль. Окрім того, подібна модель ставить під сумнів доречність принципу благодіяння, етика співчуття втрачає свої позиції. Надзвичайно важливим для медичного фаху загалом, і репродуктивної медицини зокрема, на думку дослідниці, є збереження права лікаря на відмову пацієнту в наданні від тих чи тих медичних послуг як з моральних, так і терапевтичних міркувань.

#### *Література:*

1. Abel F., Torralba F. The Physician-Patient Relationship Within the Health Care Structure. A Latin-European Approach // Healthy Thoughts. European Perspectives on Health Care Ethics / Eds. by R. K. Lie, P. T. Schotsmans, B. Hansen, T. Meulenbergs. – Leuven – Paris – Sterling: Peeters, 2002. – P. 27–38.
2. Warnock M. Anne McLaren as Teacher // The International Journal of Developmental Biology. – 2001. – Vol. 45. – P. 487–490.
3. Warnock M. Bioethics: The Dangers of Rhetoric // Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics. – 1993. – Vol. 2 (2). – P. 127–131.
4. Warnock M. Dishonest to God. – London-New York: Continuum, 2010. – 172 p.
5. Warnock M. Existentialism. – Oxford: OUP, 1970. – 160 p.
6. Warnock M. Existential Ethics. – London: Palgrave Macmillan, 1967. – 58 p.
7. Warnock M. I Would Redefine Health to Include Aspects of Care // Nursing Times. – 2000. – Vol. 96 (4). – P. 33.
8. Warnock M. Making Babies: Is There a Right to Have Children? – Oxford: OUP, 2003. – 128 p.
9. Warnock M. The Control and Regulation of Scientific and Medical Research // Clinical Medicine. – 2001. – Vol. 1. – P. 261–263.
10. Warnock M. The Ethical Regulation of Science // Nature. – 2007. – Vol. 450. – P. 615.
11. Warnock M. The Foundations of Morality // Royal Institute of Philosophy Supplements. – 2001. – Vol. 48. – P. 111–123.
12. Warnock M. The Philosophy of Sartre. – London: Hutchinson & Co, 1965. – 186 p.
13. Warnock M. The Politicisation of Medical Ethics // Journal of the Royal College of Physicians of London. – 1999. – Vol. 33 (5). – P. 474–478.

*Морська Лілія Іванівна,  
доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри англійської філології,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

## **СУТНІСТЬ ІНШОМОВНОЇ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ**

В науковій методичній літературі аудіювання розуміють як «процес розуміння сприйнятого на слух мовлення» [2, с. 280], який відрізняється від слухання, де останній процес є «акустичним сприйманням звукоряду без розуміння його змісту» [2, с. 280]. Тут ми досліджуємо саме аудіювання, а не слухання, оскільки професійна іншомовна діяльність майбутніх лікарів передбачає розуміння повідомлень пацієнта, і на основі цього розуміння лікар приймає професійні рішення. Водночас вважаємо за доцільне зазначити, що іншомовне аудіювання передбачає у згаданому вище процесі задіяння також механізмів декодування іншомовної інформації у повідомленні, таким чином ускладнюючи його структуру, специфіку здійснення і методику навчання. Навчаючи аудіювання у професійній діяльності майбутніх лікарів, слід зазначити подальше його ускладнення через необхідність декодування та інтерпретації професійно зумовленої інформації. Таким чином, *іншомовне аудіювання у медичному дискурсі* як вид мовленнєвої діяльності у професійному спілкуванні майбутніх лікарів розглядаємо як активний і динамічний мовленнєво-мисленнєвий процес декодування, сприймання, розуміння та особистісно-спрямованої інтерпретації почутого на слух повідомлення іноземною мовою у процесі здійснення професійно орієнтованої комунікативної діяльності із задіянням психофізіологічних механізмів уваги, сприймання, пам'яті, мислення.

Міжособистісна комунікація у професійно орієнтованому спілкуванні лікаря з пацієнтом розгортається з урахуванням таких факторів:

- наявність зворотного зв'язку;
- наявність комунікативних бар'єрів;
- феномен комунікативного впливу;
- існування вербального і невербального рівнів передавання інформації.

Адекватне оцінювання пацієнтом свого стану здоров'я залежить від наявності чи відсутності у процесі спілкування комунікативних бар'єрів, які можуть виникати не лише через неправильне розуміння пацієнтом професійного мовлення лікаря, але і на шляху адекватного сприймання інформації про скарги пацієнта на здоров'я лікарем [4, с. 45]. Вони можуть бути як лінгвістичного, особистісно-психологічного, так і професійного характеру.

Водночас, науковці наголошують на тому, що у ході розуміння усного іншомовного спілкування можуть виникати різного роду бар'єри, подолання яких потребує сформованості відповідних комунікативних стратегій, сукупність яких складає стратегічну компетентність в аудіюванні. Серед таких стратегій можна виділити стратегію аудіовізуального сприймання тексту [1, с. 7], яка тісно пов'язана з читанням як іншим рецептивним видом мовленнєвої діяльності, що дає змогу формувати візуальні й водночас слухові образи мовних і мовленнєвих

одиниць (мовленнєвий слух, слухова пам'ять, артикуляція тощо). Читання передбачає як внутрішнє, так і зовнішнє промовляння, а тому забезпечує певну автоматизацію внутрішнього у ході сприймання, і, таким чином, пришвидшує процес розуміння мовлення під час аудіювання.

Когнітивно-стратегічні бар'єри (недостатній рівень розвитку пам'яті, уваги, мислення, невміння виділяти головну та другорядну мовну та смислову інформацію) потребують використання конструктивних стратегій аудіювання: звертання уваги у ході рецепції на конкретні мовні одиниці (так зване bottom-up processing) чи на загальне розуміння тексту (top-down processing). Інший тип перешкод у процесі аудіювання – емоційно-когнітивні бар'єри – зумовлює необхідність використання стратегії образного прогнозування мовленнєвих моделей [1, с. 15], яка дає змогу систематизувати раніше засвоєний і новий матеріал, розвивати образну пам'ять, в результаті чого автоматизується вміння розпізнавати структуру ключового образу до певної межі прихованості (поява частини образу чи зв'язкового елемента забезпечує відтворення всього образу).

Окрім зазначених вище комунікативних стратегій іншомовного аудіювання, можна виділити стратегії декодування інформації в ході її сприйняття, стратегії розвитку мовленнєвого слуху, стратегії мовної здогадки, стратегії збільшення обсягу короткотривалої та довготривалої пам'яті у процесі аудіювання та ін., які пов'язані із задіяними в цьому процесі психологічними механізмами і фазами аудіювання (смислового прогнозування, вербального зіставлення смислу, встановлення зв'язків між словами і смисловими ланками/ блоками, смислоформування [2, с. 32]).

#### *Література:*

1. Агеева Н. В. Стратегии преодоления студентами психологических барьеров при аудировании иноязычной речи. Авторе. дис. псих. пед. н. 19.00.07. – Курск, 2009. – 21 с.
2. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Островская И. В. Психологические особенности обучения общению учащихся медицинских училищ. Дис. канд. психол. наук. 19.00.07. – М., 2004. – 171 с.

*Нахасва Ярина Михайлівна,  
кандидат педагогічних наук,  
викладач кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ПРОФЕСІЙНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Проблема професійного виховання майбутніх фахівців сьогодні обумовлена активною модернізацією системи української освіти, інтеграцією вітчизняної освіти зі світовим освітнім простором.

У сучасній літературі більшість науковців розглядає професійне виховання «як свідомо організований процес, у якому майбутній фахівець виступає як суб'єкт власного саморозвитку, самопізнання, самовиховання і самореалізації, здійснюючи привласнення духовно-моральних і професійних цінностей, акумульованих в культурі, літературі, психології та педагогіці» [1].

Майбутній фахівець ставить перед собою метою якомога краще підготуватися до професійної діяльності. Завданням професійного виховання особистості майбутнього фахівця постає формування професійно значущих якостей його особистості, охоплюючи світогляд і фізичне здоров'я.

Професійне самовиховання є наслідком, продовженням, умовою і результатом ефективного професійного виховання. Особливе значення в професійному самовихованні має висока вимогливість до себе, прагнення усвідомити недоліки своєї професійної діяльності. Науково-теоретичний аналіз і експериментальні дані свідчать про те, що систематичне і послідовне професійне самовиховання починається після того, як майбутній фахівець отримує ґрунтовну підготовку, ближче знайомиться з вимогами, своєрідними особливостями своєї спеціальності та ін. [2].

Поглиблення і незворотність соціально-економічних перетворень в Україні визначають нову мету системи освіти. Головною ціллю професійної освіти стає формування особистості професійно і соціально компетентної, здатної до творчості і професійного самовизначення. Соціально-педагогічна ситуація, в якій здійснюється професійне і особистісне становлення сьогоденних студентів, вимагає розглядати підготовку майбутніх фахівців в широкому освітньому контексті і з урахуванням того, що освіта охоплює виховання, навчання і розвиток. Тому проблеми формування професійної компетентності, соціального і духовно-морального розвитку майбутніх фахівців, розкриття їх творчого потенціалу повинні стати основними в удосконаленні професійної підготовки студентів. Важлива роль у цьому належить професійно-особистісному вихованню. При цьому професійно-особистісне виховання розуміємо як цілісний процес формування особистості майбутнього фахівця, його мотиваційно-моральної сфери, фундаментальних знань, його духовної і професійної культури.

Отже, зміст професійного виховання не вичерпується завданнями практичного освоєння професії. Фахівець, який отримав певну професійну кваліфікацію, тільки в тому випадку зможе пройти шлях до професіонала, якщо його професійне становлення охоплюватиме не тільки набуття навичок і умінь, але

і формування духовних якостей і установок, що дали б змогу йому вирішувати актуальну особистісну проблему переходу до активної, самостійної, творчої і відповідальної професійної ролі. Професійне виховання досягає свого апогею тоді, коли особистісні якості людини переплітаються з професійно значущими якостями фахівця.

#### *Література:*

1. Демкина Е. В. Современные подходы к профессиональному воспитанию личности будущего специалиста в условиях образовательного процесса / Е. В. Демкина // Педагогика и психология – 2011 – №3. – С. 75–79.
2. Баутин В. М. Интеграция как императив модернизации системы профессионального образования / В. М. Баутин, М. А. Шаталов – Воронеж : 2014. – С. 13 – 17.

*Никулина Елена Митрофановна,  
старший преподаватель,  
кафедра иностранных языков,  
Одесский национальный медицинский университет,  
Одесса, Украина*

### **О ПРИМЕНЕНИИ СОЗНАТЕЛЬНО-СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО МЕТОДА ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ УЧАЩИХСЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ**

Процесс овладения неродным языком всегда сопровождается аналитической работой над элементами системы родного языка или языка-посредника и правилами функционирования этих элементов. Таким образом, при обучении второму языку возникает проблема сопоставления систем этих языков.

Сознательно-сопоставительный метод наиболее последовательно реализуется на занятиях с одноязычным контингентом иностранных учащихся, в нашем случае – англоязычными учащимися, для которых английский язык является родным или языком-посредником. Этот метод находит отражение и в создаваемых методических материалах. В них учебный материал дается с учетом особенностей фонетической, лексической и грамматической систем английского языка. На английском языке ведется изложение учебного материала – объяснение грамматики, задания к упражнениям, перевод новых слов и пр., при сохранении последовательности и дозировки учебного материала, видов тренировки и т.д.

Однако для целей обучения родной (или язык-посредник) и изучаемый языки должны сопоставляться вполне определенным образом. Нужно описание, специально ориентированное на обучение. Методика преподавания русского языка как иностранного заинтересована в отборе языковых явлений, исходя из системы изучаемого, т.е. русского языка, так как это дает возможность системно отобрать, минимизировать и презентовать учебный материал и тем самым решить основные стратегические вопросы овладения другим языком в соответствии с его структурными особенностями.

Не просто констатация тождеств и различий системных явлений, а специфика их функционирования в выражении смысла – вот лингвистический смысл сопоставления. Использование сознательно-сопоставительного метода позволяет отметить случаи сходства различных явлений русского и английского языка, что

значительно облегчает их усвоение, а также, что более важно для иностранных учащихся, выявить характерные различия языковых явлений в плане выражения при общности плана содержания, сосредоточив внимание учащихся на трудностях в изучении русского языка.

Так, например, одной из трудностей, препятствующих эффективному овладению иностранным языком, являются расхождения в языковом мышлении. Например, для англоязычного студента трудны русские приставочные глаголы, так как в его языке отсутствует возможность передачи действия со сложными семантическими отношениями одной глагольной лексемой. В итоге – в его речи появляются ошибки, нарушающие норму и узус русского языка (ср.: Он подошел к окну. Буквальный перевод: Он шел близко к окну). А так как логика выражения мысли на русском языке, как и русская языковая форма, трудна для англоязычного учащегося, ему будет нелегко передавать сложные отношения одним словом и как результат – не только явная интерференция речи – ошибки, но и скрытая интерференция – стремление выразить мысль описательно, избегая употребления префиксальных глаголов.

Необходимо учить студентов не только средствам, т.е. словам и правилам иностранного языка, но и самому способу формирования и формулирования мысли в разных языках. Так, в предложениях: «Не спешите» – Take your time, «Не сердитесь» – Keep your temper, «Не вставайте» – Keep your seat – используется различная форма (утвердительная или отрицательная) повелительного наклонения и изменяется форма выражения мысли.

Итак, усвоение иностранными учащимися другого языка идет по пути переноса, коррекции и преодоления интерференции, а также овладения иными способами и средствами выражения мысли, сопровождающих овладение новыми умениями и навыками. Зная специфику английского языка сравнительно с русским и возможные трудности, преподаватель должен излагать тему в такой последовательности и с таким подбором упражнений, которые помогут быстро и легко преодолевать эти трудности. При этом сопоставительный материал он часто держит как бы «в уме» и прибегает к сопоставлениям, когда это необходимо. Учащиеся должны как можно больше находиться в сфере изучаемого языка, т.е. нужно отдавать предпочтение «русско-русским» приемам работы, освобождая тем самым сознание учащихся от излишних «столкновений» механизмов пользования родным (или языком-посредником) и русским языком.

Однако, учитывая ограниченное количество учебных часов, отведенных на изучение русского языка иностранными учащимися, обучающимися в ОНМедУ, мы разделяем мнение тех методистов, которые считают, что на начальном этапе необходимо оптимальное сочетание как имплицитного, так и эксплицитного способов использования родного языка или языка-посредника.

На последующих этапах нужно применять гораздо шире имплицитный способ использования языка-посредника, хотя перевести, сопоставить иногда для преподавателя проще, чем перевоплотить знание в навык; но облегчая процесс, мы иногда ослабеваем его результат.

Сопоставительное изучение систем двух языков является той лингвистической основой, на которой осуществляется настоящее овладение вторым языком, начинающееся с понимания того, как специфично в нем отражается объективное содержание мысли.

Таким образом, использование данных, полученных в ходе сопоставительного анализа систем двух языков (в данном случае – русского и английского) позволяет оптимизировать процесс обучения, повысить его результативность, предотвратить возможные трудности в результате интерференции.

*Олексій Катерина Богданівна,  
кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов;*

*Кічула Марія Ярославівна,  
кандидат педагогічних наук,  
викладач кафедри іноземних мов;*

*Корольова Тетяна Володимирівна,  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри іноземних мов,*

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»  
м. Тернопіль, Україна*

### **ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИЯВЛЕННЯ СУТНОСТІ ЗМІСТУ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ОСВОЄННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ**

Одним з основних засобів розвитку особистості та формування її базової культури виступає зміст освіти. У традиційній педагогіці, яка орієнтована, головним чином, на реалізацію освітніх функцій вузу, зміст освіти визначається як «сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів і переконань, а також певний рівень розвитку пізнавальних сил і практичної підготовки, досягнутої в результаті навчально-виховної роботи» [1].

При такому підході в центрі уваги знаходяться знання як важливі соціальні цінності, тому й даний зміст освіти має безсумнівне значення. Воно сприяє соціалізації особистості, входження людини в соціум. З цієї точки зору такий зміст освіти є системою життєзабезпечення.

Останнім часом в світлі ідеї гуманізації освіти все більше стверджується особистісно-орієнтований підхід до виявлення сутності змісту освіти. При особистісно-орієнтованому підході до визначення сутності змісту освіти абсолютною цінністю є не відчужені від людини знання, а сама людина. Такий підхід забезпечує свободу вибору змісту освіти з метою задоволення освітніх, духовних, культурних і життєвих потреб особистості, гуманне ставлення до особистості, що розвивається, становлення її індивідуальності та можливості самореалізації в культурно-освітньому просторі.

Особистісно-орієнтований зміст освіти направлений на розвиток цілісної людини: його природних особливостей, соціальних властивостей і якостей суб'єкта культури. При цьому розвиток всіх перерахованих вище здійснюється в контексті змісту освіти в галузі іноземних мов.

Однією з провідних детермінант змісту освіти є його мета, в якій сконцентровані як інтереси суспільства, так і інтереси особистості.

Основна мета освіти в галузі іноземних мов полягає не тільки в тому, щоб передати учням якомога більший обсяг знань, умінь і навичок, а й розглядати навчання як засіб розвитку пізнавальних процесів учнів, їх уваги, пам'яті, уявлень, мислення і т.д. Отже, мета сучасної освіти – розвиток тих властивостей особистості, які потрібні їй і суспільству для включення в соціальну діяльність [2, с. 497]. Така мета освіти стверджує ставлення до знань, умінь і навичок як засобів, що забезпечують досягнення повноцінного, гармонійного розвитку емоційної, розумової, ціннісної, вольовий і фізичної сторони особистості.

Людина – система динамічна, що стає особистістю та виявляється в цій якості в процесі взаємодії з навколишнім середовищем. Отже, з точки зору структури змісту освіти повноти картини можна досягти за умови, якщо особистість буде представлена в її динаміці. Динаміка особистості як процес її становлення являє собою зміну в часі властивостей і якостей суб'єкта, яке й складає онтогенетичний розвиток людини. Здійснюється даний розвиток в процесі діяльності, тобто діяльність має одним зі своїх продуктів розвиток самого суб'єкта. Провідним видом діяльності виступає вчення, що забезпечує необхідні умови для успішного розвитку особистості і поєднується з іншими видами діяльності.

Отже, придбання студентами знань, умінь і навичок в галузі іноземних мов та іншомовної лексики як його складової, розвиток пізнавальних процесів: контекстуального мислення і супутніх йому процесів уваги, сприйняття і пам'яті; а також суб'єктності студентів дозволяють практично використовувати іноземну мову, як у професійній діяльності, так і з метою самоосвіти.

#### *Література:*

1. Педагогічний словник: у 2 т. – М., 1960. – Т. 2.
2. Профессиональная педагогика: учеб. для студ. обучающихся по пед. специальностям и направлениям. – М. : Проф. образование, 1997 – 497 с.

*Паласюк Галина Богданівна,*  
кандидат філософських наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов;

*Саварин Тетяна Володимирівна,*  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»;

*Паласюк Михайло Іванович,*  
кандидат філософських наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов  
Тернопільський національний технічний університет  
імені Івана Пулюя,  
м. Тернопіль, Україна

## **ДО ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІД МАСОВОЇ ДО ЯКІСНОЇ**

Інтеграція вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір, упровадження багаторівневої освіти, її нелінійність, варіативність, модульність,

орієнтація на випереджувальний характер підготовки фахівця – ці та інші реалії вимагають підвищення рівня підготовки студентів у вищій школі.

За роки незалежності нашої держави вища освіта перестала бути атрибутом обраних – вона стала насправді масовою, доступною кожному випускнику середньої школи, який за результатами зовнішнього незалежного оцінювання знань здобув необхідну кількість балів.

Феномен масової освіти, як будь-яке явище реальної дійсності, має не тільки свої переваги, але й недоліки: масова вища освіта не гарантує якості знань та професійних умінь випускників університету. Водночас загострення конкуренції на ринку праці, інтеграція України в європейський освітній простір, рівень розвитку науки і технологій, вимагають висококваліфікованих, критично мислячих фахівців, здатних до саморозвитку і самовдосконалення.

Якісна вища освіта, на нашу думку, – це освіта, яка забезпечує суб'єктивні умови не тільки фундаментальними теоретичними знаннями та практичними вміннями з фахових дисциплін, але й створює умови для формування в кожного студента ціннісного ставлення до знань, критичного мислення, відповідальності за власні здобутки у навчанні, сприяє самовдосконаленню кожного студента, що в результаті має привести майбутнього фахівця до усвідомлення необхідності навчання впродовж життя.

Потреба у підвищенні якості освіти в Україні вимагає пошуків ефективних форм і методів навчання, вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду формування професійних компетентностей випускників вищої школи. Все більшого поширення набувають нові інтерактивні технології навчання – проектна методика, кейс-метод, ділові ігри, кооперативне навчання тощо. При усій різноманітності цих методів їх неодмінною умовою є наявність проблеми та робота над нею у групах, прийняття узгодженого рішення й діалог за підсумками роботи. Інтерактивні методи дозволяють кожному студенту проявити свої знання, певні якості особистості, розвинути навички спілкування, аргументувати власну точку зору.

Особливої уваги вимагає стимулювання пізнавальної самостійності в навчанні. Самостійна робота допомагає закласти основи загальнокультурної та професійної підготовки студентів, широко використовувати їх індивідуальні особливості для вирішення професійних завдань, тому навчання має будуватись за проблемно-ситуативним принципом, спираючись на імітаційне моделювання ситуацій, спонукаючи студентів до самостійної роботи з довідковими виданнями, пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю.

У рамках адаптації до європейських освітніх стандартів у вітчизняних вищих навчальних закладах спостерігається підвищення ролі пізнавальної самостійності кожного учасника навчального процесу.

За визначенням Н. Євтушенко, «пізнавальна самостійність – це складне інтегральне явище, яке спонукає май

бутнього фахівця здобувати нові знання раціональними шляхами та способами без сторонньої допомоги й активно та результативно використовувати їх у навчально-пізнавальній діяльності» [1, с. 7]. Заохочення, а згодом і спонукання студентів до розвитку пізнавальної самостійності розцінюємо як запоруку подальшого професійного самовдосконалення фахівця, оскільки отримані в університеті знання потребують періодичного оновлення, причиною чого є постійно змінювана дійсність та накопичення нових наукових знань.

Отже, вирішення проблем підвищення якості вітчизняної вищої освіти, пов'язане з усуненням протиріч між вимогами до випускників європейських навчальних закладів та української вищої школи, лежить у площині розвитку продуктивної (на протигагу репродуктивній) мисленнєвої діяльності суб'єктів учіння, формування самоосвітньої компетентності кожного учасника навчального процесу, мобільності мислення студента, здатності інтегрувати знання з різних дисциплін для вироблення власної точки зору на досліджувану проблему, модернізації освіти в напрямку її технологізації та використання інноваційних підходів до навчання.

#### *Література:*

1. Євтушенко Н. І. Формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів у процесі навчання гуманітарних дисциплін // Автореферат дис. канд. пед. н., Кривий Ріг, 2011. – 24 с.

***Пантюк Тетяна Ігорівна,***

*кандидат педагогічних наук, професор,  
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти;*

***Пантюк Микола Павлович,***

*доктор педагогічних наук, професор,  
проректор з наукової роботи,  
професор кафедри педагогіки та методики початкової освіти,  
Дрогобицький державний педагогічний університет  
імені Івана Франка,  
м. Дрогобич, Україна*

### **ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЇЇ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ**

В умовах сьогодення освіта визначається найважливішою умовою духовного, фізичного, інтелектуального, і культурного розвитку особистості, підґрунтям економічного добробуту окремої людини й усієї країни, запорукою розвитку суспільства, сталою детермінантою суспільного поступу.

Перед українською освітою стоять складні завдання, оскільки визначаються вони нелінійним розвитком сучасного світу, який знаходиться в умовах тотальної інформатизації, технізації, глобалізації та урбанізації. За цих обставин освітня політика держави повинна спрямовуватися на подолання основної суперечності, сутність якої полягає у тому, що слід максимально узгодити два процеси – процес модернізації сучасного світу, який стрімко змінюється і не втратити той позитивний досвід, який відображає автентичність і значимі освітні надбання українців протягом тривалого часу розвитку. Проте найважливішим, на наше переконання, є завдання не втратити особистість – дитина повинна залишитися найважливішим суб'єктом освітнього процесу за будь-яких обставин суспільного розвитку. Турбота про її здоров'я у цілісному його сенсі повинна стати завданням усіх виховних інституцій: сім'ї, околних закладів, школи, позашкільних організацій, громадських об'єднань та ін. Сучасне суспільство з огляду на його стрімкий розвиток вимагає від людини, особливо дитини, напруження фізичних, духовних, моральних, психічних зусиль для реалізації життєвих планів та побудови відповідної життєвої стратегії.

До основних складових здоров'я людини прийнято відносити: фізичну; соціальну; емоційну; інтелектуальну; духовну: «Фізична складова, що визначає фізичний (тілесний) стан людини, її розвиток. Це можливість виконувати певні дії: рухатися, працювати, пристосовуватися до змін довкілля. Соціальна складова, що окреслює ефективну взаємодію людини із соціальним середовищем (сім'я; колектив учнів у класі, гуртку; суспільство)... Емоційна – здатність розуміти почуття, висловлювати і контролювати їх. Важливо комфортно почуватися, беручи до уваги емоції людей, що тебе оточують. Інтелектуальна – здатність сприймати, засвоювати та аналізувати інформацію, творчо її використовувати для прийняття відповідних рішень щодо поліпшення стану свого організму. Духовна складова – основа здоров'я, що показує самовдосконалення і духовний розвиток особистості, який виявляється у розумінні сутності довкілля, набутті унікальної властивості вибору власної віри [2].

Результати обстеження стану здоров'я сучасних школярів переконливо доводять, що школа вкрай негативно впливає на здоров'я дитини та її розвиток. Дослідники стверджують, що у період навчання з 1 по 9 класи кількість здорових дітей зменшується у 4 рази; дітей з вадами зору стає більше (з 3% до 50%); кількість нервово-психічних порушень збільшується з 15% до 40% [1].

Основними причинами погіршення показників здоров'я дітей та підлітків в Україні вчені називають:

- високий темп та ритм сучасного життя;
- модернізацію та інтенсифікацію навчального процесу;
- інформаційні перенавантаження школярів;
- неадаптованість навчальної діяльності до особливостей розвитку і стану здоров'я сучасних школярів;
- недостатню підготовку педагогів до діяльності щодо формування і збереження здоров'я учнів;
- перебування у стресових умовах, стані постійного напруження, навіть перенапруження дітей, які навчаються за ускладненими програмами;
- не відповідність стану здоров'я, індивідуальної, розумової та фізичної працездатності дітей шкільному навантаженню тощо.

Отже, турбота про здоров'я та фізичний розвиток дитини у сучасній освітній парадигмі повинна стати пріоритетом української освіти: «Особливо слід наголосити на тому, що на перше місце ставиться фізичне здоров'я дитини, бо, дбаючи про здорову націю, не можна не брати до уваги здоров'я окремої людини. Саме в дошкільному віці закладаються основи фізичного розвитку. Тому зусилля сучасної педагогічної науки скеровані на розробку теоретичних засад фізичного виховання дітей, впровадження у зміст освіти сучасних навчальних закладів знань та умінь, які зможуть забезпечити якісну фахову підготовку педагога» [3, с. 4].

#### *Література:*

1. Няньковський С. Л. Стан здоров'я школярів в Україні / С. Л. Няньковський, М.С. Яцула, М.І. Чикайло, І.В. Пасечнюк // Ел. ресурс. Режим доступу: [http://xn7sbabc3a3bjjerupj8d7f5fj.org/pz0/00\\_112.html](http://xn7sbabc3a3bjjerupj8d7f5fj.org/pz0/00_112.html)
2. Основні складові здоров'я: фізична, соціальна, психічна, духовна / Ел. ресурс. Режим доступу: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/2251>
3. Пантюк Т. І. Фізичне виховання дітей дошкільного віку в Україні: історія, теорія, практика : монографія / Тетяна Ігорівна Пантюк. – Дрогобич : Редакційно-

видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. – 208 с.

*Пилипшин Олег Іванович,*  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін;  
*Бондаренко Сергій Васильович,*  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

## **ВИЩА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ**

Провідну роль у процесі формування молоді людини відіграє система освіти, яка є базовим складником прогресивного розвитку будь-якого суспільства, виконуючи роль механізму трансляції накопичених знань та культурних надбань від покоління до покоління.

Система освіти – складний, динамічний, поліаспектний комплекс взаємозв'язків людей, об'єднаних процесом передачі та набуття знань. Будучи важливим елементом суспільного життя і державного механізму, освітня система покликана вирішувати конкретні стратегічні завдання, пріоритетними серед яких є:

- забезпечення всебічного розвитку вільних і рівноправних громадян;
- розширення, відносно існуючого, освітнього простору, розповсюдження його на максимальну кількість суб'єктів соціальної комунікації;
- підтримка стабілізаційних суспільно-політичних процесів, які забезпечують реалізацію стратегічного завдання громадянського суспільства;
- збереження історично-культурної цілісності та етнонаціональної ідентичності суспільства та індивіда;
- підготовка освічених, висококваліфікованих, на рівні міжнародних стандартів, спеціалістів для будь-яких галузей людської діяльності.

В умовах динамічного соціуму вища освіта відіграє важливу інструментальну роль у діагностуванні суспільного «здоров'я» та пошуку оптимальних шляхів гармонізації взаємовідносин між особистістю, державою та громадянським суспільством.

Система цінностей – найважливіший компонент політичного і соціального життя суспільства, – це світ знань та умінь, завдяки якому особистість прилучається до чогось більш важливого, ніж її власне емпіричне існування.

Завдяки цінностям, людське існування виходить за рамки потреб та інтересів, за рамки того, що необхідно для життя, і того, що зручно, вигідно й ефективно в даний момент часу, саме завдяки залученню до світу цінностей, життя індивідуума наповнюється конкретним сенсом і змістом. Система цінностей виконує важливу функцію як у бутті людської спільноти, так і в житті окремої особистості. Головне її призначення полягає у визначенні критеріїв, що дозволяють розмежувати добро і

зло, користь і шкоду, істину й брехню, тобто, цінності є регуляторами людської життєдіяльності, слугують мірою оцінки як власних дій, так і вчинків інших членів суспільства.

Погоджуючись з енциклопедичним визначенням що «цінність є не властивістю будь-якої речі, але сутністю й одночасно умовою повноцінного буття об'єкта» [1, с. 507], можна додати, що цінність визначається і як вищий екзистенційний вибір людини, який не має кількісної експлікації та репрезентує ідентифікаційні моделі оточуючого світу. Власне громадянські цінності сучасні дослідники трактують як такі, що співзвучні як суспільству XXI століття, так і сучасній особистості, підкреслюючи, що сутність даних цінностей в їх значущості, а не у фактичності. Цінність не тотожна цілі (ідеалу), оскільки ціль (ідеал) є технічною й технологічною установкою на результат діяльності, а цінність – це певне смислове значення, підґрунтя ідеології з відповіддю на питання «навіщо», а не «як». Подібна ідеологічна значущість стимулює соціальний попит саме на цінності громадянські, а не споживацькі, що були і залишаються характерними для традиційних суспільств.

Функціонуюча в соціумі система громадянських цінностей формує, по-перше, атрактивну модель світоустрою із загальними для всіх членів громадянського суспільства ціннісними критеріями, що регулюють процеси міжособистісних та міжгрупових інтеракцій. Тобто, дані цінності реалізуються у вигляді конкретної матеріальної сили як потужний фактор суспільного розвитку – соціогенезу. По-друге, адаптовані свідомістю індивіда, громадянські цінності перетворюють його на ідеальний тип людини, яка усвідомлює свою відповідальність не тільки в місцевому, локальному масштабі, але й у світовому, глобальному вимірі. Подібний індивід сам стає унікальним суспільним ресурсом, переходить у розряд універсальних інтегрованих цінностей. Формування самоцінної особистості, для котрої життєвими ідеалами стають громадянські цінності, такі як самостійність, незалежність, свобода, відповідальність і самовідповідальність є, на наше переконання, одним з основних завдань сучасної системи вищої освіти. Закон України про освіту наголошує на тому, що «держава сприяє розвитку вищих навчальних закладів як центрів незалежної думки» [2, с. 3].

Природно, що крім законодавчого закріплення і правового оформлення контенту системи вищої освіти, необхідна ще й наявність комплексу певних умов для її формування, розвитку та продуктивного функціонування. І якщо соціальні та економічні передумови для розвитку самоцінної особистості в певному сенсі існували і раніше, то відповідний рівень загальної, політичної і правової культури громадян був і залишається вельми невисоким.

#### *Література:*

1. Краткая философская энциклопедия. – М.: Издательская группа «Прогресс» – «Энциклопедия», 1994. – 576 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1.07.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

*Пислар Тетяна Петрівна,  
старший викладач кафедри іноземних мов;  
Копіца Євгенія Петрівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,  
Одеський національний медичний університет ім. М. І. Пирогова,  
м. Одеса, Україна*

## СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВИШІВ

Із здобуттям незалежності Україна приєдналася до міжнародного освітнього простору. На сьогодні в державі навчаються студенти з 134 країн світу (США, Китай, Туркменістан, Індія, Росія, Ірак тощо), загальна чисельність яких становить близько 65 тисяч. При цьому, наша країна посідає дев'яте місце в світі за кількістю студентів-іноземців.

За свіжими даними Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України, найбільша кількість іноземних студентів в Україні була у 2013 році, але і з початку АТО вона впала зовсім небагато – з 69969 осіб до нинішніх 64066 (Рис.1) [3].

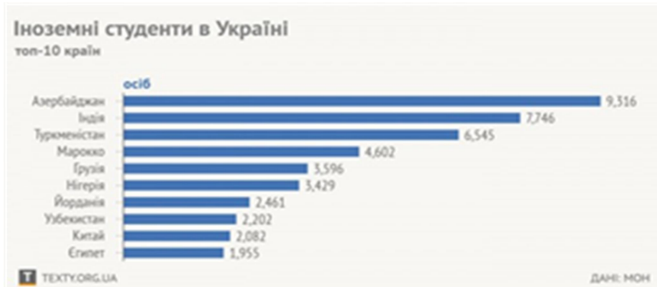


Рис. 1. Іноземні студенти в Україні.

Мотиви обрання України як країни навчання були досить різноманітні. Так, основною причиною цього стала відносно невисока вартість навчання (42,8%), при чому цей показник сформувався, головним чином, за рахунок студентів – вихідців із країн Середньої Азії (59,5%) та Африканського континенту (44,2%),  $p < 0,01$ . Решта мотивацій були менш вагомими: привабливість закордонного навчання загалом (32,5%), неможливість поступити у вищий навчальний заклад своєї країни (19,9%, зокрема для 40,0% арабів та 42,9% європейців,  $p < 0,01$ ) та інші поодинокі причини [2; с.75].

В Україні медична освіта є найбільш рейтинговою на ринку освітніх послуг для іноземних студентів. З понад майже 65 тис іноземців, що навчаються в Україні, приблизно 40% здобуває освіту саме за медичними спеціальностями. Однак, останнім часом з'являються тривожні сигнали, пов'язані з визнанням українських дипломів за кордоном.

Сьогодні деякі країни частково або повністю припинили визнання українських медичних дипломів. Це, зокрема, Сирія, Ліван, Ірак, Палестина та інші, звідки в українські медичні вищі традиційно приїждить навчатися багато студентів. Такі

рішення пояснюють низьким балом вступників до медичних ВНЗ та відсутністю доступу до інтернатури. З огляду на викладене, можна говорити про нагальну потребу проведення реформування існуючої системи з метою вирішення даної проблематики та загалом покращити якість надання освітніх послуг в медичних ВНЗ [2; с. 77].

Безумовно, зміни мають починатися з підвищення вимог до вступу іноземних абітурієнтів до університетів – вони не повинні відрізнятися від вимог до українських вступників, що має також стосуватися й післядипломного навчання.

Ключове питання полягає в тому, чи є інтернатура достатнім рівнем післядипломної освіти, щоб розпочати роботу лікарем? У країнах Європи, США, Канаді разом з інтернатурою діє також резидентура, під час якої випускники довгий час проходять спеціалізацію. В Україні ж планується змінити систему післядипломної освіти, включивши до неї резидентуру. І в підсумку, профільне Міністерство має забезпечити рівний доступ для українських та іноземних студентів як до вступу в університет, так і до всіх рівнів післядипломної освіти, ліцензування лікарів [3].

Говорячи про покращення рівня підготовки іноземних студентів у медичних вишах України, вкрай необхідним є забезпечення доступу до навчання в інтернатурі, змінити вимоги до вступу абітурієнтів з інших країн, а також створити програму розвитку мережі університетських клінік, де до навчання лікарів будуть залучені найкращі фахівці-практики.

У питанні реформування підготовки іноземних студентів не можна залишити поза увагою також анонсовані Міністерством охорони здоров'я України зміни, стосовно запровадження з 2018-2019 навчального року обов'язкового ЗНО для всіх іноземних студентів. Після закінчення першого курсу кожен з них повинен буде скласти іспит з мови – української, англійської або російської – і лише у разі позитивного результату зможе далі отримувати освіту в Україні [1; с. 102]. Такі зміни були б, безумовно позитивним надбанням освіти в умовах становлення української державності та незалежності.

Таким чином, у цій статті окреслено початкові напрямки з вдосконалення підготовки іноземних студентів медичних вишів на різноманітних рівнях. Запорукою удосконалення існуючої системи, без сумніву, стане тісне співробітництво українських вишів з органами державної влади України, профільними міністерствами, в тому рахунку з питань розробки пропозицій полегшеного режиму оформлення візових запрошень та проходження процедур у міграційній службі для студентів-іноземців.

#### ***Література:***

1. Довгодько Т. І. Розвиток системи підготовки іноземних студентів в Україні / Т. І. Довгодько // Вища освіта України. – 2012. – С. 102–104;
2. Карпінець І.М. Вивчення ставлення до студентів-іноземців / І. М. Карпінець // Медична освіта. – 2015. – № 2 (21) – С. 75–77;
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>.

*Пірен Марія Іванівна,  
доктор соціологічних наук, професор,  
професор кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ОСВІТИ**

Процеси демократичних змін у сучасному українському суспільстві вимагають нових інноваційних підходів до реалізації освіти як процесу підготовки фахівців, так і для формування інтелектуального капіталу взагалі з метою свідомого утвердження кращих світових стандартів у суспільно-політичній сфері.

Нині в українському суспільстві та засобах масової інформації триває дискусія щодо втілення освітньої реформи. Це є наслідком проблемності, що проявляється зі всіх боків як в середині країни, так і з боку країн-сусідів.

До сучасних викликів перед вищою школою, відповідно до нового Закону України «Про освіту», слід віднести більш творче ставлення до формування інтелектуального капіталу, який надзвичайно потрібний для народу України, щоб утвердити державну самостійність та покращити стан соціального захисту громадян. Так споконвіків складається, що світ поважає сильних! Ми мусимо бути не тільки відповідальними, патріотами, але і в той же час сильними до подолання викликів різного плану. ХХІ століття – епоха інтелекту, знань та змін, які дуже динамічно розвиваються і потребують великої уваги до освіти, як дороговкази змін щодо суспільно-політичного життя.

Закон України «Про освіту» передбачає низку нововведень щодо діяльності вищих навчальних закладів, зокрема в особливостях наповнення новими ідеями викладання професійних курсів та предметів, зокрема щодо кадрової політики нового управління паблік рілейшнз, елітології, етнополітики.

Зміни потребують нових світоглядних засад виховного впливу, по-новому продуманої просвітницької роботи на кшталт професійної компетентності, духовності, громадянської позиції, патріотизму, відповідальності кожного громадянина за власний вклад у державотворчі процеси в Україні.

Освітянам та громадянам України дуже важливо взяти до уваги те, що у Законі України «Про освіту» цілий розділ присвячено питанню академічної доброчинності. Це й буде стимулювати освітян ВНЗ розробляти нові програми, нові ідеї, нові проєкти досліджень та підручників з метою віднайдення фахової відповіді на виклики, тобто формувати по-новому для сучасності інтелектуальний капітал як людського спрямування, так і фахового. Сьогодні студент має не тільки приходити на заняття, слухати й конспектувати, так би сказати, відтворювати знання для викладача на оцінку, а творчого мислення, вступати у дискусію та шукати власну відповідь на проблему.

У сучасних умовах професійна підготовка фахівців різних профілів не повною мірою відповідає суспільним вимогам. Робота освітянина щодо формування людського інтелектуального капіталу полягає у тому, що навчіння має формувати вміння і навички в галузі його професійної компетентності відповідно до вимог часу [1].

Сучасний стан соціального та економічного розвитку суспільства потребує нових підходів до підвищення ефективності у діяльності усіх сфер, і насамперед, високого рівня кадрової підготовки, культури управління, більш досконалих технологій, шляхів, методів та механізмів щодо підготовки та створення інтелектуального капіталу як основного із пріоритетів інноваційного розвитку країни.

Цей процес на етапі змін в Україні гальмують: низький рівень фінансування науково-дослідних робіт, несприйнятливість керівників та більшої частини фахівців до інновацій, що й стало потребою відповідного вдосконалення освіти. Постановка та вирішення завдань формування сучасного інтелектуального капіталу повинна базуватися на досить серйозно продуманих програмах навчання інноваціям, розширення діапазону пізнання світу та свого місця в новому.

Складовою інтелектуального капіталу є інтелектуальний потенціал (ресурс), який складається з людських ресурсів (інтелектуальної сили) та другого типу інтелектуальних ресурсів (інтелектуального продукту). Згідно до освітянського контексту – це критична маса висококваліфікованих фахівців, які здатні створювати, знаходити та впроваджувати новітні технології та мають високі моральні-відповідальні фахові компетентнісні якості.

Інтелектуальний продукт – це продукт творчих інтелектуальних зусиль, результат розумової праці, інтелектуальної розумової діяльності. Це певна множина здобутків яскравих особистостей – професіоналів, яких готує еліта [1]. Проте, відкритим текстом слід зауважити, що у підготовці елітних фахівців повинні працювати, не лише освітяни. З метою підготовки компетентного фахівця – професіонала, елітної особистості, для сьогодинішнього суспільства мають бути зацікавлені та задіяні: держава (яка мусить піклуватися про науку), громадсько-політичні структури, науково-технічні товариства, культурно-освітні заклади, охорона здоров'я, ЗМІ та професійно спрямовані міжнародні зв'язки сфери науки та культури.

Нині здатність до генерації ідей, використання та розповсюдження нових знань стає основою національної конкурентності й базовою передумовою інтенсивного та результативного зростання. Слід наголосити, що в даному разі, освіта відіграє надзвичайно важливу роль. Саме вона є запорукою формування та накопичення інтелектуального капіталу.

Україна завжди володіла значним інтелектуальним капіталом: космонавтика, приладобудування, кораблебудування, медицина та ін. Проте, наша проблема, і сьогодні полягає у тому, що ми безвідповідально віддаємо свої напрацювання іншим, не шануємо особистостей-професіоналів, маємо високий відсоток відтоку кадрів у зарубіжні країни. Проголошуємо про створення наукових центрів при університетах, але владна еліта забирає кошти з бюджету для так званої «силіконової долини», а використовує для себе, відправляючи їх в іноземні банки. У той же час мисляча молодь залишає Україну та влаштовується в розвинутих країнах. Таке ставлення до освіти, що склалося на сьогодні в Україні, не забезпечить підготовку інноваційного капіталу для потреб реформування суспільних змін у державі. Саме тому, що маємо:

- недостатнє фінансування освіти;
- недостатню оперативність впровадження нових знань у навчальний процес;

- низький рівень інтеграції таких взаємопов'язаних систем, як наук, освіт, виробництв);

- не кожна молода людина має можливість здобути професійні знання;
- ринок освіти ще не відповідає потребам часу;
- середня ланка професійної освіти занедбана;
- слаборозвинута післядипломна освіта тощо.

Тому, слід наголосити, що сучасний Закон України «Про освіту» є дуже вчасний! Важливо, щоб на його вимоги дієво відкликнулися як держава, так і громадяни, особливо сьогодні – територіальні громади, як результат реформування суспільства шляхом децентралізації.

Однако, як засвідчує суспільна практика, стратегічний вибір завжди формує кадрову еліту [4]. Щоб сформувати сучасну політико-владну еліту на кшталт відповідності вимогам сьогодення, потрібно ставитися як до її підготовки, так процесу підбору та розстановки кадрів [4].

Наприклад, сучасні вимоги до вищої освіти мають бути спрямовані на таку інтелектуальну підготовку, щоб фахівець був спроможним виконувати професійно-компетентісно не тільки сучасні завдання, думати та робити щось на перспективу. Нам важливо гідно осмислювати досвід розвинутих країн, тобто потрібна стратегія випереджально-інноваційного розвитку, яка може забезпечити можливості для генерування нових технологій та їх ефективне впровадження в трудові процеси. Хіба можна отримати нові наукові відкриття, коли за останні роки витрати на наукові дослідження в Україні в середньому за рік становили 0,3-0,5% ВВП, в той же час, коли в розвинутих країнах має високі показники – від 3 до 6% і більше.

З метою покращення роботи освітян щодо підготовки інтелектуального капіталу нації важливо шляхом просвітницької роботи формувати сучасний науково-фаховий світогляд державницького спрямування йти в науку не тільки власне бажання талановитої молоді, але й патріотична потреба демократичних змін та державотворення в сучасній Україні.

#### *Література:*

1. Андрущенко В.П. Світанок Європи: Проблеми формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / Вітор Андрущенко. – 3-те вид. – К.: Знання України, 2015. – 1099 с.

2. Закон України Про освіту. (Відомості Верховної Ради), 2017, №38-39.

Іванчук М.Г. Інтегроване навчання : сутність та вихований потенціал. (Виховання особливостей молодого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). – Чернівці: Рута, 2004. – 360 с.

3. Пірен М.І. Державна кадрова політика: шляхи елітизації. [Навчальне видання] : Монографія / М.І. Пірен. – К.: «Талком», 2014. – 253с.

4. Пірен М.І. Елітологія : підручник. – К.: «Талком», 2014. – 312 с.

5. Пірен М.І. Європейські цінності – детермінанта змін в сучасній Україні: навч. посібник-практикум/ М.І. Пірен. – Чернівці: Друк Арт, 2016. – 256 с.

6. Пухкал О. Г. Модернізація державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні: монографія О.Г. Пухкал. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 287 с.

*Платаш Лариса Броніславівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Ціннісними показниками освітньої парадигми України на початку XXI століття є курс державної політики щодо забезпечення засадничих прав і свобод, соціальної захищеності й громадянської самореалізації осіб з особливостями психофізичного розвитку через залучення до інтегрованого та включеного навчання.

Активному розвитку інклюзивної освіти та поступового реформування системи спеціальної освіти сприяють Закони України «Про внесення змін до законодавчих актів України з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (2010), «Про внесення змін до «Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг» (2017), якими регламентовано створення загальноосвітніми навчально-виховними закладами спеціальних та інклюзивних класів для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Наукова література з проблем інклюзивної освіти осіб з особливими потребами представлена наступними напрямками вивчення:

1) праці вчених (І. Бех, А. Вихрущ, В. Кремень, А. Лоскутов, М. Модіне, Л. Пелех, П. Таланчук, О. Фудорова, Е. Ярская-Смірнова та ін.) окреслюють стратегічні цілі державної політики та освітніх закладів щодо забезпечення рівних можливостей для одержання освіти і подальшої активної участі всіх громадян у житті суспільства;

2) компаративні дослідження (К. Валстром, А. Дайсон, Г. Десятов, Л. Загоруйко, О. Локшина, С. Форлін, Г. Чорнойван та ін.) висвітлюють досягнення зарубіжних країн (США, Великобританія, Голландія, ін.; скандинавських, європейських та ін.) у впровадженні інклюзивного навчання, висвітлюють результати ситуативних моніторингів міжнародних організацій («Освіта для всіх» (ЮНЕСКО), «Погляд на освіту» (ОЕСР), «Вплив соціуму на частку дітей в навчальних закладах різних рівнів і типів (ЮНІСЕФ) та ін.) щодо створення безперешкодного освітнього середовища у контексті розбудови демократичного суспільства. Науковцями (Г. Аверинцева, В. Буданов, Г. Давиденко, О. Ільїна, Г. Кімберлі, Т. Левченко, М. Шипіцина та ін.) узагальнено міжнародний досвід інтеграції в суспільство осіб з інвалідністю;

3) наукові праці (В. Бех, А. Борисенко, В. Бочелюк, Н. Жигарева, О. Карпенко, Т. Зозуля, В. Малахов, Н. Малофєєв, Є. Мартинова, Л. Миськів, Н. Теплова, Г. Хакен, О. Дікова-Фаворська та ін.) характеризують соціально-економічну та правову парадигми комплексної реабілітації осіб з особливими потребами.

Окремі аспекти вирішення проблеми інклюзивного навчання «неповносправних» у контексті української освіти порушено у працях дослідників

– вітчизняних: осібних (Ю. Богінська, А. Колупаєва, М. Чайковський, В. Шнайдер, В. Тесленко та ін.), колективних (Н. Басов, Л. Байда, О. Красюкова-Енс, О. Василенко, А. Малько, Г. Давиденко, К. Корсак, Ю. Корсак, А. Лоскутов, А. Михайлов, С. Миронова, Л. Засенко, А. Шевцова й ін.) та зарубіжних (Н. Аргюшенко, Д. Ахметова, Л. Баткін, С. Кондратьєва та ін.).

Виокремлено вектор наукових досліджень особливостей організації інклюзивного освітнього середовища у навчально-виховних закладах (В. Байденко, Ю. Богінська, Г. Давиденко, І. Зарубінська, А. Колупаєва, С. Літовченко, Т. Сак, О. Фудорова, Д. Шульженко, М. Чайковський та ін.).

Застосування дослідниками (А. Ананьєв, С. Воронової, С. Хаджирадєва та ін.) середовищного підходу до висвітлення підходів щодо навчання осіб з особливими потребами уможливило формулювання низки вимог, що забезпечують специфіку організації та реалізації цього процесу: 1) обмеження можливостей особистості дитини зумовлені середовищем (на рівні сім'ї, класу, школи й ін.); 2) «неповносправна» особа включається в освітнє середовище на власних умовах (середовище пристосовується до дитини, а не навпаки); 3) успішність інклюзивного навчання забезпечується за рахунок виявлення перешкод, що обмежують життєдіяльність дитини на всіх рівнях; 4) профілактика, усунення або послаблення перешкод може здійснюватися при перетвореннях освітнього середовища.

Грунтовний аналіз опрацьованих наукових досліджень дозволив визначити стратегії (комплексу заходів та видів діяльності, спрямованих на досягнення цілей та розв'язання завдань) успішного впровадження інклюзивного навчання:

1) у галузі державної соціальної політики (формування політики позитивного, толерантного ставлення до осіб з особливими потребами, їх спільного навчання із «нормативними» однолітками; конкретизація пріоритетів щодо забезпечення прав та гарантій вільного доступу «неповносправних» до якісної освіти; удосконалення та уніфікація нормативно-правової, науково-методичної, фінансово-економічної складових інклюзивної освіти; окреслення індикаторів стану інклюзії освітніх установ; моніторинг «чистих потреб» та ліквідності функціонування інклюзивних навчально-виховних закладів через дотримання принципів відкритості, інформативності, систематичності, передбачення ризиків, контролю громади; активна участь місцевої громади у реалізації інклюзивної практики, колективний перегляд процесу планування діяльності інклюзивного навчального закладу);

2) у сфері інституціоналізації / інклюзії освітнього закладу (створення та розвиток інклюзивного навчально-виховного середовища; окреслення та здійснення активного включення в освітній процес усіх учасників навчально-виховного середовища, формування відносин співробітництва; ретельний підбір методів та засобів подолання бар'єрів, створення універсального дизайну освітнього середовища та доступної якісної освіти осіб з інвалідністю; формування інклюзивних цінностей, культури, традицій; посилення практики урізноманітнення форм й видів планування, самооцінювання й визначення пріоритетів розвитку інклюзії в навчальному закладі; пошук підтримки педагогічного та професійного розвитку всіх учасників освітньої інклюзії);

3) особистісна сфера /особистісна компетентність (створення умов для успішної соціалізації, підтримки, прийняття та повноцінної участі кожної дитини, включеної в інклюзивний процес; усунення дискримінації, визнання цінності особистості –

дитини, дорослого (вчителя, асистента вчителя, тьютора, індивідуального помічника, спеціальних та соціального педагогів, психологів, батьків та ін.); мінімізація психологічних бар'єрів особистості (дитини, дорослого) та мобілізація додаткових ресурсів у налагодженні відкритої, доброзичливої атмосфери інклюзивного середовища; посилення фахової спроможності педагогічних працівників через формальну та інформальну освіту у розробці індивідуальної програми розвитку та індивідуального плану навчання інклюзивної дитини, універсальності критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів; підвищення можливостей педагогічної співпраці у міждисциплінарній команді, розвиток особистої зацікавленості фахівців у пошуку додаткових ресурсів підтримки й повноцінної участі кожного учня в житті інклюзивного навчального закладу; підвищення соціальної відповідальності сім'ї у вихованні дітей з інвалідністю, включення батьків в інклюзивний освітній процес.

Викладені ідеї щодо аспектів успішного функціонування інклюзивного освітнього середовища не претендують на вичерпність, проте розглядаються як визначальні у стратегічній орієнтації навчального закладу на демократичний підхід у створенні умов для успішної соціалізації, навчання й виховання осіб з особливими потребами. Процес включення може вважатися повноцінним, якщо навчально-виховний процес максимально враховуватиме особливі освітні потреби й потенційні можливості кожного «особливого» учня; забезпечить можливість відвідувати навчальний заклад, живучи в сім'ї, а батькам – виховувати власну дитину; сприятиме розширенню кола спілкування дитини з особливостями психофізичного розвитку та підвищення якості її соціальної адаптації.

*Postolova Iryna Viktorivna,*

*PhD, Dozentin*

*Lehrstuhl für Ukrainisch und Latein,*

*Nationale pharmazeutische Universität,*

*Charkiv, Ukraine*

## **DER WEG DER UKRAINE: BRAUCHT MAN EUROPA ODER? (ASSOZIATIONVERSUCH UNTER STUDENTEN)**

Wir, die Bürger der Ukraine, leben in einer schwierigen und instabilen historischen Periode, in der unser Land an der Schwelle zu bedeutenden Veränderungen steht. Wenn sich das geistige Weltbild innerhalb einer Generation radikal verändert, finden solche Phänomene notwendigerweise ihr Spiegelbild in der Sprache. Die Prozesse der Manifestation des Bewusstseins in der Sprache werden besonders gut in der Durchführung eines assoziativen Experiments in einem Jugendpublikum so verfolgt und interpretiert, weil dieses Publikum auf Veränderungen in der Gesellschaft empfindlich reagiert.

Im Zeitraum 2016-2017 haben wir unter den Studienanfängern ein assoziatives Experiment mit mehreren Stimuluswörtern durchgeführt, unter denen die Reaktionen der Probanden auf das Stimuluswort «Europa» von besonderem Interesse sind. Diese Studie umfasste 264 Befragte (Alter 17-18 Jahre, 85% Frauen, 15% Männer). Die Teilnehmer des assoziativen Experiments wurden gebeten, innerhalb einer Minute die ersten Assoziationen für das angegebene Wort aufzuschreiben. Das Ergebnis des Versuchs war 975 Reaktionen, von denen 494 einzelne (343 Wörter, 150 Phrasen und ein Bild) waren, und 17 Studenten sagten ab zu antworten.

Die häufigsten Reaktionen sind «Reise / Reisen» (insgesamt 56 Mal), «Land / Länder» (insgesamt 34 Mal), «Erholung» (25 Mal), «die Ukraine» (25 Mal). Also, kann man sehen, dass junge Leute unser Land eindeutig mit Europa verbinden und auch die Möglichkeit sehen, in europäische Städte zu reisen und sich dort zu entspannen.

Die Verteilung der von Studenten erhaltenen Assoziationen ermöglichte ein assoziatives Feld des Experiments zu bilden, in dem Kern, Körper und Peripherie (einzelne Referenzen) getrennt werden. Darüber hinaus haben wir morphologische Gruppen von Reaktionen identifiziert (Substantive, Adjektive sowie individuelle Adverbien und eine große Anzahl von Wortkombinationen). Unter den erwähnten Nomen gibt es eine eigene Gruppe von Namen (36 geographische Namen («Deutschland», «Paris», «Polen», «Mittelmeer») und 4 Namen berühmter Personen («Angela Merkel», «Hitler», «Putin», «Obama»).

Es ist interessant, die Reaktionen aus der Sicht ihrer emotionalen Färbung zu betrachten: es gibt positive Antworten («Schönheit», «Kultur», «Lebensstandard», «Entwicklung» usw.), negative («Krieg», «teuer», «Migranten», «Probleme», «Homosexualität» usw.) und neutrale («Europäische Union», «Euro», «Museum», «Menschen» usw.).

Im Allgemeinen wurden mehrere Bedeutungsgruppen unter den von Studenten genannten Assoziationen unterteilt, nämlich: Eigennamen (geographische Namen und Namen von Personen), allgemeine kulturelle, sozialpolitische Assoziationen sowie solche, die sich auf Reisen / Erholung und Ästhetik beziehen.

Das gegebene Experiment eröffnet breite Möglichkeiten für die Forschung eines Sprachbildes der Welt und seiner Darstellung im Bewusstsein des ukrainischen Volkes.

***Правак Юлія Богданівна,  
Стецик Марія Андріївна,  
Українець Анна Віталіївна,***

*студенти 20 групи II курсу медичного факультету  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

Виникнення глобальної мережі Інтернет стало поштовхом у створенні та розвитку навчання за допомогою нових інформаційних технологій, а також загальному розповсюдженню дистанційної форми навчання. Всесвітня павутина спричинила розвиток мережевих технологій, а також надала можливість студентам та викладачам використовувати електронні підручники, бібліотеки, зручні системи тестування та інформаційні засоби спілкування. Інтернет дозволив не тільки об'єднати всі раніше відомі інструменти навчання, але і помітно розширити їх перелік, зробивши істотний вплив на інформаційну культуру в освітньому середовищі. Сьогодні навчання засобами Інтернету все частіше розглядається як альтернатива традиційній освіті, яка дозволяє студентові отримати глибокі знання. Одним з видів навчання за допомогою мережі Інтернет є дистанційна форма навчання.

Дистанційне навчання – це форма отримання освіти, при якій в освітньому процесі використовуються кращі інноваційні засоби та форми навчання, що

ґрунтуються на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях. У дистанційному навчанні перевага віддається самостійній роботі студента. Суб'єкт і об'єкт навчання мають можливість здійснювати навчальну діяльність у зручному для себе місці, за попередньо узгодженою схемою й індивідуальним інтервальним графіком взаємодії в часі.

Розвиток дистанційної освіти розпочався в Україні дещо пізніше, ніж у більшості європейських країн. Відповідно до закону «Про вищу освіту» дистанційна освіта набула офіційного статусу самостійної форми навчання на рівні з очною, заочною та екстернатом.

При дистанційному навчанні існують певні особливості, пов'язані, перш за все, з наявністю технологічних можливостей студента. Для навчання йому необхідно мати регулярний доступ до персонального комп'ютера, бажано з підключенням до Інтернету, на якому встановлена операційна система не нижче Windows 98. Навчатися можна в режимі on-line. При цьому використовуються спеціальні технології, серед яких знайшли поширення: кейс-технології (базуються на пакетах навчально-методичних матеріалів для самостійного вивчення, контрольних завданнях і тестах контролю); телевізійні технології (базуються на замкнених телевізійних системах із зворотним зв'язком); технології відеоконференцій (базуються на засобах забезпечення двостороннього або багатостороннього аудіовідеозв'язку на значних відстанях) та комбіновані технології. Організація навчання передбачає правильно розплановані етапи засвоєння навчальної дисципліни: лекційні, практичні і лабораторні заняття, семінари, чати, форуми, виконання контрольних робіт, консультації з навчальних дисциплін, самостійна робота тощо. Основною формою отримання знань є самостійна робота. У процесі навчання важлива роль надається методиці оцінювання отриманих знань та їх контролю за етапами навчання. Заключна стадія навчання передбачає повторення й узагальнення. Методологічна база системи дистанційної освіти повинна включати концептуальні моделі та дидактичні аспекти дистанційного навчання в системі охорони здоров'я, інтерактивні електронні навчальні посібники різного виду та засоби самоконтролю і автоматизації оцінювання знань.

Таким чином, розвиток дистанційної освіти в Україні на сьогодні відповідає вимогам до інформаційного суспільства, що прагне інтегруватись у європейську і світову спільноту. Кількість студентів та слухачів, що здатні і бажають навчатись за дистанційними технологіями, вже зараз досить велика і зростає дуже швидко. Впровадження дистанційного навчання в систему медичної освіти в Україні обов'язково матиме позитивні наслідки:

- розширення кола споживачів освітніх послуг, у тому числі у важкодоступних, малонаселених регіонах, у районах, віддалених від наукових і культурних центрів України;
- підвищення якості навчання слухачів та студентів незалежно від їхнього місця знаходження;
- створення додаткових робочих місць для громадян України;
- можливість одержання освіти за українськими програмами громадянам зарубіжних країн;
- реалізація системи безперервної освіти «через все життя»;
- індивідуалізація навчання при масовості освіти.

Отже, дистанційні технології навчання є перспективною та ефективною формою отримання якісної освіти, постійного підвищення рівня кваліфікації кадрів медичної галузі.

#### *Література:*

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України №40 від 21.01.2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – №15. – С. 241–253.
2. Денисов Д. О. Дистанційна освіта в Україні/ Д. О. Денисов // Актуальні питання дистанційної освіти, порівняння сучасного стану дистанційної освіти в Україні та країнах Західної Європи: зб. наук. праць : у 2 ч.– Суми, 2004. – Ч. 1: Педагогіка та методика навчання і виховання. – С. 44–48.
3. Холопов М. В. Дистанционное обучение в медицине. <http://www.mma.ru/article/id299005/from1> – [електронний ресурс].

*Прокоп Ірина Антонівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент;  
Кітура Галина Ярославівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
кафедра іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Однією з головних вимог сучасної програми з іноземної мови є формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Метою навчання іноземної мови стає не лише ділове спілкування на основі чотирьох взаємопов'язаних видів мовної діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письмо), а й оволодіння мовою як засобом вираження власних думок.

Використання методів розвитку критичного мислення сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів у пошуку інформації; формує у них вміння аналізувати, осмислювати, оцінювати, зіставляти різні точки зору, відстоювати, аргументувати власну позицію, знаходити докази на підтримку припущень, будувати логічні зв'язки, робити висновки, передбачати способи вирішення проблеми тощо [7]. Застосування зазначених вище методів навчання іноземної мови передбачає створення умов для дослідження, вивчення, з'ясування нового, раніше невідомого. При цьому викладач виступає не в ролі єдиного джерела інформації, а як організатор, посередник і мотиватор.

Науковці виокремлюють чотири етапи формування критичного мислення: evocation (виклик, пробудження), realization (осмислення нової інформації), reflection (рефлексія) та generalization (узагальнення) [5, с. 23]. Необхідним на кожному з цих етапів є дотримання певних умов: активність усіх учасників процесу, дозвіл висловлювати різноманітні «фриквані» ідеї, відсутність гострої критики думки «опонента», уміння поважати іншу точку зору тощо [3, с. 21].

Стадія «виклик» актуалізує знання студентів з проблеми що розглядається, пробуджує пізнавальний інтерес до досліджуваної теми та активізує їхню мотивацію до роботи на занятті. Серед функцій цього етапу можна виокремити: мотиваційну (спонукання до роботи з новою інформацією, стимулювання інтересу до визначення мети і способів її досягнення); інформаційну («діставання назовні» наявних у студентів знань); комунікаційну (безконфліктний обмін думками). Саме на цьому етапі формується мета та завдання вивчення нової проблеми. Студент пригадує, що йому відомо з досліджуваного питання (робить припущення), систематизує попередньо засвоєну інформацію, формує блоки запитань, на які хотів би отримати відповідь.

На стадії «виклик» частіше використовуються такі прийоми і методи: *вступне запитання* викладача, яке слугує ключем до нової теми, вимагає розумових зусиль при відповіді, допомагає налаштувати студентів на активну роботу; *мозковий штурм*, який розриває мовний бар'єр і сприяє комплексному розвитку творчих та креативних ідей; *складання кластерів, таблиць* – графічної організації матеріалу, що дозволяє систематизувати наявні знання з тієї чи іншої проблеми.

Етап «осмислення» нового матеріалу (нової інформації, ідеї, поняття). На цьому етапі відбувається основна змістовна робота студентів з текстом, підготовка до аналізу та обговорення прочитаного. Варто відзначити такий метод активного читання, як маркування з використанням значків «+» (вже відомо), «-» (те, що суперечить уявленню або є новим), «!» (те, що є цікавим і неочікуваним), «?» (те, що незрозуміле, проте викликає бажання дізнатися більше) на полях тексту, що допомагає студентам аналізувати його у процесі читання і використовувати результати цього аналізу залежно від навчальних завдань (виділення головного, розуміння логіки тексту, пошук відповідей на поставлені в першій частині заняття запитання тощо). На цьому етапі студентам можна запропонувати скласти таблицю З – Х – Д (знаю – хочу дізнатися – дізнався); підготувати розповідь-припущення за ключовими словами; визначити правильні і неправильні твердження та виправити останні; систематизувати «переплутані логічні ланцюжки» у належній послідовності; виконати письмові завдання.

Етап «рефлексії (роздуми)». На цьому етапі студент осмислює опрацьований матеріал та формує власну думку, особисте ставлення до вивченої проблеми. Побудовані на рефлексії сучасні освітні технології, такі як метод проєктів, педагогічні майстерні, «дебати», дослідні та дискусійні технології, кейс-метод, технологія портфоліо тощо, вважаються такими, що навчають мислити, формують у студентів метапредметні уміння, сприяють розвитку здатності до самоосвіти, тобто спрямовані на розвиток їхніх рефлексивних здібностей.

Четвертий етап передбачає узагальнення й оцінку інформації (проблеми), визначення способів її розв'язання, з'ясування власних можливостей. На цьому етапі доцільним є komponування коротких есе з власною оцінкою проблеми, що вивчалась, та спростуванням попередньо висунутих хибних гіпотез у її контексті; критичне обговорення наукових і публіцистичних статей; написання рефератів аналітичного характеру з виявленням та порівнянням різних поглядів на конкретне питання; рецензування рефератів написаних іншими тощо.

Отже, використання методів розвитку критичного мислення під час викладання іноземної мови має ряд переваг і недоліків. До позитивних моментів можна віднести: зростання активності студентів; розвиток їхньої незалежності та креативності;

підвищення пізнавальної мотивації; вдумливе, а не механічне засвоєння матеріалу; підвищення інтересу до опрацьованої теми і т.д. Оскільки рівень знань студентів неоднаковий, то застосування цих технологій на початковому етапі навчання ускладнюється тим, що студенти не завжди можуть висловити свої думки іноземною мовою.

#### *Література:*

1. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки / А. О. Гін. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 176 с.
2. Києнко-Романюк Л. А. Зарубіжна і національна практика розвитку критичного мислення в учнів і студентів / Л. А. Києнко-Романюк // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 109–113.
3. Муштавинская И. В. Роль технологии развития критического мышления в формировании метакогнитивных умений учителя и ученика / И. В. Муштавинская // Проблемы и перспективы развития образования: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Пермь, май 2012 г.). – Пермь: Меркурий, 2012. – С. 19–24.
4. Ніколаєва С.Ю. Сучасні технології навчання іноземною мовою / С. Ю. Ніколаєва, Г. А. Гринюк. – К.: «Ленвінг», 1997. – Вип. 1 (3). – С. 19–53.
5. Тягло А. В. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века / А. В. Тягло, Т. С. Воропай // Постметодика. – 2001. – №3 (35). – С. 19–26.
6. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник / О. В. Тягло. – Х.: Основа, 2008. – 189 с.
7. Ямщикова Л. Критичне мислення як вид розумової діяльності. – Режим доступу: [http://spc.ks.ua/file\\_download/42](http://spc.ks.ua/file_download/42)

*Rak Oleksandr,  
Associate Professor  
Head of the Department of Foreign Languages,  
Higher State Educational Institution of Ukraine  
«Bukovinian State Medical University»,  
Chernivtsy, Ukraine*

### **INFLUENCE OF MODERN TECHNOLOGIES ON THE SYSTEM OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES**

The use of computers, multimedia technologies and the global information network have a huge impact on the training system, causing considerable changes in the content and methods of teaching foreign languages. The main component of the content of a foreign language is the teaching of various aspects of speech activity: speaking, listening, reading and writing. The computer program organizes the individual work, directs and meets the conditions, for the students to obtain their knowledge on their own.

Among these new technologies, the Internet seems to be the most significant because we browse the net and learn, open access in many foreign languages. Computer-assisted language learning under the Internet platform has become a vector in contemporary education.

As an information technology, the Internet provides materials on grammar, vocabulary, pronunciation, etc. A learner-user can also practice the language he / she learns through websites designed to learn foreign languages.

The main methodological and technological advantages of a computer are: the individualization of teaching; the ability to work with large volumes of information; the multisensory complex influence on various channels of perception through voice, sound, animations and video.

Key distinguishing features of computer-based teaching in general, and of learning programs in particular, are: interactivity, multi-sensibility, adaptability, non-linearity of representations of information, individuality of design, need for special preparation of the user for working with the program.

The modern lesson of the foreign language is in a way a complex learning. Thanks to the computer means, during the lesson we can solve the tasks to several projects. At each lesson the learners receive an «addition» to the practical possession of the language studied. One can express oneself in the best pronunciation of words by studying new words, new grammatical forms and structures, in the acquisition of knowledge according to the culture of the country of the studied language, in the field of literature, history of music, that is to say, learners immerse themselves into the culture and national psychology of the country whose language they study.

The teacher's task includes creating the conditions for the practical acquisition of the language for each learner, choosing such methods of teaching, which would allow everyone to manifest their activity and creativity. The teacher's task is also to activate the cognitive activity of the learner in the course of learning foreign languages. Modern educational technologies such as teaching in cooperation, the method of projects, the use of new telematics, Internet sources help to achieve the oriented and personal approach in teaching, ensure individualization and the differentiation of teaching by providing for students' abilities, level, dispositions etc.

The students have the possibility of the immersion into the authentic communicative medium, having a text in Ukrainian with its translation before them. The task can be complicated by closing the translation and the text itself. We can learn here how to use the virtual library, visit virtually any museum in the world. Magnetic media contain beautifully presented materials on the country of the studied language: current events and historical personalities; culture and inventions and many others. Grammar is presented on the disk in the form of explanation of the new material followed by various tests to consolidate both the new and previously studied topics, by dictations etc.

The computer test, like any test, gives the possibility of individualizing and differentiating exercises of different levels. In addition, the tests of the computer allow to return to the questions not recovered and to perform the work on the errors.

Now students in the search for additional information are increasingly turning to the Internet which contains huge possibilities of information and services no less impressionable. It is no wonder that foreign language teachers have valued the potential of the global Internet network. It creates the unique possibilities for the study of a foreign language, using the authentic texts, to communicate with the bearers of the language; it creates the natural environment of language.

There are a lot of authentic Internet courses teaching languages at different levels: the karaoke of the songs, the poems, the dialogues, the teaching of the reading, the thematic vocabulary, the grammar, a huge number of literary texts in different genres and examples of text analysis etc. Video trip can be taken by various tourist routes, by museums, to see French or English films etc.

Using the computer, communicative verbal activity has to be examined in three aspects: firstly, it is the free relationships of students in real-time mode through e-mail and information networks, that is, to establish the authentic dialogue in writing between the partners according to the communication; secondly, it is the interactive cooperation of dialogue learned with the computer, to which one pursues the real aims of the communication, that is, to establish a dialogue between man and machine; thirdly, it is the relationships learned in the classroom in the process of working with computer programs playing the role of motivation for communication and the means of restoring the conditions of a real situation.

*Nicolae Râmbu,  
Prof. dr.,  
Alexandru Ioan Cuza-Universität zu Jassy  
Fakultät für Philosophie  
B-dul Carol, Nr. 11,  
Jassy, Rumänien*

### **DIE TYRANNEI DER WERTE ALS AUTOIMMUNKRANKHEIT DES MENSCHLICHEN GEISTES**

Der Ausdruck «Tyrannei der Werte» klingt paradoxal und scheint widersprüchlich zu sein. In der Regel denken wir daran, daß Wert etwas Positives und Tyrannei etwas Negatives sein soll. Die Tyrannei der Werte? Was darunter verstanden werden kann?

Nicolai Hartmann hat den Begriff der Tyrannei der Werte in seiner *Ethik* so definiert: „Jeder Wert hat – wenn er einmal Macht gewonnen hat über eine Person – die Tendenz, sich zum alleinigen Tyrannen des ganzen menschlichen Ethos aufzuwerfen, und zwar auf Kosten anderer Werte, auch solcher, die ihm nicht einmal entgegengesetzt sind. Die Tendenz, haftet zwar nicht den Werten als solchen in ihrer idealen Seinssphäre an, wohl aber bestimmenden (oderseligierenden) Mächten im menschlichen Wertgefühl. Solche Tyrannei der Werte zeigt sich schon deutlich in den einseitigen Typen der geltenden Moral, in der bekannten Unduldsamkeit gegen fremdartige Moral; noch mehr im individuellen Erfasstsein einer Person von einem einzigen Wert. So gibt es einen Fanatismus über die Gerechtigkeit (fiat justitia, pereat mundus), der keineswegs bloß der Liebe, geschweige denn Nächstenliebe ins Gesicht schlägt, sondern schlechterdings allen höheren Werten.»<sup>3</sup>

Vom theoretischen Standpunkt aus ist die Definition der Tyrannei der Werte Hartmanns so klar, daß sie in dieser Form in der Fachliteratur übernommen wurde. Aber vom praktischen Standpunkt aus betrachtet, nimmt die Tyrannei der Werte zahlreiche Formen an. Deshalb kann sie aus verschiedenen Perspektiven betrachtet werden. Die philosophische Auffassung Nicolai Hartmanns über Tyrannei der Werte wurde von Carl Schmitt aus der juristischen Perspektive ergänzt. Darüber hinaus kann die Tyrannei der Werte aus der psychologischen, politischen und anderen Gesichtspunkten behandelt werden.

Die Tyrannei der Werte ist kein terminologisches Problem, das im Rahmen der akademischen Auseinandersetzungen gelöst werden kann, sondern ein Begriff, der sich

---

<sup>3</sup> Nicolai Hartmann, *Ethik*, zitiert nach Carl Schmitt, *Die Tyrannei der Werte*, Druncker & Humblot Verlag, Berlin, 2011, S. 48–49.

auf eine dramatische Realität bezieht. Sie stellt eine Erkrankung des menschlichen Daseins und des Wertbewußtseins dar, die die Quelle aller politischen, moralischen und religiösen Fanatismen ist. Von dem Augenblick an, in dem ein einziger Wert beginnt, alle andere Werte zu vernichten, ist die Seele des Menschen davon besessen. Auf diese Weise wird ein solcher Wert ein Dämon. Es kommt aber darauf an, diese Besessenheit zu vermeiden, zu beseitigen oder mindestens zu begrenzen. Es handelt sich um eine seltsame fanatische Aggression eines Wertes gegen das ganze Wertsystem. Es gibt nicht nur ein Fanatismus der Gerechtigkeit, so Nicolai Hartmann, sondern auch einen der Liebe, der Freiheit, der Gleichheit, usw. Jeder angeblich höchster oder absoluter Wert ruft einen bestimmten Fanatismus hervor.

Was die Behandlung der Tyrannei der Werte betrifft, ist die Einstellung Hartmanns davon vielmehr optimistisch. Eine solche axiologische Krankheit kann rechtzeitig diagnostiziert und behandelt werden. Anwendbar wäre in diesem Fall eine Behandlung, die von Hartmann *Wertsynthese* genannt wurde. Solange sich der Geist des Menschen im axiologischen Gleichgewicht befindet, gäbe es keine Tyrannei der Werte. Die Lehre von der Gewaltenteilung gilt auch im Bereich des menschlichen Geistes. Es ist bekannt, daß dieses Konzept gegen den Machtmißbrauch geschaffen wurde. Im Grunde genommen kann dadurch die Gefahr der Tyrannei vermeiden. Montesquieu behauptet, daß jeder Machtmensch versucht, seine Macht zu maximieren und auf diese Weise entsteht immer Machtmißbräuche. Deshalb ist es nötig, so Montesquieu, der Macht eine Gegenmacht zu setzen.

Sowie in einem Rechtsstaat die legislative, exekutive und richterliche Gewalten getrennt sind, um die Diktatur vermeiden zu können, soll im Bereich des menschlichen Geistes Plätze für alle höhere Werte bewahren, um die Tyrannei der Werte zu vermeiden.

Carl Schmitt hat den Begriff der *Tyrannei der Werte* von Nicolai Hartmann übernommen, um die gefährliche Dimension der Werte hervorzuheben. Sein Büchlein zum Thema Tyrannei der Werte wurde 1960 als Privatdruck in einer Auflage von 200 Exemplaren veröffentlicht.<sup>4</sup> Trotzdem war sein Einfluß sehr groß. Dazu hat vielleicht der bedeutungsvolle Untertitel beigetragen: *Überlegungen eines Juristen zur Wert-Philosophie*. Juristische Wissenschaft und Philosophie scheint inkompatibel zu sein. Es gibt aber eine Ausnahme, bemerkt Carl Schmitt: die Wertphilosophie. «Nach dem ersten Weltkrieg drangen wertphilosophische Begriffe und Gedankengänge in die Staats- und Verfassungslehre der Weimarer Verfassung (1919-1933) ein und suchten die Verfassung und ihre Grundrechte in ein Wert-System umzudeuten. Die Rechtsprechung hielt sich damals noch zurück. Erst nach 1949, nach dem zweiten Weltkrieg begründeten deutsche Gerichte ihre Entscheidungen in weitem Maße mit wertphilosophischen Gesichtspunkten.»<sup>5</sup>

Die Wertphilosophie ist sehr wichtig für die Juristen geworden, weil die Werte bald ausdrücklich bald implizit in den Verfassungen und anderen juristische Texte erscheinen. Darüber hinaus kommt es darauf an, die Art und Weise diese Werte zu interpretieren. Beispielweise ist es klar, daß die Würde des Menschen der höchste oder

---

<sup>4</sup> Carl Schmitt, *Die Tyrannei der Werte*, Duncker & Humblot Verlag, Berlin, 2011, S. 7.

<sup>5</sup> Ebenda, S. 9.

der oberste Wert ist, wie in den Verfassungen Deutschlands behauptet wird, aber es ist unklar was der Wert an und für sich bedeutet. Der Wert bleibt offen, sagt Carl Schmitt, d.h. er ist interpretierbar.

Welcher Wert ist in einem bestimmten Wertsystem der höchste ist auch ein Problem der Interpretation. Im Prinzip kann jeder Wert an der Spitze der Hierarchie der Werte stehen. Das hängt davon ab, wo der Betrachter befindet. Seine Position stellt das einzige Kriterium der Hierarchie der Werte dar. Für Adolf Hitler gilt das deutsche Volk als der höchste Wert<sup>6</sup> und es gibt noch viele solche Beispiele.

«Ob etwas Wert hat und wieviel, ob etwas Wert ist und wie hoch, läßt sich nur von einem – gesetzten – Standpunkt oder Gesichtspunkt aus bestimmen. Die Wert-Philosophie ist eine Punkt-Philosophie, die Wert-Ethik ist eine Punkt-Ethik. Standpunkt, Gesichtspunkt, Blickpunkt, Augenpunkt sind immer wiederkehrende Stichworte ihres Sprachschatzes. Es sind weder Ideen noch Kategorien, noch Prinzipien, noch Prämissen. Es sind eben Punkte.»<sup>7</sup> Aus diesem «Punktualismus des Wertdenkens», wie Carl Schmitt behauptet, entsteht der Krieg aller Werte gegen alle. Standpunkt, Gesichtspunkt, Blickpunkt, Augenpunkt bedeuten tatsächlich, so Carl Schmitt, Angriffspunkt. „Niemand kann werten ohne abzuwerten, aufzuwerten und verwerten. Wer Werte setzt, hat sich damit gegen Unwerte abgesetzt. Die grenzenlose Toleranz und Neutralität der belibig auswechselbaren Standpunkte und Gesichtspunkte schlägt sofort in das Gegenteil, in Feindschaft um, sobald es mit der Durchsetzung und Geltungsmachung konkret ernst wird. Der Geltungsdrang des Wertes ist unwidestehlich und der Streit der Werter, Abwerter, Aufwerter und Verwerter unvermeidlich.»<sup>8</sup>

Ich möchte jetzt zur Beziehung zwischen Tyrannei der Werte und Fanatismus übergehen. Die Tyrannei der Werte ist ein Extremfall dieser Wertkonflikte. Es ist ganz normal, die höhere und die niedere Werte gegeneinander zu kämpfen aber die Tyrannei der Werte bedeutet ein Vernichtungskrieg eines positiven Wertes, der gegen anderen positiven Werte geführt wird. Die Abnormität der Tyrannei der Werte besteht darin, daß die vollständige Realisierung eines Wertes die totale Vernichtung aller anderen bedeutet. Diese Vernichtung war und ist immer noch mit Fanatismus begleitet.

In jeder andere Kombination sind die Werte gefährliche oder mindestens riskante Begriffe aber die Tyrannei der Werte ist katastrophal. «Es gelang nicht, den Werten ein eingeständiges, über jeden Widerspruch erhabenes Sein zu verschaffen, unabhängig vom Begehren subjektiver Temperamente, vergleichbar den Ideen Platons. Denn alles, was einem Einzelnen lebenswert oder wünschenswert vorkommt, kann zu einem Wert erhoben werden, sofern es genug andere gibt, die seine Erwartungen teilen. Außerdem schließt jede Behauptung eines Wertes unvermeidlich – wie auf dem Markt – die Negation anderer Werte als minderwertig oder wertlos ein. Werte sind deshalb kämpferische Begriffe.»<sup>9</sup>

Daraus folgt, daß der Fanatismus in erster Linie ein axiologisches Problem ist. Die Werte erscheinen uns in der Regel durch unsere Wertgefühle so daß, sie nie vernünftig gekannt werden können. Die Werte können nur vom unser Gefühl erfassen. In Bezug auf die Werte ist unsere Erkenntnisvermögen machtlos. Die Werte sind Gegenstände des Glaubens. Es handelt sich aber um den philosophischen Glauben im Sinne von Karl Jaspers. Dieser philosophische Glaube an die bestimmte Werte ist eine natürliche

---

<sup>6</sup> Ebenda, S. 18

<sup>7</sup> Ebenda, S. 42.

<sup>8</sup> Ebenda, S. 46-47.

<sup>9</sup> Eberhard Staub, *Zur Tyrannei der Werte*, Klett-Cotta, Stuttgart, 2010, S. 14.

Ergänzung der Vernunft. Darunter versteht Jaspers der Glaube eines Menschen, der zugleich denkt und überlegt.<sup>10</sup> Der philosophische Glaube ist also nicht etwas Absurdes aber es kann so plötzlich werden. Die Tyrannei der Werte stellt ein Symptom einer solchen Verwandlung des philosophischen Glaubens dar. Diese axiologische Erkrankung manifestiert sich zuerst als blinder Glaube an einen einzigen Wert. Es ist bekannt, wie gefährlich bestimmte politische und soziale Utopien sein können. Man soll aber hervorheben, daß diese Utopien auf einen faszinierenden Wert gegründet sind. Weiter ist diess Phänomen fast immer mit der Faszination der Zerstörung anderer Werte begleitet. In diesem Sinne behauptet Emil Cioran: «Wir handeln nur dank der Faszination des Unmöglichen, was letztlich heißt, daß eine Gesellschaft, die unfähig ist, eine Utopie ins Leben zu rufen und ihr zu folgen, von Sklerose und Ruin bedroht ist.»<sup>11</sup>

Ich möchte jetzt zur These übergehen, die ich in diesem Vortrag vertrete, die so kurz formuliert werden kann: die Tyrannei der Werte ist eine grausame Autoimmunerkrankung des menschlichen Geistes. Das ist eigentlich mein Beitrag dazu.

Die Tyrannei der Werte ist ein tragisches Phänomen der Kultur. «Tragik liegt dort vor, wo aus dem Ja zu einer Sache ein heimliches Nein erwächst. Da wir eine Sache nur bejahen können unter dem Gesichtspunkt des Wertes, so können wir auch sagen: das Wesen des Tragischen liegt darin, daß die Bejahung eines Wertes, die Hingabe an ihn zugleich eine die Werte betreffende Verneinung und Vernichtung heraufbeschwört.»<sup>12</sup> Die Tyrannei der Werte stellt das tiefste Tragische im Bereich der Kultur, weil diese axiologische Krankheit die Tendenz hat, im gesamten Geist des Menschen auszubreiten. In seinem Buch *Zur Genealogie der Moral* hat Friedrich Nietzsche *Nihilismus* als eine Kulturkrankheit behandelt. Die Nihilisten als Patienten müssen in «Irren- und Krankenhäusern der Kultur»<sup>13</sup> aufgenommen werden. Das gilt umso mehr für die Menschen, die unter Tyrannei der Werte leiden.

Ich würde diese schreckliche Krankheit des menschlichen Geistes mit einer Autoimmunerkrankung des Körpers vergleichen. Im Bereich der Medizin spricht man von einer Autoimmunerkrankung, wenn sich das Abwehrsystem gegen den Körper selbst wendet. Bei einer Autoimmunerkrankung wird das körpereigene Gewebe vom eigenen Immunsystem irrtümlicherweise als fremd identifiziert und vernichtet. Meiner Meinung nach stellt die Tyrannei der Werte eine Autoimmunerkrankung des menschlichen Geistes dar. Die Werte, an den wir glauben, spielen die Rolle eines Immunsystems des menschlichen Geistes. Dadurch wird der Mensch vor axiologischen Krankheiten, wie Nihilismus, Wertblindheit u.a. geschützt. Das Glauben an die Werte ist zuständig für die Erhaltung der normalen Funktion des geistigen Seins des Menschen. Wenn dieses Abwehrsystem plötzlich die eigene Werte abgreift, handelt es sich um die Tyrannei der Werte.

Wie die Autoimmunerkrankung des Körpers ist die Autoimmunerkrankung des Geistes ein rätselhaftes Phänomen. Der Philosoph als Arzt der Kultur, um einen Ausdruck Nietzsches zu verwenden, kann nur feststellen, daß ein bestimmter Patient daran leidet. Und wir sollen wissen, daß ein solcher Patient extrem gefährlich sein kann.

---

<sup>10</sup> Karl Jaspers, *Texte filosofice*, Editura Politică, Bucureşti, 1986, p. 111.

<sup>11</sup> Emil Cioran, *Werke*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2008, S. 2061.

<sup>12</sup> Johannes Hessen, *Wertphilosophie*, Schöninghs Verlag, Paderborn, 1937, S. 193.

<sup>13</sup> Friedrich Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral*, in: *Gesammelte Werke*, Gondrom Verlag, Bindlach, 2005, S. 1022.

*Руденко Марта Ігорівна,  
кандидат філологічних наук,  
викладач кафедри української мови;  
Зевако Валентина Іванівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри української мови;  
Мельник Тетяна Петрівна,  
кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри української мови,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **ЗАГОЛОВОК НАУКОВОГО ТЕКСТУ**

Важливою складовою фахової компетентності лікарів є культура наукової діяльності і відповідно вміння мовленнєвого оформлення (усного та писемного) власних напрацювань. Цінність таких розвідок, їх доступність для зацікавленого реципієнта часто знижується через недосконале послуговування нормативною національною науковою мовою.

Результати наукових досліджень втілюються у багатьох різноманітних формах: рефератах, статтях, тезах, наукових доповідях, дисертаціях, монографіях тощо. Їх композиція повинна відповідати вимогам до різних жанрів цього стилю. Однак часто науковці, особливо початківці, ігнорують роль такої важливої мета-текстової структури, як заголовок.

Відносно основного тексту заголовок здійснює номінативну та репрезентативну функції.

За визначенням О. М. Семиног, заголовок наукового тексту – «інформативна одиниця, що відображає тему твору і відповідає змісту тексту» [3, 81]. Він повинен бути чітким, лаконічним, однозначним, не бути надто розлогим. Якщо у художньому стилі назва тексту є ключем до його розуміння, а в публіцистичному – головним способом привернути увагу читача, заінтригувати його, то в науковому – це насамперед повідомлення інформації.

Дослідниця подає такі типи заголовків наукового тексту [3, 81]:

1. Назви загального характеру («Історія лінгвофілософських учень», «Педагогіка вищої школи», «Шизофренія у підлітків»). Як бачимо, цей вид назв властивий для значних за обсягом текстів.

2. Назви, які конкретизують питання, досліджувані автором («Специфіка мови професійного спілкування», «Зміни фосфорно-кальцієвого гомеостазу у хворих на артеріальну гіпертензію», «Клінічні вияви вегетативної дисфункції у пацієнтів з пролапсом мітрального клапана»). Такі заголовки формулюються для менших за розміром досліджень.

3. Назви, що відображають особливості авторської постановки питання («Сучасне термінотворення: симптоми і синдроми», «Ab cog – ad ovo. Безпека вагітних: мультидисциплінарний підхід»). Найчастіше такі заголовки з'являються у статей чи монографій, що виходять за межі власне наукового стилю та тяжіють до науково-популярного.

Типові помилки при формулюванні назви – занадто широкий чи вузький

заголовок. У першому випадку матеріал дослідження не вичерпує окресленої проблеми, у другому навпаки – виходить далеко за межі назви.

Оскільки головна функція заголовку у вищезазначених текстах – номінативна, не варто давати науковій розвідці назви типу: «До питання про...», «Окремі питання...», «Деякі питання...». Так само «Актуальні питання...», «Сучасні проблеми...», які пасують радше збірнику статей, а не окремому дослідженню.

Синтаксично назви наукових текстів оформляються здебільшого через називні речення, позаяк «функція номінації (називання) у мові реалізується через форму номінативних речень», як зазначає К.Ф. Шульжук [5, 130]. Головний член у ньому виражається іменником у називному відмінку. Як наголошує дослідник, головною рисою таких синтаксичних конструкцій є константувальна інформація. Заголовки наукових текстів повинні бути поширеними називними реченнями, тобто містити означення і додатки, залежні від головного члена – підмета. Слід звернути увагу на те, що зміст таких речень умовно сприймається як співвіднесений з теперішнім часом, оскільки немає дієслівних засобів вираження граматичних значень часу і способу [5, 131]. Однак можливе застосування також інших типів речень.

#### *Література:*

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекст / И. В. Арнольд. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 1999. – 444 с.
2. Женетт Ж. Введение в архитектекст // Фигуры: в 2 т. / Жерар Женетт. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1988. Т. 2. – С. 282-341.
3. Семиног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семиног. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 216 с. (Серія «Альма-матер»).
4. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник / С.М. Луцак, Н.П. Литвиненко, О.Д. Турган та ін.; за ред. С.М. Луцак. – К. : ВСВ «Медицина», 2017. – 360 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. / К.Ф. Шульжук. – 2-ге вид., доп. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 408 с. (Серія «Альма-матер»).

*Саварин Тетяна Володимирівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов;  
Паласюк Богдан Михайлович,  
кандидат економічних наук, доцент кафедри медичної фізики діагностичного та  
лікувального обладнання;  
Яриш Юлія Юрійівна,  
студентка медичного факультету,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

Вітчизняна система охорони здоров'я нині перебуває в пошуку шляхів виходу з кризової ситуації та побудови нової моделі, наближеної до європейських стандартів. І цей процес обов'язково потребує зміни парадигми базової середньої та вищої медичної освіти.

У даний час у світі існує понад 16 тисяч вищих медичних навчальних закладів, що функціонують на національному рівні, а їх діяльність стимулюється провідними міжнародними організаціями: Всесвітньою організацією охорони здоров'я, Всесвітньою федерацією медичної освіти, UNESCO, Радою Європи, Міжнародним інститутом медичної освіти, Асоціацією шкіл громадського охорони здоров'я Європейського регіону, Європейською асоціацією медичної освіти та іншими.

Об'єднання міжнародних і національних зусиль сприяє розвитку медичної освіти в світі і забезпечує прогрес цього важливого розділу людської діяльності. Досвід, що накопичено у сфері медичної освіти на міжнародному рівні, досить великий і характеризується різноманіттям національних шкіл, їх специфікою і традиціями.

Якість вищої освіти лікарів України, на думку багатьох дослідників, необхідно забезпечувати насамперед у напрямку вдосконалення державної політики, де держава виступає як замовник освітньої послуги.

У сучасному інформаційному суспільстві термін «якість» присутній в усіх сферах діяльності: від якості інформаційних технологій до якості життя та освіти. Питання визначення якості вищої освіти завжди було надто складним, зважаючи на складність та багатоаспектність самої освіти. На жаль, досі відсутня термінологічна ясність щодо його визначення як серед освітян, так і серед науковців. Філософське тлумачення терміну «якість» визначається «як об'єктивна і всезагальна характеристика об'єктів, що виявляється у сукупності їх властивостей» [1].

Питання удосконалення, оцінки та контролю якості освіти висвітлені в документах міжнародних організацій, законодавчих актах та наказах МОЗ і МОН України [3]. Державне удосконалення якості вищої освіти України базується на використанні стандартів вищої освіти як нормативної бази її функціонування. Згідно з ст. 15 Закону України «Про освіту» [2]: «Державні стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки в

Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форми одержання освіти».

Визначення вимог та контроль якості професійної підготовки є однією з функцій Міністерства охорони здоров'я України. Відтак у 2017 році МОЗ України ініціював проведення на додипломному та післядипломному етапах підготовки лікарів оцінювання стану української медичної освіти у порівнянні з міжнародними стандартами, зокрема американськими.

Як свідчать опрацьовані джерела, упродовж 16 років Центр тестування при МОЗ України проводив ліцензійний інтегрований іспит Крок – об'єктивне зовнішнє незалежне оцінювання професійної компетентності майбутніх медиків. Ліцензійний інтегрований іспит включав один, два або три окремі тестові екзамени залежно від освітньо-кваліфікаційного рівня – «Крок 1» (3 курс), «Крок 2» (6 курс), «Крок 3» (інтерни), «Крок М» (молодші спеціалісти) та «Крок Б» (бакалаври). Щорічно тестування проходило понад 55000 студентів/лікарів-інтернів, 10% з яких не складало іспит. З метою наближення змісту та рівня української медичної додипломної та післядипломної освіти до міжнародних стандартів підготовки лікарів було вирішено включити американські тести до оцінювання студентів та інтернів. Ми погоджуємось з думкою, що цей іспит став об'єктивним показником стану наших навчальних програм і нашої системи освіти. Так, до ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 3. Загальна лікарська підготовка» включено субтест з надання допомоги при невідкладних станах, зміст якого базується на запитаннях іспиту USMLE (United States Medical Licensing Examination – «Екзамен з Отримання Медичної Ліцензії Сполучених Штатів Америки»). Субтест складається 25% від загальної кількості завдань, винесених на екзамен: до блоку включені тільки розділи, де протоколи надання невідкладної допомоги в Україні наближені до міжнародних протоколів, і не мають ніяких розбіжностей. Результат написання субтесту на основі USMLE не впливає на кінцеву оцінку інтерна [4].

Студенти 6 курсу, які навчаються за напрямом «Медицина», тепер складають іспит IFOM (International Foundations of Medicine або Міжнародні основи медицини), що також базується на американському медичному ліцензійному іспиті USMLE. Це дає можливість порівняти рівень медичної освіти в Україні з іншими країнами, перш за все зі США, але не тільки. Цей іспит проводиться у різних країнах Європи, Близького Сходу, Південної Америки тощо. Тестування проходить українською або англійською мовами. Слід наголосити, що тестування IFOM не замінює ліцензійний іспит «Крок 2. Загальна лікарська підготовка». Студенти, які за результатами тестового іспиту IFOM отримують бал, рівний або вищий за прохідний бал американського медичного ліцензійного іспиту USMLE STEP 2, отримують від NBME сертифікат про складання тесту IFOM [4].

Таким чином, проведення такого оцінювання має на меті виявити та озвучити проблеми, наявні в навчальних програмах ВНЗ, і, відповідно, змінити чи покращити програму підготовки з урахуванням міжнародних вимог та проаналізованих проблемних моментів.

Отож, якість вищої освіти лікарів України необхідно забезпечувати насамперед шляхом удосконалення державної політики, а також підвищенням якості навчального процесу у вищих навчальних медичних закладах та безперервним фаховим розвитком кожного лікаря.

### *Література:*

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь: Перун, 2001. – 1140 с.
2. 9 Закон України «Про освіту» ст. 15 Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19990813>
3. Національний стандарт України. ДСТУ ISO 9001:2015. (ISO 9001: 2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. Видання офіційне. Київ, 2016. – 22 с. / Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>
4. Стан медичної освіти в Україні оціняють за міжнародними стандартами // Публікації МОЗ України Режим доступу: [www.moz.gov.ua/ua/portal/pre\\_20170127\\_b.htm](http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170127_b.htm)

***Садовниченко Юрій Олександрович,***

*старший викладач,*

*кафедра медичної біології;*

***М'ясоєдов Валерій Васильович,***

*доктор медичних наук, професор,*

*проректор з наукової роботи,*

*Харківський національний медичний університет;*

***Пастухова Наталія Леонідівна,***

*кандидат біологічних наук, доцент,*

*старший науковий співробітник*

*відділу геноміки та молекулярної біотехнології,*

*ДУ «Інститут харчової біотехнології*

*та геноміки НАН України,*

*м. Харків, Україна*

## **БІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ**

Серед завдань реформи вищої медичної освіти в Україні, ініційованої МОЗ України, – її інтеграція до світового освітнього простору, імплементація міжнародних стандартів професійних компетенцій майбутніх лікарів. Одним з перших напрямків реформування стало оновлення структури ліцензійних інтегрованих іспитів (ЛІІ) «Крок» та включення до ЛІІ «Крок 1», які складатимуть студенти-громадяни України, субтесту із відповідних завдань англійською мовою [3]. До переформатування ЛІІ «Крок 1» планується залучити міжнародних експертів та профільні організації. Однак впровадження цих ініціатив неможливе без перегляду змісту освіти принаймні з дисциплін, субтести з яких включені до ЛІІ.

Метою роботи став аналіз відповідності змісту дисципліни «Медична біологія» вимогам американського медичного ліцензійного іспиту USMLE (Step 1).

Згідно діючих навчальних планів підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я медична біологія вивчається протягом двох семестрів першого курсу. Загальний обсяг годин з дисципліни сягає 165 годин, з яких 90 годин аудиторних, для спеціальності 222 Медицина та 150 годин, з яких 90 аудиторних, для спеціальності 221 Стоматологія.

Примірними програмами дисципліни передбачено вивчення молекулярної та клітинної біології, медичної генетики та паразитології. Однак, якщо основна тематика програми відповідає вимогам USMLE Step 1, то зміст та розподіл часу в годинах, відведених на їх вивчення, категорично – ні.

Так, у США, де система додипломної медичної освіти є двоступеневою, вже абітурієнт до природничо-наукового коледжу у заявці до більшості ВНЗ має вказати, що вивчав поглиблений курс біології (AP Biology) з чотиригодинним тижневим навантаженням, і за результатами навчання здолав не менше 60% екзаменаційного тесту [1, 4]. Зауважимо, що програма цього курсу є змістовнішою, ніж сучасний курс медичної біології в Україні [4].

Задля вступу до медичного факультету університету у коледжі треба вивчати біологію щонайменше 240 аудиторних годин, половина з яких присвячена молекулярній та клітинній біології або генетиці з обов'язковим лабораторним практикумом. Випускник коледжу, складаючи підсумковий тест MCAT (The Medical College Admission Test), зобов'язаний набрати не менше 472 з 528 балів, в тому числі 118 з 132 з біології.

Порівняння підручників, які використовуються у навчальному процесі старшими школами та коледжами США, зокрема Campbell Biology [5], з основним вітчизняним підручником «Медична біологія» [2] свідчить про невідповідність змісту біологічної складової вищої медичної освіти в Україні вимогам іноземних ліцензійних іспитів. Зокрема в останніх значна увага приділена висвітленню питань системи трансдукції сигналів у клітині, експресії генів, регуляції клітинного циклу й апоптозу, ембріонального розвитку у світлі сьогоденної інтерпретації біологічних явищ та процесів.

Те саме стосується й медичної паразитології, оскільки в останні десятиріччя було вивчено чимало нових видів найпростіших та гельмінтів, які є паразитами людини, зокрема *Acanthamoeba sp.*, *Naegleria fowleri*, *Cryptosporidium parvum*, *Anisakis simplex* та інші, визначені молекулярні механізми їхнього патогенезу. Вищезазначені види взагалі не згадуються ані у вітчизняних програмах підготовки магістрів, ані у підручнику.

Тож задля реалізації ініціатив МОЗ України щодо підвищення якості вищої медичної освіти з боку самого уповноваженого органу потрібно невідкладно розробити дорожню карту модернізації навчальних планів та примірних програм з медичної біології підготовки магістрів галузі знань 22 Охорона здоров'я, а також забезпечити належну інтеграцію суміжних дисциплін, ініціювати видання сучасних підручників, адаптованих до світових стандартів. Медичні заклади вищої освіти, зі свого боку, мають ініціювати підвищення кваліфікації викладачів та оновлення матеріально-технічної бази відповідних кафедр, внести корективи у систему внутрішнього контролю якості викладання дисципліни і своєчасно довести інформацію про зміни до відома освітянської спільноти.

#### **Література:**

1. Гуменюк В. Оцінювання якості медичної освіти у контексті навчання іноземних студентів в Україні / В. Гуменюк // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2–3 (16–17). – С. 186–192.
2. Медична біологія: підручник / Кол. авт.; За ред. В.П. Пішака, Ю.І. Бажори. – Вінниця: Нова книга, 2017. – 608 с.
3. Шляхи реформування системи вищої медичної освіти в Україні в сучасних

умовах / О.В. Лінчевський, В.М. Черненко, Ю.С. П'ятницький, І.Є. Булах // Медична освіта. – 2017. – № 3. – С. 6–9.

4. AP Biology. Course and Exam Description. Revised edition. – New York: The College Board, 2015. – 189 p. – Режим доступу до джерела: <https://secure-media.collegeboard.org/digitalServices/pdf/ap/ap-biology-course-and-exam-description.pdf>

5. Campbell Biology 11<sup>th</sup> edition / L.A. Urry, M.L. Cain, P.V. Minorsky et al. – New York: Pearson, 2016. – 1490 p.

*Самойленко Тетяна Олександрівна,  
старший викладач кафедри іноземних мов,  
Одеський національний медичний університет,  
м. Одеса, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватися у професійній діяльності та ділових контактах. З огляду на це проблема піднесення рівня мовної грамотності студентів-майбутніх фахівців, культури професійного мовлення набуває особливої актуальності.

Майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самовираження особистості.

На формування комунікативної компетенції впливає низка внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх належать: мотиваційна сфера; внутрішня позиція особистості; розвиток та становлення власного «Я», почуття ідентичності особистості. До зовнішніх факторів належать соціальні умови: суспільство, в якому вживається конкретна мова, його соціальна структура. Постійні зміни, що проходять у нашому житті та житті нашої країни, вимагають високого рівня компетентності, адекватної поведінки у певній соціально-психологічній ситуації для досягнення мети бути високоосвіченою особистістю.

Поняття комунікативної компетентності впродовж років досліджується багатьма вченими, зокрема, П. Я. Гальперина, І. В. Кухти, Н. А. Сури, Ю. П. Федоренко, Ю. В. Ященко та ін.

Так, Н. В. Якса, А. А. Вербицький, П. Я. Гальперин термін комунікативної компетенції трактують як рівень уміння особистості встановлювати та підтримувати контакти з іншими; потребу в спілкуванні, впевненість у собі та власній самооцінці; соціально-ситуативну адаптованість і вільне володіння вербальними й невербальними засобами суспільної поведінки, що забезпечують регуляцію процесу спілкування [2, с. 34; 3, с. 48; 10, с. 25].

Формування мовної культури у вищих навчальних закладах передбачає три основні умови:

1. Спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на вироблення навичок (граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови в актах.

2. Друга умова, пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь.

3. Формування у студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні.

Поряд із зазначеним вище, раціональне поєднання комунікативного підходу та професійного контексту слугує передумовою успішного засвоєння і подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології. Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та письмовому іншомовному фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи вправ, спрямованих на активізацію вмій говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях. Ефективним є поєднання вправ репродуктивного характеру, що виконують ознайомчу функцію, та творчого, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Не менш ефективним, особливо під час організації самостійної роботи студентів, є метод випадків і ситуацій («case method»). Це інтерактивний метод навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів. «Case method» – це опис реальної життєвої ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії. Перевагою цього методу є можливість оптимально поєднувати теорію і практику, що є надзвичайно вагомим у процесі підготовки майбутнього фахівця.

Не менш важливим етапом формування мовної культури є створення мультимедійної презентації, що спонукає студентів до усного мовлення. Її використання допомагає викладачу змінити форму навчання з авторитарної на комунікативну, заглиблену в спілкування; підтримувати ефективну мотивацію та зв'язок із реальним життям для набуття практичних умінь; викликати інтерес до отримання інформаційних повідомлень та відтворення власних; виховувати та розвивати особистість студента одночасно з процесом засвоєння нових знань.

#### *Література:*

1. Вербицкий А. А. Человек в контексте речи: формы и методы активного обучения / А. А. Вербицкий. – М.: Знание, 1990. – 64 с.

2. Гальперин П. Я. Психология как объективная наука: избр. Психологические труды / П. Я. Гальперин; ред. А. И. Подольский; РАО, Московский психолого-социальный ин-т. – М. ; Воронеж: МПСИ : Изд-во НПО «МОДЕК», 2003. – 479 с.

4. Якса Н. В. Соціально-педагогічний тезаурус: словник / Н. В. Якса. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 154 с.

**Сельський Петро Романович,**  
доктор медичних наук, професор,  
декан факультету іноземних студентів,  
професор кафедри патологічної анатомії  
з секційним курсом та судової медицини;

**Боднар Ярослав Ярославович,**  
доктор медичних наук, професор,  
завідувач кафедри патологічної анатомії  
з секційним курсом та судової медицини;

**Слива Андрій Федорович,**  
асистент кафедри патологічної анатомії  
з секційним курсом та судової медицини,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПАТОМОРФОЛОГІЇ ПРИ ДОДИПЛОМНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО**

Рівень якості міжнародної освіти є одним із ключових маркерів подальшого розвитку навчального закладу в напрямку інтеграції у міжнародний освітній простір. При цьому необхідним є дотримання Європейських стандартів і рекомендацій щодо внутрішнього забезпечення якості в університетах [7]. Важливою складовою нової системи організації навчального процесу в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського, у тому числі на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини, є упровадження новітніх навчальних та оцінювальних методик [3; 4; 5; 6]

Кількість іноземних громадян, які навчаються в Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського, зростає з року в рік. Протягом 2016-2017 навчального року на факультеті іноземних студентів навчалось 1565 студентів із 57 країн. Викладання патоморфології здійснюється для іноземних громадян, які навчаються за такими базовими акредитованими спеціальностями (освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст): Лікувальна справа (6-річна програма, 158 іноземних студентів) та Стоматологія (5-річна програма, 29 іноземців). На кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини працюють кваліфіковані і досвідчені викладачі, що мають високі рівні володіння англійською мовою. Якість підготовки іноземних громадян із морфологічних дисциплін дозволила покращити низка упроваджених новітніх педагогічних та інформаційних технологій [3; 4]: практично-орієнтоване навчання, нова організація самостійної роботи та розміщення необхідних навчальних матеріалів на web-порталі, засвоєння практичних навичок за лініями і рівнями з обліком у спеціальному документі – матрикулі, об'єктивний структурований клінічний іспит (ОСКІ) та комплексний семестровий тестовий іспит.

До організації навчального процесу на кафедрах застосовано системний і комплексний підхід, при якому впровадження нових навчальних методик реалізовано у тісному взаємозв'язку з інноваціями в оцінюванні знань. Для

підготовки до кожного заняття із загальної та спеціальної патоморфології студенти-іноземці мають можливість використовувати відповідні матеріали, включно з англomовними методичними рекомендаціями та презентаціями лекцій із значною кількістю прозірок, які відображають макро- та мікроскопічні зміни при різних патологічних процесах та нозологіях. При цьому використовується система дистанційного навчання Moodle. Особливе значення для підвищення якості підготовки іноземних студентів має і створена система незалежного оцінювання знань. З 2007/2008 навчального року підсумковий модульний контроль знань (з 2015/2016 н.р. – письмова частина іспиту) із патоморфології здійснюється, як складова комплексного семестрового тестового іспиту. На даний час створена велика база тестових завдань (біля 2 тисяч), із яких комп'ютерна програма довільно формує буклети. На відміну від подібних систем [1; 2; 8] запропоновано інформаційні моделі бази тестових завдань та тесту, які дозволяють ефективно здійснювати вимірювання із патоморфології [5]. При цьому використовується спеціальне апаратне та програмне забезпечення для захисту інформації (АС «Тести»). Тестування на комплексному семестровому тестовому іспиті відбувається за стандартизованою схемою із використання тестових завдань англійською та українською мовами.

Комплексне застосування новітніх навчальних та оцінювальних методик при викладанні морфологічних дисциплін дозволяє суттєво підвищити рівень практичної компетентності фахівців із числа іноземних громадян шляхом ефективного зворотного зв'язку. Наявність об'єктивної системи оцінювання якості підготовки на всіх етапах забезпечує можливість динамічних змін у системі управління навчальним процесом. При цьому, за умови провадження навчального процесу висококваліфікованими викладачами, значно покращується ефективність проведення практичного заняття та засвоєння знань іноземними студентами із патоморфології.

#### *Література:*

1. Булах І.Є. Створюємо якісний тест : навч. посіб. / І.Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
2. Досвід Віденського медичного університету в реформуванні системи освіти. Перспективи співпраці / За ред. Л.Я. Ковальчука. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 290 с.
3. Ковальчук Л. Я. Впровадження новітніх методик і систем навчального процесу в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського / Л. Я. Ковальчук // Медична освіта. – 2009. – № 2. – С. 10–14.
4. Марценюк В. П. Інформаційна система управління якістю підготовки фахівців у вищій медичній освіті / В.П. Марценюк, П. Р. Сельський. – Тернопіль : ТДМУ. – 2015. – 312 с.
5. Марценюк В. П. Обґрунтування об'єктивності комплексного семестрового тестового іспиту та об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) для оцінювання знань та практичних навичок з патоморфології / В. П. Марценюк, П. Р. Сельський // Здобутки клінічної і експериментальної медицини. – 2012. – № 2. – С. 86-89.
6. Особливості викладання патоморфології за умов практично-орієнтованого навчання / Я. Я. Боднар, П. Р. Сельський, Т. В. Дацко [та ін.] // Медична освіта. – 2007. – №3. – С. 92-93.

7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К. : Ленвіт, 2006. – 35 с.

8. Epstein R.M. Assessment in Medical Education / R.M. Epstein // The New England Journal of Medicine. – 2007. – № 1. – P. 356 – 387.

**Semenets Andrii Volodymyrovych,**

*PhD in technical science*

*Associate professor of Department of Medical Informatics;*

**Vakulenko Dmytro Victorovych,**

*DSc in biological science, PhD in technical science*

*Head of Department of Medical Informatics;*

**Sverstyuk Andrii Stepanovych,**

*PhD in technical science*

*Associate professor of Department of Medical Informatics*

*of SHEI «I. Ya. Horbachevsky Ternopil State*

*Medical University MOH of Ukraine»,*

*Ternopil, Ukraine*

## **ABOUT THE QUESTION BANK TRANSFER FROM WP COURSEWARE INTO MOODLE LMS**

**Introduction.** Informatization of education involves introduction of various types of information systems (IS) aiming to manage the educational process, educational materials as well as distance learning systems (LMS). Most widely used open-source LMS is Moodle (<https://moodle.org/>).

**Main part.** WP CourseWare (<https://flyplugins.com/wp-courseware/>) is the IS which implements LMS capabilities in form of plug-in for the common content management system (CMS) WordPress (<https://wordpress.com/>). Unlike WordPress, which is free and open-source, WP CourseWare has been shared as a commercial solution. This disadvantage leads to numbers of tasks concerning question bank transfer from WP CourseWare into open-source LMS, especially, in Moodle.

**Aim** of this paper is to present experience of authors about question bank transfer from WP CourseWare into Moodle LMS.

Major results, that has been achieved, include:

1. The WP CourseWare question bank export XML-file structure has been studied.
2. An algorithm of conversion of the WP CourseWare question bank export XML file into the Moodle XML import file ([https://docs.moodle.org/33/en/Moodle\\_XML\\_format](https://docs.moodle.org/33/en/Moodle_XML_format)) has been developed.
3. The web-application (web-util) that implements above algorithm has been developed by the PHP programming language.

Proposed algorithm has supported an automatic conversion of the following question types into the Moodle XML file format (table 1).

For example, the report about results of processing of the WP CourseWare question bank export XML file using proposed web-util is offered (fig. 1). Finally, developed web-util has been used to transfer the question banks of the 20 courses that has included 580 question presented within 35 quiz in total.

**Table 1. Proposed WP CourseWare and Moodle question type equivalence**

Question type	WP CourseWare XML	Moodle XML
Multiple choice	Multi	Multichoice
Open (essay)	Open	Essay
Yes / No	True/ False	True / False
File upload	Upload	Essay

Source code of the proposed web-util is available for free in the following GitHub repository: <https://github.com/senteacher/wpcw2moodle>.

```
QST N: 49, type: open
question text: Were you graded "satisfactory" by your instructor?
corr. answer:

boolean false

answ. type: small_textarea
image:
quiz_hash(id): wpcwqid_97
INFO:questionkey=48 , quizID=3
```

**---Processing report---**

```
Total processed questions: 49
Multichoice questions: 41
True/False questions: 4
Essay questions: 4
Errors occurred / skipped (converted): 0

Moodle XML has been saved!
```

a)

b)

**Fig. 1. A single question processing report (a) as well as whole file processing report (b) during conversion of the WP CourseWare question bank export XML file into the Moodle XML file format**

**Conclusion.** An experience of authors about question bank transfer from WP CourseWare into Moodle LMS is presented. The web-util for conversion of the WP CourseWare question bank XML file into the Moodle XML file is developed. An example of its practical application is shown.

*Серняк Оксана Михайлівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри практики англійської мови  
та методики її викладання,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
м. Тернопіль, Україна*

## **ДИСКУРСИВНО-МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ**

У сучасному суспільстві, яке стрімко розвивається, опанування іноземними мовами стало одним із першочергових завдань. Головною метою навчання іноземної мови є оволодіння вміннями та навичками іншомовної комунікації, передбачаючи використання іноземної мови як засобу спілкування у навчальній, трудовій та повсякденній діяльності.

Методика викладання іноземних мов професійного спрямування передбачає

формування майбутнього фахівця, як мовної особистості, яка досконало володіє сукупністю іншомовних лінгвістичних знань і комунікативних умінь, необхідних для іншомовної мовленнєвої діяльності, а також навичками спілкування в різних ситуаціях [1].

Загальновідомим є той факт, що у процесі підготовки з іноземної мови для професійного спрямування основною формою організації і презентації навчального матеріалу є іншомовний текст. Вивчення іноземної мови, переважно, зосереджене на сприйманні та породженні іншомовного висловлювання у вигляді іншомовного тексту. Проте, слід визнати, що дуже часто в основі навчання є забуввання та відтворення текстів різних жанрів, типів та гатунків.

Недоречність вищезгаданої ситуації полягає у тому, що іншомовний текст є певною абстрактно-формальною конструкцією, яка часто-густо є статичною, а отже не завжди, або і зовсім не передбачає взаємодію між тим, хто його породжує, і тим, хто його сприймає. Іншими словами, означений іншомовний текст часто-густо не має особистісного спрямування і не викликає жодної мовленнєвої реакції з іншого боку.

Навчання іноземної мови на сучасному етапі передбачає формування іншомовної взаємодії за допомогою не завченої напам'ять іншомовної інформації, а висловлювань, породжених з метою спілкування. Необхідною цеглинкою у побудові іншомовного спілкування є «дискурс», термін виокремлений американським лінгвістом З. Харрісом, який визначив його як послідовність реплік, виголошених в певній мовленнєвій ситуації [2].

Оскільки іншомовний дискурс є основою побудови мовленнєвої комунікації у процесі вивчення іноземної мови, виникає необхідність використання таких підходів і методів навчання іноземної мови, що враховують створення на занятті особистісно-значущих передумов, коли у мовця виникає особистісна потреба продукувати дискурс іноземною мовою.

З цією метою у процесі мовленнєвої підготовки майбутніх спеціалістів необхідним є створення іншомовної взаємодії на основі ситуації спілкування, яка має комунікативну мету. Саме за таких умов (навіть штучно створених) відбудеться породження різних форм дискурсу, які стануть основою природного, незавченого іншомовного спілкування.

Наведемо приклад комунікативної рольової гри з породженням іншомовного дискурсу під час вивчення майбутніми лікарями теми Heart Disease на занятті англійської мови.

The class is divided into two groups.

**Group 1** represents patients with different forms of heart disease: patient 1 suffering from coronary artery disease; patient 2 suffering from atherosclerosis; patient 3 suffering from arrhythmia.

**Group 2** represents cardiologists whose duty is to discuss the symptoms of the disease with the patients suggesting treatment of different forms of heart disease.

На наше переконання, ефективність вивчення теми Heart Disease у процесі рольової гри зростає, оскільки в основі навчання є не статичний текст про симптоми, методи лікування та запобігання коронарної хвороби серця, а інтерактивна мовленнєва ситуація з комунікативною метою, що породжує дискурсивну іншомовну комунікацію, наближену до реального іншомовного спілкування.

Таким чином, прерогативою у навчанні іноземних мов професійного спілкування повинен стати розвиток у майбутніх фахівців дискурсивно-мовленевої компетенції, яка є однією з найважливіших структурних компонентів комунікативної компетентності.

#### ***Література:***

1. Костенко В. Г. Дискурсивна основа навчання іноземних мов та її роль у формуванні комунікативної компетенції / В. Г. Костенко, І. В. Знаменська, І. М. Сологор // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Досвід. Пошуки : [збірник наукових статей]. – Харків, 2008. – № 14. – С. 117–123.
2. Harris Zellig. S. Discourse analysis // Language /Zellig S. Harris. – 1988.

***Скрипник Наталія Володимирівна,***  
*вчитель-логопед Чернівецької*  
*загальноосвітньої школи I-III ступенів,*  
*м. Чернівці, Україна*

### **ДО ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

Раніше аутизм в Україні вважався рідкісним порушенням розвитку, але впродовж останнього десятиріччя якість діагностики розладу значно поліпшилася. З 2008 по 2013 рік за даними МОЗ України захворюваність на РСА зростає в 3,8 разів з 2,4 до 9,1 на 100 000 дитячого населення. Показник стабільно зростає впродовж останніх сімох років: у 2007 р. – на 28,2%; 2008 р. – 32,0%, 2009 р. – 27,2%, 2010 р. – 35,7%, 2011 р. – 21,2%, 2012 р. – 25,3%, 2013 р. – 38,0% [3]. Аутизм – особлива аномалія психічного розвитку, якій властиві стійкі і своєрідні порушення комунікативної поведінки, емоційного контакту дитини з навколишнім світом і вміння правильно реагувати на зовнішні ситуації (Л. Нурієва). З клінічного погляду, дитячий аутизм є одним із найбільш важких порушень розвитку. Поведінці дітей із РСА притаманна байдужість або захисна реакція стосовно «нормальних» пропозицій контакту, спілкування; напружено-боязлива прихильність до певних щоденних устроїв і процедур; односторонність, самотнємульовані практичні підходи; недостатній розвиток засобів вираження, комунікації (мови, міміки) і неготовність до практичних вимог життя [4].

У спеціальній літературі, присвяченій проблемі дослідження розвитку дітей із РАС, представлений різнобічний характер вивчення питання обстеження та корекційної роботи в усіх їх структурних компонентах, впровадження яких забезпечує успішну соціалізацію, навчання й розвиток таких дітей.

У межах концепції навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах ЗОШ корекційно-педагогічна робота займає провідне положення в єдиному педагогічному процесі. Основними напрямками корекційно-педагогічного процесу з дітьми з РАС: вплив на дитину факторами середовища («терапія середовищем»); спеціальний підбір культурно-масових засобів; психогігієна сімейного виховання; корекція окремих сторін психічної діяльності, індивідуальних прогалин в знаннях; розвиток процесів мислення,

мовлення, збагачення словникового запасу, уявлень про навколишній світ; корекція порушень емоційно-вольової сфери; відновлення позитивних якостей, які одержали незначну девіацію; накопичення навичок моральної поведінки.

Ми притримуємося думки, що у корекційно-виховній та психолого-педагогічній роботі з дітьми, які мають аутистичні порушення та, як наслідок, характерні для аутизму порушення мовленнєвого розвитку, надзвичайно важливе значення має дотримання принципів індивідуального і диференційованого підходу, що впливає із поліморфної природи аутистичних розладів та різноманітності проявів даного порушення.

Використовуємо в ЗОШ технології втручання для дітей з РАС, ефективність яких науково доведена: поведінковий пакет (Behavioral Package), стратегії («Розвиток спільної уваги»)(Joint Attention Intervention), «Навчання з однолітками» (Peer Training Package), «Керування власною поведінкою, самокерування» (Self-management), «Соціальні історії» (Story-based Intervention Package), «Гровий час»(DIR<sup>14</sup>/Floortime), моделювання (Modeling), натуралістичні (природні) стратегії навчання (Naturalistic Teaching Strategies), навчання опорним (базовим) реакціям (Pivotal Response Treatment, PRT), структуроване навчання з опорою на візуальну підтримку (елементи Програми ТЕАССН<sup>15</sup>), комунікативна система обміну зображеннями (Picture Exchange Communication System (PECS), фізичне навантаження та ін. Серед методик, які зараховують до групи з недоведеною ефективністю, – терапії з тваринами (Animal-Assisted Activities), музична, ігрова, арт- терапії та ін. [с. 24-25].

Активно реалізуються наступні правила взаємодії з учнями з РАС:

1. Сприймайте позитивно спробу комунікації з боку дитини, навіть неадекватну.
2. Під час фронтальної роботи в класі звертайтеся до дитини з РАС на ім'я, якщо потрібно, торкніться її. Тільки тоді учень буде виконувати фронтальне завдання.
3. Дайте дитині час для відповіді.
4. Під час дитячої сварки вербалізуйте думки іншої дитини, оскільки діти з АСР не можуть поставити себе на місце іншого та розпізнати його думки, наміри, почуття.
5. Перш ніж висловлювати власні думки, пристосуйтеся до думок дитини, вербалізуйте їх. Вплив вербальної комунікації є вирішальним у регулюванні поведінки дітей, їх загальну та мовленнєву активність (О. Запорожець, О. Лурія, М. Шеремет та ін.), тому підтримуються спроби дітей з РАС проявляти активність у мовленнєвому спілкуванні.

Визначальною умовою успішного впливу на розвиток дитини з аутизмом є послідовна робота фахівців ЗОШ з родиною як системою і активне залучення батьків до роботи з дитини. Практичний досвід засвідчує, що найбільш ефективними є наступні напрями роботи з батьками: допомога в орієнтуванні в особливостях і потребах дитини; формування у батьків адекватного уявлення про проблеми та можливості дитини; уміння бачити її позитивні сторони, досягнення, успіхи, розвиток, а не тільки порушення та діагноз; формування активної позиції

---

<sup>14</sup> DIR – the Developmental Individual-difference Relationship-based model (модель, що базується на поняттях: закономірний розвиток, індивідуальність дитини та взаємини з нею).

<sup>15</sup> ТЕАССН – Treatment and Education for Autistic and related Communication handicapped Children, (Терапія і навчання аутичних дітей та таких, які мають комунікативні порушення).

батьків у допомозі дитині; навчання батьків навичкам ефективної взаємодії та гри з дитиною; підтримка позитивного стилю взаємодії батьків з дитиною. Важливим орієнтиром у взаємодії з дитиною має бути послідовна та узгоджена між усіма дорослими вимогливість до дитини, прагнення привчити її до порядку й виконання нею соціально-побутових обов'язків.

#### *Література:*

1. Нуриева Л. Г. Развитие речи у аутичных детей: метод. разраб. / Л.Г. Нуриева. – М. : Теревинф, 2006. – 112 с.
2. Островська К. О. Аутизм: Проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник / К. О. Островська. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім І. Франка. – 2006. – 110 с.
3. Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги та медичної реабілітації (2015 р.)
4. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія /Д.І. Шульженко. – К.: Педагогіка. – 2009. – 385 с.

*Смольська Лариса Юрївна,*

*кандидат, філологічних наук доцент;*

*Антонюк-Кириченко Соломія Андріївна,*

*викладач,*

*Львівський національний медичний університет*

*імені Данила Галицького,*

*м. Львів, Україна*

### **ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИ СТВОРЕННІ КЛАСИФІКАТОРА МЕДИЧНИХ ДІАГНОЗІВ**

Для медичної науки, у часи глобалізації, має велике значення уніфікація та стандартизація медичних понять, зокрема діагнозів. Доконаним фактом є консолідація медичних наукових університетів, академій, клінік, що керуються певними стандартами написання діагнозів, назвами процедур тощо.

І тому, згідно з наказом МОЗ України від 11.10.93 N 215 «Про створення національної статистики та переходу на міжнародну систему обліку і статистики» Українському інституту громадського здоров'я, зокрема директору Пономаренку В. М., було доручено зробити переклад Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я Десятого перегляду (МКХ-10) з англійської на українську мову та підготувати її до видання [5].

Існують також три веб версії україномовної МКХ10. Одна з них представлена на веб сторінці вільної енциклопедії «Вікіпедія» [1].

На базі цієї класифікації медик А. Косяк, з метою полегшити та покращити роботу медичних працівників України, створив Android-додаток МКХ 10 для Windows Phone 8, Windows Phone 8.1 та Windows 10 [2], компільований за допомогою сервісу AppsGeyser.

Міжнародну класифікацію хвороб МКХ10 знаходимо також на веб сторінці компанії «Medacadem clinica», яка спеціалізується по створенню сучасного медичного програмного забезпечення [5] та СІЕТ [4], що розробила інформаційний медичний комплекс програмних систем для оперативного аналізу та управління всіма сферами діяльності закладів охорони здоров'я.

Кафедри латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Буковинського державного медичного університету, Української медичної стоматологічної академії підписали наукову угоду про співпрацю. Результатом цієї угоди стало рішення укласти словник-класифікатор медичних понять, діагнозів, процедур. Кожне медичне поняття буде висвітлене такими мовами: українською, латинською, англійською, німецькою, французькою, польською, італійською, російською та новогрецькою мовами, напр.: жовта гарячка (A95), febris flava, желтая лихорадка, żółta gorączka, yellow fever, fièvre jaune, Gelbfieber, febbre gialla, κίτρινος πυρετός. Коди хвороб подаються згідно X Ревізії Міжнародної Статистичної класифікації Хвороб та Проблем Здоров'я. У цих інтернет-версіях МКХ10 можливий вибір коду захворювання за категорією, за ключовим словом та пошук захворювання по коду. Згідно цього код складається з однієї літери та трьох цифр, напр.: «Гостра форма хвороби Шагаса» з ураженням серця B57 (I98.1). Перший код B57 означає етіологію хвороби, другий код I98.1 – місцезнаходження .

Однак, як бачимо, українській мові слово «ураження» не є притаманне. Також, термін у назві розділів M30-M36 «сполучена тканина» потребує заміни на «сполучна тканина». Потребує уніфікації і вживання прикметників «двосторонній» чи «двобічний», а також «тіло чужерідне чи стороннє», «відсутність ноги придбана чи набута». В українській медичній термінології вживалося багато транслітерованих латинських термінів. Повстає питання: а чи варто їх українізувати? Оскільки, латинські терміни є стислі та понятійно дуже зв'язані. Наприклад, чи варто термін «астенія» замінювати на «втома», або «зниження кров'яного тиску» замість «гіпотонія» чи уживанішим тепер терміном «гіпертензія». Українські діагнози, на нашу думку, дуже розлогі, напр.: *Спазм анального сфинктера* замість вжити відомий для лікарів діагноз *«проктальгія фугальна»*. І на жаль, це не поодинокі випадки. Відчувається великий вплив англійської мови.

Враховуючи сказане вище, вважаємо, що українські варіанти є достатньо сирі та вимагають доопрацювання, зокрема доповнення та вичитки й редакторської правки.

Праця над створенням багатомовної класифікації хвороб є надзвичайно цікавою і перспективною. Колектив укладачів вважає, що створення такого класифікатора є необхідним для лікарів, науковців, лаборантів, оскільки він потрібен для правильного та грамотного написання діагнозу, що дає можливість направлення хворого на консультацію до будь-якої країни світу.

#### **Література:**

1. Онлайн довідник – Веб-додаток МКХ-10. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Список\\_кодів\\_МКХ-10](https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_кодів_МКХ-10)
2. Dodatok MKX-10. – Режим доступу: [mkh10.com.ua](http://mkh10.com.ua)
3. Android-додаток МКХ 10 для Windows Phone 8, Windows Phone 8.1 та Windows 10. – Режим доступу: <http://svit-gadgetiv.blogspot.com/2016/11/mkh-10-android.html>
4. Міжнародний класифікатор хвороб МКХ-10. – Режим доступу: <http://www.ciet.kiev.ua/about.php?id=54>
5. Міжнародний класифікатор хвороб МКХ-10. – Режим доступу: <https://medinfo.in.ua/uk/Nosology/M30-M36>
6. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем

охорони здоров'я. Десятий перегляд / [пер. з англ. Пономаренка В. М., Нагорної А. М., Панасенко Г. І.]. – Київ : «Здоров'я», 2001. – Т. 3. – 817 с.

7. *Leksykon Diagnostyki medycznych polsko-łacińsko-angielski* / [pod redakcją Jana Zaniewskiego]. – Warszawa : MT Biznes, 2005. – 1096 s.

*Сокол Мар'яна Олегівна,  
кандидат філологічних наук,  
докторант Дрогобицького державного  
педагогічного університету імені Івана Франка,  
м. Дрогобич, Україна*

## **СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «НАВЧАННЯ» У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ ХХ СТ.**

У ХХ ст. спостерігаємо тенденцію уточнення і систематизації понятійно-категорійного апарату педагогічної науки, яка здійснюється завдяки «створенню власного педагогічного погляду» на наукові поняття педагогіки, а також абстрагує уже наявну термінологію. Понятійно-термінологічна система теорії виховання значною мірою змінює зміст понять (особливо основне – виховання), а також корегує системні відносини, що зумовлюються різними чинниками.

Цілком очевидним є той факт, що процес пізнання не має меж, тому ознак поняття може бути багато, проте наука повинна виокремлювати чітке формулювання тих дефініцій, які дозволяють відрізнити одне поняття від іншого. Історія розвитку педагогічної думки у нашій країні свідчить про те, що поняття «навчання» розвивалося з плином часу, звідси можемо простежити розвиток його дефініції, а також зміни його значень у досліджуваній період.

Зближення поняття «навчання» з тими чи іншими процесами спостерігаємо у дослідженнях різних учених. Про це свідчать висловлення на зразок: «навчання – це цілеспрямований процес систематичного повідомлення учням знань, корисних для них способів і прийомів роботи, організація їхньої діяльності, необхідної для засвоєння знань, умінь, навичок і розвитку пізнавальних здібностей [3, с. 15]; «навчання – це цілеспрямований процес взаємодії вчителя і учнів, під час якого здобувається освіта» [2, с. 467]; «навчання – це спеціально організований, цілеспрямований, керований процес взаємодії вчителів та учнів, спрямований на засвоєння вмінь, знань, навичок, формування світогляду, розвиток розумових здібностей і потенційних можливостей тих, хто навчається, закріплення навичок самоосвіти відповідно до поставлених цілей» [4, с. 22–24]. Значного поширення у педагогіці набула також думка, згідно з якою «навчання» поєднується не лише з діяльністю учня, а й вчителя: «спільна діяльність учителів і учнів, спрямована на засвоєння знань, умінь і навичок» [1, с. 26].

Спробу структурувати термінополе «навчання» з метою встановити й проаналізувати прагматичні взємозв'язки цього поняття у різних векторах його інтерпретації робить Г. Н. Рівлін. Зокрема, дослідник виокремлює особливі складові, без яких неможливе навчання як керований учителем процес учіння:

1) хороша фізична підготовка (процес навчання ускладнюється для учнів з фізичними вадами);

- 2) сприятливі зовнішні умови, зокрема освітлення, температура, тиша тощо сприяють навчанню;
- 3) щоденне планування організовує часові рамки навчання для учня;
- 4) попередній перегляд навчального матеріалу допомагає краще працювати у процесі навчання;
- 5) графічне зображення сприяє узагальненню, систематизації навчального процесу;
- 6) повторення виявляє прогалини у навчанні;
- 7) нотатки допомагають виділити головне [5].

Значного поширення у педагогіці набула також думка, згідно з якою «навчання» пов'язується із передачею та засвоєнням знань, умінь, навичок тощо. Такі визначення знаходимо у «Педагогічному словнику у 4-х томах» І. А. Каірова та «Великій радянській енциклопедії»: «процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини; процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок діяльності, основний засіб підготовки людини до життя і праці» [2, с. 328].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що поняття «навчання» характеризує різні аспекти процесу формування особистості, засвоєння знань, умінь, навичок, передачі суспільно-історичного досвіду. Загалом цей конститuent понятійно-категорійного апарату є важливою одиницею цілісної системи базових педагогічних понять.

Отже, тенденція перебільшення ролі одних понять за рахунок інших особливо посилилася в досліджуваній період, що спричинило витіснення одних понять іншими. В результаті цього не тільки відповідні дисципліни, що висвітлюють окремі аспекти освіти, виховання і навчання, відсувалися на задній план, а й багато понять і категорій, що знаходяться в науковому обігу делокалізувалися. Тому, педагогіка позбавляється можливості брати участь у загальнонаукових дискусіях, долучатися до інших «дискурсивних практик», наражаючись тим самим на самоізоляцію. Іншою небезпекою для педагогіки є «розчинення» її предмета у «прозорих» об'єктах інших дисциплін.

#### *Література:*

1. Болдырев Н. И. Педагогика / Н. И. Болдырев, Н. К. Гончаров, Ф. Ф. Королев. – М.: Педагогика, 1968. – 339 с.
2. Большая советская энциклопедия / под. ред. Н. И. Болдырева. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 978 с.
3. Огородников И. Т. Педагогика / И. Т. Огородников. – М.: Доверие, 1968 – 312 с.
4. Подласый И. П. Педагогика / И. П. Подласый. – М.: Наука, 1996. – С. 22–24.
5. Rivlin H. N. Encyclopedia of modern education / H. N. Rivlin, – N. Y.: Schueler, 1943. – 672 p.

*Суханова Тетяна Євгенівна,  
кандидат філологічних наук, доцент;  
Крисенко Тетяна Василівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
кафедра гуманітарних наук,  
Національний фармацевтичний університет,  
м. Харків, Україна*

## **ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧАЮЧОГО ЧИТАННЯ**

Провідним і невід'ємним видом мовленнєвої діяльності є читання. Воно супроводжує вивчення іноземної мови постійно, а на початкових етапах є не тільки метою, але й засобом навчання. Текст дає великий матеріал для фонетичної, лексичної, граматичної роботи. Він є джерелом мовленнєвих вправ, що розвивають уміння студентів з різних видів усної та письмової діяльності.

У даній доповіді мова буде йти про застосування допоміжних засобів під час роботи з науковим текстом. Коли викладач планує займатися вивчаючим читанням, то завданням цієї діяльності має бути повне й точне розуміння студентами інформації для подальшого її запам'ятовування і використання. Така робота супроводжується зупинками для обмірковування матеріалу, повторенням окремих місць, іноді письмовими записами, звертанням до словників. Студент повинен читати, повністю проговорюючи слова (швидкість такого читання – 50-60 слів за хвилину) [2].

Оскільки вивчає читання є поглибленим читанням, яке передбачає максимально точне засвоєння змісту наукового тексту та його адекватне відтворення у необхідних цілях, то воно передбачає серйозну попередню підготовку, а також виконання системи вправ та завдань з виходом в усне та письмове мовлення. Основними цільовими установками цього типу читання мають бути: розуміння – запам'ятовування – відтворення. Тому доцільним буде під час такої роботи з науковим текстом користуватися різноманітними презентаціями.

Відомо, що реалізація принципу наочності сприяє формуванню чуттєвого зображення, стимулює мислення, сприяє формуванню механізмів окремих видів мовленнєвої діяльності. Використання презентацій під час подання мовного матеріалу допомагає студенту зрозуміти, засвоїти і застосувати новий матеріал у подальшій мовленнєвій комунікації. Основою наочності є образ, зібраний з чуттєвого і раціонального відображення дійсності. Спільність зорового і слухового ряду, яку створюють аудіовізуальні засоби навчання, сприяє збільшенню швидкості сприйняття і розуміння мовлення. Викладач може досягти спільності зорового і слухового ряду, читаючи текст і показуючи зображення, які створюють візуальний ряд.

Робота над текстом відбувається в кілька етапів [1]. Насамперед, для полегшення розуміння інформації проводиться робота з лексикою, яка семантизується за допомогою слайдів. На цьому етапі діяльності пояснюється значення слова, після чого поглиблюється його розуміння за допомогою синонімічних та антонімічних конструкцій, однокореневих слів, словотворчих завдань, побудови речень із запропонованих слів, іменних та дієслівних словосполучень.

Наступним етапом роботи з науковим текстом є саме читання. Цей етап включає питання, які мають спрямувати увагу студентів на основну інформацію

(допомогти їм виділити головне, зрозуміти текст, скласти план), читання і відповіді на питання. Візуальний ряд під час даної діяльності допомагає студенту спочатку спрогнозувати, а потім обрати правильні відповіді.

На цьому етапі завдяки наочності можна застосовувати багато вправ, завдяки яким тренується пам'ять. Наприклад, студент дивиться на слайд і створює речення, спираючись на зображення. Наступний студент має повторити речення, збільшуючи обсяг інформації: «Морська вода містить майже всі елементи. – Морська вода містить майже всі елементи, *нааяні у природі*». Найбільш поширена вправа, коли треба прочитати речення, а після цього, не дивлячись у текст, але дивлячись на відповідне зображення слайду, вимовляти його вголос.

За цим слідують детальне розуміння тексту й підготовка до його відтворення. На цьому етапі виконуються післятекстові вправи, спрямовані на перевірку розуміння прочитаного. Для контролю навичок вивчаючого читання, можна запропонувати: питання за змістом тексту (відповідь дається за допомогою зображених на слайді опорних слів); тестові форми контролю; реферування; переклад та інших методи. Доцільно також користуватися вправами, в яких треба вставити відсутні за змістом слова, частину фрази або закінчити речення.

Корисно використовувати тестові прийоми: правильно – неправильно, зіставлення, завершення, множинний вибір, розташування за змістом. Наприклад, дати кілька речень, які студент має співвіднести зі слайдами. Або на основі інформації, отриманої з прочитаного тексту, послідовно пронумерувати зображення. Одним із видів контролю може бути самоконтроль або перевірка себе за допомогою ключа: студент виконує певне завдання, а потім на наступному слайді бачить правильну відповідь.

Таким чином, одним з можливих шляхів для оптимізації навчання вивчаючому читанню наукового тексту є його моделювання в наочно предметних зв'язках. Метою моделювання наукового тексту є допомога іноземним студентам пристосуватися до сприйняття тексту спеціальності та полегшити читання. Використання засобів наочності, таблиць, малюнків, предметів, презентацій сприяє збільшенню ефективності навчального процесу.

#### ***Література:***

1. Акишина А. А. Учимся учить. Для преподавателя русского языка как иностранного / А. А. Акишина, О. Е. Каган – М. : Русский язык. Курсы, 2012. – 256 с.
2. Буре Н. А. Основы научной речи : учебное пособие для студентов нефилологических высших учебных заведений / Н. А. Буре, М. В. Быстрых, С. А. Вишнякова и др. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Академия, 2003. – 272 с.

**Суховолець Ірина Орестівна,**  
кандидат медичних наук,  
доцент кафедри терапевтичної стоматології;  
**Левків Мар'яна Орестівна,**  
кандидат медичних наук,  
доцент кафедри терапевтичної стоматології,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

## **ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ В СВІТОВУ МЕДИЧНУ СПІЛЬНОТУ**

Щодня медицина крокує вперед, знаходячи нові методи діагностики, лікування та профілактики багатьох захворювань, що потребує співпраці та кооперації науковців та медиків з різних частин світу.

Створення всесвітньої мережі Інтернет дало можливість обмінюватися даними досліджень, проводити онлайн-конференції та навчання, збирати інтернаціональні команди для вирішення важливих завдань, значно полегшуючи шляхи цієї кооперації, а одним з найважливіших аспектів, що дають можливість її втілення є володіння однією чи декількома іноземними мовами, зокрема англійською, як міжнародною науковою мовою. Метою медичних освітніх установ має бути надати можливість та сприяти до її вивчення та удосконалення усім студентам, що, в свою чергу, сприятиме інтеграції їх у світову медичну та наукову спільноту та формуванню єдиного світового освітнього та наукового простору [1]. Додатковими перевагами для вивчення іноземної мови вітчизняними студентами є: можливість бути на пульсі новин медицини та користуватися міжнародними науково-метричними базами, що особливо важливо при сучасному доказовому підході до медицини та лікування, можливість бути залученими до міжнародних освітніх програм та програм обміну, проходити стажування та практики в різних країнах світу, брати участь в науковій роботі в університетах світу та завершувати там післядипломну освіту. Володіння мовами збільшує доступ до літератури, дозволяючи опрацювати матеріал всесторонньо та маючи сучасні дані, ще не доступні в перекладі, що не тільки поглиблює ерудицію майбутнього лікаря, а й дає йому можливість до справді усестороннього аналізу проблеми та підбору сучасного методу лікування [2, 3].

Саме тому, питання підготовки англомовних викладачів, а також вивчення англійської мови студентами медичних закладів є таким важливим і має на меті не тільки формування конкурентоспроможних, на світовому рівні, спеціалістів, а й формуванню соціо-культурних зв'язків між країнами.

### ***Література:***

1. Москаленко В.Ф. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх лікарів і провізорів на англомовному відділенні / В.Ф. Москаленко, О.П. Яворовський, Л.П. Гульчій та ін. // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. Випуск VI, 2010. – С. 166-169.
2. Інноваційні технології в системі професійної підготовки студентів в ХНМУ: матеріали XLVIII навч.-метод. конф. (10 груд. 2014 р., м. Харків)/ ред. кол. : В.Д. Марковський та ін. – Харків : ХНМУ, 2014. Вип. 5. – 252 с.

3. Підготовка медичних кадрів у сучасних умовах реформи системи охорони здоров'я України: тези доповідей навчально-методичної конференції (15 лют. 2017 р., м. Вінниця) / ред.кол.: В.М. Мороз та ін. – Вінниця, 2017. – 229 с.

*Терешкевич Галина Тарасівна – с. Діогена,  
кандидат наук з державного управління,  
доцент кафедри філософії та економіки (курс біоетики),  
Львівський національний медичний університет  
імені Данила Галицького,  
м. Львів, Україна*

### **ЗНАЧИМІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД БІОЕТИКИ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ЯК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІКАРСЬКОЇ СПРАВИ**

Сьогодні в Україні ми спостерігаємо складну демографічну ситуацію, коли смертність значно перевищує народжуваність, внаслідок чого масо неухильне зменшення населення України (в середньому на 218 тисяч осіб щороку). Якщо така тенденція продовжуватиметься, то у 2050 році в Україні проживатиме 35 млн осіб. Величезну роль у цьому відіграють аборти. Це загрожує національній безпеці, рівно ж як і необрана нами війна («любові проти ненависті») на Сході України. Мати Тереза з Калькутти зазначила: «Сьогодні найбільший руйнівник світу – це аборт. Якщо мати може вбити свою невинну дитину, що ж може тоді утримати людей від вбивства один одного? Тільки Той, Хто створив життя, має право забрати його».

В Україні щорічно здійснюється 200-250 тис. абортів, що перевищує європейські показники на 17%. Чисельність населення України на сьогодні 42 433 663, а ріст чисельності – 28 555, що свідчить про демографічну проблему нашої держави, яка безпосередньо пов'язана з проблемою абортів. Величезна кількість абортів, яка здійснюється щороку в Україні, «свідчить про моральний занепад країни» [1, с. 107]. Аборт підриває основи не лише держави і суспільства, а й, передусім, основи сім'ї і моральний стан людини. Наслідки абортів несприятливі для всіх: – для жінок: велика ймовірність як фізичних, так і психологічних травм чи втрата здатності народжувати дітей у майбутньому; – для майбутнього покоління: кількість мертвонароджених дітей і передчасних пологів у жінок, що зробили аборт, збільшується вдвічі; зростає число дітей з різними фізичними вадами; – для сім'ї: психічне здоров'я, передусім жінки, надломлюється, моральна єдність подружжя послаблюється, жінка втрачає свою гідність, стає предметом експлуатації з боку чоловіка, сімейна гармонія порушується; – для підлітків: непорядкованість статевого життя, внаслідок чого зростає число самотніх матерів; – для держави: виникає демографічна проблема [1, с. 106]. Нині формується ставлення до абортів як до явища морально нейтрального, що не вважається злочином. Як могло дійти до того, що позбавлення життя втрачає характер «злочину» і отримує статус «закону»; що кожного дня у світі гинуть тисячі ненароджених і беззахисних дітей, йде «війна сильних проти безсилих», виникає своєрідна «змова проти життя»? [3, с. 12].

Цінність життя нівелиюється через те, що людська смертність стала масовим явищем і навіть у деяких державах, зокрема в Україні, перевищує народжуваність. Пропагується «горизонтальне бачення людини» [2, с. 45], яке обмежує її тільки дочасним виміром. Згідно з ним людина, а не Бог, є найдосконалішим буттям і немає нікого вищого за людську особу, хто б оберігав її життя. Такий погляд на людину залишає її саму на себе, послаблює недоторканість її життя: людське життя, його тривалість залежать від зовнішніх обставин, і, насамперед, від волі іншої людини. З одного боку відбувається процес «усуспільнення дитини», а з іншого – «приватизація дитини» [2, с. 55]. Процес «усуспільнення дитини» виявляється в тому, що цінність життя дитини обмежується її внеском у суспільство..

Причинами зменшення дітонародження можна вважати не лише соціально-економічні чинники, а й появу у 1970-х роках у США ідеології «чайлд-фрі», прибічники якої свідомо відмовляються від народження дітей, незважаючи на таку можливість. Ми живемо в епоху, коли проблема абортів викликає багато полеміки та різні реакції суспільних груп. Аборт є не лише моральною чи правовою, а й політичною проблемою. Упродовж останніх років у багатьох країнах проводилися кампанії як проти, так і на захист абортів, які подекуди переходили у сутички між прихильниками. Є держави, у яких дискусії щодо абортів завершилися легалізацією їх парламентами. Зараз у багатьох країнах порушуються питання щодо зміни законодавства про легалізацію абортів. Це особливо небезпечно на територіях з малою популяцією певної нації, коли аборти перетворюються на геноцид.

Людське життя нині має «відносну» цінність, а законодавство набуває рангу «великого вихователя» суспільства і «арбітра» з моральних питань. Відомий італійський юрист Р. Баллестріні зазначав, що найбільшим доказом повного морального падіння народу буде те, що аборт вважатиметься приватною морально нейтральною справою, абсолютно допустимою і більше не буде вважатися злочином [1, с. 106]. В рамках світосприйняття недоторканості та святості людського життя з позиції персоналістичної біоетики, аборт – це завжди смерть дитини і втручання у природні процеси жіночого організму, які можуть призводити до психосоматичних та духовних розладів. На сучасному етапі процес становлення демократичного суспільства реалізується через захист прав і свобод людини. А хіба це можливо, якщо здійснюються такі жорстокі вбивства ще в утробі матері та без захисту залишаються найсвятіші – матір і дитина?

Потребою сьогодення є комплексне впровадження засад персоналістичної біоетики в професійну підготовку студентів медичного профілю в Україні, а також розповсюдження їх в суспільстві. Це повинно бути наріжним каменем формування зрілої особистості студента, і не лише лікаря, стоматолога чи фармацевта, а й тих, хто покликаний виховувати молоде покоління, яке здебільшого через ілюзії безмежної свободи потрапляє в найбільше рабство різних узалежнень, розплачуючись дорогою ціною: здоров'ям, а навіть життям, опиняючись на згарищі власного щастя.

Регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики має передбачати перегляд низки законодавчих актів щодо їх відповідності фундаментальним критеріям моральності, якими є розвиток людини як особистості та пошана її гідності; збереження людського життя та здоров'я з моменту запліднення до Богом

призначеного відходу; філософське усвідомлення нових можливостей медичної й біологічної науки та їх співвідношення з правами людини; пошук шляхів подальшої гуманізації медицини.

#### *Література:*

1. Маркевич А. Життя людини — найбільша таємниця Творця / А. Маркевич // Колегія. — 2005. — № 6. — 120 с.
2. Deczewski J. Los dziecka poczętego / J. Deczewski // W imieniu dziecka / pod red. W. Galkowskiego, I. J. Guli. — Lublin: KUL, 2001. — S. 45–55.
3. Giovanni Paolo II. Lettera Enciclica Veritatis splendor, 6 agosto 1983 / Giovanni Paolo II. — Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1983. — 96 p.

*Тименко Марія Миколаївна,  
кандидат педагогічних наук,  
науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна*

### **РЕФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

З'ясовано, що термінологічне поле освітніх трансформацій формується такими ключовими поняттями, як: «реформа», «реформування», «реформація», «освітня реформа», «шкільна реформа», «інновація», «трансформація», «модернізація», «зміна» та ін.

Зроблено висновок, що поняття «реформування освіти» трактується як особливий вид діяльності з удосконалення національної системи освіти, що цілеспрямовано організовується державною владою на різних рівнях управління. Його сутністю є сукупність дій держави і суспільства щодо приведення системи у відповідність з актуальними політичними, соціально-економічними та іншими вимогами.

Реформа – є більш вузьке поняття, ніж «реформування», і виступає як його частина. Реформування може включати в себе кілька реформ, а тому реформування – це реформа в широкому сенсі її розуміння.

Освітні реформи, будучи засобом трансформацій, мають форму соціального проекту по зміні змісту, структури, методів чи форм освіти. Сутність реформ полягає в удосконаленні одного або декількох елементів системи (що вимагають змін) при збереженні всіх інших (що залишаються традиційними). Реформування являє собою не тільки процес, але і складну динамічну спеціально організовану систему, в результаті чого воно володіє такими ознаками системи як: цілеспрямованість (всі реформи переслідують якусь мету, яка визначається умовами життєдіяльності конкретного суспільства), елементарність і структурність будови, цілісність, ієрархічність, субординація та зв'язок із зовнішнім середовищем.

*Тимчук Людмила Іванівна,  
доктор педагогічних наук, доцент,  
професор кафедри педагогіки і соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **АНДРАГОГІКА В ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ**

Швидкі темпи розвитку сучасного світу актуалізують необхідність постійного оновлення знань й пошуку нових способів їх отримання. У ХХІ столітті, за прогнозами відомого американського письменника й футуролога Е. Тоффлера, неписьменним вважатиметься не той, хто не вмів читати й писати, а той, хто не навчився вчитися.

Природно, що одним із найважливіших засобів розвитку суспільства й людини визнана освіта дорослих. Як складова неперервної освіти, вона покликана розширювати можливості для ціложиттєвого навчання людини й створювати умови для її постійного самовдосконалення; забезпечити людину комплексом знань і вмінь, необхідних для активної творчої життєвої позиції, вираженої в ефективній професійній і суспільній діяльності. Найважливішою характеристикою освіти дорослих є можливість своєчасно запропонувати ресурси й засоби для розвитку в людях активності в процесі постійного навчання та їх адаптації для участі в суспільних процесах.

Пріоритетність освіти дорослих як важливого рушійного фактору соціокультурного прогресу і особистісного розвитку зробило її об'єктом пильної уваги науки і практики.

Початком формування теоретичних основ освіти дорослих традиційно вважається середина ХХ століття, коли активних темпів розвитку почала набувати андрагогіка – нова наукова дисципліна в сфері освіти, яка обґрунтовувала специфічні підходи до організації навчання дорослих. Починаючи з 1950-60-х років, створюються академічні та професійні інституції, з'являються публікації, що висвітлюють різноманітні аспекти освіти дорослих, розробляються програми навчання дорослих упродовж усього життя тощо. Вчені різних країн (США – М. Ноулз, В. Сміт, Великобританії – П. Джарвіс, Німеччини – Ф. Пеггелер, Швейцарії – Г. Хансельман, Югославії – Д. Савичевич, Б. Самоловчев, М. Огризович, Польщі – Є. Радлінська, М. Семенські, Л. Турос, СРСР – А. Даринський, Ю. Кулюткін, С. Вершловський, Г. Онушкін та ін.) детально розглядали широкий спектр взаємопов'язаних питань: як навчаються дорослі, які їх освітні потреби; якими мають бути принципи й методи їх навчання і освіти; яка специфіка відносин в системі навчання дорослих тощо. Так формувалося коло проблем, характерних для андрагогічного знання.

На сучасному етапі андрагогіка зберігає за собою статус порівняно нового напрямку в системі наук про освіту, актуальність якого набирає темпи майже в усіх країнах Європи. Сьогодні життя вимагає вирішення нових завдань, що постають і перед науково-освітньою галуззю України, яка декларує своє устремління бути серед розвинутих демократичних країн Європи.

Становлення андрагогіки в Україні позначилося різноплановими розробками науково-теоретичних та науково-методичних основ навчання дорослих:

- філософські й теоретико-методологічні основи освіти дорослих у системі неперервної освіти висвітлюють дослідження таких українських учених, як В.Андрущенко, В.Александров, С.Архипова, І.Бех, С.Болтівець, С.Гончаренко, І.Зязюн, І.Зель, В.Кремень, І.Т.Лещенко, В.Луговий, Л.Лук'янова, Н.Ничкало, С.Сисосва, Л.Сігасва, Л.Сущенко, Є.Хриков, ін.;

- андрагогічні основи післядипломної професійної освіти інтенсивно розвивають В.Аніщенко, Н.Бібік, І.Вакарчук, В.Вітюк, І.Воротникова, Г.Гребенюк, І.Дмитренко, А.Зубко, В.Крижко, С.Крисюк, М.Лапенко, Л.Набока, В.Олійник, Н.Протасова, В.Пуцов та ін.;

- науково-теоретичні положення щодо особливостей і технологій навчання дорослої людини обґрунтовують С.Архипова, О.Вербицький, Т.Григор'єва, О.Курінний, С.Наумко та ін.;

- концептуальні положення методології порівняльної андрагогіки й компаративістські дослідження здійснюють Д.Антонова, І.Беюл, М.Борисова, М.Бердник, Л.Ведерникова, Г.Воронка, В.Давидова, Т.Десятов, Т.Зотова, С.Коваленко, О.Котлякова, О.Митіна, О.Огієнко, З.Сафіна, А.Сбруєва, О.Сухомлинська, О.Федотова, І.Фокіна, І.Фольварочний, О.Хахубія;

- вивченню освіти дорослих в історико-педагогічному ракурсі присвятили увагу Л.Вовк, І.Воробець, З.Гіптерс, В.Голобобов, В.Ковальчук, Б.Корольов, О.Капченко, Р.Кіра, К.Кобченко, Н.Коляда, О.Мартіросян, Н.Побірченко, Є.Поточни, Л.Сігасва, Б.Ступарик, Л.Тимчук, Н.Чепурна, С.Черкасова, М.Шепель, Л.Шинкаренко та ін.

Розгортання наукових досліджень у галузі теорії і практики освіти дорослих супроводжується впровадженням в освітню практику провідних ідей і моделей андрагогічної діяльності, використання потенціалу андрагогічного знання як умови якісної підготовки кадрів, особливо фахівців гуманітарного профілю. Адже андрагогіка як навчальна дисципліна містить: 1) професійні знання, які формують культуру інформаційно-освітньої взаємодії з дорослими людьми (колегами, клієнтами, учнями); 2) особисто необхідні для кожної людини знання, що забезпечують інформаційну й методичну підтримку професійного, культурного, духовного розвитку впродовж усього життя.

Цей предмет потрібен безпосередньо тим, хто готується стати викладачем вищого навчального закладу, закладу підвищення кваліфікації; тим, хто має намір займатися соціальною чи соціально-педагогічною роботою, просвітницькою діяльністю, менеджментом, роботою в засобах масової інформації чи будь-якою іншою діяльністю, яка належить до професій типу «людина-людина».

Значущість і перспективність андрагогічної компоненти в змісті підготовки фахівців різного профілю покладена в основу навчальної програми курсу «Андрагогіка».

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні знання й практичні уміння, пов'язані з розвитком і навчанням людей у дорослому віці. Метою – засвоєння майбутніми фахівцями комплексу теоретичних знань, які дозволяють осмислити феномен навчання дорослої людини в контексті неперервної освіти; осмислення сукупності принципів андрагогічної діяльності; розкриття сенсу і особливостей навчання людини в дорослому віці.

Викладання дисципліни спрямоване на реалізацію таких завдань:

- формування уявлень про теорію і практику освіти дорослих в контексті неперервного становлення особистості;

- сприяння засвоєнню майбутніми фахівцями професійними знаннями, які формують культуру інформаційно-освітньої взаємодії з дорослими людьми;
- набуття практичних навичок та вмій взаємодії з дорослими як суб'єктами освіти.

Зміст навчальної дисципліни «Андрагогіка» передбачає оволодіння майбутніми фахівцями андрагогічними і загальнонауковими компетентностями, серед яких: 1) знання наукової специфіки андрагогіки, її предмету, понятійно-категоріального апарату; відмінностей між педагогікою й андрагогікою; розуміння сутності основних теорій і концепцій освіти дорослих; усвідомлення значення освіти дорослих в системі неперервної освіти і пожиттєвого навчання; знання принципів і функцій неперервної освіти; змістових характеристик результативності освіти дорослих в системі неперервної освіти; знання особливостей дорослої людини як суб'єкта навчання; знання видів і форм освіти дорослих; осмислення спектру прикладного потенціалу андрагогіки; 2) уміння вивчати й аналізувати освітні потреби різних категорій і груп населення з урахуванням віку, статі, соціального статусу, рівня професійної підготовки, стану здоров'я; вивчати і моделювати напрями, форми і функції освітньої діяльності дорослої людини; 3) практичні навички критичної рефлексії своєї діяльності в освітньому процесі; толерантності й асертивності в міжособистій взаємодії; стресостійкості; красномовства і переконуючого впливу; бути відкритим по відношенню до нового та інших людей; бути стійким до непередбачуваних явищ освітньої практики, які можуть виникнути у взаємовідносинах з аудиторією.

Зміст навчальної дисципліни «Основи андрагогіки» характеризується широким спектром питань і проблем. Зокрема, програмою курсу передбачено опрацювання таких тем: «Андрагогіка в системі педагогічних наук» (Предмет і завдання андрагогіки. Основні поняття і категорії андрагогіки. Зв'язок андрагогіки з іншими науками), «З історії розвитку теорії і практики освіти дорослих» (Витоки теорії і практики освіти дорослих. Зародження та розвиток ідеї освіти дорослих у вітчизняній педагогічній думці. Діяльність перших закладів освіти дорослих в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). Розвиток освіти дорослих в Україні (1920-1940-і роки). Розвиток теорії освіти дорослих у другій половині XX століття. Андрагогіка в сучасній Україні. Міжнародне співробітництво в сфері освіти дорослих); «Освіта дорослих в системі неперервної освіти» (Неперервність як ідея, принцип, якість, умова навчання. Принципи й функції неперервної освіти. Змістові характеристики результативності освіти дорослих в системі неперервної освіти. Види і форми освіти дорослих. Андрагогіка як сфера соціальної практики); «Доросла людина як суб'єкт навчання» (Дорослість як етап онтогенезу. Поняття дорослості. Періодизація дорослого віку. Проблема розвитку в дорослому віці. Соціальні й психофізіологічні особливості дорослого віку. Характеристика етапів дорослості. Специфіка навчання дорослої людини. Здатність дорослих до навчальної діяльності. Труднощі і бар'єри навчання дорослих. Позиція дорослого в освітньому процесі); «Технологія навчання дорослих: поняття, структура, принципи» (Поняття технології навчання дорослих. Педагогічна й андрагогічна моделі навчання. Андрагогічні принципи навчання. Характеристика етапів навчання дорослих. Алгоритм дій і функції викладача і дорослого на етапах навчання); «Методи й форми організації навчання дорослих» (Методи навчання дорослих. Форми організації навчання дорослих. Характеристика традиційних

форм організації навчання дорослих. Інтерактивні технології в навчанні дорослих: загальне поняття та характеристика).

Наразі в Чернівецькому національному університеті імені Ю.Федьковича вивчення дисципліни «Андрагогіки» передбачено на магістерському рівні навчальними планами підготовки фахівців спеціальностей «Соціальна робота» та «Освітні, педагогічні науки». Переконані, що на часі впровадження такої дисципліни в навчальний процес підготовки фахівців інших людиноорієнтованих спеціальностей.

#### *Література:*

1. Тимчук Л. Основи андрагогіки. Навчальний посібник / Л. Тимчук. – Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. – 244 с.

*Тишковиць Марія Павлівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
завідувач кафедри української мови  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»;  
Писуляк Наталія Павлівна,  
вчитель української мови та літератури  
Тернопільської обласної експериментальної  
комплексної школи мистецтв імені Ігоря Герети,  
м. Тернопіль, Україна*

### **АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

Упродовж усього існування українська мова зазнавала впливу інших мов і таким чином вбирала у свій лексикон ряд іномовних запозичень. Особливе місце у складі української лексики посідають нововведення з англійської мови, кількість яких сьогодні зростає дуже швидко.

Англіцизм (англізм) – різновид запозичення: слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. Англіцизми (англізми) переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: фонетичні (*джем, імідж*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби* ‘політики, прихильники жорстокого агресивного курсу у різних країнах’) [1, с. 16-17].

Мета нашої розвідки – дослідити поширення англізмів у сучасному українському молодіжному мовленні та визначити тематичні групи таких запозичень.

Як слушно зауважує відома мовознавець І. Фаріон, «англійські запозичення прорвали греблю нашої мови не так з огляду на процеси глобалізації, чи інтернаціоналізації світу, як через невіднайдення сили у самій собі – себто мові» [2, с. 168-169].

І як це не прикро, однак саме молодь особливо швидко всотує у свої словникові запаси англійські запозичення. Більше того, такі новотвори переходять у мовленні юнаків і дівчат у розряд жаргонізмів. Молодь переймає лексичні елементи для номінації таких понять, які вже мають словесне оформлення в літературній мові. Запозичуючи англійські слова, юнаки і дівчата орієнтуються

переважно на усну, звукову форму слова, а не на його графічне оформлення, і дуже часто у молодіжному мовленні ці новотвори звучать не так, як у мові-оригіналі. Вживання таких англізмів при невимушеному спілкуванні служить певним контрастом, оригінальною лексемою з підвищеною експресивністю на фоні розмовної стилістично зниженої лексики.

Нами проведено опитування серед учнів старших класів Тернопільської обласної експериментальної комплексної школи мистецтв імені Ігоря Герети та студентів-першокурсників Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського і зібрано запозичений з англійської мови лексичний матеріал, який налічує близько 300 одиниць.

Виокремлюємо такі лексико-семантичні групи нововведень у мовленні сучасної молоді:

1. Лексеми на позначення процесів, понять, дій, пов'язаних із мобільними телефонами, планшетними комп'ютерами та ін.: *скрін, тач, хештег, фейк, лайк, дизлайк, ава, репост, селфі, сторіс, стікер, смайл* та ін.

2. Назви людей: *френд / френди, бейба, бро, мен, герла* і под.

3. Назви характеристик людей чи подій: *фейл* (невдача), *ізі* (легкий / легко), *рілі* (справжній / справді), *найс* (добре), *феин* (модний / модно), *лол* (смішний / смішно), *гуд / гуд* (хороший / добрий / добре), *перфект* (чудовий / чудово), *ріспект* (вираження поваги комусь), *нуб* (невмілий), *лук* (стильний / стильно) і т. д.

4. Назви страв: *хотдог, гамбургер, чізбургер, сандвіч, кола, спрайт* та ін.

5. Найменування грошей: *мані, бакси*.

6. Назви, пов'язані із культурною сферою (концерти, молодіжні заходи, кіно, музика): *паті, денс, диско, суперстар, комеді, рімейк, стайл* та ін.

У спілкуванні зі своїми ровесниками молодь продуктивно використовує запозичені з англійської мови етикетні формули, аніж українські: *пліз, сорі, омг* (скорочено oh my God), *ок, сенкс* (дякую) та ін.

Як бачимо, серед поданих лексем є ряд слів, до яких юнаки і дівчата знають українські відповідники, але не уживають їх або використовують вкрай рідко. Цікаво, що сучасна молодь дуже часто послуговується словозмінними за українськими принципами варіантами: *хелпати* (допомагати), *хелпани* (допоможи), *фулова* (повна), *фейковий* (невдалий) і под.

Таким чином, сучасна молодь активно використовує у власному мовленні запозичення з англійської мови. Такі запозичення юнаки і дівчата часто використовують як жаргонізми і послуговуються ними у той час, коли у рідній мові є свої відповідники. Тому завдання і вчителя-словесника у школі, і викладача у вищих навчальних закладах – акцентувати увагу молоді, що надмірне уживання такої лексики є згубним для рідної мови, й активно пропагувати використання нормативних лексем, а також інших засобів української мови.

#### *Література:*

1. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. І. Голянич, Р. І. Стефурак, І. О. Бабій]; за редакцією М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : видавець Голіней О. М., 2011. – 268 с.

2. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) / Ірина Дмитрівна Фаріон. – Вид. 3-тє, доп. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 332 с.

**Федчишин Надія Орестівна,**  
доктор педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри іноземних мов;

**Горнініч Тетяна Ігорівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов;  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»;

**Богдан Ірина Іванівна,**  
вчитель нім. мови Мужилівської ЗОШ Підгаєцького р-ну  
Тернопільської обл.,  
м. Тернопіль, Україна

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МАЛОЧИСЕЛЬНІЙ ГРУПІ**

Проблема процесу навчання іноземної мови (німецька, французька) в малочисельних групах медичних ВНЗ перебуває у полі зору науковців і практиків, зусилля яких спрямовані на його удосконалення. Тому найбільш складними в педагогічному відношенні є саме малочисельні групи, коли через малу кількість студентів з німецькою чи французькою мовами група доукомплектується студентами, які вивчають англійську мову. Такий процес вимагає у викладача інших підходів до організації навчального процесу: індивідуальний підхід, інтегрований зміст, структурування навчальних програм тощо. Нестандартні умови функціонування малочисельних німецько-франкомовних груп, відмінності їх структури, режимів навчання посилюють труднощі в роботі викладачів, вимагають гнучкої організації навчально-виховного процесу. Так, у працях В. Лозова, В. Мелешко, Т. Павлова, Н. Побірченко, О. Савченко, Г. Троцько ґрунтовно аналізують зміст роботи малокомплектної школи, пропонують поурочні розробки, вказують на основні проблеми такої школи та можливі шляхи їх усунення, проте на сьогодні питання малокомплектних груп з німецькою чи французькою мовами викладання не порушується.

Малочисельність і нерівномірність наповнення груп, варіативність щорічного набору студентів, робота викладача одночасно з різномовним складом студентів, необхідність взаємоузгодження форм і методів – накладають на викладача малочисельної групи підвищені вимоги до планування роботи не лише на певний відрізок часу (семестр, рік), а й на кожне заняття. Особливої уваги потребує визначення доцільності етапів заняття, підбір оптимальних форм організації навчальної роботи з кожною підгрупою, впровадження тих чи інших засобів навчання. З одного боку, створюються сприятливі умови для індивідуалізації навчальної роботи, забезпечення співробітництва студентів, тісніше утверджуються взаємини між викладачем та студентом. З другого, – це додає труднощів у роботі, зокрема вимагає від педагога гнучкої, нестандартної реакції. Викладач малочисельної групи зобов'язаний, серед іншого, пам'ятати, що мала наповнюваність надає йому більше можливостей для здійснення індивідуального підходу до навчання і виховання студентів.

Як зазначає академік О. Савченко, в малокомплектних класах чи групах особливу увагу слід приділяти плануванню занять, їх структурі, які суттєво впливають на якість навчання [1, с. 3-4]. Складність планування практичних занять

з іноземних мов в полягає в тому, що на кожному уроці студенти вивчають новий матеріал, що вимагає від викладача надзвичайної ретельності у визначенні структури уроку, адже працювати йому доводиться поперемінно то німецькою (французькою), то англійською мовами. Відтак на заняттях з іноземної мови викладач намагається охопити роботою одночасно студентів груп-комплектів з різними мовами навчання, запропонувати завдання на вироблення навичок вимови, передбачити спеціальні заходи (напр., використання карток для роботи в індивідуальному режимі; введення слів, чи організація їх застосування в нових граматичних структурах і ситуаціях) для підвищення мовної активності студентів.

До розробки методики організації навчального процесу на практичних заняттях з іноземної мови в умовах малочисельної групи відноситься і питання планування навчальної діяльності, застосування форм, методів, прийомів й значна увага відводиться на організацію самостійної роботи.

До завдань, які мають вирішуватися на заняттях з іноземної мови належить і навчання монологічної підготовленої (непідготовленої) мови, формування й удосконалення лексичних навичок, удосконалення вміння студентів використовувати різні структури в бесіді за ситуацією, розвиток навичок діалогічного мовлення, активізація слів, вміння працювати зі словником, розвиток навичок розуміння мови на слух, повторення пройденого матеріалу і т.д.

Отже, такі заняття передбачають чергування роботи під керівництвом викладача і самостійної роботи студентів, коли вагомий акцент ставиться на організацію кожного етапу заняття. Структура «стапів переходу» має бути чіткою, доцільною за часом, ґрунтуватися на взаємозв'язку та поєднуватися із завданнями вивчення теми, враховувати специфіку груп-комплектів та зміст, підготовленість студентів до самостійної роботи.

#### *Література:*

1. Савченко О.Я. Організація навчального процесу в малокомплектній школі. – К. : Радянська школа, 1974. – 174 с.

***Федчишин Надія Орестівна,***

*д. пед. наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України», Україна;*

***Дітріх Беннер,***

*д. пед. наук, професор,  
Берлінський університет ім. Гумбольдта, Німеччина;*

***Юрген Олькерс,***

*д. пед. наук, професор,  
Цюрихський університет, Швейцарія;*

### **РЕФОРМИ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРО-УГОРЩИНИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД**

Великий вплив на шкільництво та вищу освіту Австрії, а відтак і Австро-Угорщини мала Німеччина. Габсбурзька монархія з 51 млн. населення (1910) і аж до її руйнування (1918) належала до європейських великих держав, проте незначною мірою поступалася Пруській імперії (65 млн. мешканців) і не була

унітарною державою. Німецькомовна австрійська частина імперії становила 36 % та орієнтувалася в політичному й суспільному житті, у тому числі в освіті, саме на Німеччину. Німецькі школи та університети з XIX ст. завойовують авторитет і стають престижними у всій Європі. Австрія за часів неоабсолютизму, коли Міністерством віросповідань і навчання керував Л. Тун-Гогенштайн (Leo Thun-Hohenstein) (1849-1860), намагалася надолужити прогалини в освіті й вибудувати шкільництво за німецькою моделлю.

Як виняток, Австрія передувала у сфері інституційного реформування університетів, зокрема спробах розв'язання питання забезпечення народних шкіл якісно підготовленими педагогами через виокремлення, насамперед, у навчальних планах, дисципліни педагогіка (надання їй статусу самостійної науки) й створення однойменних кафедр з висококваліфікованою з педагогічної науки професурою. Така перевага не була в першій половині XIX ст. уже такою значною, як видається на перший погляд.

Про педагогіку як предмет та створення кафедри педагогіки у Віденському університеті «серйозно» заговорили на початку XIX ст., а саме 1805 р. складанням нового навчального плану з філософії та призначення завідувачем новоствореної кафедри католицького священика В.-Е. Мільде (Vincent Eduard Milde). Через п'ять років він звільнився з Віденського університету для завершення роботи над двотомним виданням «Підручника загальної педагогіки для використання на лекціях» («Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde zum Gebrauche der öffentlichen Vorlesungen») (1811-1813 pp.), у якому відразу ж виникла потреба, щоб підвести солідну системну основу під «новий» предмет [4, с. 311].

Як зазначають В. Брецінка, Г. Енгельбрехт та ін., підручник В.-Е. Мільде був працею класичного рівня, базувався на аналізі великого масиву педагогічної літератури, скрупульозного дослідження та власного досвіду автора як викладача релігії. Він запропонував реалістичну, наближену до життєвих умов, педагогіку, яка спиралася на емпірично-психологічні основи в дусі Просвітництва й позитивно вирізнялася серед філософсько-умоглядних систем. Як підкреслюють названі вище науковці, його підручник став «шедевром» найвищої якості на всіх німецькомовних землях [2; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. В.-Е. Мільде надав перевагу аналізу праці А.-Г. Німейєра, урахував кайзерівські інструкції від 1805 р. й більшу увагу звернув на психологічно зорієнтований розвиток своєї системи, розвинувши основи вчення про фізичні, інтелектуальні здібності та бажання учня. Ці питання, на його переконання, розглядають дієтетика, медицина, інструкції до самоосвіти, тому він сконцентрувався переважно на методиці формальної освіти, тоді як А.-Г. Німейєр більше уваги звернув на зміст навчання [2, с. 52]. «Підручник загальної педагогіки...» В.-Е. Мільде розрахований на слухачів і читачів усіх конфесій з вираженим позаконфесійним відбитком гуманізму австрійської епохи імператора Йосифа. Основою його антропології була теорія досконалості людини (теорія виникла за доби Просвітництва), її здатність до розвитку, навчання та вдосконалення. Учені акцентують на головній тезі В.-Е. Мільде – «самостійність вихованця», а найважливіше завдання виховання – «внутрішня культура, духовність» та настанови до самоосвіти [4, с. 90].

Ще у XVIII ст. у німецьких університетах професорський склад теологів, філософів та класичних філологів читав навчальні курси з окремих напрямів педагогіки, за винятком університету в Галле, у якому на той час функціонувала

самостійна кафедра педагогіки, тобто за століття до впровадження цього курсу в австрійських університетах. Унаслідок роздроблення Німеччини на окремі держави із самостійною законодавчою системою не збереглося уніфіковане управління сферою освіти. Саме це стало причиною інституціоналізації та повної автономії кафедр педагогіки в університетах Австрійської імперії до 1867 року.

Педагоги залишалися методологічно обмеженими в інтерпретації суб'єктивного досвіду в розумінні релігійного чи філософського світогляду, й зміни відбулися завдяки аналізу педагогічних текстів попередників. Педагогіку розглядали як нормативно-технологічне вчення про мистецтво виховання. Як вказує Г. Енгельбрехт, для цього достатньо було здорового глузду, спостережень, досвіду власної практики та знання класиків педагогіки від Платона до Німейера [3, с. 39] й змінювалося від практичного вчення про мистецтво і до філософського світогляду, які приховані у філософії природи, моралі та релігії. Тогочасні навчальні заклади не пропонували спеціальної академічної (педагогічної) освіти, оскільки для самонавчання пропонувалися лише педагогічні праці [1, с. 71;].

Професори на заміщення вакантних посад проходили конкурс, завідувачі кафедр педагогіки обов'язково були із числа католицького духовенства. На початку XIX ст. на посади викладачів тимчасово запрошували неспеціалістів – суплентів (Supplent) (позаштатних працівників). Наукова незрілість, відсутність повноцінних робочих місць в університетах призвели до відсутності підготовки наукової зміни і як наслідок – ще два десятиріччя така ситуація простежувалася у вишах.

Так настала перерва у 23 роки, аж до 1871 р., коли в університетах Відня, Львова і Праги відновили освітню діяльність названі навчальні інституції. Зрештою, лише у Віденському університеті кафедра мала назву «кафедра педагогіки», тоді як у Львові та Празі – «кафедра педагогіки та філософії». З 1865 р. розпочався новий етап розвитку *педагогіки*, яка відтепер «отримала переваги» у навчальному плані, оскільки введена до навчального плану як обов'язкова дисципліна на філософських факультетах університетів та в педагогічних семінаріях Австрії з метою якісно підготувати майбутнього педагога. Такий почин у Віденському виші увінчався успішним захистом першої докторської дисертації з педагогіки (Т. Фогт) на австрійських землях. Ідеться передусім про його здатність надати габілітаційній роботі високо наукового рівня [2, с. 807]. 1868 р. Колегія професорів філософського університету Граца одностайно вперше в Австрії внесла пропозицію до Міністерства віросповідань і навчання організувати в місцевому університеті кафедру педагогіки зі штатними одиницями професорів та запросити для професійної діяльності в ньому фахового професора Гайдельберзького університету гербартіанця К.-Ф. Стоя. 1870 р. була аналогічна пропозиція вже в Австрії, а саме від філософського факультету університету Відня про створення такої ж автономної кафедри для Т. Фогта.

Так, на основі вищеназваних фактів можемо говорити про другий етап історії фаху педагогіка, що тривав від 1865 р. (перший захист докторської дисертації з педагогіки) і через ціле століття до 1964 р. (Постанова Міністерства освіти про завершення організації кафедр педагогіки в австрійських університетах). В. Брецінка позначає його як період *філософської педагогіки* або *філософії виховання* [там само].

В університетах різних міст були відмінності в оцінці цієї дисципліни та зацікавленні у регенерації педагогічних кафедр. Департаменти освіти земель Габсбурзької монархії відзначили необхідність навчальної роботи кафедр педагогіки, вказали на важливість їх діяльності в підготовці вчителя й обґрунтували зростаючий попит серед студентів навчальних закладів у гімназійно-педагогічно-дидактичній підготовці та звернулися до Міністерства віросповідань і навчання забезпечити їх кадровим потенціалом та матеріальною підтримкою.

#### *Література:*

1. Benner D. Hauptströmungen der Erziehungswissenschaft. Eine Systematik traditioneller und moderner Theorien / D. Benner. – München: List Paul; Auflage: 2., neubearb. u. erw. A., 2001. – 376 S.
2. Brezinka W. Pädagogik in Österreich. Die Geschichte des Faches an den Universitäten vom 18. bis zum Ende des 20. Jahrhunderts / W. Brezinka. – Bd. 1. Wien. – Wien : Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000. – 1060 S.
3. Engelbrecht H. Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Erziehung und Unterricht auf dem Boden Österreichs / H. Engelbrecht. – Bd. 4. – Wien : Österreichischer Bundesverlag, 1984. – 644 S.
4. Milde V.E. Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde. (I. und II. Teil in einem Band). / Vincent Eduard Milde, Padeborn: Schöningh. – 1965. – 467 S.

**Федчишин Надія Орестівна,**

*доктор педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри іноземних мов;*

**Слагіна Наталія Іванівна,**

*кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов;*

**Кліщ Галина Іванівна,**

*кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,*

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського»,*

*м. Тернопіль, Україна;*

**Ігнатюк Ольга Анатоліївна,**

*доктор педагогічних наук,  
професор кафедри педагогіки*

*і психології управління соціальними системами,  
Національний технічний університет*

*«Харківський політехнічний інститут»,  
м. Харків, Україна*

## **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Проблема спілкування перетворилася в наш час на одну з найактуальніших у теоретичному і практичному аспектах. Це стосується також навчання й виховання, у процесі яких відбувається опосередкована спілкуванням спільна діяльність викладача і студента, коли один передає, а інший засвоює знання і досвід.

Спілкування між викладачем і студентом в системі вищої школи створює найкращі умови для розвитку творчого характеру діяльності студента, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат і попереджує створення бар'єрів у процесі спілкування загалом. Викладач здійснює вплив на студента не лише своєю ерудицією, особистістю, поведінкою, звичками, манерами, своїм ставленням до справи, науки, до студентів, а й манерою спілкування, вмінням подати нового матеріалу на лекціях чи практичних заняттях, а, отже, здатністю застосовувати знання мови, тобто комунікативною компетентністю.

Питання комунікативної компетентності перебуває в полі зору педагогів, психологів, філологів-методистів (Н. Борисенко, Ю. Жуков, І. Задорожна, Е. Клюєв, Л. Морська, С. Ніколаєва, Л. Петровська, П. Растянников і ін.), які під «комунікативною компетентністю» розуміють певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування та здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти [1]. При цьому варто зазначити, що комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої та опосередкованої взаємодії, а тому є результатом досвіду спілкування. Так, у комунікативній сфері студент отримує засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм. Л. Петровська стверджує, що лише «пізнавши рівень власної комунікативної компетентності, людина починає краще розуміти інших» [2, с. 56].

Компетентність у певній галузі – це володіння знаннями, які вона здатна застосовувати у певних ситуаціях. Іншомовна комунікативна компетентність є інтегральною складовою професійної діяльності фахівця, розглядається як знання мови, тобто високий рівень практичного володіння мовними засобами у будь-якій мовленнєвій ситуації й охоплює сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок у сфері здійснення професійної комунікації, забезпечує стійку мотивацію професійного спілкування.

Особливе значення проблема формування комунікативної компетентності набуває при вивченні іноземної мови, коли акцент ставиться на забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письмо), формування комунікативних умінь й відтак на опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної систем іноземної мови. Комунікативний досвід має безпосереднє відношення до формування комунікативної особистості. Оскільки мова є універсальним засобом комунікації, то за допомогою мови ми передаємо певну інформацію й при цьому має забезпечуватися її розуміння усіма учасниками комунікативного процесу. Вивчення іноземної мови передбачає певну систему передачі знань, умінь і навичок, що опираються на попередній комунікативний досвід й зберігаються як пам'ять про попередні контексти і результати їх вживання. Сенс комунікативного процесу полягає в спільному осягненні предмета, тому в кожному комунікативному процесі в єдності пропонуються діяльність, спілкування і пізнання.

Комунікативний вплив як результат обміну інформацією є можливим, коли викладач, що направляє інформацію (комунікатор), і студент, що приймає її (реципієнт), керуються єдиною або подібною системою кодифікації і декодифікації, тобто говорять однією мовою. Можливість партнерів комунікації розуміти один одного забезпечується єдиною системою значень (тезаурус).

Професійне вивчення іноземної мови у вищому медичному навчальному закладі розкриває перед майбутніми спеціалістами нові можливості самореалізації, яка забезпечує спілкування із зарубіжними колегами та пропонує можливість здійснення професійної діяльності в умовах іншомовного суспільства. При вивченні іноземної мови студенти медичних ВНЗ відтворюють зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови.

Отже, вивчення іноземної мови професійного спілкування у вищому медичному закладі виступає як підготовка студентів до ефективної комунікації в їхньому професійному середовищі.

#### *Література:*

1. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С.Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 11-17.
2. Петровская Л.А. Общение – компетентность – тренинг: избранные труды // Л.А. Петровская. – М. : Смысл, 2007. – 688 с.

*Федчишин Олена,  
студентка I курсу медичного факультету,  
ДВНЗ «Тернопільський державний  
медичний університет ім. І. Я. Горбачевського»,  
наук. кер. к.п.н., доц. Горпініч Т.І.,  
м. Тернопіль, Україна*

### **НІМЕЦЬКОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ГАЛИЦЬКИХ ДІАЛЕКТАХ**

У розвитку української літературної мови важливе місце займають лексичні запозичення, що, як відомо, є одним із способів поповнення словникового складу будь-якої мови протягом усієї історії її існування. Перш ніж перейти до конкретного аналізу цього процесу, необхідно зупинитися на деяких загальних питаннях, висвітлення яких здається нам необхідним для розуміння теоретичних положень, що приймаються в даній роботі. Такими питаннями є причини запозичення, умови за яких воно здійснюється, взаємодія лексичних запозичень із системою мови, що їх приймає, співвідношення синхронії і діахронії при вивченні іншомовної лексики; з'ясування часу появи слів, що запозичуються.

Не лише діалекти, але й літературна мова включає в себе лексику іншомовного походження, німецького зокрема. Мало хто замислюється над тим, що наступні, здавалося б українські слова, прийшли до нас з німецької мови: штаб, шахта, кран, крейда, ландшафт, бутерброд, масштаб, верстат, лозунг, солдат, майстер, сигнал, фронт, штат, шпигун, слюсар, рубанок, стамеска, клейстер. Українська мова запозичувала з інших мов слова та окремі елементи. Запозичення йшли усним та писемним шляхом і в різні історичні періоди. Проте діалекти вбирали в себе іншомовні слова здебільшого усно [1, с. 58-59]. Тут ці запозичення відбувалися хаотично, ніяк не регламентувалися і не письмово не фіксувалися.

Німецькі слова переймалися українцями внаслідок перекривлення, висміювання корумпованого чиновницько апарату, або ж внаслідок простого наслідування більш культурним освіченим переселенцям з Німеччини і т.д. Не останню роль відігравав страх місцевого населення Галичини перед німецькомовними загарбниками під час I та II Світових воєн. Цей страх послужив,

так би мовити, каталізатором швидкого запозичення західними українцями іншомовної лексики. Намагаючись замилостивити, чи здобути прихильність австрійських та німецьких солдат і офіцерів, або ж просто стараючись видатися перед земляками більш освіченими, галичани вживали в ці важкі для нашої батьківщини роки просто неймовірну кількість німецьких слів. І це далеко не весь перелік тих факторів, які послужили основною причиною того, що на сьогоднішній день в діалектах Галичини кількість запозичень з німецької мови є однією з найчисельніших, не враховуючи, звичайно, польської.

В залежності від того, в якій період і яким чином до діалекту було запозичене іншомовне слово залежить і те наскільки близько за своїм лексичним значенням воно знаходиться до оригіналу. В одних випадках їх значення тотожні, наприклад слово “локаль” – на галицькому діалекті означає ресторан, кафетерій, так само воно і перекладається з німецької (das Lokal) [3, с. 346]. Іноді значення діалектної одиниці та слова, від якого вона походить близькі, а буває взагалі далекі, хоча німецьке коріння спостерігається дуже легко. Теж саме стосується і вимови. Залежно від ступеня асиміляції українськомовним населенням тої чи іншої німецькомовної лексеми залежить і схожість у вимові діалектного слова, та його оригіналу на німецькій мові. В силу того, що фонетичні та артикуляційні особливості української та німецької мов різняться досить сильно, то і відмінність між діалектизмом та словом на німецькій мові буває просто вражаюча, хоча з іншого боку у розуміючої проблему людини не виникає сумніву

Через тривале проживання німецьких колоністів в Західній Україні досі трапляються прізвиська німецького походження: *Heißgäuz*, *Вольгемут*, *Meißer*, *Фірман*, *Шнільман* та інші. В західних регіонах України з німецької мови прийшли такі широко вживані слова як: абзац (*der Absatz*), алярмувати (*alarmieren*), академік (*der Akademiker*), бляха (*die Blech*), братура (*die Bratröhre*), вака (*die Stiefelwichse*), гак (*der Haken*), гратулювати (*Gratulieren*), дах (*das Dach*), дріт (*der Draht*), емаль (*das Email*), етап (*die Etappe*), етикет (*die Etikette*), жирандоль (*die Girandole*), замельдувати(ся), мельдувати(ся) (*melden, sich melden*), кумпель (*der Kumpel*), кнайпа (*die Kneipe*), кантора (*das Kontor*), краб (*die Krabbe*), панцир (*der Panzer*), пляшка (*die Flasche*), поштамт (*das Postamt*), промотор (*der Promotor*), ревізія (*die Revision*), рура (*die Röhre*), феєрверк (*das Feuerwerk*), циферблат (*das Zifferblatt*), шайба (*die Scheibe*), швагро (*der/die Schwieger*), шина (*die Schiene*), шлягер (*der Schlager*), шніцель (*der Schnitzel*), шпала (*die Spalte*), шприц (*die Spritze*), штамп (*der Stempel*), шухляда (*die Schublade*).

Найактивніше німецькомовні запозичення уживалися в півавстрійській Україні. Великий вплив німецької мови засвідчує її проникнення у всі сфери життя:

**військова справа** – військові германізми запозичувались безпосередньо з німецької мови через австрійську та німецьку армії. Це наказово-командні слова, назви предметів солдатського обладнання, ступенів; абахта (гауптвахта, від нім. *Hauptwache*), абрихтирка (військове навчання, від нім. *Ablichtung*), абрихтувати (навчати або навчити військової справи, муштри, від нім. *abrichten*), алябарта (алебарт, від нім. *Hellebarde*), ангрифувати (атакувати, від нім. *angreifen*), ангриф (атака, від нім. *Angriff*), аусбільдунг, аусбільдунок (навчання, нім. *Ausbildung*), ауф (підйом, від нім. *auf*), бефель (наказ, нім. *Befehl*), варта (охорона, сторожа, від нім. *Warte*), вартувати (охороняти, від нім. *warten*), вафенрок (мундир, від нім. *Waffenrock*), вахпарада (розвід, від нім. *Wachtparade*), вахта (караул, варта, від нім.

*Wache*), вербецирка (агітаційний пункт, від нім. *Werbebezirk*), вербувати (агітувати на військову службу, від нім. *werben*), вербунок (агітація військової служби, від нім. *Werbung*), дикуватися (ховатися, від нім. *sich decken*), дикунок (укриття, від нім. *Deckung*), дурх (скрізь; наскрізь, від нім. *durch*), жовнір. жовняр (солдат, від нім. *Söldner*), (за)мельдувати (доповісти, доповідати, від нім. *melden*), замельдуватися (зголоситися, від нім. *sich melden*), ібунк (військові вправи, від нім. *Übung*) і т.д.;

**ковальство** – вершляг (молот, від нім. *Verschlag(hammer)*), вухналь (цвях, яким прибивають підкову до кінського копита, від нім. *Hufriegel*), гамер, гемер (великий молот; молоток, від нім. *Hammer*), гуфгамер (молоток кувальний, від нім. *Hufhammer*) і т.д.;

**столлярство**: блят (плита; ткацьке бедро; дошка столу, швейної машини, від нім. *Blatt*) гвинт, гвінт (гвинт, від нім. *Gewinde – різьба, нарізка*), гевер (ручка пили, від нім. *Heber*), гиблювати (гемблювати, від нім. *hobeln*), листва (планка; облямівка, від нім. *Leiste*), льондина (довга жердка, від нім. *Langwage*), рам(а) (рамка вікна, від нім. *Rahmen*);

**кулінарія** – буханок, буханець (буханка, від нім. *vochen*), буцики (сорт печива, від нім. *butze*), буць (погано випечений хліб, від нім. *butze – щось коротке, мале, обрізане; бутточки, що відірвані від чогось*), вафлі (вафлі, від нім. *Waffel*), гава (міра масла = 1 літр, від нім. *Hafer, Haferl, Häferl – горішок*), гугель (запечена в духовці терта картопля з жиром; плетений калач, від нім. *Gugelhupf – рід калача*), гуляш (гуляш, від нім. *Gulasch*), (д)жур (якась страва, від нім. *sursauer*);

**флора і фауна**: бамбара, бампера (ожина, від нім. *Brombeere*), блават (волошки від нім. *Blau – синій*), бу(к)шпан (самшит, від нім. *Buchsbaum*), валах (кастрований кінь; кастрований баран, від нім. *Wallach*), верхляк, верхлюк (дикий кабанець, від нім. *Ferkel – порося*), гайстер (лелека, від нім. *Heister – сорока*), Гер (олень, *Hirsch*), инкол (рід жаби, *bombinator igneus*, від лат. *Unke*), клюб (дерево, вивернене бурею разом з корінням, від нім. *Kloben*), кокодрас (підсніжники, від нім. *Gras*);

**характеристика людей** за спорідненістю, свояцтвом, внутрішніми якостями: гунцвот (негідник, мерзотник, від нім. *Hundsfoot*), шльондра, шльондра (жінка поганої поведінки, від нім. *Flunder*), фраер (зарозумілий парубок, від нім. *Freier*), швагер (чоловік сестри, від нім. *Schwager*), швагра, (жінка брата, від нім. *Schwagerin*), шельма (розпусниця, від нім. *Schelm*), шмельц (людина низьких моральних якостей від нім. *Schmelze*), бенькарт (про дитину: виродок, від нім. *Bankert*), гадра (зневажливо про жінку: зла, сварлива жінка, від нім. *Hader*), гунцвот (негідник, мерзотник, від нім. *Hundsfoot*), драб (негідник, від нім. *Traber*), лотр, лотир (негідник, розбійник, від нім. *Lotter*), ракло (дурень, бовдур, від нім. *Rekel*);

**сусільні та політичні поняття**: урльоп (відпустка, від нім. *Urlaub*), айнцац (одноразова продуктова картка від нім. *Einsatz*), айнцац (одноразова продуктова картка, від нім. *Einsatz*), баншуц (посвідчення особистості, від нім. *Ausweis*), басарунок, басаринка, базаринка, (подарунок, від нім. *Besserung*), бурмистер (мер міста, від нім. *Burgermeister*), буцигарня (поліцейська тюрма, від нім. *Butz-поліцай*), вандри (мандрівка, від нім. *Wanderung*), вахмайстер (начальник охорони, від нім. *Wachmeister*), вахман (сторож, поліцай від нім. *Wachmann*).

Найактивніше німецькомовні запозичення уживалися в півдавстрійській Україні. Великий вплив німецької мови засвідчує її проникнення у всі сфери

життя. На основі фактичного матеріалу можемо стверджувати, що найбільш проникними в лексичний склад галицьких говірок є запозичені з німецької мови слова та терміни у військовій справі, ремеслах (ковальство, столярство), торгівлі, кулінарії. Значну кількість слів віднайдено при запозиченні назв у флорі та фауні й поданні характеристики людини. Ми можемо констатувати великий вплив німецької мови на галицькі діалекти, що засвідчило її проникнення у всі сфери життя.

#### *Література:*

1. Жовтобрюх М. А. Історія української мови. Фонетика / М. А. Жовтобрюх, В. М. Русанівський, В. Г. Скляренко– К.: Вища школа, 1979. – 367 с.
2. Степанидин Б. Іншомовна лексика в українському мовленні // Київ., 2002. – № 11. – С. 152 – 155.
3. Українсько-німецький словник / Rutenisch-Deutsches Wörterbuch: В 2 т. Т. 1 / Укл. Є. Желехівський / Е. Żelechowski. – Л. / Lemberg: Видавництво: Товариство ім. Шевченка / Szweczenko Verein, 1886. – 608 с.

*Філяніна Неля Миколаївна,  
доктор філософських наук, доцент,  
завідувач кафедри гуманітарних наук;  
Сінявіна Лариса Володимирівна,  
кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри гуманітарних наук,  
Національний фармацевтичний університет,  
м. Харків, Україна*

### **ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕСТЕТИЧНА ОСВІТА І ВИХОВАННЯ**

Екоосвітній потенціал гуманітарного знання цілком органічно вписується в тренд «антропологічного повороту» європейської гуманітаристики, який не лише розглядає людину в її автентичності (О. Оніщенко), а й вносить кардинальні зміни в методологію вивчення та дослідження людини, ґрунтуючись на трансформаціях світоглядного та наукового, апріорного і конкретно-дослідного знання про людину (Д. Скальська), а також на рівні суб'єктно-об'єктних зв'язків.

Екологічні кризи також змушують більш пильно досліджувати людину з урахуванням її багатогранних зв'язків із навколишнім світом. Одним із напрямів таких досліджень є вироблення критеріїв естетичного оцінювання природи та ролі природи як чинника духовного розвитку людини.

Незважаючи на дискусії навколо визначення предмета, методів, завдань екологічної (інвайронментальної) естетики та її понятійно-категорійного апарату, екологічна (інвайронментальна) естетика починає посідати чільне місце в освітніх програмах і курсах [5]. Вона органічно включається в програми з філософії, естетики, екофілософії (environmental philosophy course) в тісному взаємозв'язку з екологічною етикою та викладанням цінностей природного довкілля, стає невід'ємною складовою навчальних програм для архітекторів, ландшафтних дизайнерів, фахівців із міського планування тощо.

Широке коло питань естетичного оцінювання природи і довкілля загалом, а також ролі естетичних характеристик природи у формуванні індивідуального та

супільного ставлення до усвідомлення екологічної та антропологічної криз, формування особистих і супільних цінностей доволі активно досліджувалося в українській філософії в контексті філософії культури, світоглядної проблематики, духовності і має тривалу традицію. Те саме стосується й екоосвітньої тематики.

Українські дослідники, природоохоронці та освітяни цілком усвідомлюють обмеженість сциентистсько-технократичної та прагматичної моделей сприйняття світу загалом і природи зокрема. Більш прийнятною видається науково-мистецька парадигма, що відповідає сучасним тенденціям поєднання раціонального, емоційно-чуттєвого та ціннісного в осягненні світу й ґрунтується на синтезі філософії, науки і мистецтва. Така парадигма відображає цілісність людського світовідчуття й світобачення і вже апіорі містить екологічний складник [3].

Усвідомлення, визнання необхідності включення природи у сферу естетичного та переживання природи в категоріях прекрасного актуалізує переосмислення самої категорії прекрасного та її опозиції – категорії потворного – крізь призму людської чуттєвості. О. Павлова з покликанням на українського естетика А. Канарського доходить висновку про те, що вихідною позицією аналізу естетичного процесу має бути не опозиція «прекрасне – потворне», а опозиція «естетичне – байдуже» [4, с. 131].

Сучасні екологічні проблеми та пошук причин екологічних криз, на переконання М. Рогожі, не можна розглядати, не беручи до уваги таку характеристику людського психологічного стану та поведінки як байдужість, подолання якої є важливим завданням, що стоїть сьогодні на порядку денному, і важлива роль в цій справі належить плеканню почуттів та вишколу критичного мислення. Цей висновок набуває принципового значення в контексті формування концепції екологічної естетики та використання її потенціалу для екоосвіти й виховання, метою якого є виховання небайдужого ставлення до природи, навколишнього середовища. З іншого боку, саме байдужість до природи має одним із своїх наслідків її редукцію до рівня ресурсів: як джерела матеріального збагачення. Водночас ставлення до природи, також і її естетичне переживання, не може бути вписане в опозицію «прекрасне – потворне», адже ще Аристотель писав, що всі живі істоти належать до «царини прекрасного» [1].

Проте, згідно В. Вельшу, категорію прекрасного, як центральну категорію естетики, неможна розглядати поза зв'язками з іншими категоріями естетики, дослідник застерігає від штучної естетизації навколишнього світу [2]. Красу природи, її естетику можна описати за допомогою виразу В. Вельша «естетика поза естетикою» («aesthetics outside of aesthetics»), як естетичне поза артистичним, яку не можна жодним чином ігнорувати.

Таким чином доробок вітчизняної філософської, естетичної, екологічної та освітньої думки потребує постійних рефлексій відповідно до сучасної онтологічної, гносеологічної та соціальної ситуації, а також урахування напрацювань зарубіжних дослідників.

#### *Література:*

1. Аристотель. О частях животных / Аристотель; пер. с греч., вступ. статья и примечания В. П. Карпова. – М.: Биомедгиз, 1937. – 219 с.
2. Вельш В. Наш постмодерний модерн / В. Вельш; пер. з нім. А. Л. Богачова, М. Д. Култаєвої, Л. А. Ситніченко. – Київ: Альтерпрес, 2004. – 328 с.
3. Отич О. М. Проблема екології життя в контексті холістичної науково-

мистецької парадигми суспільства / О. М. Отич // «Духовність як основа екологічної культури та відповідальності»: матер. всеукр. еколого-освітньої конф. (19–20 листопада 2010 року). – С. 79–95.

4. Павлова О. Актуальність естетичного / О. Павлова // Філософська думка: Український науково-теоретичний часопис. – 2013. – № 5. – С. 124–133.

5. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» / пер. з англ.: ВГО «Україна. Порядок денний на XXI століття». – К. : Інтелсфера, 2000. – 360 с.

*Химчук Любов Львівна,  
Демчук Алла Михайлівна,  
ПВНЗ «Медичний коледж»,  
м. Тернопіль, Україна*

## **КОМУНІКАТИВНІ НАВИКИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Розвиток українського суспільства, яке формується сьогодні, полягає, перш за все, у створенні нових вимог до якості освіти і можливостей їх реалізації. Пошук підходів до викладання основ наук у навчальних закладах, незалежно від дисципліни, має спрямовуватися на те, щоб студенти не лише знали навчальний матеріал, а й активно його застосовували у практичній діяльності та спілкуванні. Тобто важливе значення відіграє розвиток умінь й навиків користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення і створення висловлювань із дотриманням мовного етикету.

Сучасний стан української мови в нашій державі потребує великої уваги. Значна кількість іншомовних слів та кальок з російської засмічують нашу рідну мову, збіднюючи лексикон мовців. Особливо, це спостерігається серед учнівської та студентської молоді.

Мовна культура є свідченням інтелектуальності кожної людини, а також важливим складником професійних відносин. До майбутніх фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фаху, а й у високому рівні володіння українською мовою, вільному користуванні нею в усіх сферах, а особливо в професійній та офіційно-діловій. Відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти, зміст підготовки висококваліфікованих спеціалістів передбачає набуття студентами ключових компетенцій, до переліку яких належить здатність до усної та писемної комунікації державною мовою. Отож, комунікативна діяльність розглядається як необхідна складова частина професійної компетентності, а вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприяє її формуванню. Під час навчання студенти зорієнтовані на: правильне сприйняття фахової інформації; володіння прийомами мислення та мовлення; збагачення індивідуального словника; осмислення, опрацювання, редагування тексту; використання набутих знань у процесі ділового спілкування; оволодіння літературною професійною мовою; правильне використання термінів свого фаху; користування словниками; грамотне написання й оформлення документів.

Крім того, формуванню культури мовлення майбутніх фахівців сприяє доступність інформації. Розвиток новітніх технологій у наш час потребує

адекватної відповіді з боку людини і суспільства. Принципово змінюється сам процес комунікації, структура комунікативного досвіду й параметри оцінки комунікативного простору. Український філологічний інтернет як одна з потужних інформаційних галузей полегшує навчальний процес. Активно розвиваються безкоштовні бібліотеки Мережі, інтернет-книгарні, авторські сайти, довідкові джерела, інформаційні портали тощо.

Отже, уміння правильно спілкуватися підвищує ефективність навчання та праці, допомагає керувати своїм емоційним станом і вирішувати конфліктні ситуації, розуміти та застосовувати невербальні засоби спілкування, що так важливо у роботі з людьми.

#### *Література:*

1. Козаченко Г.В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. – К.: ВСВ «Медицина», 2013. – 336 с.
2. Компанцева Л. Український філологічний інтернет – новий комунікативний досвід // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2004. – № 1. – С. 194-200.
3. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця // Педагогічний альманах: зб. наук. праць / редкол. В.В.Кузьменко та ін. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. – Випуск 29. – С. 185–191.
4. Ягупов В.В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В.В. Ягупов, В.І. Свистун // Наукові записки НаУКМА, Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – 2007. – Т.71. – С. 3.

*Христенко Ольга Мирославівна,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університету  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна*

### **БІОЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВИШІВ**

У сучасному науковому середовищі існує біполярний підхід до формування біоетичних цінностей майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я: у межах ліберальної та персоналістичної ідеологій. Перша ідейна система (лібералізм) трактує біоетичні проблеми, наприклад, аборт, як благо, засіб досягнення свободи жінки; головною цінністю тут виступає гендерна рівність. Друга ідейна система (персоналізм) розглядає процес штучного переривання вагітності як злочин, порушення прав ненароджених дітей; і проголошує найвищою цінністю гідність, безпеку та життя кожної людини від моменту зачаття до природної смерті.

У межах вивчення таких гуманітарних дисциплін, як «Філософія» (тема «Онтологія»), «Політологія» (тема «Глобальні проблеми людства») студенти медичних вишів «зустрічаються» з тематикою філософського та державницького осмислення біоетичних проблем, демографічної політики. У цьому контексті одним із шляхів формування їхнього світогляду є використання творчої спадщини

мислителів, котрі розкривають духовні, соціальні аспекти здоров'я нації та людства в цілому. І це можуть бути не лише класики філософської думки, а й сучасні автори, як, наприклад, письменниця, кандидат наук у сфері державного управління, колишня викладачка Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Наталя Назар (1977-2015). У передмові до її книги «Споглядати Улюбленого» (Жовква, 2016) о. Йосиф Будай зазначає: «Не знаю чи коректно, але за силою духу дану збірку можна прирівняти до поезій Лесі Українки, Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Василя Стуса. Навіть сама її назва засвідчує про глибину віри і сенс короткого життя авторки» [1, с. 7].

Отож, які біоетичні пріоритети пропонує для розуміння майбутнім працівникам сфери охорони здоров'я Наталя Назар? Вона стверджує про різкий відхід українського суспільства від Шевченкових цінностей («...нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитятчком малим»), що виражається у легалізації абортів. Письменниця пише:

«Ну що, Тарасе, дякуй в небі Богу,  
за дар життя схили свого чола,  
бо вже тепер, ідучи з часом в ногу,  
тобі б матуся жити не дала» [1, с. 109].

Також Наталя Назар показує глибокий антигуманістичний конфлікт у трактуванні жіночої свободи, яку, з позицій лібералізму, можна досягти шляхом знищення ненароджених дітей. Натомість, свобода повинна завжди пов'язуватися з відповідальністю і бути моральною, вважає авторка. У «Монологі ненародженого життя» вона пише:

«Свобода. Вільні всі. Куди вже далі.  
Звільнились, мабуть, від усіх чеснот.  
Під серцем серце так кричить, благає.  
І мертва музика – сонет із мертвих нот...  
Якийсь поет вже не напише вірша,  
Якийсь художник – весняний пейзаж.  
І просто не народиться людина,  
І в просторі загубиться душа.  
Там замок розпачу, благань німих.  
Вони кричали, але їх не чули.  
Ці звуки недоступні для глухих,  
Бо ці серця... ну чим вони не мури?  
І десь там досі засідають «мудреці»:  
наради, збори, Боже мій, та доки?  
Чуже життя розчавлене в руці  
і більше вже пороки не пороки»  
[1, с. 232-233].

Метою мислительки XXI сторіччя є змінити світоглядні переконання суспільства у ставленні до ненароджених дітей; захист їх права на життя авторка називає моральною та громадянською відповідальністю матерів, батьків, лікарів, громадських і державних діячів. Кульмінацією правозахисної творчості Наталі Назар є «Хресна дорога ненародженої дитини», в якій вона відображає неприкритий зміст абортів, жертва якого – дитина – залишається наодинці з біллу, котру розуміє лише Бог:

«Ти весь тремтиш на вигляд їхніх «прав».  
Залишилася мить і тріснуть сухожилля.  
О Господи, Ти знав, Ти наперед це знав,  
приймавши з людськістю й моє німе безсилля.  
Мені також залишилося трішки,  
усі чекають мого небуття  
і викинуть в лоток мої безсилі ніжки,  
і викинуть в смітник моє святе життя» [1, с. 259].

Отже, ліберальні цінності («свобода заради свободи») не забезпечують моральності й людяності суспільства; натомість персоналістична модель біотики та філософії дозволяє кожній людині почуватися цінною і захищеною від моменту її зачаття до природної смерті. Щоб реалізувати засади персоналізму, слід навчати молодь культури міжособистих відносин, основ планування сім'ї, відповідального материнства і батьківства, забезпечувати високий рівень соціального захисту та надання медичних послуг задля охорони материнства і дитинства.

#### *Література:*

1. Назар Н. Споглядати Улюбленого / Наталя Назар. – Жовква: Місіонер, 2016. – 320 с.

*Царик Ольга Михайлівна,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри іноземних мов,  
Тернопільський національний економічний університет,  
м. Тернопіль, Україна*

## **INTERKULTURELLE UND SPRACHLICHE ASPEKTE DER SCHULBILDUNG IN GALIZIEN AM ANFANG DES 20. JAHRHUNDERTS**

Galizien war ein multiethnisches und multikulturelles Gebiet. Neben den Ukrainern und Polen lebten hier auch die Juden und die Deutschen. Die Problematik des Zusammenlebens wurde in der Literatur thematisiert. So, zum Beispiel, der österreichischer Schriftsteller Martin Pollack zeigt im Buch «Galizien. Eine Reise durch die verschwundene Welt Ostgaliziens und der Bukowina», in welchen Ebenen des gesellschaftlichen Lebens sich das Nebeneinander und Miteinander abspielte und wie die Grenzen zwischen den einzelnen Nationen das Alltagsleben der Bewohner Galiziens beeinflussten [ 1, s. 23].

In dieser völkerreichen Gesellschaft gab es gesellschaftliche Räume, welche streng national voneinander abgegrenzt waren und auch solche, bei denen sich die Nationen und Kulturen frei begegneten und den Kontakt untereinander pflegten. Zu den national geteilten Sphären gehörte u.a. das Schulwesen.

Zu Beginn des XX. Jahrhunderts gab es aus kultureller Sicht einen Riesenunterschied bei der verschiedenen Nationalitäten. Bei der Einschätzung auf die Anteile der Analphabeten hatten die Deutschen und Tschechen nur 5-7 Prozent Analphabeten, bei den Italienern waren es 16 Prozent und bei den Slowenen 24 Prozent. Bei den Nationen, die weiter von Wien entfernt lebten, war der Anteil der Analphabeten höher: bei den Polen im Jahr 1900 bei 41 Prozent, bei den Rumänen in der Bukowina bei 72 Prozent, bei den Ukrainern (Ruthenen) war ihr Anteil gar bei 76 Prozent und bei den

Serbokroaten in Dalmatien bei 74 Prozent. Laut der Verordnung zum Schulwesen (1774, Wien) wurde der Gouverneur von Galizien verpflichtet, die Volksschulbildung sowohl auf dem Lande als auch in den Städten zu sichern. Das Schulsystem sollte sich in drei Schultypen gliedern: Grundschulen, Mittelschulen, Hochschulen [3, s. 132].

Die Grundschulen unterteilten sich in einklassige Schulen mit zwei- und dreijährigem Schulbesuch, in denen die Kinder das Lesen, Schreiben und Rechnen in der ukrainischen Sprache lernen sollten. In den Städten waren hauptsächlich die «Trivialschulen» mit dem Unterricht in deutscher Sprache verbreitet, die drei oder vier Klassenstufen hatten. Die Trivialschulen bereiteten auf die niederen Staatsdienst vor und auf die Fortsetzung der Schulbildung in Realschulen und Gymnasien. Auf Veranlassung der griechisch-katholischen Kirche wurden in den Trivialschulen ab 1791 auch in ukrainischer Sprache unterrichtet. Besonders dort wurden ukrainische Schulen eingerichtet, wo keine polnischen oder deutschen vorhanden waren [3, s. 132].

Später wurde das Ausmaß der Unterrichtung in ukrainischer Sprache eingeschränkt. Der polnische Einfluß konnte sich weiter verstärken. Einige ukrainische Grundschulen wurden relativ lange noch an griechischen Kirchen und Klöstern gehalten. In den Kleinstädten wurden ukrainische Grundschulen durch die Finanzierung der Handwerker und Kaufleute organisiert.

Zu Beginn des 19. Jahrhunderts vermehren sich die Konflikte um die Aufrechterhaltung der ukrainischen Unterrichtssprache in Ostgalizien. Ab 1817 kam es wieder zur vermehrten Anwendung der ukrainischen Sprache in Ostgalizien, laut der Regel, daß die Kinder in ihrer Muttersprache unterrichtet werden sollten. In Ostgalizien hatte die ukrainische Volksgruppe auf dem Lande die übergroße Mehrheit, aber in den Städten erreichte die Zahl der Ukrainer weniger als 1/3 der Stadtbevölkerung, weil die polnische und jüdische Volksgruppen stärker vertreten waren [3, S. 133].

Von 1851 bis 1910 nahm die Anzahl deutschsprachiger Gymnasien ab, von 9 im Jahr 1851 auf 2 im Jahr 1867 und nur noch ein Gymnasium im Jahr 1910. Dagegen gab es ein rasantes Wachstum bei den polnischsprachigen Gymnasien. Ihre Anzahl nahm von 1851 mit 6 auf 19 im Jahr 1867, mit 23 im Jahr 1890 auf 78 im Jahr 1910 zu. Ukrainischsprachige Gymnasien wurden mit einem Gymnasium erst im Jahr 1867 und im Jahr 1910 mit 7 Gymnasien ausgewiesen. Dies ist wohl ein klares Ergebnis der Polonisierung in Galizien.

Eine interessante Erscheinung der galizischen Lebensumstände ist von Martin Pollack **genannte Figur der Mischkultur**. Diese Menschen kann man auch als interkulturelle Gestalten bezeichnen, die von der Konfrontation der vielen Kulturen entstanden sind.

Iwan Franko wurde Journalist, schrieb auf Polnisch, Ukrainisch und Deutsch. Dank dieser seiner Fähigkeit nennt man ihn als «eine exemplarische Figur der Mischkultur». Iwan Franko ist nicht nur wegen seiner Mehrsprachigkeit als eine interkulturelle Gestalt zu bezeichnen. Der zweite Aspekt ist auch seine kulturelle Identität. Er wurde als Ukrainer geboren, aber das Dorf wurde in den Händen der polnischen Herrschaft, er studierte an den polnischen Schulen und schrieb in den polnischen Zeitungen. Iwan Franko ist ein Beweis für die Wechselwirkung der Kulturen in Galizien. Er verbindet in seinem literarischen Schaffen durch die Sprache und auch im seinen persönlichen Leben durch die Kontakte mit den Menschen die verschieden Kulturen.

Der Untergang der galizischen Welt wird von dem Ende der österreichischen Monarchie im Jahre 1918 bestimmt. Doch noch lange vorher, als die Welt von gestern

wirklich zerfiel, spielten sich in der Gesellschaft einige Veränderungen, die an das Ende deuteten.

#### **Literatur:**

1. Bizová K. Das literarische Bild Galiziens und der Bukowina. – Brno : Masarykova univerzita, 2009.
2. Pollack M. Galizien. Eine Reise durch die verschwundene Welt Ostgaliziens und der Bukowina/ M. Pollak. – Frankfurt am Main, Leipzig : Insel Verlag, 2001.
3. Trillenberг W. Multikulturelles in Entstehung und Zerfall im osteuroäischen Galizien. Mitte des 18. bis Mitte des 20. Jahrhunderts. – Berlin, 2013.

*Цыба Анастасия Андреевна,  
преподаватель кафедры иностранных языков  
Одесского национального медицинского университета,  
г. Одесса, Украина*

### **МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ. ЗНАЧЕНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ КУЛЬТУРЫ ВРАЧА**

Для человечества процесс глобализации не является новым. Испокон веков разные страны вели международные торговые, политические и культурные отношения. С развитием Интернет-технологий, средств массовой информации влияние глобализации на современное общество усилилось, так как сегодня она затрагивает в первую очередь науку, образование и культуру.

Межкультурная коммуникация является неотъемлемой частью глобализации, ведь всякого рода взаимоотношения невозможны без общения. Из этого следует тот факт, что важным моментом подготовки любого специалиста является обучение иностранному языку с целью дальнейшего осуществления успешного профессионального общения.

Понятием межкультурной коммуникации занимались Тер-Минасова С.Г., Садохин А.П., Мамонтова Н.Ю. Могилевич Б.Р., Мосалёв Б.Г. и многие другие учёные. По мнению Мамонтовой Н.Ю. современный студент должен обладать такими способностями к межкультурной коммуникации, как:

- адекватное интерпретирование культурных ценностей других стран;
- рассмотрение представителей других стран и их культурных ценностей с позиций эмпатии;
- умение пересматривать свои оценки «чужой» культуры и отказываться от невостребованных предрассудков и стереотипов в соответствии с накопленным опытом межкультурного общения;
- синтезирование и обобщение своего личного опыта в межкультурном диалоге [1].

Таким образом, под понятием межкультурной коммуникации следует понимать не только знание иностранного языка, но также знание страноведения, то есть культурной картины мира страны изучаемого языка. Игнорирование этих знаний, отказ от понимания межкультурных различий приводит к межкультурным конфликтам.

Исходя из этого, главнейшим условием успеха межкультурной коммуникации в эпоху глобализации является воспитание толерантного отношения к другим культурам, языкам и их носителям [2].

Развитие компетентности межкультурного общения у студентов медицинских ВУЗов должно осуществляться в двух направлениях: обучение профессиональному языку и языку международной коммуникации. Для студентов-медиков профессиональным языком является латынь. Латинский язык – это ключ к осознанию медицинских знаний. Без него невозможно понимание терминологии и в принципе взаимопонимание между специалистами медицинского профиля. Латынь – это не только язык как объект изучения грамматики, но и история сам по себе. Поэтому на занятиях по латинскому языку важно знакомить студентов с латинской культурой посредством изучения крылатых выражений и непосредственных экскурсов в историю языка и медицины. Латинский язык также важен в аспекте межкультурной коммуникации не только как язык профессиональной среды, но и как прародитель современных европейских языков, без которых невозможно международное общение в условиях глобализации.

Будущие врачи обязаны знать иностранные языки для осуществления межличностного и профессионального общения на научных конференциях, в деловой переписке, но, в первую очередь, при непосредственном осуществлении врачебной деятельности, то есть на приеме в медицинском учреждении. В условиях глобализации современное общество любой страны является поликультурным, поэтому для успешной профессиональной деятельности медицинскому работнику необходимо обладать коммуникативной межкультурной компетентностью.

Подводя итоги, следует отметить, что в эпоху глобализации при формировании культуры будущего врача наряду с формированием его духовности, самостоятельности, врачебной ответственности, стремления к самосовершенствованию и толерантности по отношению к представителям других культур, необходимо обучать навыкам межкультурной коммуникации, неотъемлемыми составляющими которой является знание иностранных языков, культуры, традиций других стран.

#### *Литература:*

1. Мамонтова Н. Ю. Формирование коммуникативной межкультурной компетентности студентов ВУЗа / Н. Ю. Мамонтова // Вестник КемГУ. – 2012. – Т. 4, № 4 (52). – С. 270–275.
2. Могилевич Б.Р. Межкультурная коммуникация в эпоху глобализации / Б.Р. Могилевич // Вестник ТГУ. – 2008. – Вып. 5 (61). – С. 383 – 387.
3. Мосалев Б.Г. Межкультурная коммуникация в условиях глобализации / Б.Г. Мосалев, О.В. Авакова // Вестник МГУКИ. – 2009. – №3 (29) май-июнь. – С. 40-46.
4. Садохин А. П. Теория и практика межкультурной коммуникации. / А. П. Садохин. – М. : Юнити, 2004. – 271 с.
5. Стеблецова А. О. Иностранный язык в медицинском ВУЗе в свете Государственных образовательных стандартов третьего поколения : проблемы и перспективы / А. О. Стеблецова, И. И. Торубарова // Вестник ВГУ. Серия : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2012. – № 2. – С. 206–208.

## **АНТИЧНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ: МІФОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ МІСТІ**

Необхідність ознайомлення студентів із культурними цінностями народу, мова якого викладається, є беззаперечною аксіомою. У зв'язку з цим варто згадати слова В. фон Гумбольдта: «мова народу є його дух, а дух народу є його мова, і важко уявити собі щось більш тотожне» [2, с. 89]. Не є винятком і курс латинської мови та основ медичної термінології, який дає нагоду ширше ознайомити майбутніх медиків із античною міфологією, з якою пов'язано чимало фахових термінів: tendo Achillis «Ахіллесів сухожилок», atlas «перший шийний хребець», caput Medusae «голова медузи» (розширення підшкірних вен на передній черевній стінці), Adonis vernalis «горицвіт весняний», не говорячи вже про відоме всім слово «гігієна».

Неважаючи на значну відстань у часі, яка відділяє сьогоднішня від античності, вона, зримо і незримо, присутня у сучасному світі. Впродовж століть європейська та орієнтована на Європу література та мистецтво звертаються до античних сюжетів, образів, подій. Не зайвим буде згадати і проникнення міфології та античного світу у сучасний кінематограф (художні фільми «Троя», «Спартак», «Битва титанів» тощо). У вигляді термінів греко-латинського походження античність присутня у всіх без винятку галузях науки, а латинські фрази на зразок status quo, persona grata не потребують перекладу, часто вживаючись у національній транслітерації. Античність представлена і у новочасній архітектурі, живописі, скульптурі. Це – «жива античність», як її характеризує А. Содомора [1].

Відгомін греко-римської давнини виразно спостерігається також у повсякденному житті та культурі сучасного європейського міста, наприклад, Львова, заклади якого рясніють іншомовними назвами, виконаними як латиницею, так і кирилицею. Причина їх появи не так була пов'язана із загальним захопленням античністю, як мотивувалась виключно прагматичними міркуваннями і була своєрідним піар-ходом з метою створення ефекту новизни та незвичайності, а відтак – приваблення клієнтів. Серед розмаїття цих назв, здебільшого назви греко-латинського походження. В основному, ці назви пов'язані з міфологією, які можна використати як своєрідний мнемотехнічний прийом у процесі навчання. Здебільшого назви пов'язані з античністю представлені теонімами, які часто фігурують на вивісках салонів краси: «Афродіта», «Венера», «Кіпріда», «Німфа», «Геліос», «Галатя».

Пов'язані з античністю назви присутні у назвах туристичних фірм, наприклад, «Еолус», «Колізей». Міфоніми фігурують також серед назв закладів харчування: «Кентавр», «Оріон», «Касандра» та готелів, наприклад, «Еней», «Арго».

Один із салонів краси має назву «Фенікс» (міфічний птах, який відроджується із попелу). Серед інших міфонімів також згадаємо Атланта (титана, який тримає на собі небесне склепіння), представленого у Львові двома туристичними фірмами «Атлант» та «Атля» (останню назву також носить відновлений у 2002 р. ресторан,

пiк популярностi якого припадав на 20-30 роки минулого столiття) та юридичну фiрму «Сфiнкс».

Сучасне прагматичне суспiльство, своєрiдна «мода» на старовину сприяє перенесенню греко-римської спадщини на побутовий ґрунт. Однак орієнтація на звукову оболонку слова, його незвичність та відсутність бодай елементарних відомостей про античність, іноді сприяє тому, що вони викликають принаймні подив, не завжди підпорядковуючись раціональній логіці, як, наприклад, готель «Етна», назва якого, перегукуючись із відомим вулканом на Сицилії, повинна викликати занепокоєння у його мешканців.

Подібні назви, які можна зустріти майже повсюдно, можуть широко використовуватись у навчальному процесі із урахуванням місцевої специфіки.

Очевидно, звертання до античного матеріалу на побутовому рівні є лише одним із можливих шляхів ближче ознайомити студентів із греко-римською давниною. Широкі можливості тут дає література, живопис, скульптура, які повинні використовуватись у освітньому процесі.

#### *Література:*

1. Содомора А. Жива античність. – Львів: Срібне слово, 2009. – 184 с.
2. фон Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человеческого рода / В. А. Звегинцев // История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. – Ч. I. – М.: Просвещение, 1964. – С. 85–103.

***Mariia Shkilna,***

*Ass. poфfessor,*

*Department of infectious diseases*

*with the courses of epidemiology and dermatovenerology*

*I. Horbachevsky Ternopil State Medical University, Ukraine*

***Mariana Huk,***

*Intern*

*Department of infectious diseases*

*with the courses of epidemiology and dermatovenerology*

*I. Horbachevsky Ternopil State Medical University, Ukraine*

## **HIGHER EDUCATION IN FINLAND**

### ***BACKGROUND:***

Finland has one of the best education systems in the world. Education is one of the cornerstones of the Finnish welfare society. Finland pride an educational system that offers equal opportunities of education for all, irrespective of matters of residency, sex, economic situation or linguistic and cultural background. Two official languages: Finnish and Swedish. Education level of the working age population: 13 % basic education, 45 % upper secondary education, 42 % tertiary education.

### ***RESULTS:***

Higher education is divided into 14 universities and 24 polytechnics. Universities conduct research and provide education based on research. Universities interact with society and promote the effectiveness of research results. Polytechnics education based on labour market needs and R&D to support instruction and promote regional development.

Academic year lasts for 190 days. Divided into 5 periods. About 38 days per periods "study weeks", "exam weeks" Non-graded system studies: Students choose courses for each period by "wilma", maximum 7 courses can be attended during one period; One course consists approximately of 23 lessons, one lesson lasts 75 minutes 75 courses is the required minimum of which 47-51 are compulsory a total selection of about 224 courses; Studies last from 2 to 4 years; subjects chosen depend on interests, requirements, and individual future plans.

Curriculum consists of 3 courses: compulsory courses (ensure equal possibilities to everybody, a nationwide basis); specialisation courses (specialisation in a certain subject (s), a nationwide selection or school based); applied courses (provide special knowledge, interdisciplinary, offered by an individual school, not nationwide).

Subjects: 1. Mother tongue and literature: Finnish, (Swedish). 2. Foreign languages: advanced level (c. 10 years altogether) – English, French, German, Russian, Swedish; intermediate level (5 or 6 years) – French, German, Swedish; elementary level (3 years) – French, German, Italian, Latin, Russian, Spanish, Chinese, Japanese, Hungarian, Estonian, Polish, Icelandic. 3. Humanities and sciences: Biology, Chemistry, Geography, History, Social Studies, Philosophy, Physics, Psychology, Religion / Ethics, Health Studies. 4. Mathematics (advanced/ basic). 5. Art studies and Physical Education, music, visual Arts, other subjects.

**CONCLUSIONS.** Here are some things Finland comes to education: better standardized tests (students are regularly asked to show their ability to cope with issues related to evolution, losing a job, dieting, political issues, violence, war, ethics in sports, junk food, sex, drugs, and popular music. Such issues span across subject areas and often require multi-disciplinary knowledge and skills.); More time for play (Students in Finland spend relatively little time on homework, according to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). College is free (in Finland, not only are bachelor degree programs completely free of tuition fees, so are master and doctoral programs. Students pursue higher education goals without the mountains of student loan debt that many American students face. And the same goes for foreign students. Tuition is free for any student accepted into a college or graduate program in Finland.); Elevated teaching profession (in Finland, teaching is one of the most revered professions with a relatively high barrier to entry. Only one in 10 students who apply to teacher education programs are admitted, according to the Center on International Education Benchmarking (CIEB).)

#### **References:**

1. Educational internship at West Finland College, Huitittinen. Satakunta. Finland (05.03.2017-11.03.2017)

*Шманько Олег Володимирович,  
кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича,  
м. Чернівці, Україна*

## **ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ УТВЕРДЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ**

Ще до недавнього в українському суспільстві такі терміни як «громадянські цінності», «патріотичні цінності» викликали неоднозначні скептичні або й іронічні характеристики певної частини науковців і пересічних громадян. Втім, зараз загально визнаним є факт, що на сучасному етап формування українського суспільства потребує передусім активізації громадянського виховання як основи соціалізації, розвитку особистості, здатної до демократизації суспільного життя на засадах рівності, взаємної відповідальності й почуття власної гідності [1].

Як стверджують фахівці, «громадянські цінності – ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо [2].

Суспільні зміни в сучасній Україні, впливаючи на соціальну ситуацію, часто породжують процес ціннісного відчуження, який виникає внаслідок усвідомлення молодого особою невідповідності між офіційно задекларованими цінностями і реальними ціннісними орієнтирами, що детермінує порушення усталених адаптаційних практик особистостей і змушує молодих людей звернутися до стратегії заміни цінностей, які втратили свою функціональність, іншими ціннісними зразками, які більшою мірою відповідають новим соціальним умовам. В процесі суспільних змін пристосувальні стратегії формуються через ідентифікацію особистості із ситуацією, що породжує як конструктивну, так і руйнівну адаптивну поведінку, остання проявляється в маргінальній та девіантній поведінці.

Зараз існує необхідність розробки алгоритму впровадження програми з попередження та мінімізації явищ девіантної соціалізації та побудова основи соціального механізму регіональної політики нейтралізації та попередження девіантної соціалізації студентів ВНЗ.

В процесі дослідження ціннісних молодіжних проблем в українському соціумі варто відзначити, що активна участь молоді у процесах прийняття рішень та вирішення проблем в громадах, де вони проживають, має важливе значення у процесі розбудови відкритого, демократичного, солідарного суспільства.

Як свідчать соціологічні дослідження [3, с. 576-578], на думку опитаних молодих людей, нині склалася дуже важка соціально-економічна і суспільно-політична ситуація, яка, у першу чергу, пов'язана із зубожінням широких верств населення й глибоким майновим розшаруванням, економічною деградацією як України в цілому, так і окремих регіонів.

Однак події останніх років довели безпідставність поглядів песимістів стосовно відсутності активної громадянської позиції молоді відносно векторів розвитку українського суспільства. На основі аналізу опитувальників, здійснених на базі студентів

ЧНУ імені Ю. Федьковича, нами зроблено (2016 р.) порівняльну характеристику даних, здійснених українським дослідником М.В. Мосьондзом стосовно ранжування ціннісних пріоритетів молоді у зрізах 2012 р., що дало змогу встановити наступну тенденцію: попри домінування у сучасної української молоді таких цінностей як сім'я, матеріальні блага, професійної майстерності на кілька порядків вище (з 8-12 позиції на 4-6) піднялися такі як чесність, чіткі життєві цілі, принциповість.

Порівняльний аналіз статистичних даних показує швидкоплинні зміни у поглядах молодого покоління на базові цінності сучасного суспільства. Так, нами були проаналізовані та переглянуті статистичні дані Л.Д. Бевзенко (дані 2009 р.). Дослідження 2009 р. показали, що 6 % респондентів вважали прийнятним для себе шахрайство, 3,5 % – рекет, вимагання, а 26 % – шлюб «заради грошей» (причому частка представниць жіночої статі тут переважає не так суттєво, як очікувалось). Було констатовано, що бажання бути соціально успішним, багатим, шановним і керувати людьми переважало над загально гуманістичними цінностями. Водночас, дані 2016 р. показують якраз ріст на 15 % саме бажання самореалізації на основі власних здібностей та кваліфікацій, що свідчить якщо не про оздоровлення молодого покоління, то про появу в ньому творчої активної меншості, здатної в подальшому до активних дій заради себе та блага суспільства.

Зазначені результати показують необхідність подальшої активізації гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ відносно молодого покоління щодо формування та закріплення громадянських, політичних, духовних цінностей. Сьогодення вимагає нових підходів та методів, в даній площині, в тому числі використовуючи напрацювання європейських країн. Можемо констатувати з власного досвіду, досвіду вітчизняних та зарубіжних колег про наступні можливі ефективні напрямки змін гуманітарної складової навчально-виховного процесу ВНЗ з метою формування сучасних ціннісних пріоритетів у молоді.

#### *Література:*

1. Залібовська-Ільницька З. Громадянські цінності. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://eprints.zu.edu.ua/23719/1/Залібовська-Ільницька\\_3.PDF](http://eprints.zu.edu.ua/23719/1/Залібовська-Ільницька_3.PDF).
2. Система моральних цінностей людини. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.educationua.net/silovs-1297-2.html>.
3. Шманько О.В. Трансформація громадянських цінностей у сучасної молоді та шляхи їх утвердження в умовах перехідного українського суспільства // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Том. ІХ: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. – Випуск 9. – К.:Талком,2016. –С. 575-582.

*Шпарик Оксана Михайлівна,  
кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна*

### **ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ У США: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Окреслено стратегії, які американські педагоги застосовують для ефективного впровадження диференціації в освітню практику, серед основних – станції,

навчальні центри та центри за інтересами, програми, комплексна інструкція, орбітальні дослідження, відправні пункти (підходи для кращого засвоєння учнями навчального матеріалу: вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, фундаментальний, естетичний, прикладний), модель Колба (чотири стилі пізнання: конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактна концептуалізація та активне експериментування). Крім того, технологія диференціації змісту освіти реалізується в матеріалах шкільного підручника. Сучасний американський підручник, адаптований до диференційованого процесу навчання повинен відповідати таким вимогам: забезпечення кожного учня навантаженням, відповідно до його індивідуальних можливостей (різномірні завдання, доповнення текстів підручника додатковими матеріалами); врахування психологічних особливостей сприйняття навчального матеріалу (спеціальні нагадування, попередження про типові помилки, додаткова допомога, вказівки, інструкції до виконання завдання тощо); підсилення інтенсивності сприйняття навчального матеріалу (візуалізація інформації, створення аудіо записів, розробка системи кодованої інформації тощо).

Виявлено проблеми, що характеризують нинішній стан диференційованого навчання в українській загальноосвітній школі: фрагментарний і ситуаційний характер, обмеження, не забезпечення формування індивідуального стилю навчання учня шляхом вибору власної траєкторії навчання; організація навчання визначається переважно інтуїцією викладача, а не науково обґрунтованою концепцією диференціації.

Визначено перспективні напрями впровадження американського досвіду диференціації навчання в українську освітню систему (удосконалення діагностичного інструментарію, розширення форм та методів диференційованого навчання, які б найбільш повно враховували індивідуальні інтереси та здібності учнів. Вимагає уваги необхідність адаптації підручників, забезпечення профільного навчання відповідними педагогічними кадрами, зміцнення матеріально-технічної бази, створення комфортного освітнього середовища).

**Шукатка Оксана Василівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри фізичного виховання та спорту,  
Львівський національний університет імені Івана Франка,  
м. Львів, Україна

## **АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Розробка індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніми бакалаврами природничих спеціальностей передбачає формування у студентів ціннісних орієнтацій стосовно збереження власного здоров'я, що є не лише медичною, а й педагогічною проблемою, і базується на реалізації аксіологічного підходу.

Аксіологічний підхід (грец. *aksios* – коштовний) ґрунтується на філософському вченні (аксіології), що досліджує категорію «цінність», характеристики, структури та ієрархії ціннісного світу, способи його пізнання та визначає його онтологічний статус, а також природу і специфіку ціннісних

суджень; про моральні, етичні, культурні цінності як смислоутворювальні основи людського буття. Саме ціннісні орієнтації визначають напрями і мотивованість життя, діяльності, вчинків людини, в тому числі й тих, що мають здоров'язбережувальне спрямування. Аксиологічний підхід повертає філософське і соціогуманітарне пізнання до аналізу феноменів особистості та індивідуальності, «людського в людині», смислом і виправданню людського буття, його ідеалам та імперативам. Специфіка філософських підходів до розуміння поняття «цінність» має різновекторне спрямування, що зумовлює тлумачення сутності цінності як поняття, зміст якого:

- полягає у здатності задовольняти потреби та інтереси особистості;
- відображається в особливій значущості речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта, його потреб та інтересів;
- є формою прояву різноманітних відносин людини;
- є особливою індивідуальною реальністю, що має певну позитивну значущість для суб'єкта, котрий її переживає.

Аналіз результатів наукових пошуків з проблем аксиологічної психології особистості та аксиологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців указує на доцільність його реалізації в сучасній системі вищої освіти. Цінності, які сповідує людина, формують ціннісні орієнтації особистості, що є складовими вищих рівнів спрямованості особистості; диспозиціями, котрі регулюють загальну зорієнтованість діяльності людини на значущі соціальні об'єкти і явища, цінності різних соціальних спільнот. Ціннісні орієнтації стосуються основних сфер самореалізації людини, якими є праця, суспільна активність, освіта, спілкування тощо; соціально-моральних характеристик особистості (почуття, обов'язки, сумління тощо), а також ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя з метою здоров'язбереження. Зміни в ціннісній структурі свідомості передбачають зміни світогляду. Адаже система ціннісних орієнтацій виступає рівнем саморегуляції та реалізується в поведінці особистості.

Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей передбачає реалізацію аксиологічного підходу. Адаже цінності розглядаються як основа формування ставлення до власного здоров'я. Відтак актуалізується проблема визначення шляхів і методик формування ціннісного відношення до здоров'я у студентів під час вивчення дисциплін медико-біологічного циклу.

**Ярних Тетяна Григорівна,**  
*доктор фармацевтичних наук, професор,  
завідувач кафедри технології ліків;*  
**Данькевич Оксана Степанівна,**  
*кандидат фармацевтичних наук, доцент;*  
**Хохленкова Наталя Вікторівна,**  
*доктор фармацевтичних наук, професор,  
кафедра технології ліків,  
Національний фармацевтичний університет,  
м. Харків, Україна*

## **СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АПТЕЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ»**

На сьогодні в усьому світі зростають вимоги до якості освітніх послуг, системи підготовки висококваліфікованих працівників та системи освіти в цілому. Необхідним етапом переходу до нового покоління галузевих стандартів є формування компетентнісного підходу на шляху підготовки сучасного фахівця. Професійна компетентність майбутніх фахівців – це здатність ефективно використовувати набуті знання, вміння і навички; здійснювати активний пошук нового досвіду і визначати його цінність; креативність, здатність до саморозвитку, самоаналізу; вміння вирішувати ту чи іншу проблему тощо [4]. Тому в навчальному процесі повинні використовуватися нові освітні технології, що сприятимуть загальному розвитку особистості, формуванню її світогляду, індивідуального досвіду, творчого підходу до вирішення професійних завдань.

На кафедрі технології ліків НФаУ при викладанні дисципліни «Аптечна технологія ліків» професорсько-викладацьким складом кафедри технології ліків використовуються як традиційні методи навчання, так і сучасні форми проведення занять у формі ділових ігор [2]. Обов'язковою складовою при цьому є постійний тісний зв'язок з представниками практичної фармації, залучення яких дозволяє підготувати професіонала, мобільного на ринку праці, здатного до адаптації та реалізації власного потенціалу.

Сучасне приготування екстемпоральних препаратів в аптеках України не є поняттям сталим: змінюється законодавча база, оновлюється асортимент діючих та допоміжних речовин, з'являються нові засоби малої механізації та обладнання, нові види упаковки. Все це призводить до певних змін в роботі виробничих аптек і вони не повинні залишатися поза увагою викладачів фармацевтичних кафедр.

Тому проведення занять у такому форматі дозволяє збагатити викладання дисципліни сучасним практичним досвідом, продемонструвати студентам, що отримані знання мають велике значення для майбутньої роботи, надати студентам досвід прямого спілкування з працівниками практичної фармації.

При проведенні занять у дистанційному форматі для налагодження зв'язку між університетом і аптеками використовуються доступні телекомунікаційні технології: Skype, Go To Meeting, QiP або Google [1,3]. На постійній основі організовано проведення on-line зв'язку з виробничими аптеками різних міст України (Харкова, Києва, Борисполя, Чернівців, Куп'янська та ін.).

Під час on-line спілкування працівники аптек діляться зі студентами досвідом роботи у виробничому відділі, демонструють приготування різних лікарських

форм, розповідають про виробничу рецептуру, демонструють роботу сучасних засобів малої механізації, підкреслюють актуальність певних технологічних чи організаційних моментів у виробничій діяльності окремих аптек.

Спілкування відбувається як із завідуючими виробничих аптек, так і з провізорами-технологами та провізорами-аналітиками – кожен з них розкриває нові аспекти своєї роботи. Студенти активно приймають участь в обговоренні як технологічних аспектів приготування екстемпоральних лікарських форм, так і питань щодо організації виробничої діяльності аптек. Спілкування в такому режимі дозволяє студентам розвивати комунікативні навички, що призведе до підвищення їх конкурентоздатності на ринку праці у майбутньому.

Проведення занять у такому форматі дозволяє збагатити знання і навички як викладачів, так і працівників аптек, оскільки обмін досвідом носить повноцінний характер: студенти і викладачі діляться досвідом використання сучасних засобів малої механізації, демонструють їх роботу. Наприклад на лабораторному занятті за темою «Супозиторії» проводиться приготування двошарових супозиторіїв із застосуванням пристрою, який розроблено на кафедрі технології ліків НФаУ; при виконанні практичної роботи за темою «Емульсії» використовують гомогенізатор SilentCrusherM, при фасуванні порошків – напівавтоматичний капсулятор. Всі ці прилади демонструються під час зв'язку з виробничими аптеками і викликають практичний інтерес.

Таким чином, завдяки сучасним комп'ютерним технологіям з'явилась можливість використовувати інтелектуальний та матеріальний потенціал кожного учасника спілкування. Постійне проведення прямих включень з виробничими аптеками України допомагає в першу чергу студентам закріпити, поглибити та систематизувати теоретичні знання з аптечної технології ліків, сформувати комунікативні уміння в процесі спілкування. В той же час такий формат проведення занять сприяє обміну інформацією між аптеками і кафедрою технології ліків та висвітлює нові практичні можливості удосконалення виробничої діяльності аптек і навчального процесу у вищому навчальному закладі.

#### *Література:*

1. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. / – Вінниця, ТОВ «Планер». – 2011. – 220 с.
2. Методологія викладання аптечної технології ліків: навч.-метод. посібник / О.І. Тихонов, Т.Г. Ярних, С.О. Тихонова та ін.; за ред. О.І. Тихонова і Т.Г. Ярних. – 2-ге вид., стереотип – Х.: НФаУ, 2015. – 232 с.
3. Поясок Т. Б. Застосування інформаційних технологій в навчальному процесі вищої школи : науково-методичний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів економічного профілю / Т. Б. Поясок. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2009. – 104 с.
4. Черних В.П. Компетентнісний підхід у створенні стандарту вищої освіти спеціальності «Фармація» / В. П. Черних, А. А. Ковтвіцька, С. В. Огарь // Актуальні питання якості медичної освіти (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 12–13 трав. 2016 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського - го. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – Т. 1. – 86-88 с.

**Ястремська Світлана Олександрівна,**  
кандидат біологічних наук, доцент,  
директор навчально-наукового інституту медсестринства,  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

## **ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ**

Реалії розвитку освіти у вищих медичних навчальних закладах вказують не лише на її структурно-змістовне реформування, а й на необхідність оптимізації змісту професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи.

У руслі поточних тенденцій розвитку й стандартизації системи охорони здоров'я актуалізується необхідність забезпечення цілісності галузі шляхом оптимізації лікувально-діагностичного процесу, інтеграції вітчизняної системи охорони здоров'я у світову медсестринську практику. Впровадження нових освітніх стандартів зумовило необхідність розробки та реалізації інноваційних стратегій у підготовці майбутніх магістрів сестринської справи (МСС).

Проблема професійної підготовки МСС є досить новою в педагогічній науці. На основі узагальнення наукових розвідок з досліджуваної проблеми встановлено, що основою навчання майбутніх МСС визначаються теоретико-методологічні аспекти та дидактичні засади професійної освіти, історична еволюція магістратури в світі та Україні, в яких відображено провідну роль магістратури у ВМНЗ.

Щоб провести паралелі між зарубіжною та вітчизняною медсестринською освітою визначимо специфічні ознаки професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах України, яка:

- здійснюється на основі Державного галузевого стандарту вищої освіти України спеціальності «Сестринська справа»;
- розглядається у площині інтеграції медсестринської освіти і практичної системи охорони здоров'я та базується на сучасних тенденціях розвитку вищої медсестринської освіти в умовах євроінтеграції;
- розкривається з урахуванням концептуальних засад філософії сучасної медсестринської освіти, соціально-історичних характеристик становлення вищої медсестринської освіти у світі й Україні та перспектив формування багаторівневої системи підготовки майбутніх медсестер;
- спрямовується на формування особистісних якостей магістрів сестринської справи в процесі професійної освіти та ін.

Отже, введення у професійну підготовку фахівців сестринської справи освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» – це прогресивний крок у вдосконаленні та модернізації медсестринської освіти. Як доцільно зазначає В. Шатило, специфікою магістрів за спеціальністю «Сестринська справа» є те, що вимоги до навчальних програм концептуально забезпечують професійну спрямованість майбутніх викладачів сестринських дисциплін, цілісне, системне вивчення загальної педагогіки, формування наукової та інформаційної комунікативної компетенції, використання сучасних інноваційних технологій освіти для вибору оптимальної стратегії викладання спеціальних сестринських дисциплін залежно від рівня ступеневої освіти медичних сестер [1, с. 94].

Специфіку підготовки майбутніх МСС у вищих медичних навчальних закладах як особливого різновиду професійної освіти виявляє її мета (цілі). Основною метою підготовки майбутніх МСС у сучасній вищій медичній школі стає задоволення конкретних та індивідуалізованих освітніх потреб студентів, зорієнтованих на набуття знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій, необхідних для розвитку, виконання та управління медичним обслуговуванням у всіх сферах охорони здоров'я, а також для розвитку власної особистості.

*Література:*

1. Шатило В. Й. Наукові дослідження в медсестринстві як інструмент удосконалення національної системи охорони здоров'я / В. Й. Шатило // Магістр медсестринства. – 2009. – № 1 (2). – С. 5–10.

## НАШІ АВТОРИ:

**Андрейко Яна Вячеславівна**, старший викладач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки Харківської медичної академії післядипломної освіти (м. Харків, Україна)

**Антонюк-Кириченко Соломія Андріївна**, викладач Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)

**Артюх Олена Вікторівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна)

**Багрій-Заяць Оксана Андріївна**, кандидат технічних наук, асистент кафедри медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Багузова Анастасія Сергіївна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Бакалюк Тетяна Григорівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри медичної реабілітації ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Балахтар Валентина Візіторівна**, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Бегош Богдан Миколайович**, доцент кафедри акушерства і гінекології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Беннер Дітріх**, доктор педагогічних наук, професор, Берлінський університет ім. Гумбольдта (Берлін, Німеччина)

**Бермас Любов Іванівна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Бицко Наталія Іванівна**, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет» (м. Тернопіль, Україна)

**Бичок Алла Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного економічного університету (м. Тернопіль, Україна)

**Бобак Галина Романівна**, магістр Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

**Бобак Марія Іванівна**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Богдан Ірина Іванівна**, вчитель німецької мови Мужилівської ЗОШ Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. (м. Тернопіль, Україна)

**Богданов Павло Валерійович**, асистент кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету, (м. Запоріжжя, Україна)

**Боднар Ярослав Ярославович**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Бойчук Алла Володимирівна**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства і гінекології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Бондаренко Сергій Васильович**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Бондаренко Юрій Іванович**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри патологічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Боярчук Оксана Романівна**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Brinkmann Malte**, Prof.Dr., Lehrstuhlinhaber der Abteilung für allgemeine Wissenschaften Humboldt-Universität zu Berlin (Berlin, Deutschland)

**Вакуленко Дмитро Вікторович**, доктор біологічних наук, доцент, доцент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Васильєв Максим Іванович**, асистент кафедри хірургічних хвороб, оперативної хірургії та топографічної анатомії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)

**Вербовецька Оксана Степанівна**, кандидат філологічних наук, асистент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Вихрущ Анатолій Володимирович**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету (м. Тернопіль, Україна)

**Волошин Володимир Дмитрович**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судовою медициною ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

**Волошин Олена Сергіївна**, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Волошук Марія Володимирівна**, викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Ворожбит Стефанія Олегівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Ворона Іванна Іванівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Гаврилюк Лідія Петрівна**, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Галузінська Любов Валеріївна**, кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри біологічної хімії Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Глушко Катерина Теодозіївна**, кандидат медичних наук, асистент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Горкуненко Андрій Борисович**, кандидат технічних наук, доцент кафедри медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Горпініч Тетяна Ігорівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

**Горянін Іван Іванович**, асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Григор'єва Олена Анатоліївна**, доктор медичних наук, професор, професор кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету, (м. Запоріжжя, Україна)

**Гришина Олена Сергіївна**, старший викладач кафедри іноземних мов з латинською та українською мовами ДЗ «Луганський державний медичний університет» (м. Рубіжне, Україна)

**Гук Маріана**, інтерн кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Гуляєва Марія Мірчівна**, асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Гуменна Іванна Романівна**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Гуменна Надія Володимирівна**, кандидат юридичних наук, викладач кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Гуменюк Галина Богданівна**, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Давня Ірина Петрівна**, директор Чернівецького комунального територіального центру соціального обслуговування «Турбота» (м. Чернівці, Україна)

**Данелюк Анатолій Костянтинівч**, вчитель фізичного виховання Чернівецького військово-спортивного ліцею (м. Чернівці, Україна)

**Данькевич Оксана Степанівна**, кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри технології ліків Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Дацків Ольга Павлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Демидович Оксана Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (м. Київ, Україна)

**Демчук Алла Михайлівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Денефіль Ольга Володимирівна**, доктор медичних наук, професор кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Джурило Аліна Петрівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна)

**Долгопол Олена Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки Харківської медичної академії післядипломної освіти (м. Харків, Україна)

**Дороніна Тетяна Миколаївна**, викладач геронтології, геріатрії та паліативної медицини Вищий комунальний навчальний заклад «Дубенський медичний коледж» (м. Дубно, Україна)

**Дудікова Лариса Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (м. Вінниця, Україна)

**Дунаєвська Ольга Валеріївна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (м. Київ, Україна)

**Слагіна Наталія Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Єрємкіна Галина Геннадіївна**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Заблоцька Любов Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Загайко Андрій Леонідович**, доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедрою біологічної хімії Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Задорожна Ірина Павлівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практики англійської мови та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Зевако Валентина Іванівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Zencaka Andra**, Profesional education competences center «Riga State Technical School», Head of Lifelong learnig departament (Riga, Latvia)

**Зінич Олена Леонідівна**, кандидат медичних наук, ст. викладач кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету, (м. Запоріжжя, Україна)

**Зюзько Вікторія Віталіївна**, ст. лаборант кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки Харківської медичної академії післядипломної освіти (м. Харків, Україна)

**Ігнатюк Ольга Анатоліївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків, Україна)

**Камбур Андрій Васильович**, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Канівець Тетяна Миколаївна**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Кармалюк Сергій Павлович**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Касьянова Олена Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки Харківської медичної академії післядипломної освіти (м. Харків, Україна)

**Кашуба Олександра Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Кінасевич Ірина Зіновіївна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Кінаш Марія Ігорівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кітура Галина Ярославівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кічула Марія Ярославівна**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Климук Наталя Ярославівна**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кліщ Галина Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Ковальчук Інна Владиславівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Колодницька Ольга Дмитрівна**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Копіца Євгенія Петрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Коптюх Валентина Іванівна**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології; ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Корольова Тетяна Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кошурба Олена Євгенівна**, фахівець соціальної роботи відділення денного перебування Чернівецького комунального територіального центру соціального обслуговування «Турбота» (м. Чернівці, Україна)

**Кравець Наталя Орестівна**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кривокульська Галина Олегівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Кривоніс Світлана Василівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Крисенко Тетяна Василівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Куб'як Наталія Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Куліченко Алла Костянтинівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна)

**Кулянда Олена Олегівна**, кандидат медичних наук, асистент кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кущенко Олеся Миколаївна**, викладач кафедри іноземних мов з латинською та українською мовами ДЗ «Луганський державний медичний університет» (м. Рубіжне, Україна)

**Кучвара Олександра Мирославівна**, асистент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Кучма Марія Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Левків Мар'яна Орестівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Локшина Олена Ігорівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна)

**Лукаш Юлія Михайлівна**, викладач кафедри іноземних мов з латинською та українською мовами ДЗ «Луганський державний медичний університет» (м. Рубіжне, Україна)

**Маньковська Тетяна Олександрівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Маріуц Ілона Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна)

**Матвєйшина Тетяна Миколаївна**, кандидат медичних наук, старший викладач кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна)

**Мелех Олена Ігорівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (Тернопіль, Україна)

**Мельник Тетяна Петрівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Мельничук Ірина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Микитейчук Христина Іванівна**, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Мисула Ігор Романович**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри кафедри медичної реабілітації ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Михалко Наталія Альбертівна**, кафедра філософії, Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

**Морська Лілія Іванівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**М'ясоєдов Валерій Васильович**, доктор медичних наук, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного медичного університету (м. Харків, Україна)

**Навольська Галина Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Нахасва Ярина Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Нестреляй Алла Володимирівна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Нікуліна Олена Митрофанівна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Олексій Катерина Богданівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Олендр Тетяна Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Олькерс Юрген**, доктор педагогічних наук, професор, Цюріхський університет (Цюріх, Швейцарія)

**Ониськів Богдан Омелянович**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Паласюк Богдан Михайлович**, кандидат економічних наук, доцент кафедри медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Паласюк Галина Богданівна**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Паласюк Михайло Іванович**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (м. Тернопіль, Україна)

**Пантюк Микола Павлович**, проректор з наукової роботи, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

**Пантюк Тетяна Ігорівна**, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

**Пастухова Наталія Леонідівна**, кандидат біологічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу геноміки та молекулярної біотехнології ДУ «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України» (м. Харків, Україна)

**Пелих Володимир Євгенович**, кандидат медичних наук, доцент кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Пилипишин Олег Іванович**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Пислар Тетяна Петрівна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Писуляк Наталія Павлівна**, вчитель української мови, вчитель вищої категорії, Тернопільська обласна експериментальна комплексна школа мистецтв імені Ігоря Герети (м. Тернопіль, Україна)

**Пірен Марія Іванівна**, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Платаш Лариса Броніславівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Постолова Ірина Вікторівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету (Харків, Україна)

**Правак Юлія Богданівна**, студентка 20 групи II курсу медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Прокоп Ірина Антонівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Рак Олександр Михайлович**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет» (Чернівці, Україна)

**Râmbu Nicolae**, Prof. dr., Alexandru Ioan Cuza-Universität zu Jassy, Fakultät für Philosophie, (Jassy, Rumänien)

**Руденко Марта Ігорівна**, кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови) ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Саварин Тетяна Володимирівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Садовниченко Юрій Олександрович**, старший викладач, кафедра медичної біології Харківського національного медичного університету (м. Харків, Україна)

**Самойленко Тетяна Олександрівна**, старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Сверстюк Андрій Степанович**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Сельський Петро Романович**, декан факультету іноземних студентів, доктор медичних наук, професор, професор кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Семенець Андрій Володимирович**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри медичної інформатики ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Серняк Оксана Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Сіявіна Лариса Володимирівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Сірант Галина Олегівна**, асистент кафедри медичної реабілітації ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Скрипник Наталія Володимирівна**, вчитель-логопед Чернівецької загальноосвітньої школи I-III ступенів (м. Чернівці, Україна)

**Слива Андрій Федорович**, асистент кафедри патологічної анатомії з секційним курсом та судової медицини ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Смольська Лариса Юрїївна**, кандидат, філологічних наук доцент Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)

**Сморчок Юрїй Сергїйович**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри травматології та ортопедії з військово-польовою хірургією ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Сокол Мар'яна Олегівна**, кандидат філологічних наук, докторант Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

**Сопель Віктор Васильович**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Стецик Марія Андрїївна**, студентка 20 групи II курсу медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Суханова Тетяна Євгенівна**, кандидат філологічних наук, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Суховолець Ірина Орестівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Терешкевич Галина Тарасівна – с. Діогена**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри філософії та економіки (курс біоетики), Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)

**Тименко Марія Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна)

**Тимчук Людмила Іванівна**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Тишковець Марія Павлівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Тополенко Тетяна Анатоліївна**, кандидат медичних наук, старший викладач кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету (м. Запоріжжя, Україна)

**Українець Анна Віталіївна**, студентка 20 групи II курсу медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Усинський Руслан Станіславович**, кандидат медичних наук, старший викладач кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Федорків Ганна Ярославівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (Тернопіль, Україна)

**Федчишин Надія Орестівна**, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Федчишин Олена**, студентка I курсу медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського» (наук. кер. канд. пед. наук, доц. Горпініч Т.І.), (м. Тернопіль, Україна)

**Філяніна Неля Миколаївна**, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Химчук Любов Львівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Хлібовська Оксана Іванівна**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Хохленкова Наталя Вікторівна**, доктор фармацевтичних наук, професор, кафедра технології ліків Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Христенко Ольга Мирославівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Царик Ольга Михайлівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Тернопільського національного економічного університету (м. Тернопіль, Україна)

**Циба Анастасія Андріївна**, викладач кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

**Чарнош Софія Михайлівна**, кандидат медичних наук, доцент кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Черній Людмила Віталіївна**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна)

**Чернюх Надія Богданівна**, викладач кафедри латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)

**Шадрина Валентина Семенівна**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології; ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Шаланкевич Ірина Мирославівна**, ПВНЗ «Медичний коледж» (м. Тернопіль, Україна)

**Шкільна Марія Іванівна**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Шманько Олег Володимирович**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

**Шпарик Оксана Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, Україна)

**Шукатка Оксана Василівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спорту Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

**Юрїїв Катерина Євгенівна**, кандидат медичних наук, старший викладач кафедри паталогічної фізіології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

**Яриш Юлія Юрїївна**, студентка медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна).

**Ярних Тетяна Григорівна**, доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри технології ліків Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна)

**Ястремська Світлана Олександрівна**, кандидат біологічних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту медсестринства ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль, Україна)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ ТА МЕДИЦИНИ: ІСТОРІЯ,  
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ»**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції  
присвяченої 60-річчю Тернопільського державного  
медичного університету імені І. Я. Горбачевського**

*(23–24 листопада 2017 року)*

Підп. до друку 20.11.2017. Формат 60×84/16.  
Ум. др. арк. 14,42. Обл.-вид. арк. 13,34.  
Тираж 120. Зам. № 278.

Видавець і виготівник  
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет  
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»  
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи  
ДК № 2215 від 16.06.2005 р.